

Bækur.is

Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn

Titill

Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenskum málum.

Bindi

3. b. 1824-1830

Ár

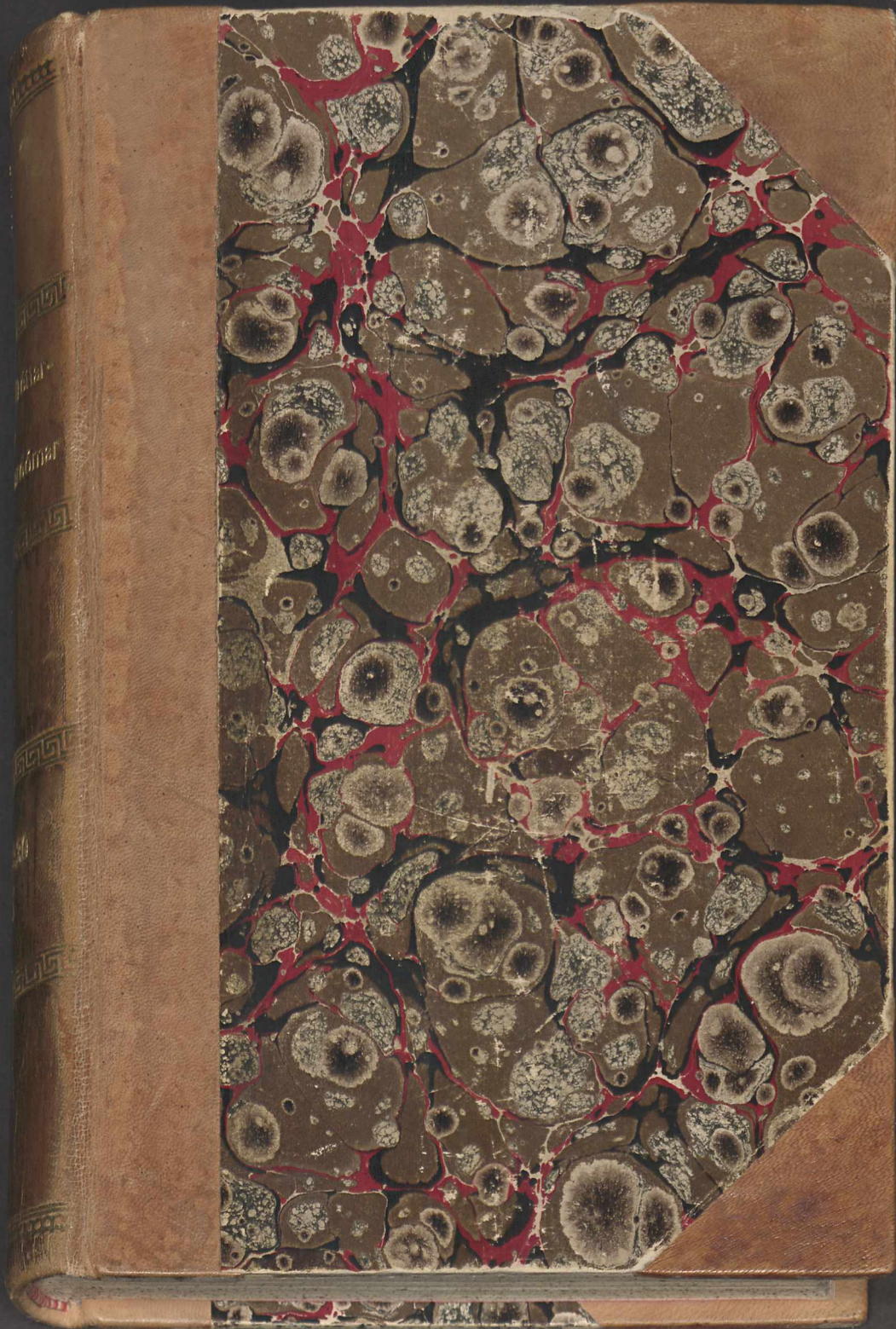
1916

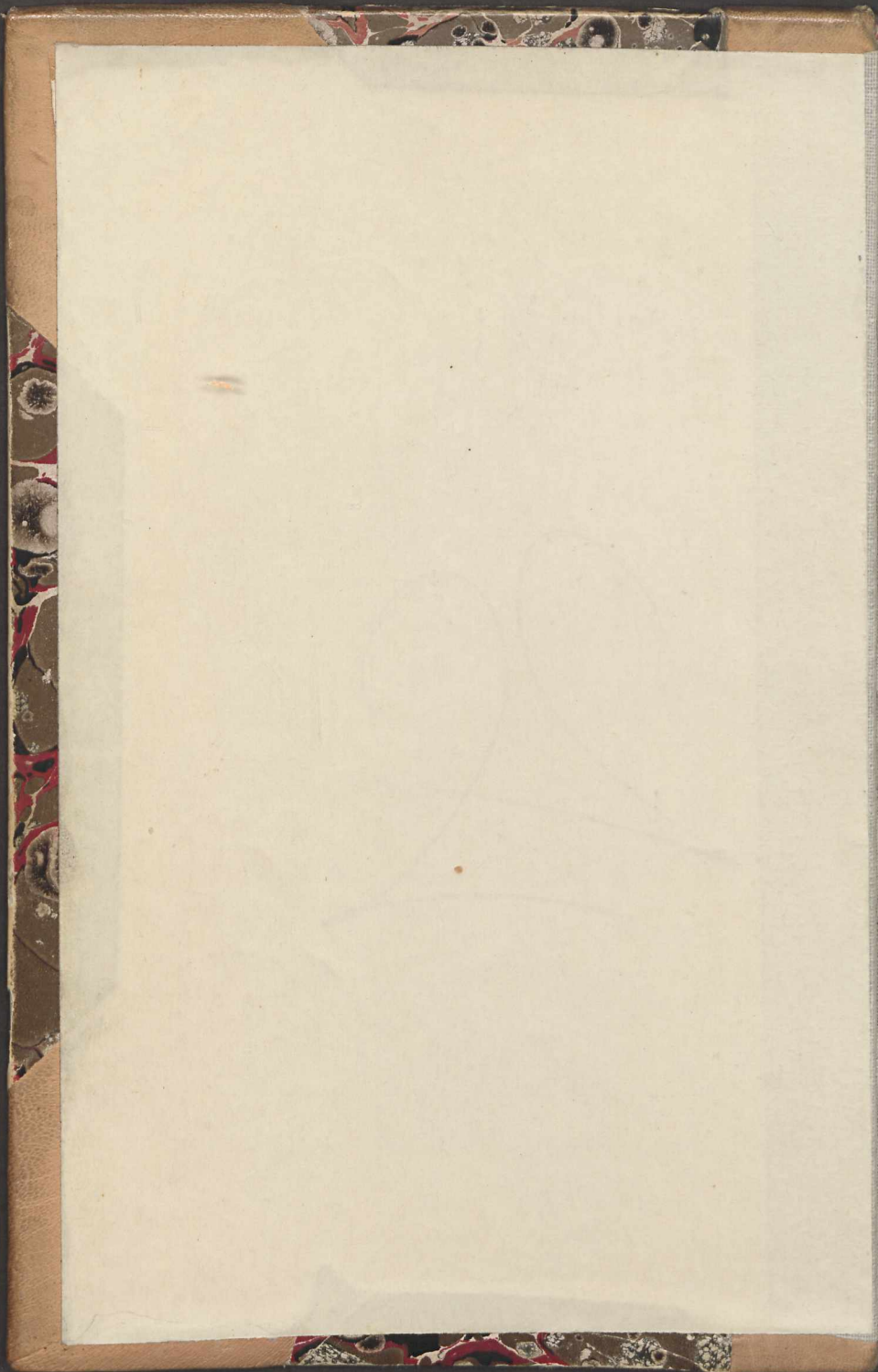
Höfundur

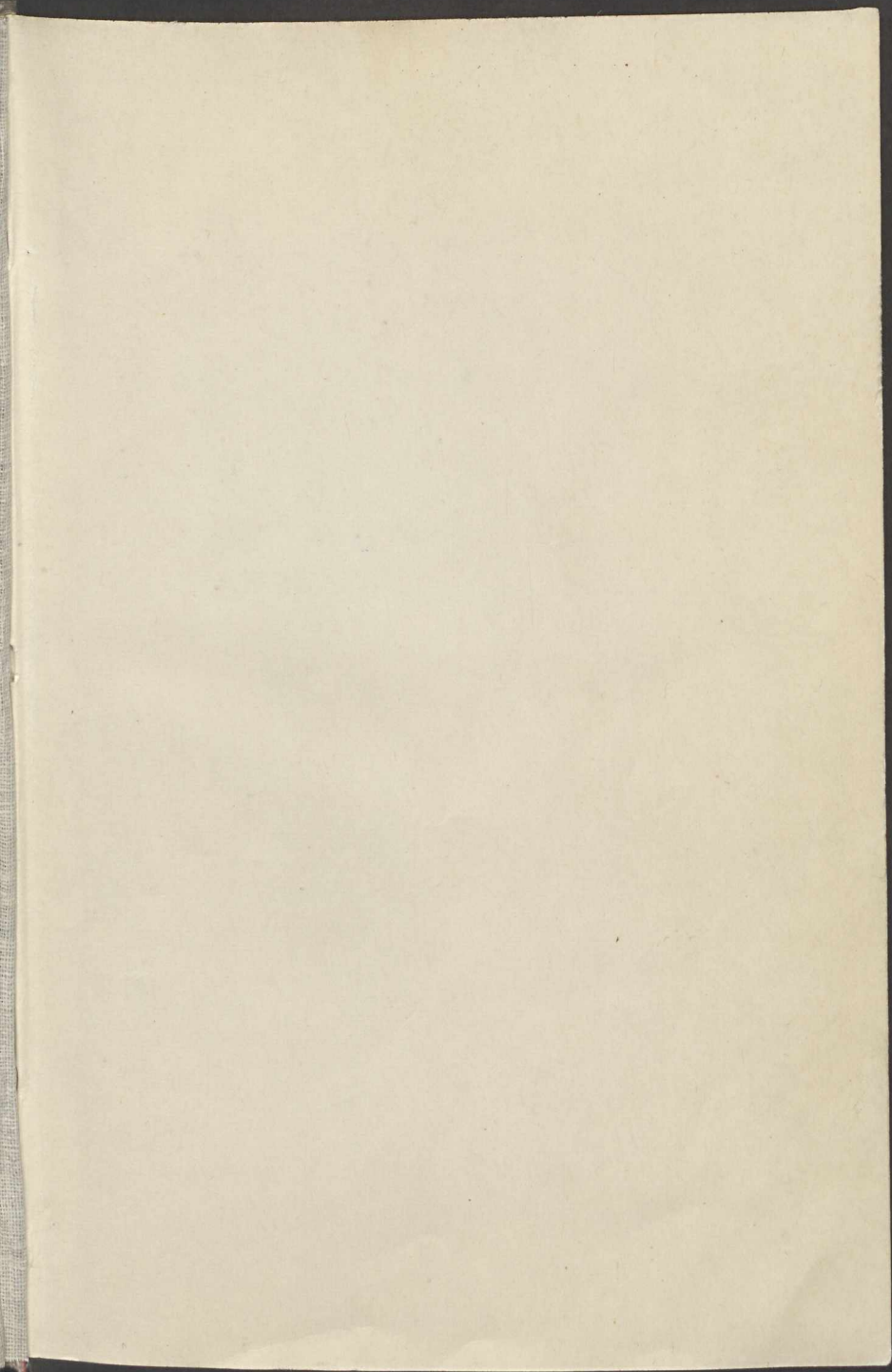
Klemens Jónsson 1862 - 1930

Einar Arnórsson 1880 - 1955

Ármann Snævarr 1919 - 2010

Sögurit XIV.

Landsyfirrjettardómar

og

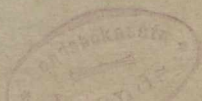
hæstarjettardómar

í íslenskum málum

1802—1873

Sögufélagið gaf út
III, 1.

Reykjavík.
Prentsm. Gutenberg — 1926

LANDSYFIRRJETTARDÓMAR

OG

HÆSTARJETTARDÓMAR

Í ÍSLENZKUM MÁLUM

1802—1873

III.

1824—1830

SÖGUFJELAG GAF ÚT

REYKJAVÍK — GUTENBERG — 1925—1931

LANDSUTRÄDESBUREÅN

HÄR TÄLLS

1800-1810

1810-1820

III

1820-1830

1830-1840

1840-1850

1850-1860

1860-1870

FORMÁLI

Klemens Jónsson, fyrrverandi ráðherra, hefur séð um útgáfu dómanna í 1.—5. hefti þessa bindis (bls. 1—304). En hann andaðist frá verkinu 20. júlí f. á. Hefur undirritaður tekið við útgáfu þess, og hefur að öllu búið til prentunar síðasta (6.) hefti bindisins. Hefur útgáfu þess verið hagað með mjög svo sama hætti, sem áður, og sama stafsetning verið höfð. Hæstrjettardómarnir hafa þó verið prentaðir eftir Nýjum Fjelagsritum, og mála-skrá verið bætt við. Nafnaskrá, skrá yfir lagastaði og efnisskrá er með svipuðum hætti sem við hin fyrri tvö bindin, nema að efnisskráin mun vera nokkru fyllri en efnisskrárnar við þau.

Forseti Sögufélagsins hefir, sem áður, lesið aðra próförk af dómasafni þessu.

Reykjavík 18. febr. 1931.

Einar Arnórsson.

I. MÁLASKRÁ

1824.

Bls.

1.	$\frac{9}{10}$ Páll Guðmundsson bóndi á Keldum gegn stríðs-kancelli-sekretera sýslumanni Bonnesen og Torfa fyrrum profasti Jónssyni. Rjettarsynjun	1
2.	$\frac{29}{100}$ Rjettvísinn gegn Elinu Jónsdóttur. Hvinnska o. fl. ..	12
3.	$\frac{29}{100}$ Rjettvísinn gegn síra Ásmundi Gunnlaugssyni. Mannvilla	14
4.	$\frac{4}{10}$ Bergsteinn hreppstjóri Guttormsson gegn Sigurði presti Thorarensen. Óðalsbrigðamál	21

1825

1.	$\frac{10}{101}$ Rjettvísinn gegn Helga Guðmundssyni og Natani Ketilssyni. Þjófnaður og hluttaka í þjófnaði	30
2.	$\frac{1}{2}$ Kjartan Ísfjörð gegn Hans Kröyer. Skuldamál ..	42
3.	$\frac{1}{2}$ Kjartan Ísfjörð gegn I. S. Breslau. Skuldamál ..	54
4.	$\frac{1}{4}$ Rjettvísinn gegn Ívari Jónssyni. Morðtilraun, þjófnaður og lausamennska. Heimvísun	58
5.	$\frac{1}{4}$ Rjettvísinn gegn Jóni Jónssyni á Siglufirði. Rekastulður	62
6.	$\frac{1}{4}$ Rjettvísinn gegn Oddi Jónssyni. Sauðabjófnaður ..	68
7.	$\frac{2}{6}$ Rjettvísinn gegn Einari Snorrassyni og Eyvindi Jónssyni. Þjófnaður	70
8.	$\frac{2}{7}$ Rjettvísinn gegn Ívari Jónssyni. Morðtilraun, þjófnaður, lausamennska	74
9.	$\frac{1}{2}$ Rjettvísinn gegn Einari Snorrassyni. Þjófnaður ..	78, 393
10.	$\frac{7}{10}$ Rjettvísinn gegn Gísla Ólafssyni. Þjófnaður á nauti og fje	86, 394
11.	$\frac{7}{10}$ Bonnesen sýslumaður gegn Páli Guðmundssyni. Úrskurður um frest	89
12.	$\frac{21}{11}$ Rjettvísinn gegn Vigfúsi Egilssyni. Hórdómur ..	90
13.	$\frac{1}{12}$ Rjettvísinn gegn Jóni Ólafssyni. Innbrotsþjófnaður	94, 393

VI

1826

Bls.

1.	$\frac{3}{4}$ Páll Guðmundsson gegn sýslumanni Bonnesen. Úrskurður um frest	100
2.	$\frac{3}{4}$ Bonnesen sýslumaður gegn Magnúsi sýslumanni Stephensen. Frávisunardómur	103
3.	$\frac{7}{8}$ Rjettvísinn gegn Páli Bergssyni og Tómasi Helgasyni. Þjófnaðarmál	111
4.	$\frac{7}{8}$ Rjettvísinn gegn Bjarna Jónssyni og Guðmundi Dagsyni. Úrskurður um upplýsingar	115
5.	$\frac{19}{8}$ Páll Guðmundsson gegn Bonnesen sýslumanni. Rjettarsynjun o. fl.	115
6.	$\frac{3}{8}$ Rjettvísinn gegn Einari Snorrasyni. Þjófnaðarmál ..	129
7.	$\frac{7}{10}$ Rjettvísinn gegn Bjarna Jónssyni. Þjófnaðarmál	133, 394
8.	$\frac{23}{10}$ Rjettvísinn gegn Jón Rafnssyni og Kort Jónssyni. Þjófnaðarmál	136, 394

1827

1.	$\frac{3}{4}$ Rjettvísinn gegn Jóni Gíslasyni, Magnúsi Eyjólfssyni o. fl. Þjófnaðarmál	143
2.	$\frac{5}{8}$ Rjettvísinn gegn Páli Bergssyni og Tómasi Helgasyni. Þjófnaðarmál	149
3.	$\frac{6}{8}$ Rjettvísinn gegn Jóni Árnasyni og Pjetri Jónssyni. Fjárdrápsmál	155, 395
4.	$\frac{3}{4}$ Rjettvísinn gegn Guðmundi Dagssyni. Þjófnaðarmál	160, 395
5.	$\frac{7}{8}$ Rjettvísinn gegn Árna Jónssyni. Þjófnaðarmál	162
6.	$\frac{3}{4}$ Stefán Scheving gegn amtmanninum í Vestur-Amtinu. Úrskurður um frest	170
7.	$\frac{2}{8}$ Sami gegn sama. Reikningsskil um hvalreka ..	170, 396
8.	$\frac{3}{8}$ Rjettvísinn gegn Páli Bergssyni. Þjófnaðarmál	177
9.	$\frac{2}{8}$ Rjettvísinn gegn Guðmundi Eiríkssyni. Sifjaspell ..	180
10.	$\frac{2}{8}$ Rjettvísinn gegn Ásmundi Ásmundssyni. Sifjaspell	182
11.	$\frac{3}{10}$ Rjettvísinn gegn Guðmundi Davíðssyni. Úrskurður um upplýsingar	185
12.	$\frac{15}{10}$ Rjettvísinn gegn Einari Snorrasyni. Ómerkingardómur og heimvisunar	185
13.	$\frac{17}{11}$ Rjettvísinn gegn Halli Jónssyni. Þjófshylding ..	186
14.	$\frac{17}{11}$ Rjettvísinn gegn Guðmundi Jónssyni. Hórdómur ..	188
15.	$\frac{17}{11}$ Rjettvísinn gegn Jónatan Jónssyni, Hórdómur	189
16.	$\frac{3}{2}$ Rjettvísinn gegn Einari Snorrasyni. Skammaryrði við dómara	191

VII

1828

Bls.

1. $\frac{2}{3}$ Rjettvísinn gegn Guðmundi Davíðssyni. Leynt fundnu fé 196, 396
2. $\frac{2}{3}$ Rjettvísinn gegn Jóhanni Jónssyni. Úrskurður 201
3. $\frac{3}{4}$ Rjettvísinn gegn Ásmundi Ásmundssyni. Sifjaspell .. 202
4. $\frac{3}{4}$ Rjettvísinn gegn Guðmundi Eiríkssyni. Sifjaspell 205
5. $\frac{2}{3}$ Rjettvísinn gegn Gísla Jónssyni. Hestaþjófnaður 209, 396
6. $\frac{2}{3}$ Rjettvísinn gegn Jóhanni Jónssyni, Pálma Jónssyni og Bjarna Gíslasyni. Þjófnaðarmál og hylmingar 213
7. $\frac{7}{8}$ Rjettvísinn gegn Sigurði Gottsveinssyni, Jóni Geirmundssyni, Jóni og Hafliða Kolbeinssonum o. m. fl. Rán, þjófnaður, þjófleynd o. fl. 217, 396
8. $\frac{1}{2}$ Rjettvísinn gegn Bjarna Jónssyni. Sauðaðþjófnaður 257, 399
9. $\frac{2}{3}$ Rjettvísinn gegn Friðriki Sigurðssyni, Agnesi Magnúsdóttur, Sigríði Guðmundsdóttur o. fl. Morð, brenna, þjófnaður o. fl. 260, 399
10. $\frac{2}{11}$ Rjettvísinn gegn Ingunni Jónsdóttur. Þjófleynd .. 279
11. $\frac{2}{11}$ Rjettvísinn gegn Jóni Sigurðssyni o. fl. Úrskurður 281
12. $\frac{8}{12}$ Rjettvísinn gegn Magnúsi Jónssyni. Sauðaðþjófnaður 285, 398
13. $\frac{20}{12}$ Rjettvísinn gegn Halldóri Jónssyni, Meðsekt í þjófnaði 292

1829

1. $\frac{2}{3}$ Rjettvísinn gegn Sigurði Gottsveinssyni. Strok úr vandræðum og þjófnaður 295
2. $\frac{1}{4}$ Rjettvísinn gegn Jóni Sigurðssyni, Þóru Kjartansdóttur, Sigurði og Jóni Jónssonum. Þjófnaður og hlutdeild í þjófnaði 305
3. $\frac{1}{3}$ Valdstjórnin gegn Jóni Rafnssyni. Barnsfaðerni, dvöl í sömu sókn sem barnsmóðir hans, ólögleg lausamennska 310
4. $\frac{2}{4}$ Rjettvísinn gegn Jóni Ólafssyni og Ólafi Gíslasyni. Þjófnaðarmál 314
5. $\frac{2}{4}$ Eignarþrætumál milli Stóru-Seilu og Skarðsár. Úrskurður um frávisun 316
6. $\frac{1}{2}$ Rjettvísinn gegn Jóni Jónssyni í Stöðlakoti. Hluttaka í sauðaðþjófnaði eða hylming 317
7. $\frac{1}{2}$ Valgerður Klemensdóttir gegn erfingjum Björns prests Jónssonar. Um gildi uppboðsgjörðar o. fl. 320, 401
8. $\frac{1}{5}$ Rjettvísinn gegn Magnúsi Sigurðssyni og Hróbjarti Sæmundssyni. Þjófnaður og útilæga. Ómerkingardómur 326

VIII

Bls.

9.	$\frac{9}{10}$ Þórður Sveinbjörnsson fyrir hönd Ölvesshrepps gegn sýslumanni Bonnesen. Úrskurður	329
10.	$\frac{13}{10}$ Sami gegn sama. Um skipti eftir sveitarómaga og skiptalaun	330
11.	$\frac{7}{10}$ Rjettvísinn gegn Ólafi Jónssyni og Guðríði Ögmundsdóttur. Legorð með fábjana	335
12.	$\frac{23}{10}$ Rjettvísinn gegn Magnúsi Sigurðssyni og Hróbjarti Sæmundssyni. Þjófnaður og útilega	339, 400
13.	$\frac{12}{10}$ Rjettvísinn gegn Katli Marteinssyni og Benedikt Einarsyni. Áverkamál	345, 401
14.	$\frac{39}{11}$ Rjettvísinn gegn Jóni Rólandssyni o. fl. Þjófnaðarmál	350

1830

1.	$\frac{15}{10}$ Valdstjórnin gegn Jóni Jónssyni Dal. Barnsfaðerni. Hórdómur	356
2.	$\frac{5}{10}$ Guðmundur Scheving gegn Guðmundi Jónssyni. Útbyggingarmál	360
3.	$\frac{19}{10}$ Rjettvísinn gegn Gísla Jónssyni. Hvinnska. Ómerkingardómur	374
4.	$\frac{24}{10}$ Sira Eyjólfur Gíslason gegn sira Eggert Jónssyni. Kirkjukúgildi. Úrskurður	377
5.	$\frac{4}{10}$ Guðmundur Scheving gegn Brjánslækjarpresti. Rekamál. Ómerkingardómur	379
6.	$\frac{18}{10}$ Rjettvísinn gegn Hjörleifi Erlendssyni. Þjófnaðarmál. Ómerkingardómur	386

II. NAFNASKRÁ

A. Einkamál.

- Bergsteinn Guttormsson hreppstjóri 21.
Bonnesen Isach Jacobie stríðskancellisekreteri, sýslumaður 1,
89, 100, 103, 115, 329, 330.
Breslau I. S. stórkaupmaður 54.
Eggert Jónsson prestur 377.
Erfingjar Björns prests Jónssonar 320.
Eyjólfur Gíslason prestur 377.
Guðmundur Jónsson bóndi 360.
Isfjord Kjartan stórkaupmaður 42, 52.
Krøyer Hans skipstjóri 42.
Magnussen Kristján sýslumaður 377.
Magnússen Skúli sýslumaður 377.
Páll Guðmundsson bóndi 1, 89, 100, 103, 115.
Rentukammer 170, 396.
Runólfur Erlendsson prestur 379.
Scheving Guðmundur kaupmaður 360, 379.
Scheving Stefán umboðsmaður 170, 396.
Skarðsáreigandi 316.
Stephensen Magnús sýslumaður 103.
Stóru-Seylueigandi 316.
Thorarensen Sigurður prestur 21.
Torfi Jónsson prófastur 1.
Valgerður Klemensdóttir prestsekkja 320, 401.
Ölveshreppur 329, 330.

B. Opinber mál.

- Agnes Magnúsdóttir frá Katadal 260, 399.
Árni Eyjólfsson í Stöðlakoti 217, 396.
Árni Jónsson á Sneis 162.
Ásmundur Ásmundsson frá Írafelli 182, 202.
Ásmundur Gunnlaugsson prestur 14.

- Ásmundur Ingimundarson í Veturhúsum 350.
 Benedikt Einarsson í Vestmannaeyjum 345, 401.
 Bjarni Gíslason á Kolugili 213.
 Bjarni Jónsson á Undhóli og Uppsölum 114, 133, 257, 394, 399.
 Brynjólfur Eyvindsson frá Þorfinnsstöðum 260, 399.
 Daniel Guðmundsson úr Húnavatnssýslu 260, 399.
 Einar Jónsson á Skúmsstöðum 217, 396.
 Einar Snorrason í Vestmannaeyjum 70, 78, 128, 191, 393.
 Eiríkur Snorrason í Hólum 217, 396.
 Elín Jónsdóttir úr Vaðlasýslu 12.
 Elínborg Sigurðardóttir úr Húnavatnssýslu 260, 399.
 Eyvindur Jónsson í Vestmannaeyjum 70.
 Friðfinnur Rafnsson í Hamarsseli 350.
 Friðrik Sigurðsson frá Katadal 260, 399.
 Gísli Jónsson á Litlalandi 374.
 Gísli Jónsson í Viðinesi 209, 396.
 Gísli Ólafsson í Glóru 86, 394.
 Gísli Ólafsson í Katadal 260, 399.
 Gottsveinn Jónsson á Baugsstöðum 217, 396.
 Guðbjörg Gottsveinsdóttir á Skriðufelli 217, 396.
 Guðbjörg Kolbeinsdóttir á Eyrarbakka 217, 396.
 Guðmundur Dagsson á Undhóli 114, 133, 160, 395.
 Guðmundur Daviðsson frá Grund 196, 396.
 Guðmundur Eiríksson á Naustum 180, 205.
 Guðmundur Jónsson á Læk 188.
 Guðmundur Þorláksson á Efri-Hömrum 217, 396.
 Guðríður Ögmundsdóttir úr Eyjafjarðarsýslu 335.
 Guðrún Jónsdóttir í Hólum 217, 396.
 Guðrún Ólafsdóttir á Hamri 350.
 Gunnhildur Eyjólfsdóttir á Stóra-Hrauni 217, 396.
 Hafliði Kolbeinsson á Stóra-Hrauni 217, 396.
 Halldór Jónsson á Melstað 292.
 Hallur Jónsson á Efri-Hömrum 186.
 Helga Ólafsdóttir á Efri-Hömrum 217, 396.
 Helga Vigfúsdóttir í Hamarsseli 350.
 Helgi Guðmundsson á Bálkastöðum 30.
 Hjörleifur Erlendsson á Efri-Pykkvabæ 386.
 Hróbjartur Sæmundsson á Bergþórshvoli 326, 339, 400.
 Ingunn Jónsdóttir á Bergsstöðum 279.
 Ívar Jónsson í Syðra-Vallholti 58, 74.
 Jóhann Jónsson í Engihlíð 201, 213.

- Jóhannes Magnússon í Stapakoti 260, 399.
 Jón Árnason á Botnastöðum 155, 395.
 Jón Geirmundsson á Stjettum 217, 396.
 Jón Gíslason á Írafelli 143.
 Jón Gottsveinsson yngri á Sýrlæk 217, 396.
 Jón Halldórsson blindi á Gerðum 217, 396.
 Jón Jónsson Dal úr Eyjafjarðarsýslu 356.
 Jón Jónsson í Hlíðarhaga 281, 305.
 Jón Jónsson á Hvanneyri 60.
 Jón Jónsson í Stöðlakoti 317.
 Jón Kolbeinsson frá Brú 217, 396.
 Jón Ólafsson úr Húnavatnssýslu 94, 393.
 Jón Ólafsson úr Vestur-Skaftafellssýslu 314.
 Jón Rafnsson á Njálstöðum 136, 394.
 Jón Rafnsson úr Suður-Múlasýslu 310.
 Jón Rólandsson á Fossbrekkum 350.
 Jón Sigurðsson í Hlíðarhaga 281, 305.
 Jónatan Jónsson í Garðakoti 189.
 Katrín Nikulásdóttir á Írafelli 143.
 Ketill Marteinnsson í Vestmannaeyjum 345, 401.
 Kort Jónsson úr Húnavatnssýslu 136.
 Kristín Gunnlaugsdóttir í Steinsholti 217, 396.
 Kristín Hannesdóttir á Stéttum 217, 396.
 Kristín Magnúsdóttir frá Steinsholti 217, 396.
 Magnús Eyjólfsson á Írafelli 143.
 Magnús Jónsson á Kirkjubæjarklaustri 285, 398.
 Magnús Sigurðsson í Eystri-Tungu 326, 339, 400.
 Magnús Sigurðsson á Skriðufelli 217, 396.
 Margrét Þóroddsdóttir í Eystri-Tungu 339.
 Markús Gíslason í Steinsholti 217, 396.
 Natan Ketilsson á Illugastöðum og víðar 30.
 Oddur Jónsson í Vestmannaeyjum 68.
 Ólafur Gíslason úr Vestur-Skaftafellssýslu 314.
 Ólafur Jónsson úr Eyjafjarðarsýslu 335.
 Ólafur Stefánsson á Neðri-Hömrum 217, 396.
 Páll Bergsson í Goðdölum 111, 149, 177.
 Páll Hafliðason á Skúmsstöðum 217, 396.
 Pálmi Jónsson á Sólheimum 213.
 Pétur Jónsson á Botnastöðum 155, 395.
 Sigriður Guðmundsdóttir frá Illugastöðum 260, 399.
 Sigurður Gottsveinsson frá Leiðólfsstöðum 217, 294, 396.

XII

- Sigurður Jónsson í Hlíðarhaga 281, 305.
Sigurður Ólafsson í Katadal 260, 399.
Snorri Geirmundsson á Stjettum 217, 396.
Sólveig Gottsveinsdóttir á Baugsstöðum 217, 396.
Teitur Helgason á Skúmsstöðum 217, 396.
Tómas Helgason í Goðdölum 111, 149.
Valgerður Jónsdóttir í Steinsholti 217, 396.
Vigfús Egilsson úr Skagafjarðarsýslu 90.
Vilborg Jónsdóttir á Leiðólfsstöðum 217, 396.
Þóra Kjartansdóttir í Hlíðarhaga 281, 305.
Þorbjörg Halldórsdóttir frá Katadal 260, 399.
Þorleifur Kolbeinsson á Háeyri 217, 396.
Þórunn Eyvindsdóttir frá Katadal 260, 399.
Þórunn Þorláksdóttir í Veturhúsum 350.
Þorvaldur Gunnlaugsson í Efri-Gróf 217, 396.

III. Lagastaðir, sem vitnað er til¹⁾.

Mósebók 3. 18. 18, 203, 207.

Gulaþingslög, Kaupabálkur 5, 52.

Jónsbók: Mannhelgi 2. kap. 227, 269; 11. kap. 77; 15. kap. 194; 20. kap. 227; 21. kap. 77; 24. kap. 87; 25. kap. 10; 27. kap. 194. — *Landsleigubálkur*: 1. kap. 369; 16. kap. 87; 30. kap. 157, 227; 36. kap. 87; 38. kap. 212; 39. kap. 87; 41. kap. 87; 48. kap. 241; 70. kap. 172. — *Rekabálkur*: 2. kap. 173; 12. kap. 66. — *Kaupabálkur*: 7. kap. 50. — *Farmannalög*: 25. kap. 157. — *Þjófabálkur*: 1. kap. 84; 3. kap. 227; 14. kap. 66, 212.

Rjettarbót Eiríks konungs 1293 (rétt 1294), 8. gr. 241.

Stóridómur 13. apríl 1565 203, 207.

Norsku Lög Kristjáns 4: Kaupabálkur 5. kap. 52.

Norsku Lög Kristjáns 5 15. apríl 1687: 1—2—3, 317; 1—2—4, 302; 1—2—16, 302; 1—2—21, 302; 1—3—4, 22; 1—4—1, 150, 201, 303, 1—4—4, 299; 1—5—2, 130; 1—5—3, 4, 364; 1—5—6, 241; 1—5—9, 4, 364; 1—5—11, 363; 1—5—8, 303; 1—5—20, 60, 130, 302, 326; 1—5—30, 296; 1—6—10, 106; 1—6—11, 373; 1—6—16, 6; 1—6—17, 6; 1—7—1, 28, 60, 130, 316; 1—7—6, 123; 1—8—7, 126; 1—9—10, 176; 1—10—1, 90; 1—12—3, 176; 1—13—1, 18; 1—13—8, 303; 1—13—9, 7, 303; 1—13—19, 236; 1—14—7, 313; 1—15—1, 39, 81; 1—15—3, 82; 1—15—11, 90; 1—16, 7; 1—19—3, 47; 1—19—4, 47; 1—19—10, 370; 1—19—20, 10; 1—19—22, 10; 1—22—4, 126; 1—22—19, 45; 1—22—46, 52; 1—23—7, 28; 1—23—16, 168; 3—4—4, 130; 3—13—1, 369; 3—13—10, 369; 4—8—1, 45; 5—3—2, 25; 5—3—7, 24; 5—3—10, 25, 28; 5—3—15, 324; 5—5—3, 371; 5—8—7, 342; 5—8—8, 242; 5—9—2, 65; 5—9—8, 212; 6—4—18, 80, 193;

1) Ef sama lagaboð er nefnt optar en einu sinni í sama dómi, er það hér aðeins til fært í fyrsta sinni, sem það er nefnt.

6—6—2, 348; 6—6—11, 227; 6—6—22, 77, 158, 270; 6—9—1, 267, 270; 6—9—12, 226, 263, 343; 6—11 (almennt), 347; 6—12—7, 97, 158; 6—13—5, 313; 6—13—25, 357; 6—13—27, 19; 6—13—29, 19; 6—16—1, 226, 263, 269; 6—17—1, 156; 6—17—2, 179; 6—17—3, 179, 354; 6—17—11, 179; 6—17—13 og 14, 179; 6—17—25 til 28, 165; 6—17—34 til 36, 300; 6—17—39, 97; 6—17—41, 342; 6—19—1, 227; 6—21—7, 80, 194; 6—22—2, 273.

Tilsk. 3. maí 1650, 65.

— 4. mars 1690, 96, 157, 227.

— 17. maí 1690, 6.

— 15. maí 1705, 1.—3. gr., 369.

Kgsbrjef. 2. maí 1732, 48, 151.

— 19. febr. 1734, 47, 98.

— 13. apríl 1734, 92.

Tilsk. 19. ágúst 1735, 130.

— 23. des. 1735, 4. gr., 24.

— 3. mars 1741.

4. gr. 16.

5. gr. 6.

— 2. sept. 1745, 337.

— 3. júní 1746

almennt 92.

11. gr. 19, 356.

12. gr. 312.

13. gr. 337.

Erindisbrjef 1. júlí 1746, 16. gr., 8.

Opið brjef 2. júní 1747, 45.

Kgsbrjef 19. des. 1749 1. gr., 106.

Tilsk. 21. maí 1751, 391.

— 24. jan. 1755, 107.

— 14. apríl 1759, 28.

— 25. maí 1759, 337.

Kgsbrjef 30. nóv. 1759, 313.

— 16. maí 1760, 51.

Tilsk. 7. júní 1760, 312.

Kgsbrjef 18. apríl 1761, 371.

— 4. sept. 1761, 32.

— 8. maí 1767, 45.

Tilsk. 18. júní 1767, 19.

Kancellibrjef 29. okt. 1768, 19, 313.

Tilsk. 14. jan. 1771 3. gr., 26.

— 15. april 1776, 13.

Kgsbrjef 2. maí 1776, 13, 66, 84, 140, 198.

Tilsk. 3. maí 1776, 375.

Opið brjef 4. maí 1778, 65, 174.

Kgsbrjef 15. mars 1780, 357.

— 8. okt. 1780, 369.

— 11. april 1781, 333, 367.

— 15. okt. 1783, 198, 375.

Fundats 3. mars 1784 1. gr. nr. 4, 352.

Tilsk. 18. júní 1784, 194.

Opið bréf 24. mars 1786, 87, 98, 158, 226.

Anordning 17. nóv. 1786 17. gr. 52.

Tilsk. 13. júní 1787 II 21. gr., 45.

— 20. febr. 1789:

almennt 161, 315, 353.

2. gr. 139, 158.

4. gr. 87, 98, 300.

5. gr. 226, 295, 299.

Kancellibrjef 8. maí 1790, 258.

Tilsk. 10. des. 1790, 93.

— 25. mars 1791, 312.

— 22. júlí 1791, 369.

— 5. júlí 1793, 375.

Kancellibrjef 1. febr. 1794, 356.

— 6. sept. 1794, 126.

Kgsbrjef 23. okt. 1795, 284.

Tilsk. 3. júní 1796.

almennt 101, 391.

10. gr. 119.

24. gr. 60, 130, 316, 373.

29. gr. 151.

30.—32. gr. 16.

34. gr. 312.

36. gr. 60, 373.

38. gr. 236.

Opið bréf 5. mars 1797, 136.

Tilsk. 20. jan. 1797:

12. gr. 7.

15. gr. 10.

18. gr. 42.

28. gr. 362.
- Kgsbrjef* 1. febr. 1799, 357.
- Tilsk.* 8. mars 1799, 313.
- Kgsbrjef* 20. sept. 1799, 28.
- Kancellibrjef* 24. des. 1799, 13, 130.
- Opið brjef* 18. mars, 1800, 388.
- Tilsk.* 3. maí 1800, 204, 207.
- 11. júlí 1800:
4. gr. 107.
10. gr. 6, 93, 332.
19. gr. 281.
20. gr. 383.
- Kancellibrjef* 26. júlí 1800, 356.
- Reglugjörð* 5. júlí 1803, 333.
- Kancellibrjef* 18. maí 1805, 333.
- Tilsk.* 31. maí 1805:
- almennt 312.
5. gr. 351.
6. gr. 151.
- Kancellibrjef* 25. jan. 1808, 84, 154.
- 23. mars 1808, 312.
- Kgsbrjef* 25. júlí 1808:
- almennt 158, 375.
1. gr. 13, 49, 151.
4. gr. 357.
5. gr. 258, 312, 351.
7. gr. 13, 66, 140, 198.
8. gr. 147, 291.
9. gr. 13.
10. gr. 337.
- Tilsk.* 8. febr. 1810, 27, 357.
- Kancellibrjef* 14. des. 1810, 333.
- Tilsk.* 5. apríl 1811, 26.
- Opið brjef* 12. júní 1812, 338.
- Kancelliumburðarbréf* 19. okt. (19. des.) 1812, 357.
- Tilsk.* 5. jan. 1813, 51.
- 31. ágúst 1813, 299.
- 20. mars 1815, 11. gr., 51.
- Kancellibrjef* 17. febr. 1816, 371.
- 24. febr. 1816, 338.
- 16. apríl 1816, 356.

XVII

Kgsbrjef 3. maí 1816, 49, 58, 66, 92—93, 154, 198, 257, 291, 315, 352, 375.

Tílsk. 12. júní 1816 7. gr. 352—353.

— 11. mars 1818 1. gr., 299.

— 11. maí 1819, 27.

— 11. ágúst 1819, 373.

— 13. okt. 1819, 150, 299, 387.

— 20. okt. 1819, 129, 318, 367.

Opið brjef 12. jan. 1821, 2. og 3. gr. 312, 333, 351.

Reglugj. Moltke 26. nóv. 1821, 333.

Kancelliumburðarbrjef 18. júlí 1822, 359.

Kancellibrjef 5. okt. 1822, 313.

Kgsbrjef 21. maí 1823, 93.

Kancellibrjef 28. maí 1825, 313, 356.

Tílsk. 30. mars 1827, 5. gr., 348.

Kancelliúrskurður 12. maí 1827, 312.

Kgsbrjef 7. des. 1827, 357.

IV. EFNISKRÁ

Aðför.
Áfrýjun.
Aldur.
Barnsfaðerni.
Borgaraskyldur.
Brenna.
Dómsuppsaga.
Eiður.
Eignarbrætumál.
Embættismenn og sýslunarmenn.
Flakk.
Frávisun.
Frestur.
Fundið fje.
Fyrning.
Gagnsakir.
Gestarjettur.
Gæzluvarðhald.
Hefð.
Heimvisun.
Hlutdeild í brotum.
Ígjöld.
Ítrekun brota.
Játning.
Kýrrsetning.
Landamerki.
Landnám.
Landsleiga.
Lapsamennska.
Likur.
Lög.
Lögfeesta.
Lögreglumál.
Málshöfðunarskipun.
Málkostnaður.
Manndráp.
Mannvilla.

Mat og skoðun.
 Meðdómsmenn.
 Meinsæri.
 Miskabætur.
 Neyðarrjettur.
 Nyttjastuldur.
 Óðalsrjettur.
 Ómerking.
 Óþarfa þræta.
 Rán.
 Rekl.
 Refsingar.
 Rjettarfarslög.
 Rjettarfarssektir.
 Rjettarmálið.
 Rjettarsynjun.
 Ritlaun.
 Sakasamlag.
 Sakhæfi.
 Samningar.
 Sátt. Sáttatilaun.
 Sauðfjármark.
 Skaðabætur.
 Skemmdir á annara eign.
 Skipti.
 Skírlífisbrot.
 Skuldamál.
 Stefnur.
 Strok.
 Sýkna.
 Sönnun. Sönnunarbyrði.
 Tilaun til brota.
 Úrskurðir.
 Útilega.
 Varnarþing.
 Vitni.
 Vixilmál.
 Yfirvöld.
 Þinghald. Þingvottar.
 Þjófnaður.
 Æra.

Aðför.

Aðfararfrestur til greiðslu sektar samkvæmt dómi í opinberu máli ákveðinn 8 vikur 14, 90.

Aðför til innheimtu sektar gerð í hlut, er var talinn 4½ rbd. virði og útlagður í aðfararlaun fyrir ½ rbd. r. s. Þessu atriði var áfrýjað, en eigi aðfarargerðinni sjálfri. Eigi talið rjett að dæma um það og verjandi sýknaður, enda var dóm-krafa um endurskil hlutarins eigi talin nægilega glögg 115.

Áfrýjun.

Ágreiningur um það, hvort áfrýja hefði mátt þegar í stað vegna rjettarsynjunar og láta aðalmálið biða 1.

Skýring á N. L. 1—6—16 og 17 og tilsk. 11. júlí 1800 10. gr. um áfrýjunarupphæð 1.

Vafamál um heimild til að áfrýja dómi í opinberu máli 257. Hæstarjettardómur um það 399.

Þótt vanti yfirlýsing dómara um það, að hann láti sér nægja fyrirkall til æðra dóms í opinberu máli, þá þykir það ekki eiga að valda frávisun 30.

Uppreisnarleyfi veitt 320.

Vísað frá í opinberu máli atriði, sem var aðalmáli óviðkom-andi og eigi rannsakað í hjeraði 14.

Í opinberu máli var gerð krafa um dóm yfirrjettar um illmæli, sem sökunautur hafði haft fyrir rjetti um rannsóknardóm-arann. Þeirri kröfu vísað frá, með því að aðilja hafði eigi verið stefnt í því skyni og krafan ekki dæmd í hjeraði 78. Eigi talið stoða að hafa uppi mótmæli í yfirrjetti, sem eigi komu fram í hjeraði 54.

Þar á móti má bera fram nýjar röksemdir og nefna lög, er eigi voru nefnd í hjeraði 360.

Skjölum, sem eigi komu í dóm í hjeraði, frá vísað í yfirrjetti 379.

Þar á móti voru skjöl, er fest voru við dómsgjörðir, tekin til greina, með því að þau komu í dóm í hjeraði 360.

Ályktun uppboðshaldara um, að uppboð skyldi fram fara. á-frýjað, en eigi sjálfu uppboðinu. Þegar af þessari ástæðu eigi hægt að dæma um lögmæti uppboðsins. Auk þess var beiðzt dóms um atriði, sem ekki var dæmt í hjeraði 320.

Áfrýjun refsisdóms ekki talin fresta ítrekunarverkun hans 294.

Aldur.

Talið óhæfilegt að senda 78 ára gamlan mann úr landi til þess að þola þar refsivist, því að flutningurinn mundi verka sem dauðadómur 350. Sbr. og 217.

Barnsfaðerni.

Faðir barnsmóður höfðar barnsfaðernismál 14.

Með barnsfaðernismál réttilega farið fyrir lögreglurjetti og stefndum rjettilega dæmdur synjunareiður 356.

Samningur barnsmóður og þess, er hún lýsti föður, um það, að hann gengist við faðerni, ef hún særi fyrir samfarir við alla aðra en hann um það leyti, sem barnið hlaut að vera getið, metinn gildur 310.

Borgaraskyldur.

Mönnum talið óskyldt að ljósta upp þjófnaði eða segja yfirvöldum frá grun sínum 217, 292.

Brenna.

Dæmt líflát fyrir brennu, morð og þjófnað 360, 399.

Tilraun til að fá aðra til að brenna bæ 217, 396.

Dómsuppsaga.

Eigi talið hagga gildi dóms, þótt hann væri eigi kveðinn upp á varnarþingi stefnds 42, 54.

Eiður.

Samkomulag um eið barnsmóður í barnsfaðernismáli 310.

Eignareiður í þjófnaðarmáli 68.

Synjunareiður fyrir kindatöku, dæmdur í hjeraði, talinn algerlega ólöglegur 350. Sbr. vitni.

Virðingareiður stolinna muna talinn vanta 386.

Eignarþrætu mál.

Óðalsbrigðamál 21.

Frávisunardómur 316.

Ómerkingardómur 379.

Embættismenn og sýslunarmenn.

Dómari skyldaður til að taka opinbert mál til nýrrar rannsóknar á sinn kostnað 74, 111, 132, 185, 326, 339, 386.

Dómara dæmt að greiða kostnað af áfrýjun opinbers máls 356.
 Þar á móti 374.

Dómari dæmdur til málskostnaðargreiðslu í yfirdómi fyrir
 aflaga meðferð einkamáls 1.

Dómari sakaður um barsmið á sökunaut 14.

Skiptaráðandi dæmdur til að skila ofteknum skipta og upp-
 boðslaunum 330.

Dómari vittur fyrir ýmsa galla á meðferð einkamáls 21.

Dómari vittur fyrir að nefna meðdómsmenn utan þinghár 295.

Dómari sýknaður af sektakröfu fyrir aflaga meðferð opinberra
 mála 203, 207, 310.

Dómari sektaður fyrir drátt á máli 294.

Dómara í þingsvitnamáli stefnt til ábyrgðar fyrir rjettarsynj-
 un 103.

Um sekt dómara fyrir drátt á máli 386.

Dómari sektaður fyrir rjettarsynjun 115.

Dómari vikur sæti í þjófnadarmáli, með því að sökunautur
 játaði, að hann hefði stolið frá dómaranum 339.

Sami dómari nefndi þó meðdómendur í málinu. Eigi að því
 fundið 339.

Eigi talið þörf, að dómari víki sæti í sakamáli, þótt einn þjóf-
 anna, af mörgum, hefði stolið sauð frá dómaranum, því að
 hann hafði afsalað sér endurgjaldi fyrir hann 217.

Dómari ber vitni í máli og vikur því sæti í því 30.

Dómara, sem ástæðulaust var stefnt til ábyrgðar, dæmdur máls-
 kostnaður 360.

Eigi talið valda ómerkingu dóms og málsmeðferðar, þótt ólög-
 giltur maður stýrði einu þinghaldi í málinu og tæki þar að
 eins við einu skjali og veitti frest 42, 54.

Prestur dæmdur fyrir mannvillu 14.

Sami sakaður um hlutdeild í brotum 62.

Flakk.

Maður sýknaður af ákæru fyrir flakk 177.

Frávísun.

Kröfum framvísað yfirrjetti, með því að þær höfðu eigi kom-
 ið undir dóm í hjeraði 78, 320.

Máli samkvæmt framhaldsgagnstefnu frávísað 103.

Frávísunarkröfu, byggðri á vöntun sáttatilraunar, hrundið, með
 því að áfrýjað var dómsathöfn 115.

Frávísunarkröfum byggðum á ýmsum ástæðum, hrundið 42, 377.
Máli frávísað, af því að meðdómsmönnum hafði eigi verið stefnt samkvæmt N. L. 1—2—3. Frávísað með úrskurði 316.

Gallar á efni stefnu þóttu eigi eiga að varða frávísun, með því að verjandi ljet sækja þing og mótmælti eigi í hjeraði 170.

Sjerstakur úrskurður eða dómur eigi kveðinn upp um frávísunarkröfu, enda þótt þess væri krafizt, af því að rök fyrir henni heyrðu sakarefni til 100.

Opinberu máli frávísað, með því að sökunautur hafði tvisvar lýst sig ánægðan með dóminn 257.

Hæstarjettardómur í því máli 399.

Vöntun á uppdrætti þrætulands varðar ekki ómerkingu hjeradsdóms, heldur frávísun máls frá yfirretti, ef hann telur sig ekki geta glöggvað sig á málinu án uppdráttar 379.

Frestur.

Veittur frestur vegna embættisanna 89.

Synjað um frest 1, 100, 329.

Frestur veittur gegn mótmælum 100, 170.

Veittur frestur eptir samkomulagi 100.

Opinberu máli frestað til að fá nýjar upplýsingar 70, 114, 185, 279.

Einnig frestað máli meðan stefnt væri meðdómsmönnum til yfirdóms 201.

Ekki talið rjett að fresta opinberu máli til vitnayfirheyrslu, með því að alls óvíst væri um árangur 217 .

Fundið fje. Sbr. þjófnaður.

Maður sló eign sinni á hest, sem komin var úr heimahögum í annari sveit, í hross hans eða í hross þar í sveit hans. Verknðurinn talinn stórþjófnaður 209.

Hæstarjettardómur í málinu 395.

Uppmörkuð kind fannst í fje manns undir hans marki. Maðurinn dæmdur fyrir þjófnað 136.

Maður leggur eign sína á kindareitur, fundnar í högum hans, án þess að lýsa þeim. Verknðurinn ekki talinn þjófnaður 143.

Fyrning.

Sagt, að refsing fyrnist eigi, þótt langt sje liðið síðan brot var framið 217.

12 ára gömlum dómi talið rjett að fullnægja án endurnýjunar hans 257.

Gagnsakir.

Í meiðyrðamáli höfðar stefndur gagnsök til þess að sanna ummæli sín, en til þess taldi hann sig þurfa að sanna, hver landamerki ákveðinnar jarðar væri 1.

Gestarjettur.

Talið rjett að höfða skuldamál fyrir gestarjetti, er umboðsmaður stefnanda var gestur 42.

Dómari gætir þess eigi ex officio, hvort mál sé rjettilega höfðað fyrir gestarjetti 54.

Gæzluvarðhald.

Varðhaldsfangi fjekk að vera laus stund á dag undir eptirliti heimamanna 294.

Hefð.

20 ára óslitin ábúð á jörð talin igildi byggingarbrjefs til lífs-tíðarábúðar 360.

Heimvísun. Sjá Ómerking.

Hlutdeild í brotum.

Sektardómur fyrir ráð og hvatningar til glæpa 217, 260.

Sektardómar fyrir hylmingu þjófneyzlu, og aðra hlutdeild í þjófnaði 30, 143, 186, 217, 279, 305, 350.

Sýknudómur af ákæru fyrir þessi brot 339.

Sýkna af frekari ákærum fyrir brot þessi 62, 292.

Ígjöld. Sjá Skaðabætur, þjófnaður.

Ítrekun brota.

Maður dæmdur til æfilangrar „festingarvinnu“ fyrir þríframinns einfaldan þjófnað 196.

Maður dæmdur fyrir ítrekaðan þjófnað, þótt fyrri dómi væri áfrýjað, þegar hinn síðari var upp kveðinn 294.

Maður dæmdur fyrir hörbrot framið í annað sinn, þótt eigi lægi annað fyrir en játning hans um, að hann hefði greitt fyrir hórdóm áður framinn 90.

Maður dæmdur fyrir þrisvar framinn þjófnað, með því að víst þótti, að næsti dómur á undan hefði hljóðað upp á þjófnað, framinn í annað sinn 78.

Hæstarjettardómur í máli þessu 393.

Dómur um þjófnað framinn í þriðja sinn, þótt þjófisdómur nr. 2 væri ekki kominn til framkvæmdar 160.

Ítrekunardómur fyrir þjófnað 133, 136, sbr. og 114.

17. ára gamall dómur fyrir stuld á hlut, sem var 16 sk. virði, eigi talinn hafa ítrekunarverkun á sauðapjófnað 350.

Játning.

Apturköllun játningar sökunauts ekki tekin greina 78, 305, 350. Játning utan rjettar 30, 78.

Játning sökunauts um það, að hann hefði áður greitt hórdóms-sekt, talin nægilegur grundvöllur undir dóm fyrir ítrekað hórdómsbrot 90.

Játning sökunauts um samfarir við alsystur konu sinnar eigi talin næg sönnun um skyldleikann eða hjónabandið og það, hvort kona hans hefði verið lífs, er brotið var framið 180, 182.

Þögn aðilja við kröfum, sem eigi hafa verið lagðar til sátta og því verða eigi dæmdar að efni til, eigi metið sem játning væri um rjettmæti þeirra 360.

Kyrrsetning.

Á manni hér á landi í skuldamáli talin heimildarlaus eptir íslenskum lögum, nema í víxilmálum, enda þótt skuldin væri til orðin í Danmörku. Bætur þó eigi dæmdar 42.

Trygging, er gjörðarbeiðandi setur, talin sett handa fógeta, en eigi handa gjörðarþolanda 42.

Landamerki.

Lögfest 1812 og 1821 og þeim þinglýst 1.

Talið, að mál til endurgjalds andvirðis sjórekinna marsvína hefði þurft að reka sem landmerkja- og eignaprætumál, með því að úrlausn málsins ylti á eignarrjetti að viðkomandi jörð og landamerkjum hennar 379.

Landnám.

Stefndur dæmdur í hjeraði til þess að greiða fyrirsvarsmanni jarðar landnám 377.

Landsleiga.

Landsleigusamningur talinn bindandi, þótt byggingarbrjef sé eigi út gefið 360.

20 ára ábúð ígildi byggingarbrjefs til lífstíðarábúðar 360.

Ágreiningur um eindaga landskuldar og missi ábúðarrjettar vegna vanskila 360.

Lausamennska.

Sektardómur fyrir ólöglega lausamennsku 75, sbr. 58, 310.

Sýknudómur 90.

Sagt, að hér á landi sé að eins árshjú að lögum 310.

Líkur.

Sektardómar, byggðir að nokkru leyti á líkum, 30, 62, 78, 143, 305.

Sýknudómar, ýmist alger sýkna eða sýkna af frekari ákærum, 30, 62, 74, 162, 172, 213, 393, 394.

Lög. Sbr. Refsingar. a).

Dönsk og norsk lög eigi talin gilda hér um spjöll á eignum annara manna. Dæmt að álitum (arbitrært) 155.

Kgsbr. 2. maí 1732 og 19. febr. 1734 eigi talin hafa lögleitt hjer ákvæði N. L. um kyrrsetningu á mönnum 42.

N. L. 6—19 ekki talinn lögleiddur hér á landi, og því eigi hægt að refsa eptir honum fyrir brennu 260.

Lögbann. Lögfesta.

Um landamerki 1812 og 1821 1.

Lögreglumál.

Í lögreglumálum þarf hvorki að skipa sækjanda nje verjanda í hjeraði 374.

Því var sökunautur leystur undan greiðslu málflutningslauna til sækjanda 310.

Mál út af ábúð á jörð eru ekki lögreglumál 360.

Mál til refsingar fyrir illmæli, sögð af sökunaut um og við rannsóknardómara fyrir rjetti, höfðað fyrir lögreglurjetti. Dómur og málsmeðferð ómerkt 128.

Málshöfðunarskipun.

Eigi dæmt fyrir brot, sem eigi voru nefnd í málshöfðunarskipun 30, 177, 213.

Málskostnaður. Sjá embættismenn.

Sökunautar dæmdir til að greiða málskostnað in solidum 30, 143, 305, 314, 339, 345.

Sökunautar dæmdir til að greiða málskostnað í ákveðnum hlutföllum 30, 62, 70, 149, 155, 217, 350, 396, 399.

Menn sýknaðir af frekari ákærum þó dæmdir til að greiða málskostnað 138, 162, 177, 213, 317, 335, 394, 398.

Undantekning frá þessu 260.

Þóknun talsmanns í hjerði færð niður í yfirrjetti 155.

Sökunautur leystur undan að greiða þóknun til sóknara í hjerði, af því að skipun sóknara þar var ónauðsynleg 310.

Sökunautur dæmdur til að greiða áfrýjunarkostnað, þótt málinu væri heimvísað 111, 128, 374.

Yfirvald úrskurðar ferðakostnað talsmanna í opinberum málum, en dómari þóknun 155.

Áfrýjandi dæmdur til að greiða málskostnað, þegar máli hans er frávísað 103.

Aðili, er tapar í báðum dómum, dæmdur til greiðslu málskostnaðar 1.

Málskostnað ber þeim að greiða, sem fara að óþörfu og af þrætugirni í mál 330, 360.

Þótt ein ástæða þyki nóg til að byggja á henni frávísunardóm, þá var talið nauðsynlegt að athuga einnig hinar frávísunarástæðurnar til þess að kveða á um greiðslu málskostnaðar 379.

Manndráp.

Mál út af morðtilraun eða líkamsáverka ómerkt, af því að engir voru meðdómsmenn í hjerði 58.

Sýknudómur af ákæru fyrir tilraun til manndráps 74.

Sakborningar dæmdir til dauða fyrir manndráp, brennu og þjófnað 260.

Hæstarjettardómur í þessu máli 399.

Tveir menn, í fjelagi að nokkru leyti, veittu manni áverka, sem talinn var hafa valdið dauða hans. Þeir dæmdir sekir um manndráp, enda þótt eigi væri sannað, að þeir hafi ætlað til þess, að áverkinn yrði manninum að bana 345.

Hæstarjettardómur í málinu metur sökina líkamsáverka 401.

Mannvilla.

Prestur dæmdur fyrir tilraun til þess að fá mann til að gangast ranglega við faðerni barns 14.

Mat og skoðun.

Líkiskurðargjörð í áverkamáli 345.

Virðing á þýfi talin vanta 386.

Uppdráttur þrætulands að eins nauðsynlegur yfirrjetti til glöggvunar, en vöntun hans veldur eigi heimvísun, heldur frávísun 379.

Meðdómsmenn.

Meðdómsmenn skal nefna til að dæma í lífs, æru og eignarmálum 58, 94, 201, 217, 294, 326.

Ef þetta er vanrækt, verður dómur ómerktur og málinu heimvísað 58, 326, 339.

Meðdómsmenn skal eiðfesta 128, 339.

Dómara, er vjek sæti, þó talið rjett að nefna meðdómsmenn, og sagt, að nefna þeirra sé yfirvaldsverk 339.

Dómur og meðferð máls um andvirði sjórekinna marsvína ómerkt, með því að úrslit þess voru talin byggjast á dómi um eignarrjett að jörð og landamerki hennar, en til þessa hefði átt að nefna meðdómendur 379.

Meinsæri.

Kona sökuð um rangan framburð fyrir rjetti 12.

Sökunautur sór eið fyrir, að hann hefði stolið *fje*. Ekki talið víst, að hann hefði verið sjer þess vitandi, að eiður þessi væri rangur, þótt hann hefði stolið *einni* kind 350.

Miskabætur.

Fjórir ránsmenn dæmdir til að greiða mönnum, er þeir bundu og misþyrmdu, miskabætur eftir Jónsbók Mannhelgi 20. kap. 217.

Neyðarrjettur.

Hjón höfðu fyrir nauðsyn skorið kind, er annar maður átti, og lýst verknaði sínum. Þau voru sýknuð af þessu verki 350.

Nytjastuldur.

Tveir menn höfðu tekið hesta til notkunar án þess að þeir ætluðu að slá eign sinni á þá. Verknaður þeirra eigi talinn þjófnður 339.

Óðalsrjettur.

A. erfði tvö kot eptir föður sinn, skildi síðan við konu sína, en lét hana hafa kotin, sem hún seldi síðan. Fyrir hönd sonar A. er svo höfðað brígðamál gegn kaupandanum og var hann dæmdur til að skila þeim gegn greiðslu andvirðis þeirra 21.

Ómerking.

a) *Opinber mál.*

Málsmeðferð og dómur ómerkt og máli heimvísað vegna þess, að meðdómsmenn voru eigi hafðir og mál eigi nægilega prófað 58, 326.

Málsmeðferð og dómur ómerkt vegna ýmiskonar galla á prófun þess 58, 111, 180, 182, 374, 386.

Mál rekið og dæmt ranglega fyrir lögreglurjetti og meðferð þess þar og dómur því ómerkt 128.

Málsmeðferð og dómur í hörbrotsmáli ómerkt vegna þess, að það var höfðað fyrir lögreglurjetti án skipunar amtmanns, en skipunar amtmanns þurfti og mál hefði átt að höfða og dæma fyrir aukarjetti 356.

Sökunautur var eigi talinn hafa fengið nægilega tilkynningu um, að mál yrði höfðað gegn honum, og málsmeðferð og dómur því ómerkt 149.

Eigi talin ástæða til að ómerkja dóm í smápjófnaðarmáli, þótt það hefði verið rekið fyrir lögreglurjetti og sækjandi hefði verið að óþörfu skipaður 174.

Eigi heldur talið þurfa að heimvísa hórdómsmáli, þótt eigi væri nægar upplýsingar um fyrri samskonar brot ákærða 90.

Talið rjett, að leggja dóm á mál, þótt eigi fylgdi eptirrit af prófum í máli gegn mönnum samsekum ákærða og þótt aðrir smágallar væri á rannsókn þess 317.

Þótt dómari, er vjek sæti í máli, nefndi í því meðdómsmenn og eiðfesti þá, eigi talin næg ómerkingarástæða 339.

Heimvísun til nýrra upplýsinga talin óþörf, með því að sýnt þótti, að sýkna ætti ákærða 335.

b) *Einkamál.*

Dómur í máli um andvirði sjórekinna marsvína ómerktur vegna þess, að úrslit málsins þóttu velta á dómi um eignarrjett að jörð og landamerkjum hennar, en meðdómsmenn voru engir hafðir, enda eignarrjettarkrafa engin lögð til sátta. Ýmsir

smærri gallar á meðferð málsins þar á móti eigi taldir eiga að varða ómerkingu 379.
Heimvísunarkröfu og ómerkingar hrundið 360.

Óparfa þræta.

Málsaðili dæmdur til sektar fyrir óparfa þrætu 360.
Krafa um sekt fyrir óparfa þrætu eigi tekin til greina 1.

Rán.

Fjórir menn dæmdir fyrir innbrot á næturþeli og rán 217.
Hæstarjettardómur í því máli 396.

Reki.

Umboðsmaður konungsjarða eigi talinn eiga marsvínareka á á-búðarjörð sinni 170.
Hæstirjettur komst að gagnstæðri niðurstöðu 396.
Hjeraðsdómur um andvirði sjórekinnna marsvína ómerktur með því að úrslit þess ætti að velta á eignarrjetti að jörð og landamerkjum hennar, en málið eigi meðhöndlað sem eignarþrætumál 379.

Refsingar.

a) almennt:

Rætt um þær refsingar, er hafa megí á Íslandi fyrir þjófnað samkvæmt kgsbr. 2. maí 1776, tilsk. 20. febr. 1789, kgsbr. 25. júlí 1808 og 3. maí 1816 136.
Eins árs tugthússvinna jafngildir 27 vandarhöggum 314.
Tugthússrefsingu breytt í hýðingu vegna þess, að óhæfilegt þótti að senda sökunaut, sem var 78 ára gamall, út af landinu 350.
Gamalmenni dæmd hýðing, enda þótt honum bæri lífstíðar þrælkun, af því að hann myndi eigi þola hana og hún væri ekki líkleg til að bæta hann 217.
Hæstarjettardómur í málinu 396.
Manni, sem dæmd hafði verið æfilöng þrælkun og kaghýðing, samt dæmt brennimark, kaghýðing og æfilöng þrælkun á ný fyrir síðar framin brot 284.
Refsing fyrir minni háttar brot fjell niður, með því að aðili var dæmdur til æfilangrar þrælkunar fyrir stórbjófnað 86. Sbr. og 160.

Refsing konu að nokkru miðuð við aldur hennar og mannfjellsstöðu 350.

Tilgangur laganna með refsingum sje að skelfa menn frá ódæðum 155.

b) Refsitegundir.

Manni dæmt brennimark í hjeraði, en sú refsing felld niður í yfirdómi 217.

Hæstarjettardómur í málinu 396.

Brennimark dæmt þjófi 294.

Líflátsrefsing fyrir brennu, morð og þjófnað 260.

Hæstarjettardómur í því máli 399.

Æfilöng hegningarvinna dæmd 78, 86, 94, 160, 196, 209, 217, 393, 395, 396.

Skemmri hegningarvinna dæmd 133, 155, 160, 257, 339, 345, 395, 399.

Kaghýðing jafnframt hegningarvinnu 86, 94, 217, 294, 393, 396.

Hýðingar annars dæmdar 12, 30, 68, 70, 74, 143, 149, 186, 188, 189, 217, 257, 260, 279, 285, 305, 310, 339, 350, 394, 395, 396, 399, 400, 401.

Sektir dæmdar 14, 62, 90, 180, 182.

Sekt afplánuð með vandarhögnum 90.

Rjettarfarslög.

Formatriði máls tekin sjerstaklega til úrlausnar 316, 377.

Sjerstaklega úrskurðað í hjeraði um sönnunargildi vitnisburðar.

Eigi talin þörf á að ómerkja málsmeðferð þess vegna, enda hafði aðili eigi mótmælt 379.

Krafa gerð um það, að *annaðhvort* verði uppboð felld úr gildi *eða* að áfrýjanda verði dæmdur helmingur uppboðsandvirðis 320.

Tilboð um greiðslu eptir dómtöku máls og án tilboðs um greiðslu málskostnaðar eigi talið eiga að orka hafningu máls 330.

Faðir barnsmóður höfðar faðernismál án þess að sjeð verði, að hann hafi sjerstakt umboð 14.

Sökunautur neitar að koma fyrir rannsóknarrjett, unz honum sje skipaður lögkænn svaramaður 14.

Úrskurðað að beita megi kgsbr. 23. okt 1795, ef sökunautur svari eigi 279.

Rjettarfarssektir.

Sektir dæmdar fyrir ummæli um dómara *eða* aðilja 14, 170.

Fyrir þrætugirni 360. Sbr. 1 og 21.

Eigi sektað fyrir ummæli í málsskjali um þriðja mann. Það efni talið aðalmálinu óviðkomandi 170.

Rjettarmálið.

Dómar kveðnir upp í 2 málum á dönsku 42, 54.

Varnarskjal gert rækt samkvæmt kröfu sækjanda af því að það var ritað á dönsku 115.

Rjettarsynjun.

Synjun um bókun og eptirrit, og synjun um vitnaleiðslu 1, 115.

Máli út af rjettarsynjun frávísað dómi 103.

Dómari sektaður fyrir rjettarsynjun 115.

Ritlaun.

Krafa um það, að dómari skilaði aftur ofteknum ritlaunum, eigi dæmd, með því að honum hafði eigi verið stefnt í því skyni 115.

Sakasamlag.

Dómstörfum setudómara í þingsvitnamáli áfrýjað með framhaldsgagnstefnu í aðalmálinu. Gagnsókn vísað frá 103.

Í opinberu máli er krafizt dóms um meiðyrði, sem sökunautur hafði haft um rannsóknardómarann fyrir rjetti. Þeirri kröfu vísað frá dómi 78.

Krafa um sektir á hendur dómara vegna rjettarsynjunar og krafa um, að hann skilaði hlut, er hann hafði tekið fjár- 115.

Sakhæfi.

Maður dæmdur til refsingar, þótt hann kvæðist hafa verið drukkinn, er hann framdi brotið 68.

Ófermd, 29 ára gömul stúlka, sem sögð var hálfviti, sýknuð af lauslætisbroti 335.

Unglingur dæmdur til 10 vandarhagga „polítiaga“, þótt hann væri eigi kominn til fulls lögdaldurs sakamanna, er hann tók þátt í broti 305.

Samningur.

Sagt, að landseti þurfi eigi lögum samkvæmt að taka við byggingarbrjefi, en að jarðir skuli byggja með vottum og handsölum 360.

Sátt. Sáttatilraun.

Yfirlýsing aðilja fyrir gestarjetti um getuleysi sitt til greiðslu skuldar talin gera sáttatilraun fyrirfram þýðingarlausu, og þótt sátt væri eigi reynd, eigi talið þurfa að ómerkja málsmeðferð eða dóm 54.

Kröfum vísað frá vegna vöntunar á sáttatilraun 360.

Málsmeðferð og dómur ómerkt vegna þess, að sátta hafði eigi verið leitað um sakarefni 379.

Vitnaleiðslu um landamerki mótmælt, af því að sátta hafði eigi verið leitað um það mál 1.

Vitnisburður sáttanefndarmanna um tilboð á sáttafundi sagður óleyfilegur og að engu hafandi 360.

Aðilja eigi gefin sök á því, þótt hann sækti eigi sáttafund, með því að fyrirvari var of stuttur 360.

Sáttatilraunnir þarf ekki, þegar dómaraverki er skotið til æðra dóms 115.

Sauðfjármark.

Maður dæmdur í 1 rbd. sekt til konungs fyrir ólöglega breytingu á sauðfjármarki sínu 305.

Skaðabætur.

Sakamenn dæmdir in solidum til greiðslu skaðabóta 155, 217, 339, 396, 399, 400.

Í ákveðnum hlutföllum 260, 399.

Skemmdir á annara eign.

Niðingslegt dráp sauðkinda eigi talið varða þjófnaðarrefsingu, enda þótt glæpamennirnir hefði loforð þriðja manns um laun fyrir glæp sinn. Málið dæmt eftir álitum („arbitrært“) 155.

Hæstarjettardómur í málinu 395.

Skipti.

Þótt bú stefnds væri tekið til „Opbuds“-meðferðar í Kaupmannahöfn, var þó talið rjett að ganga hjer að honum til greiðslu skuldar 42.

Skiptaráðandi skyldaður til að skila aptur ofteknum skiptalaunum 330.

Ákvörðun skiptaráðanda um skiptalaun verður, eins og öðrum ályktunum hans, að eins hnekktt með dómi 330.

Skirlífisbrot.

Maður dæmdur fyrir dvöl í sömu sókn og barnsmóðir hans, enda þótt yfirvald bannaði honum dvölinu 310.

Maður dæmdur fyrir ítrekuð hördómsbrot 90, 188, 189.

Máli út af hördómi vísað heim til frekari rannsóknar 180, 182.

Maður sýkn dæmdur fyrir samfarir við hálf systur konu sinnar, með því að tilsk. 23. maí 1800 leyfði svo mægðu fólki að eigast 201, 207.

Maður sýknaður af frekari ákærum af legorði með 29 ára ófermdri stúlku, er sögð var hálfviti 335.

Mál út af hördómsbrotum á eigi að dæma í lögreglurjetti, heldur í aukarjetti með venjulegum hætti 356.

Skuldamál.

Mál út af viðskiptaskuldum 42, 54.

Mál út af andvirði reka 170, 379, 396.

Mál út af jarðarafgjaldi 360.

Stefnur.

Talið þurfa að geta þess sjerstaklega í stefnu til æðri rjettar, ef aðili ætti að sæta rjettarfarssekt 21.

Virðist talið nauðsynlegt að stefna flytjendum opinberra mála í hjeraði til yfirrjettar, þegar máli er áfrýjað þangað 339.

Dómari mótmælir sekt á hendur sjer fyrir drátt á opinberu máli, með því að honum hafi eigi verið stefnt í því skyni 386.

Fyrirkall til sökunauta til yfirrjettar í opinberu máli eigi talið nauðsynlegt, ef þeir falla frá því 350.

Krafizt frávisunar, af því að þriðja manni, sem málið varðaði, væri eigi stefnt. Frávisunarkröfu hrundið, því að krafa var engin gerð á hendur þeim manni 320.

Frávisunarkröfu hrundið, byggðri á því að stefna hefði verið birt utan heimilis stefnds 377.

Manni stefnt til að gæta rjettar síns, án þess að krafa væri gerð á hendur honum 377.

Strok.

Kona sýknuð af ákæru fyrir strok úr varðhaldi 12.

Strok fanga talið auka á sekt hans fyrir önnur brot 294.

Sýkna.

Sýkna af frekari ákærum rjettvisinnar 30, 60, 86, 143, 177, 213, 217, 260, 292, 317, 335, 394, 396, 398.

Sönnun. Sönnunarbyrði. Sbr. Líkur. Vitni.

Lýsing deyjandi manns nefnd sem sönnunargagn 345.

Umboðsmaður konungsjarðar talinn hafa sönnunarbyrði um það, hvort umboðið veitti honum rjett til að hirða og eigna sjer reka 170, sbr. 396.

Haldsmaður jarðar talinn hafa rjett til að halda henni, unz hún er með löglegum hætti frá honum „unnin“ 379.

Venja um 26 ára tíma talin sýna nægilega, hvernig skiptum að-
ilja hefði verið hagað 360.

Tilraun til brota.

Tilraun til þess að fá menn til að bera visvitandi rangt fyrir dómi 12, 14.

Ráðagjörð um brot ósaknæm, ef ekkert verður úr framkvæmd-
um 162.

Tilraun til að fá aðra til brennu, sem þeir neita að framkvæma,
hegningarverð 217.

Tilraun til útilegu 294, 339, 399.

Uppboð.

Ályktun um það, að uppboð skyldi fram fara, staðfest 320, 401.

Uppboðsráðandi skyldaður til að skila ofteknum uppboðslaun-
um. Sagt, að ályktanir uppboðshaldara sje dómsverk, er
æðri dómur einn geti breytt 330.

Úrskurður. Sjá Frestur.

Úrskurður um synjun um frest talin rjettarsynjun, og leyft að
áfrýja honum þegar 1.

Máli frávísað með úrskurði 316.

Útilega.

Tilraun til útilegu. Refsað fyrir hana í sambandi við sauða-
þjófnað 294, 339, 399.

Varnarþing.

Dómur í opinberu máli ómerktur, af því að hann var kveðinn
upp utan lögsagnarumdæmis þess, sem ákærði átti heima í
326.

Talið, að það haggði eigi gildi dóms í einkamáli, þótt hann væri
kveðinn upp utan heimaþinghár stefnds 42, 54.

Vitni.

- Kona dæmd í þingvitisbætur 12.
- Vitnaleiðslu mótmælt, með því að sátt hefði ekki verið reynd 1.
- Talið óviðeigandi, að vitni í opinberu máli var eiðfest áður en það gaf skýrslu, með því að enn væri óvist, hver eða hverir væri sekir 68.
- Eigi talið, að ómerking gæti varðað, þótt dómari vanrækti að útskýra eiðinn fyrir vitni, heldur skipti það að eins máli um sönnunargildi vitnaskýrslu 379.
- Verjandi leiddi bróður sækjanda vitni. Skýrsla hans reyndist nær samhljóða skýrslu annars vitnis og því talin löglegur vitnisburður gegn verjanda 115.
- Eitt lögfullt vitni talin næg sönnun ásamt líkum 30.
- Vitnisburður kæranda í sauðapjófnaðarmáli eigi talinn lögfullur 162.
- Löggildi vitnasönnunar eptir N. L. 1—3—1, 14, 162, 191.
- Álit um gildi vitnisburðar 14 ára unglings 217.
- Vitnisburður seks manns um athafnir honum samsekra manna 143, 270.
- Annaðhvort sakborningur eða talsmaður hans eiga að vera við eiðfestingu vitna 294.
- Maður, dæmdur fyrir hvinnsku, talinn lögfullt vitni 78.

Víxilmál.

- Kyrrsetning á manni talin heimil í víxilmálum 42.

Yfirvöld.

- Kvaðning meðdómsmanna kallað yfirvaldsverk 339.
- Yfirdómi hæfir eigi að dæma um heimild yfirvalds til þess að gefa út vegabréf 149.
- Málshöfðun rjettvísinnar vegna talin yfirvaldsverk, sem yfirdómi beri eigi að dæma um 180.
- Málsmeðferð og dómur ómerkt í hórdómsmáli, með því að hjeradsdómari mátti ekki höfða það án skipunar amtmanns, og málinu vísað til aðgjörðar hans 356.
- Yfirvöld úrskurða ferðakostnað talsmanna sökunauta, en dómstólar þóknun þeirra 155.
- Yfirvöld geta eigi hept framgang einkamála á hendur dómurum fyrir aflaga dómara verk 330.

Þinghald. Þingvottar.

Þinghald utan þingstaðar eigi talin ómerkingarástæða, með því að aðili hafði eigi mótmælt þinghaldinu 379. Dómsuppkvaðning utan heimabínghár eigi ómerkingarástæða 42,54.

Þar á móti dómsuppkvaðning utan lögsagnarumdæmis 326.

Átalið, að þingvottar voru hafðir 2, í stað 4, við aukarjettarhald 21, 360, 379.

Og að þeir voru eigi eiðfestir 379.

Sönnunargildi skýrslu þingvotta utan rjettar um það, hvað fram hafi farið í þinghaldi 1.

Þjófnaður. Sbr. Hlutdeild í brotum. Ítrekun.

Þjófaleit gerð í Vestmannaeyjum 70, 78.

Sökunautar sýknaðir alveg eða af frekari ákærum 30, 162, 217, 260, 291, 350, 393, 394, 396, 397.

Stuldur talinn nema þjófshegningu, ef þýfi nemur 6 álnum 78.

Smáþjófnaður til 16 skildinga 350.

Sauðabjófnaður 133 (Hrd. 394), 136 (Hrd. 394), 143, 149, 285

Sauðabjófnaður fullframinn, þegar kind er uppmörkuð 217.

a) Þjófnaður saknæmari tegundar.

Stuldur á nauti og sauð 86. Hrd. 394.

Innbrotsþjófnaður 94. Hrd. 393.

Innbrot og ítrekun 160. Hrd. 395.

Innbrotsþjófnaður (Kambsrán) 217. Hrd. 396.

Þjófnaður á hesti 209. Hrd. 395.

Sauðabjófnaður 217. Hrd. 396.

Sauðabjófnaður í 3. sinn 257. Hrd. 399.

Sauðabjófnaður 133 (Hrd. 394), 136 (Hrd. 394), 143, 149, 285 (Hrd. 398), 339 (Hrd. 400).

Lambstuldur 305, 350.

Ýmiskonar þjófnaður (Natansmál) 260, Hrd. 399.

b) Almennur þjófnaður.

Brotist inn í skemmu 314.

Þjófnaður framinn í 3. sinn 196. Hrd. 396.

Ýmiskonar þjófnaður 217 (Hrd. 396), 260, 294.

Kassastuldur 78 (Hrd. 393).

c) Hvinnska 12, 62, 350.

Æra. Sbr. Rjettarfarssektir.

Sakborningur illmælti rannsóknardómara fyrir rjetti, og var
dæmdur fyrir það til ærumissis og sektargreiðslu 191.
Stefnt fyrir ósáknæm ummæli 1.

IX.

Anno 1824, þann 6. september, var landsyfirrjettarins session, í hverri var uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í rjettarneitunarmáli úr Rangárvallasýslu: Páll bóndi Guðmundsson á Keldum, móti sýslumanni stríðs-cancelli-sekretera Bonnesen og Torfa fyrrum prófasti Jónssyni.

Sú saga þessa máls, sem Appellations sóknari þess hefur frámsett, er bæði samkvæm þess rjettargjörðum, og því vissari, sem verjandinn hefur henni í engu mótmælt, og er hennar stytta ágrip þetta: Presturinn til Breiðabólstaðar í Fljótshlíð, Torfi fyrmeir prófastur Jónsson, lögfesti þann 9. maí 1821 jörðina Dagverðarnes og land hennar, liggjandi undir Breiðabólstaðarkirkju í Rangárvallasýslu með sömu ummerkjum, sem formaður hans í brauðinu Þórhalli prestur Magnússon hafði í lögfestu sinni frá 12. maí 1812 áður tiltekið, en þó seinna algjörlega frá þessari lögfestu fallið þann 18. júlí s. á., og það máldagabrjef gjört við Keldnamenn, „að landamerki milli Dagverðarness og Keldna vera skyldu eins og þangað til“, að tilgreindum „örnefnum“. Í lögfestu Torfa prófasts voru samt landamerki tiltekin eptir eldri, fráföllnu lögfestunni, en þar hjá tiltekið, „að gæti nokkur sýnt og með rökum sannað vissari landamerki en hún, tilnefndi skyldu þeir gefa sig fram með skjöl og skilríki þar um“. Strax sem prófastur ljet þeirri lögfestu þinglýsa framkom Páll bóndi Guðmundsson á Keldum, er land átti saman við Dagverðarnes, með fyrnefndan máldagasamning Þórhalla prests frá 18. júlí 1812, hvar í þessi

prestur fráfjell þeirri lögfestu, hverja Torfi prófastur seinna 1821 vildi gilda láta, og ljet því um haustið 1823 rifhrís á 2 hesta upptaka í Eldiviðarhrauni, sem bæði Torfi prófastur og Páll bóndi eignuðu sjer; þetta orsakaði, að Páll bóndi og bróðir hans Halldór á Reyðarvatni, Guðmundur Oddsson á Steinkrossi, og Jón Magnússon í Koti ,er allir þóttust áseildir ná-búar Dagverðarness með lögfestu Torfa prófasts, í brjefi til sýslumanns og sekretera Bonnesens þann 22. október 1823 beiddust, „að jörðin Dagverðarnes yrði sem eyðijörð, útmæld af honum í nærveru allra hlutaðeigenda og landamerki hennar tilgreind“, og kváðu „Torfa prófast að mestu leyti ranglega eigna Dagverðarnesi Eldiviðarhraun frá Keldum, og þar fyrir utan stórt og mikið land, jafnvel á allar síður, með ennpá meiri stórum og ýmislegum silingarkrókum inn í næstliggjandi jarð-arlönd, og byggja þetta á grundvallarlausri lögfestu formanns síns frá 1812“.

Þetta brjef sendi sekreteri Bonnesen prófasti Torfa til skýringar, en þessi þóttist meiddur við fyrnefnd orðatiltæki, „að hann ranglega eignaði Dagverðarnesi Eldiviðarhraun og bygði þetta á grundvallarlausri lögfestu formanns síns m. fl.“, og stefndi því þeim, er brjefið höfðu undirskrifað, um þau orðatiltæki fyrir sáttanefnd, hvar allir tóku sættum, nema Páll Guðmundsson á Keldum, hverjum prófastur því stefndi þann 20. janúar þ. á. fyrir undirrjett, til að sanna fyrgreind orðatiltæki í brjefinu, en þann 23. næst eftir höfðaði Páll bóndi á Keldum gagnsök mót prófasti og kallaði hann „til að heyra á vitni sín um landamerki milli Keldna og Dagverðarness og þar með sönnun fyrnefndra orðatiltækja í brjefinu“. Þá

málið kom fyrir rjett 9. febr. mótmælti Torfi prófastur vitnaleiðslu Páls, þar hann contrastefnt hefði vitnum um landamerki jarða, um hver aðalstefnandinn hvorki hefði stefnt nje þá þrætti, heldur um meiðandi orð, líka væri hvorki skoðunargjörð á þrætustaðnum, nje stefna þangað til vitna áður framfarin, eða sættatilraun um sjálfa landaþrætuna, og alt eins mótmælti hann allri útmælingu Dagverðar-neslands af sýslumanni, þar þetta þá engin eyðijörð var, svo § 8 tilskip. frá 15. apríl 1776 næði ei til þess, hvað hlutaðeigandi amtmaður, hverjum fyrirspurn send var um þá kröfðu útmælingu Dagverðar-ness, ei heldur fann við eiga að fyrirskipa. Páll þar á móti þóttist ei betur eður öðruvisi fá fullnægt stefnu prófasts, um að sanna fyrgreind ákærðu orðatiltæki í brjefinu frá 22. október, en með því að leiða vitni um þau, að hans meiningu, rjettu landamerki milli Keldna og Dagverðar-ness, hverjum prófastur hjer með fyrtöldum ástæðum hratt, en sekreteri Bonnesen matti þær ógildar með úrskurði þarum í þessu máli feldum þann 9. febrúar, og um leið skýrskotar til tilskipunar frá 20. janúar 1797 um vantandi undanfarna sættaleitun, og skoðunargjörð á þrætuplássinu, og til N. L. 1—13—9, og þar hjá, að hjer sje ekki um landaþrætu, heldur meiðandi orð stefnt, eða þá að dæma. Páll segist strax hafa lýst appelli frá þeim rjettarúrskurði, en ei fengið það bókað, og framleggur þarum vitnisburð þingvottanna, hverjum svara- maður sekretera Bonnesens, sýslumaður Finsen hjer mótmælir sem ei löglega sönnuðum. Síðar krafði Páll þann 15. mars, að undirrjettardómi í þessu orðamáli yrði frestað, unz áreið á þrætulandið yrði að vordögum gjörð, en dómarrinn úrskurðaði þá, „að

samkvæmt fyrri ályktun hans, þann 9. febrúar þ. á., yrði sú krafa Páls bónda ei til greina tekin, nje vitni um landamerki afheyrð, þar í þessu orðamáli væri ei þar til stefnt, ei heldur bón Páls gaumur gefinn um frestun málsins, en málspartar skylduðust til strax að framkoma með andsvör sín undir dóm, sem sama dag fjell svolátandi, „að áðurgreind orð í brjefinu frá 22. okt. f. á. dæmdust dauð og maktarlaus, Páll sektaðist fyrir þau um 9 rbm. reiðu silfurs til Rangárvalla fátækra sjóðs“, en málskostnaði varð frá fallið.

Úrskurði þessa og dóm hefur Páll bóndi Guðmundsson á talið sem rjettarneitun, og kallað undir dómaraann fyrir landsyfirrjettinn, til þess fyrir hana, og ofríkisfulla rjettarþvingun, sjer með þeim gjörða að standa til rjetta og sektast auk málskostnaðar; einnig Torfa prófast Jónsson til að heyra kröfu Páls um sektun prófasts fyrir óþarfa þrætu í hjeraði og ósvinn orð um Pál í brjefi frá 13. desember 1823 m. fl. Hefur nú talsmaður stefnandans, Þórður sýslumaður Sveinbjörnsson krafist, að fyrrnefndur dómur sekretera Bonnesens frá 15. mars verði dæmdur ómerkur sem ólögmætur og órjettvís, en undirdómarinn eptir seinni hluta N. L. 1—5—3 til embættistjóns, og skaðabóta m. fl.; ellegar eptir —5—9 til að borga Páli 60 lóð silfurs, aptur skila kikir þeim, sem hann úr eigin hendi útlagði í þær dæmdu 9 rbmka. r. s. bætur til fátækra, af hverri útlagsgjörð Páll strax hafi beiðst útskriptar, standa málskostnað með 65 rbrm. 68 rbsk. r. s. m. fl., og í tilliti til Torfa prófasts Jónssonar, að þessi verði sektaður um 20 rbd. silfurs til Justitskassans fyrir óþarfa þrætu, dæmdur til að standa málskostnað í hjeraði

og til að bæta 9 rmbk. silfurs fyrir ósvífin orð Páli valin við undirrjettinn m. fl. Svaramaður undirdóm-
arans og Torfa prófasts, sýslumaður Finsen, hefur þar á mót þeirra vegna krafið, annaðhvort að þessu rjettarneitunarmáli verði frávísað landsyf-
rjettinum, en stefnandinn Páll dæmdur til að lúka þeim hingað stefndu drjúgt í kost og tæringu, og í málskostnað 30 rbd. r. s., ellegar að þeir verði öldungis frifundnir fyrir ákærum Páls í þessu máli, en að þeir fái 30 rbd. s. í málskostnað og að Páll sektist um 20 rbd. fyrir óþarfa þrætu. Ástæður til þvilíkra krafa telur hann: 1° að hjeraðsdómurinn nemi ekki þeirri peningaupphæð, að málinu megi skjóta til æðra rjettar, þessvegna ei heldur úrskurðum þess með tilliti til lagasetningar frá 17. maí 1690, í hverja úrskurði minna sje varið en dóminn. 2° hafi Páll látið sjer augljóslega þá úrskurði lynda, er hann síðar kallaði Torfa prófast til sættanefndar um landamerksamálið, en 3° ei appelli lýst frá úrskurðunum, heldur einungis frá dómnum frá 15. mars, þó óraskanlegum, og að vitni þingvottanna, sem frænda Páls, sjeu ómerk, þurfi því lögmætari sönnun í hjeraði, 4° hefði Páll áfrýja mátt úrskurðina, hefði honum borið þetta strax, kalla til 2 óviðkomandi votta um appell sitt, framfylgja því, en láta aðalmálið á meðan biða; hverjum verjandans ástæðum sækjandinn ekki hefur mótmælt, nema þeirri einu, að málið sje ekki þess virðis, að áfrýja megi, því hann telur rjettarneitun svo saknæma, að málum um hana megi til æðra dómstóls skjóta, þó aðalmálið ei nemi því virði. Þessari ástæðu sækjandans verður landsyfirrjetturinn að samsinna, því frammar, sem bæði inngangur tilskipunar frá 17. maí

1690 og N. L. 1—6—16, 17, gefa fullar ástæður fyrir, að rjettarneitunarmálum, með hverjum málsþórtum opt orsakast margfalt tjón við þá 2 rbd. s., sem tilsk. frá 11. júlí 1800 § 10 í privat málum leggur verðhæð áfrýjandi mála við, og löggjafarinn mun enn síður heimila vilja rjettarneitanir af margfalt meiri skaðaafléiðingum og stórsaknæmi, sem 1—5—3 og 9 yfirlýsa, átölu-laust undir því yfirsikini, að bætur eður útlát dæmd sjeu minni en að appelli taki. N. L. 1—6—16, 17, líta ei heldur á verðhæð dæmdra útláta, hvar dómar falla til bóta, er miða til hneisu manna, og meiðslu fyrir gott nafn og rykti, eða hvar mönnum neitað er um lögskipaða rjettarstjórn, eður ofríkisfull rangsleitni er í frammi höfð. — Appellantinn Páll bóndi á Keldum hefur því haft lagatilkall til að leita landsyfirrjettarins álits um, hvort honum ei sje með stríðs-cancelli-sekretera Bonnesens 2 rjettarúrskurðum þann 9. febr. og 15. mars, og undirrjettardómi þann síðara dag feldum, í ójafnaðar orðamáli milli Torfa prófasts Jónssonar, og hans rjettarneitanir gjörðar, og undir eins, samt ei með dómi, er ályktarorð hans um lögfestu prófastsins, eiga dauð og magtarlaus að vera, og 9 rbnk. bótum til fátækra í reiðu silfri að sæta, sú ósæmd og klikkan gjörð góðu nafni og rykti hans, og sem þar hjá fyrir fram virðist rjettlæta þá, sem ranga af Páli átöldu lögfestu Torfa prófasts upp á hins land, í hverju tilliti öllu landsyfirrjetturinn álitur sjálfan undirrjettarins dóm, og þá í málinu feldu úrskurði þann 9. febrúar og 15. mars þ. á. *rjetti-lega ákærða* í meðhaldi N. L. 1—6—16, 17, tilskip. frá 17. maí 1690 og 3. mars 1741 § 5.

Eru þá fyrst athugandi þær ákærur, sem appellatíonssækjandinn hefur framfært, og sem sýnast bera mörg kennimerki upp á honum gjörðar rjettarneitanir:

1° Með rjettarályktun frá 9. febrúar þ. á. telur Páll Guðmundsson sjer gjörða saknæma rjettarneitun, þar-
eð dómarinn tók gild fyrtilin mótmæli Torfa prófasts Jónssonar mót Páls vitnaleiðslu, þó hinn stefnt hefði Páli til að sanna orð sín, að prófastur eptir grundvallarlausri lögfestu formanns síns, ranglega eignaði Breiðabólstaðar jörðu Dagverðarnesi, Eldiviðarhraun, og meiri lönd undan Keldum og nálægum jörðum, á sönnun þessari fann dómarinn, að Páll hafði alla þörf sem stendur, en neitar honum þó um, að mega leiða vitni þeim orðum sínum til sönnunar um rjett landamerki beggja jarðanna, Keldna og Dagverðarness, og sakfeldi Pál þó á eptir.

2° Enn aptur með ályktun þann 15. mars, að fresta ei dómi að bón Páls, í þessu orðamáli, unz áreið yrði gjörð á landamerki beggja um vorið, og vitni leidd á þrætustaðnum, enn þótt Torfi prófastur hefði í lögfestunni kallað þá alla til andsvara, er hans tilteknu landamerki átelja vildu.

Viðvíkjandi fyrri ályktuninni þann 9. febrúar, var samt neitun sýslumanns miður saknæm, um vitna-yfirheyrslu stefndra af Páli, eptir contrastefnu hans frá 23. janúar þ. á., til vitnisburðar um landamerki milli Keldna og Dagverðarness, að Reyðarvatns þingstað, óskað þess að yfirheyrast á þrætustaðnum, eptir undangengna skoðunargjörð og sættatilaun, hverjum hjer ei hæfði að sleppa móti boði N. L. 1—13—9, og 1—16 kap. og tilskip. frá 20. janúar 1797 § 12. Þar ákæruefni Páls var annað til gagn-

sakar, nefnilega ágreiningur um landamerki, en Torfa prófasts þar á mót til aðalákæru móti Páli, að hann svo nefnir, ójafnaðar eður fjölmælisorð þessa um ásælni hins á annara lönd. Þar nú Páll forsómað hafði, bæði að útvega þessa skoðunargjörð, og til vitnisburðar að stefna vitnum á þrætustaðinn, útvega sjer til þeirra yfirheyrslu þarum veittan þingdag, beiðast til gagnsakar og sættaleitunar um fráleitt efni nægilegrar málafrestunar, virðist frávísan vitnastefnu hans þann 9. febrúar rjettlætast mega af fyrnefndum lögum. Hvað nú áhrærir neitun dómarans þann 15. mars, um dómsfrestun til áreiðar að vordögum, þá virðist hún ei heldur í ójafnaðarorðamáli sem þessu, varða mega rjettarneitunar eður öðru saknæmi, ei heldur sá frestur verið hafa nauðsynlegur eða veitandi, bæði þessvegna að Páls orð í brjefinu frá 22. október f. á., ætíð máttu virðast afsakanleg og ósaknæm, hvar um framar síðar, þá undirrjettardómurinn gjörist að álitum, líka þessvegna að hjer var landaþræta hafin tveggja kirkna á millum um fasteignir, nefnilega Breiðabólstaðar og Keldna, um hverjar alls engin lögsókn var leyfileg, fyr en stiptamtmaður og biskup með tilkjörnum vitrum mönnum, höfðu áður yfirskoðað kirknanna eignarskjöl og skilríki, fyrir þeirra umþrættu eigna tilköllun, beint eptir hjer auglýstri 16. grein í kongl. instruxi frá 1. júlí 1746 fyrir Íslands biskupa, sem án þess bannar alla dóma um kirknaeignir, eptir hverju ei hentaði að fresta dómi í privat orðamáli.

3° Rjettarneitunarákæran, sem stefnandinn framfærir, og saknæmust verða má ef, löglega sönnuð væri, er sú, að hann forgefins krafist hafi bókunar fyrir rjetti þann 9. febrúar þ. á. í þingbókinni á sinni aug-

lýsingu appels frá þráfeldum úrskurði, með hverjum hann hjelt sjer rjettarneitun gjörða, og að hann hafi það strax vitnað undir þá þingvotta, er rjettinn sátu. Svaramaður undirdómarans hefur að sönnu mótmælt þingvottanna þarum útgefna vitnisburði sem ólögmætum, og sem náfrænda stefnandans; en hversu má undirdómarinn, sem sjálfur nefndi þá til þingvotta nú hnekkja þeirra gildi? Samt má því játa að engum þingvottum ber nein þingsvitni einum og utanrjettar út að gefa, hversvegna stefnandanum vísast, til að leita viðkomandi amtmanns fulltingis til lögmætrar sönnunar þessa ákærupósts, sem nú ei verður hjer gjörður að álitum, nje heldur uppástefnd krafa hans um apturskilun þessa 9. mks., r. s. bætturnar til fátækra útlagða kíkis, eða um beiðni útskriptar af þeirri rjettarins útlagsgjörð.

Sjálfan undirrjettarins dóm áhrærandi, sem með því að dæma þau af appellations sækjandanum um lögfestu Torfa prófasts Jónssonar brúkuðu orðatiltæki dauð og maktarlaus, og fyrir þau að sekta hann til fátækra, setur klikk á gott mannorð Páls og rykti, sem þessi því er rjettbær að átelja, finnur landsyfirrjetturinn, að þessi orðatiltæki alls ekkert meiðandi fyrir Torfa prófast innihalda, og ekkert annað, en sjerhverjum málsparti er að ósekju leyfilegt um mál efni mótparts síns í ljósi að láta, því heldur Páli hjer, sem hann í höndum hafði fráleitan máldaga þeirri lögfestu, og frá formanni prófastsins um þau umbrættu landamerki frá 18. júlí 1812, margþinglýstan og þar í algjörlegt fráfall frá þeirri lögfestu, sem hann þann 12. maí sama árið birt hafði, en sem nú átti aptur gild að verða. Stórkostlega umbreytingu frá þeim máldaga, eptir fráfall sama manns frá eldri lögfestu

án annara skilríkja mátti Páll að ósekju rengja, og þessa því heldur grundvallarlausu nefna, fyrst Þórhalli prestur, er hana útgaf, hafði svo sjálfur metið hana, og svo má hverja lögfestu telja, hverri ei fylgir fímtarstefna, áreið og dómur að lögum henni til staðfestu, beint eftir N. L. 1—19—20, 22. Auk þessa var Páll bóndi í alls engri undirgefni-stöðu við Torfa prófast, þó hann við vörn meintra eigna sinna brúkaði þau honum því ósaknæmari ummæli, sem prófastur Torfi endurgalt þau með miklu frekari og miður sæmandi orðatiltækjum, gaf hinum alt af nafnlausra skammarskrifa (eða pasqvilla) nafn, sem hjer átti alls ekki við, bar Páli *óskammfeilni* og *ósvífni*, fjölmæli og krafði fyrir þau sekt eptir Mannhelgi 25. kap. (sem væru þau æru manna nærri sneiðandi eða smánandi orð), eður 6 marka bætur. Því máttu þessi ummæli prófasts vega meir en fult upp við hin; en einber óþarfi um Páls ljettvægu orð, að hefja aukapíng og lagadeilur. Og ekki mátti hann telja sjer skylt sem embættismanni, eptir cancelli-brjefi af 24. desbr. 1799, að hrinda svo ljettvægum orðum með dómi, fyrst hann mót tilskip. frá 20. janúar 1797 § 15. lagði þau fyrst til sætta. Með tilliti til alls fyrnefnds, ber því undirrrjettarins dómi í þessu orðamáli að fráfalla, því frammar sem hann dæmir orð Páls bónda dauð og magtarlaus að vera, og sektar þau sem ójafnaðarorð með bóta-nefnu til fátækra, en dæmir þó engan málskostnað af þeim svo sakfelda, hvern, hvað áður bar ei þessvegna, hæfir að frikenna, en Torfa prófast að skylda til að gjalda Páli bónda Guðmundssyni málskostnað fyrir undirrrjetti með tólf rbd. silfurs, og undirdóm-arann í málskostnað til landsyfirrjettarins að lúka

appellantinum Páli 35 rbd. s. þar þessi hvorki hefur með því, eptir fallna úrskurði og dóm í orðamálinu, að leita sætta um landaþrætuna, og beiðast þingdaga til að stefna Torfa prófasti, og vitnum fyrir rjett á þrætuplássinu, látið sjer þar fyrir rjettaraðgjörðir lynda, nje yfirgefið appell orðamálsúrskurðanna og dómsins, sem hann nú alla í einu átelur, og fann ei fulla þörf til fyrri en að dómslokum, nje heldur öðru vísi fjekk áfrýjað þann síðari rjettarúrskurð, en fylgdi þar í tilskipun 17. maí 1690, þó honum eptir henni væri leyft sjer í lagi að átelja það, er hann hjelt vera rjettarneitun og sem bar þess svo mörg merki.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómi í þessu máli gengnum þann 15. mars þessa árs, er hjer með fráfalið, en stríðs-cancelli-sekretera, sýslumanni Bonnesen ber að lúka Páli bónda Guðmundssyni sanngjarnan kostnað til þess áfrýjunar til landsyfirrjettarins, með 35 rbd. silfurs, en Torfa prófasti Jónssyni að gjalda sama Páli bónda kostnað þess til undirrjettarins með 12 rbd. silfurs. Ákærum stefnandans um honum neitaða bókun hans appellslýsingar, og um útlagsgjörð kíkis í dæmdar bætur, einnig um meiðandi orð og svigurmæli Torfa prófasts Jónssonar, Páli bónda Guðmundssyni valin, frávísast þessum rjetti. Ídæmd útlát lúkast innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

X.—XI.

Anno 1824, þann 20. september, var landsyfirrjettar session haldin, í hverri voru uppsagðir eptirfylgjandi dómar:

1° Í jústitsmáli höfðuðu gegn Elínu Jónsdóttur í Vaðlasýslu um hvinsku, fallmáls sekt og annað.

Mót Elínu Jónsdóttur, fyrverandi bústýru Ásmundar prests Gunnlaugssonar til Hvanneyrar í Siglufirði, sem kölluð var til vitnisburðar í jústitsmáli gegn nefndum presti, sóktu fyrir tilraun hans að túlka menn til faðernisviðgöngu barns, að hverju prestur þessi sjálfur var lýstur faðir í öndverðum október næstl. árs, var í hjeraði samferða þessari sök prestsins málsókn, reist á næstliðnu vori um grunsaman vitnisburð hennar, og útivist frá rjetti, en þótt til vitnisburðar þangað stefnd; enn framar um hvinsku fyrir 2 árum framda á tinfati frá fyrnefndum húsbónda sínum, hverri þessi í vor undir málssókninni uppljóstaði, og loksins um strok Elínar úr varðhaldi undan vitnisburði, hvert strok hennar Ásmundi presi var eignað að haafa áfýst, hvað þó ei varð sannað. Tinfatið var prestinum aptur heimt, sýnt fyrir rjettinum og virt af meðdómsmönnum á 1 rhd. 80 sk. nv. Þess óheimila töku viðkannaðist Elín, en kvaðst andvirði þess varið hafa til hagnaðar húsbónda sínum, eður sykurs og kaffiskaupa, hverju hann neitaði, sór sjer tinfatið og að það væri mót vitund og vilja sínum sjer horfið. Þó nú hjer sje um engin ígjöld að dæma, fyrst fatgarmur þessi er eigandanum aptur heimtur, ber samt Elínu fyrir hvinsku þess að straffa með 12 vandarhagga pólití-

aga samkvæmt kóngsbrjefi frá 25. júlí 1808 § 7 og 2. maí 1776, en með lögskipuðum fallsmálsbótum til kóns að sekta fyrir mótpróa, — sama úti-
vist hennar frá undirrjettinum, til vitnisburðar stefnda, til hverra bóta undirdómara bar Elínu strax að fella, sem hún ekki mætti beint eptir tilskip. frá 3. mars 1741 § 4. Þar á móti finnur landsyfirrjetturinn Elínu hvorki sektandi fyrir strok hennar úr ólögsmætu varðhaldi, hvert kóngsbrjef frá 25. júlí 1808 í § 1 bannar við aðra í frammi að hafa en stórbrotamenn, sem líkindi sjeu til að sæta kunni æfilöngum þrældómi eða harðara straffi, nje heldur fyrir vitnisburð sinn að öllu óeiðfestan, og þann síðara í engu löglega hrakinn, þó hún í fyrstu treg væri til að vitna.

Þó Elín nú vitnist fjelaus að vera, og ófar til falls-
málssektar útsvars eða í neinna dómara valdi, að breyta lögskipuðum fjársektum í líkamlega refsingu, því kóngsbrjef frá 25. júlí 1808 fyrirskipar í § 9, hversu ídæmdar bætur afplánast skuli af öreigum, hverju lagaboði löggjafaranum einum er heimilt að raska. Máli þessu mót Elínu, sem er sótt, varið og dæmt saman við faðernistúlkunarmál Ásmundar prests, hvað þó ei bar vegna gagnstæðs eðlis beggja, ber Elínu að standa ídæmdan kostnað þess fyrir undirrjetti, en til þess sóknara fyrir landsyfirrjettinum að gjalda 4 rbd., og til síns svaramanns hjer 3 rbd. silfurs, hverjir 7 rbd. silfurs þessum fyrirfram greiðist af jústitskassanum, mót lögskipuðu endurgjaldi af Elínar eigum, eða skorti þær, þá með niðurjöfnun á amtið. Saknæmur dráttur þessa máls er ei af landsyfirrjettinum fundinn, en meðferð þess lögsmæt fyrir þessum yfirrjetti.

Því dæmist rjett að vera:

Elín Jónsdóttir á að sæta 12 vandarhagga pólitíaga, lúka kóngi 10 rbd. n. s. í fallsmálsbætur, og standa allan löglegan kostnað þessa máls til undir- og landsyfirrjettarins, hvaraf sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum bera 4, en svaramanni hennar hjer 3 rbd. s., hverja 7 rbd. s. jústitskassinn þessum útleggi mót endurgjaldi af Elínar eigum, eða bresti þær til þess þá við lögskipaða niðurfjöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja eptir frekari ráðstöfun viðkomanda yfirvalds að lögum.

M. Stephensen.

2° Í jústitsmáli gegn Ásmundi presti Gunnlaugsyni á Hvanneyri í Vaðlasýslu, fyrir meinta tilraun hans að útvega rangan barnsföður.

Þann 2. október f. á. fæddi ógipt, og áður heiðvirð almúgastúlka, Guðrún nokkur Jónsdóttir að Skarðdal í Hvanneyrarsókn í Vaðlasýslu, barn, að hverju hún lýsti föður Ásmund sóknarprest sinn, Gunnlaugsson, á Hvanneyri. Þar hann ei vildi faðerni því viðgöngu veita höfðaði faðir stúlkunnar, Jón bóndi Arnfinnsson í Skarðdal, mál móti presti, þar um, þann 6. apríl 1824, og ljet þá fyrir undirrjettinum í ljósi, að prestur þessi bæði hefði viljað fá þessa barnsmóður, og föður hennar yfirtöluð til, að hún lýsa skyldi annan barnsföður en sig, jafnvel áður en hún fæddi neitað þá strax að eiga þungann með henni, og sagt annan hann eiga, líka að prestur hefði aðra sem líklega barnsföður, þá tilnefnt, og lagt fölnun á faðernisviðgöngu af ýmsum öðrum. — Út af þessu fann undirdómarinn orsök til að taka frumpróf sjerlegt

hjer um og senda það þeim þá setta amtmanni, sem bauð rannsókn málsins og ákæru gegn presti í rjettvísinnar nafni höfðaða, skipaði sóknara málsins og sem svaramann prests þann 26. apríl, hreppstjóra Árna Árnason á Reistará, en þar þessi var tregur til að takast þá málsvörn á hendur, og því afsalaði sjer það umboð, nefndi amtið prestinum til málsvarnar, að bón hans, sýslumann Espólín í hans stað, þann 12. maí næst eptir, að því leyti þessi fengi henni gegnt án eigin embættisstarfa forsómunar; en Ásmundur prestur stefndur fyrir rjett í þessu máli að mæta þann 24. maí, tilkynti dómaramum með brjefi frá 22. maí, hvert þessi játar sig meðtekið hafa daginn eptir, (sjá fylgiskjalanna litra R.), en áður þann 10. sama mánaðar aðra skriflega afsögn prests, þann 9. maí dagsetta, að hann alls engu ansaði málssókninni fyrir en amtmaður hefði sjer sett lögkænan svaramann; játaði dómarrinn og í þessu skjali, að prestur þann 23. maí hefði tilkynt sjer, að hann þá hefði öðlast sýslumann Espólín sjer af amtinu eptirlátinn svaramann, hverjum hann þá hljóti amtsins boð að birta og heyra hans svör, en ansaði engu í málinu án svaramanns, og vildi prestur hraða för sinni til Espólíns og til baka, sem mest, en vonar engin þing hjer um byrja þurfa fyrir apturkomu sína. Með þessu virðist hann í tíma mótmælt hafa framhaldi málsins og dómi, á meðan hann þessa svaramanns leitaði, hver mótmæli aptur ítrekuð framkomu fyrir undir-rjetti þann 28. maí, þá presturinn mótmælti dómi, uns lögkænan svaramann fengi, frá hverri málsvörn sýslumaður Espólín ei algjörlega, heldur í bráð, meðan þingaferðir hans yfirstæðu, afsakaði sig. Einnig mótmælti presturinn sama dag dómaraaðgjörðum

kammerráðs Briems prestinn snertandi, bæði í barns-faðernislýsingarmálinu, og jústitsmálinu um tilraun prests að túlka aðra menn til faðernisviðgöngu þess barns, sem Guðrún Jónsdóttir fyrnefnd lýsti hann föður að, uns undirdómarinn frálegði sjer að lögum þá ákæru, að hafa lamið ekkjuna Elínu Jónsdóttur, í þinghúsinu, 2 höfuðhögg, og þá skriflega átalið, að hann ei hafi fengið þau mótmæli bókuð eptir munnlegri beiðni þar um, — en mótmæli prests gegn þeim setta sóknara og nokkrum vitnum við frumprófið þann 8. apríl s. á. tók undirdómarinn ei heldur til bókar.

Um fyrgreindan ákærupóst ber samt landsyfirrjettinum hjer ei að dæma sem áður óupplýstan í hjeraði, ódæmdan og aðalmálinu óviðkomandi, hvar til viðkomandi amtmanns afskipti í hjeraði enn skorta, og viss skilríki um, að boð kóngsbrjefs frá 25. júlí 1808 í § 9. sje þar með brotið. Hitt væri þar á mót að álitum gjörandi, hvort sá úrskurður undirdómarans, með hverjum þessi mót itrekaðri afsögn prests Ásmundar, að dómur í málinu gengi, fyr en honum settur lögekenn svaramaður fengi mætt honum til varnar, þann 29. maí úrskurðaði að prestur sjálfur skyldi mál sitt fyrir rjetti verja, og til þess að eins fá þriggja daga frest, til 1. júní, hafi verið lögmætur, og mætti þá eðli máls þessa í samburði við tilskipunar frá 3. júní 1796 §§ 30—32, sem ætla hverjum svaramanni sekaðra, þessvegna þessum, sjálfum alt eins, ef talsmenn skorta, nægan varnarfrest, ekki virðast að krefja svo nauman frest tiltekinn til hennar, að Ásmundi presti fyrirmunað væri, að fá notið góðs af vörn honum setts lögekens svaramanns í annari sýslu, sem í þeim dögum var hindraður af öðrum embættisönnum, en

óvíst hvort seinna. Ei heldur sýnist undirdóm-
arinn með jöfnum hraða hafa flýtt framsendingu
þessa máls til landsyfirrjettarins, til hvers það komst
þann 13. ágúst, þó dómur í hjeraði fjelli þann 11.
júli. Þar málið þessvegna nú er dæmt að miklu leyti
varnarlaust, og þar hjá ekki öll tilnefnd vitni í því sýn-
ast vera leidd því til upplýsingar, einkum Páll í Potta-
gerði, væri því nú allvel heimvísandi til ítarlegri
skýrslu og dóms í hjeraði, ef landsyfirrjetturinn fyndi
meiri líkindi til, að veruleg Ásmund prest áfellandi
eða afsakandi útskýring hans málefnis, mundi þar
við ávinnast, framar en margfaldur aukinn kostnað-
ur til þess fyrir almúga, og enn nú meiri hneysa fyr-
ir þann örfátæka ákærða prest, yfir hverjum án þessa,
vofa kann fullpung sekt af upp á hann lýstu óekta
barnsfaðerni með tilliti til þess, sem þegar framkomin
vitni og rök honum til áfellis boða kynnu, á hvað nú
skal framar minnast.

Að sönnu sýnir fylgiskjal undirrjettardómsins
markað lítra R., að prestur hafi þann 22. mars stefnt
vitnum til að sanna, að annar maður en hann sjálf-
ur grunaður væri um faðerni þess honum eignaða
barns, og að sú vitnaleiðsla eins og þar heitir, *ei gat
framast*, en að prestur hafi slept því fyrirtæki, samt
er ekkert framlagt annað hjerum í þessu máli, nje
nokkur upplýsing um þess eiginlega faðernis lýsingar
máls framgang, úrskurði og afdrif, sem þá vel hent-
aði jústitsmálinu til skýrslu. Einungis sjest af dóm-
arans fyrgreindu skipun (lítra R.) þann 25. maí til
sóknara málsins, að sömu vitnum, sem prestur í þeirri
ónýttu stefnu hafði tilnefnt, var í málinu sama dag
stefnt, svo þeirra vitnisburðir mega því álitast fram-
komnir vera. Með þessum er nú að sönnu alls engin

grunsemi sönnuð eða staðfest, um að nokkur annar en Ásmundur prestur Gunnlaugsson vera kunni faðir til barns þess, er Guðrún Jónsdóttir kendi honum, en þarámót mætti ekkjunnar Elíar Jónsdóttur lausi, og óeiðfesti framburður um samsængun prests og Guðrúnar á þeim tíma, sem eptir burðardegi barnsins, má gjöra prestinn líklegan föður, og fleiri af henni umvitnuð atvik um samfarir þeirra Guðrúnar auka þann grun, væri alt þetta ekki eptir Elínu einni, en hana fann undirrjetturinn með rökum svo hvikula og ómerka í framburðum öllum, að af henni dæmist enginn eiður takandi. Sömuleiðis er faðir Guðrúnar bæði viljugt, ofnákomið, óeiðfest og óáreiðanlegt vitni í þessu máli, til þess að hans framburði um hans og prestsins samtal hjerum, sje gaumur gefandi.

Ískyggilegri mega þarámót vitnisburðir margra virðast, um viðleitni prests Ásmundar að útvega og fá yfirtalað aðra menn, til að gangast undir faðerni þessa barns, og til að Guðrún Jónsdóttir lýsti annan en sig barnsföður, við hverja tilraun honum borið er, að hann sagt hafi: „einu gilda, hvort sá, er hann *fá vildi til faðernisviðgöngu nokkurn tíma hefði stúlkuuna sjeð, eða aldrei*“. og að hann hafi þessa á leit farið við 2 feðga og 2 bræður, hverja vitnisburði, en þótt alla einstaka, og enga samhljóða um sama mann og efni, nje á sömu tíð þetta snertandi, þessvegna einsamla ónóga til sakfellingar eptir N. L. 1—13—1, eigin meðkenning prestsins í hans tilrjettarins þ. 10. apríl inngefnu svonefndu Historia Facti (sjá fylgiskjal til lítra Z.), „að hann hafi reynt til við menn, sem hann áleit líklega til að vera kynnu feður þessa barns, hvort ekki vildu ekta Guðrúnu, og

eiga barnið, og boðið þeim til þess ábyli, og kannske einhver fleiri þægilegheit,“ virðist mikið styrkja mega, en þar hann kveðst þessa tilraun gjört hafa að bón föður Guðrúnar, svo barnið ei yrði föðurlaust, en sveitarslaður og málavafstur fyrirbygðist og hleypidómar, en ekki þessvegna, að hann neitt með barnið ætti, hverju hann þverneitar“, vantar enn stórmikið til lögmætrar sönnunar faðernisins á hann eða þess viðgöngu, en minna til að sanna hann valdan af viðleitni að útvega annan barnsföður, svo að hann sjálfur ei þyrfti að lögum með eiði að synja fyrir upp á hann lýst faðerni barnsins, því embætti hans sem presti viðkom þvílík umönnun, og leyfðist alls ekki, heldur eins og cancelli auglýsing 29. oktbr. 1768, og tilskipun frá 3. júní 1746 í § 11 fyrirleggja strax að gefa sínum sýslumanni og prófasti til kynna til löglegra embættisafskipta þá neituðu faðernislýsingu, og sjálfum presti, ef til þess treystist, löglega að hreinsa sig af henni, því þangað til, bar hann að álíta sem rjettan barnsföður, sem ei fyrri mátti prests-embætti þjóna.

Að öðru leyti má þess hjer geta, að N. L. 6—13—27, 29 aldrei eru hjer á landi lögleiddir og að sú er nú alment viðtekin meining lögpakra manna, að þessara lagagreina boðorð um sekt rangrar barnsfaðernislýsingar og viðgöngu og túlkunar til hennar sje nú, síðan útkomu tilskipunar frá 8. júní 1767 úr fallin, því síður verða þau heimfærandi til einberrar forgefins viðleitni Ásmundar prests — en þótt honum sem presti óheimillar, — að uppgötva annan, sem hann fyrir ber rjettan barnföður Guðrúnar, og fá þess faðerni viðgöngu veitta, hver viðleitni þó mátti einungis gjöra hans eigin sekt því

grunsamari og alls ekki frýja hann frá að hreinsa sig, ef hann það með góðri samvisku gat, af upp á hann borinni faðernislýsingu.

Þar nú Ásmundur prestur Gunnlaugsson hefur með fölon manna til faðernisviðgöngu, jafnvel rangrar, sjer til frýjunar, freistað þeirra til játningar, sem gat ósönn verið, en þótt hann með viðleitni að gipta stúlkuna sýnist vilja hafa meðfram máske bæta ráð hennar, og hann því mátti hjer með orsaka ranga feður barns hennar, en hefur þannig óleyfilega inn blandað sjer í málið, hvað prestum sízt er heimilt, hæfir að hann nú fyrir þá yfirsjón sína bæti 10 rbd. silfurs til fátækra prestaekkna, auk þess að hann sektist ídæmdum 3 lóðum silfurs fyrir ósvinnu sína í frammi hafða fyrir undirrjetti, og standi málskostnað allan til beggja rjetta, hvar af sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum bera 5, en verjanda þar 4 rbd. silfurs, hverja 9 rbd. jústiskassinn þeim útgreiði móti endurgjaldi af Ásmundi presti.

Meðferð málsins við undirrjettinn lætur landsyfirrjetturinn ósektaða, en metur hana lögmæta verið hafa við landsyfirrjettinn.

Því dæmist rjett að vera:

Ásmundur prestur Gunnlaugsson á að lúka 10 rbd. silfurs sekt til fátækra prestaekkna, og ídæmd 3 lóð silfurs fyrir í frammi hafða ósvinnu sína við undirrjettinn. Sömu leiðis standi hann allan af máls-sókninni honum á móti löglega leiðandi kostnað, í hjeraði eptir undirrjettarins dómi, en til landsyfirrjettarins með 5 rbd. silfurs til þess sóknara og 4 rbd. til verjanda þess við þennan rjett, hverja 9

rbds. jústitskassinn þessum útgreiði mót endurgjaldi af Ásmundi presti. — Ídæmd útlát að lúka innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms undir aðför eftir lögum.

M. Stephensen.

XII.

Anno 1824 þann 4. október var landsyfirrjettarins session, haldin í hverri var uppsagður eftirfylgjandi

d ó m u r

í óðalsbrigðamáli prests Thorarensens á kotunum Ormskoti og Litla-Kollabæ í Rangárþingi, gegn Bergsteini hreppstjóra Guttormssyni.

Páll bóndi Arnbjarnarson á Dufþekju í Rangárþingi eptirljet við fráfali sitt árið 1802 Halldóri syni sínum, nú búandi þar að Sámstöðum, óðalsjarðir sínar, Ormskot og Litla-Kollabæ. Halldór misti konu sína Guðríði Ingimundsdóttur árið 1809, en þá fjellu jarðir þessar í móðurarf syni þeirra, Gunnlaugi Halldórsyni, sem eptir fengið skilnaðarleyfi að borði og sæng þann 11. júní 1812 frá konu sinni Ingibjörgu Sigurðardóttur, við fram farin skipti þeirra á milli þann 17. sama mánaðar, eptirljet henni til halds og trausts þann hluta jarðanna Ormskots og Litla-Kollabæjar, sem við skipti húsin honum bera kynni, með skilmála, að afgjöldum þeirra, ellegar yrðu þær seldar, þá kaupverðinu verja skyldi til framfæris yngstu barna þeirra (sjá fylgiskjal hjeraðsdómsins lítra K). Eign full og

eignarumráð þessara kota, virðast þarmeð vera Ingibjörgu konu Gunnlaugs af þessum afsöluð. Hann deyði erlendis, en vegna fyrgreindra þeirra á milli framfarinna skipta, lýsti ekkjan Ingibjörg þann 21. júlí 1815 sig ekkert tilkall frekar að hafa til Gunnlaugs heitins dánarbús, en seldi síðan fyrnefnd 2 kot þann 2. október 1819 Bergsteini hreppstjóra Guttormssyni fyrir 260 rbd. í courantreikningi bæði í ýmislegum peningum og vörum. Hann ljet því kaupi sínu þinglýsa við undirrjett, hvar jarðirnar undir lágu, þann 27. maí næsta ár eptir eður 1820, og galt í $\frac{1}{2}$ procento afgjald kóngi af kaupi sínu einn rbd. 30 sk. courant. Hann frambar nú í skjali sínu til undirrjettarins, auðkendu lítra M, að sál. sýslumaður canselliráð Vigfús Thorarensen hafi fyrstur boðið sjer kot þessi til kaups, og framlagði þar undir lítra N. vitnisburð Halldórs föður Gunnlaugs heitins um, að hann vitað hafi til sölu kota þessara til Bergsteins, og hana samþykkt. Þann 11. febrúar 1823 lýsti Sigurður prestur Thorarensen óðalsbrigðum á kotum þessum frá Bergsteini, fyrir hönd fósturpilts síns, Páls Gunnlaugssonar, og svo að ekkert þras yrði um brigðaforrjetteldrabróður Páls, Sigurðar að nafni, í fóstri hjá assessor B. Thorarensen, öðlaðist presturinn síðar Páli til handa þessum afsaladan brigðarjett Sigurðar til fyrnefndra kota þann 7. janúar 1824 af assessor Thorarensen. Bergsteinn tregðaðist við að sleppa jörðunum við þá Pál og prest Thorarensen, hversvegna þessi kallaði hann þarum til sætta, en nefndin fjekk ei þessum ákomið. Tiltók því hjeraðsdómarinn stríðs-cancellisekretære Bonnesen þingdag í málinu þann 22. desember 1823, en þótt ósóknardag í privátmálum móti N. L. 1—3—4, þá málið fyrst kom fyrir rjett síðan þann 19. janúar, 7. febrú-

ar, 23. mars og varð loks dæmt þann 12. apríl 1824 þannig: „Að Bergsteinn hreppstjóri láta skyldi kotanna Ormskots og Litla-Kollabjæar eign og umráð af hendi í fardögum 1824, til Sigurðar prests Thorarensens með 1 kúgildi, í því ásigkomulagi þau kot þá fyrir finnast, og þeim fylgjandi eignarskjöl, sem óðals- eignir ómaga hans Páls Gunnlaugssonar fyrir 220 rbd. reiðu silfurs, en borga í málskostnað dómaramum 10 rbd. 48 sk. með dómsmönnum 2 rbd. og presti S. Thorarensen 12 rbd., alls 24 rbd. 48 sk. í reiðu silfri.“

Þessum dómi hefur nú Bergsteinn hreppstjóri Guttormsson skotið til landsyfirrjettarins álits, hvar sýslumaður Þórður Sveinbjörnsson hans vegna, hefur krafist hjeraðsdóminn ógiltan sem ólöggrundaðan, en hreppstjóra Bergsteini tildæmdan átölulausan eignarrjett framvegis til jarðanna Ormskots og Litla-Kollabæjar, ellegar ef óðals tilkall Páls Gunnlaugssonar álist lögmætt, að Bergsteinn fái við jarðanna afhendingu 543 rbd. 47 sk. n. v. í peningum út í hönd sem andvirði þeirra jarða, og þeim fylgjandi $2\frac{1}{2}$ kúgildis. Þar hjá, að Sigurður prestur Thorarensen gjaldi Bergsteini hreppstjóra allan málskostnað í hjeraði, og bæti til fátækra í Fljótshlíð 3 lóðum silfurs fyrir ósönnuð sneið- og grófyrði fyrir undirrjetti til hreppstjóra Bergsteins, og sektist fyrir ósvinnu fyrir rjetti í frammi hafða, ellegar fyrir óþarfa þrætu, og loksins, að undirdómarinn stríðs-cancelli-sekreti Bonnesen gjaldi nefndum hreppstjóra Bergsteini allan kostnað til málsins áfrýjunar til landsyfirrjettarins með 77 rbd. 77 sk. silfurs, en sett þar hjá til þessa rjettar að meta, hvort undirdómarinn fyrir

dómara og skrifara yfirsjónir sínar í þessu máli ekki sektast eigi eptir tilsk. frá 23. desbr. 1735 § 4.

Fyrir landsyfirrjettinum hefur nú sekreteri Bonnesen ekki mætt nje nokkur hans vegna, en fyrir hönd Sigurðar prests Thorarensens hefur fyrrum sýslumaður Sigurður Pjetursson krafið, „að Bergsteinn dæmist til að afhenda optnefndar jarðir S. presti Thorarensen fyrir 290 rbd. n. v. frá fardögum 1824, standa ídæmdan málskostnað til undirrjettar, en til landsyfirrjettarins með 25 rbds. og til að lúka hæfilegar bætur fyrir óþarfa þrætu, en að Þórður sýslumaður Sveinbjörnsson sektist fyrir meiðandi og ótilhlýðilega rjettarkröfu gegn prestinum“.

Helstu ástæður Bergsteins hreppstjóra til tregðunar hans, að afsala sjer eign kotanna Ormskots og Litla-Kollabæjar, til Páls Gunnlaugssonar við óðalsbrigðum þeirra í hans nafni af Sigurði presti Thorarensen, og til að láta lög og dóm um lögmæti hennar úr málinu skera, virðast verið hafa þessar: 1. að hann tortrygt hafi brigðina gjörða vera fyrir Pál, eða honum í hag, og að hann ætti fje afgangs til þess hjer á landi, en arf hans í Ribestaðar yfirformyndaradæmi standandi, mun hann haldið hafa máské ónógan til þess, áður en lögmæt upplýsing um upphæð hans fram kom máské og torfengin í bráð þaðan út hingað, en í því tilliti var Bergsteini hægt að fá þeirri grunsemi eytt með þeim eiðstaf, sem N. L. 5—3—7 fyrir leggur í því tilfelli, og ekki viðkom honum að meta, hvort brigðin var Páli Gunnlaugssyni í hag, eður ekki, heldur þessum einum, þá myndugur yrði um hana þá að ákæra sinn fjárhaldsmann, ef orsök þæktist finna til. 2. að hann efað hafi rjett Sigurðar prests Thorarensens til brigðanna, eða til

Páls fjárhalds, á meðan afi þessa, Halldór, sem fæddur forverjari, var á lífi og við bú, og samþykkt hafði sölu kotanna, ásamt fyrveranda sýslumanni, og á meðan Sigurður, sem eldri bróðir Páls, var enn nánari til og fyrstur óðalsborinn, ef óðal til kotanna annars bæri þeim bræðrum, í hverju skyni hann vísar til N. L. 5—3—2, 10, en þar þessi fyrri lagagrein ætlað fjárhaldsmanni ómyndugs brígðalýsingu fyrir ómaga sinn, var einungis fyrir Bergstein að ganga úr skugga um, að presturinn væri Páls löglegur, meðan afinn Halldór lifði. Þar um mátti nú að sönnu sannfæra hann bón Halldórs til prestsins þ. 29. nóvember 1821, að taka að sjer forsvar sonarbarnanna Páls og Nicolínu, staðfest af settum sýslumanni, Öefjorð þ. 6. ágúst 1822, þó er ósannað, að skilriki þarum sjeu Bergsteini sýnd við sættaleitun um málið, ellegar áður en það kom fyrir rjett þann 22. desember 1823, þar þeirra ekkert fyrr getur í dóms-skjölunum, og mátti það auka tregðu Bergsteins til að taka fyrirfram sættum. Líka var þá, er málið hófst, ósannað afsal assessors Thorarensens gefið fyrst 7. júní 1824, á fyrsta brígðarjetti Sigurðar bróður Páls til þessa, þó presturinn í brígðalýsingu frá 11. febr. 1823 lauslega vændist þessa. Bón Halldórs til prests um barnanna forsvar, rituð með prests eigin hendi, mátti og vekja Bergsteins grunsemi um, að Halldórs ósk þá, hefði ei náð til algjörlegs fjárhalds, heldur til þess að prestur gjörði sjer ómak fyrir að fá skil fyrir erlendum arfi sonarbarna hans, þar eigin handar vitni Halldórs frá 10. október 1823 (sjá. Lítra N.) hermir þetta, og undanskilur brígðalýsingarjett; samt má þetta kviklyndi Halldórs, samanhorið við hans seinasta skjal Lítra S, með hverju

hann þann 7. nóvember 1823 apturkallar hitt, gjöra bæði hans seinni rit hjerum ómerk, ef ei ásamt hið fyrsta. 3. Þriðja ástæðan, sem jók tregðun Bergsteins að sleppa jörðunum, var sú, að hann hjelt Halldórs erfða óðalsrjett til fyrnefndra kota ekki fallið hafa við skiptin 1809 eptir móður Gunnlaugs Halldórssonar, Guðríði Ingimundardóttir, til Gunnlaugs eða sona hans, Guðríði aldrei átt þeirra óðal nje unnið, en þetta einungis framganga eiga frá feðrum til niðja; líka vera úr ætt gengið frá 1812; en þar jarðir þessar í einskis manns eins ættleggi síðan legið hafa í 10 ár, og ei annarlegri ætt í 15 ár, er ei þeirra óðal Gunnlaugs heitins börnum þarvið mist eptir tilsk. frá 14. janúar 1771 § 3, en því heldur þeim óneitanlegt, sem synirnir, Sigurður og Páll, voru rjettir óðalsmanna niðjar feðganna Páls Arnbjarnarsonar, Halldórs Pálssonar og Gunnlaugs Halldórssonar, sem allir áttu Ormskot og Litla-Kollabæ með fullum óðalsrjetti um mörg ár til þess 1812, en afsal Sigurðar vegna á þessa brigðarjetti til Páls, var enginn, nema Sigurður sjálfur á myndugs aldri, bær til að áfrýja, ef hann sjer þá henta fyndi. Pál Gunnlaugsson verður því að álita sem rjett óðalborinn til kotanna, og Sigurð prest Thorarensen, sem þessa ómaga fjárhaldsmann af yfirvaldinu samþykta, bæran til þeirra brigða og óðalslausnar Páli, til handa, en í tilliti til þeirra lausnarverðs, verður undirrjettarins dómi því síður gaumur gefinn, sem tilskipun frá 5. apríl 1811 enn þá ekki er nein Ísland skuldbindandi lagasetning, nje þess dómur um í nokkru sem regla, eða hjer heimfærandi, heldur einungis tilsk. frá 14. jan. 1771 sem í § 7, leyfir og skyldar til óðalalausna eptir virðingu einungis, þá, þegar ekk-

ert söluverð jarða finst tiltekið í þeirra afsalsbrjefum, hvað öldungis ekki nær til þessara jarðabrigða, hverra kaupverð berlega er tiltekið, í þeirra afsalsbrjefi til Bergsteins frá 2. október 1819, verið hafa 260 ríkisdali courant í ýmsum peningum og að verðaurum þessu andvirði samsvarandi vörum. Vöruverðið nú og þá hlýtur samt ekki nú til jafnaðar að meta nje heldur peninganna, ýmist fallanda eður hækkanda gangverð, því síður sem engin lög heimila að laga þetta í eignaprætum, eptir missannsýnu og breytilegu gangverði beggja í kaupum og sölum, en gangverð ríkisbankaseðla 1819 til dæmis, þá kaupin gjörðust, var alpari, heldur ber nú afsals brjefsins berlega tilgreinda summa 260 rbd. courant hverja Bergsteinn fyrir jarðirnar útlagði, og löngu áður en hann grundaði nokkurt brigðatilkall til þeirra strax 1820 sjálfur ríflega svo matti við útsvar $\frac{1}{2}$ procento afgjalds af þeirra kaupi eptir tilskip. frá 8. febrúar 1810 með 1 rbd. 30 sk. courant, samkvæmt tilskipun frá 11. maí 1819 að meta jafnan 416 rbd. N. V. í peningum hvar í ásamt reiknast andvirði þess eina laklega kúgildis hann með jörðunum tók við þegar hann þær keypti. — Þó afsalsbrjef hans ekki sje allskostar í lögmætu formi hefur samt hvorugur málspartanna þess gildi hnekt, heldur að miklu leyti viðurkent þetta, með því að vilja það til grundvallar leggja fyrir jarða þessara lausnargjald. Samt finst ekki þeim óðalsborna skylt vera að leysa til sín fleiri kúgildi, sem nú vera kynnu á jörðunum með þeim, en það eina laklega sem á þeim fanst við þeirra afhendingu til Bergsteins.

Líti landsyfirrjetturinn nú til allra fyrirgreindra málavexti og Bergsteins líklegu ástæðna fyrir eignarhaldi þessara kóta, eins og til hinna, er mæla fram

með innlausnarrjetti Sigurðar prests Thorarensens ómaga hans Páls Gunnlaugssonar vegna, finnast báðir partar margt að hafa til síns máls, og Bergsteinn einkum, að honum aldrei bauðst ofan nefnt lausnargjald 416 rbd. n.v. í peningum, heldur nú seinast undir appelli málsins til þessa rjettar einungis 28 rbd. s. í viðbót við það dæmda 220 rbd. s. lausnargjalds eptir öldungis ólögmætri og marklausri virðingu kotanna, hverja undirrjetturinn framað hefur og henni við dómsuppsögn fylgt, eður 248 rbd. s. það eru alls 310 rbd. n.v., því framar sem undirdómarans tekja á 8 rbd. 93 sk. n.v. fyrir útgáfu hjeraðsdómsins í stað þess er N. L. 1—23—7 hjer á landi ennþá heimilar einungis að krefja, ekki finnur lagameðhald, nje heldur inn-siglunargjald, eftir kóngsbrjefi til Íslands frá 14. apríl 1759, og þar að auki allmargt finst í dómsgjörðirnar innsett og gisið ritað, sem þar í aldrei átti heima, svo sem þingdaga ákvörðun, þinghalda og virðingagjörða, bænir og andsvör, og sjálf sú hjer öldungis ólögmeða virðing á jörðunum, án reglulegrar stefnu til Bergsteins. Að dómari og í privat og óðalsmáli sjálfur leyfir sjer vitna spurningar auk þeirra umbeðnu (sjá lítra Y.) tiltekur ósóknardag til rjettarhalds í því líku, og heldur rjettinn með 2 þingvottum í stað fjögurra, án þess strax að nefna í rjettinn 4 meðdómsmenn, eptir N. L. 1--7--1 og kóngsbrjefi 20. sept. 1799, án hverra enginn rjettur í óðalsmáli mátti setjast eða haldast, og án þessara síðar að taka framburð og eið af óðalsvitnum, þvertámót N. L. 5—3—10, en fyrst nefna til meðdómsmenn sama daginn sem dómur útfór, málinu þá allsóknunnuga mátti vel gjöra öll þessi dómsverk ómerk, en þar talsmaður Bergsteins ekki fyrir það vill með heimvísunarkröfu

lengja málið, heldur nú átelur þessa lögleysu að öðru leyti sem lagabrot til sekta, og einkum að undirdómarinn hefur leyft sjer að halda virðingar óðala til þeirra innlausnar og eptir því líkum óeiðfestum að dæma, sem væri tilskip. frá 5. apríl 1811, hjer í nokkru þessa landslög krefur landsyfirrjettarins alvarlegu áminningu til undirdómarans um betri vöndun hans dómaraverka framvegis, án þess hann að þessu sinni fellist til sekta.

Að Sigurður prestur Thorarensen eptir appellantsins ákæru sæti nú sektum fyrir meiðandi atyrði Bergsteini valin í málsóknarskjali hans til undirrjettarins, og fyrir ósvinnu þarmeð fyrir rjetti í frammi hafða gjörir landsyfirrjetturinn nú ei að álitum, vegna þess að presturinn ei er um þau atriði stefndur til þessa rjettar.

Því dæmist rjett að vera:

Sigurður prestur Thorarensen á, sem fjárhaldsmaður ómagans Páls Gunnlaugssonar, rjett til innlausnar óðalseigna þessa, Ormskots og Litla-Kollabæjar í Rangárþingi með þeim fylgjandi einu laklegu kúgildi frá Bergsteini hreppstjóra Guttormssyni fyrir fjögur hundruð og sextán ríkisbankadali nafnverðs í peningum, innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýsingu. Málskostnaði öllum er til undir- og landsyfirrjettanna frá fallið.

M. Stephensen.

1825.

I.

Anno 1825, þann 10. janúar, var landsyfirrjettarins session haldin, í hverri var uppsagður eptirfylgjandi landsyfirrjettarins

d ó m u r :

Í justitsmáli höfðuðu gegn Helga Guðmundssyni og Nathan Ketilssyni, með viðurnefni Lyngdahl innan Húnaþings, um í frammi hafðan þjófnað og þjófnað-armeðvitund.

Að boði Norður- og Austuramtsins eru vinnumaður Helgi Guðmundsson á Bálkastöðum, og Nathan Ketilsson, er auknefnir sig Lyngdahl, báðir innan Húnavatnssýslu, rjettvísinnar vegna, settir undir lagaákæru, sá fyrri sem grunaður þjófur talsverðrar peningasummu frá Guðmundi bónda Guðmundssyni á Múla, sá síðari fyrir grunaða hlutdeild og meðvitund í þeim þjófnaði. Í þessu máli tók viðkomandi sýslumaður, Blöndal, 3 prófmál, þ. 15. júní, 24. júlí og 26. ágúst 1824, en þareptir fann hlutaðeigandi amtmaður, eins og sýslumaður Blöndal sjálfur, hæfa, að þessi, sem sjálfur varð að kallast fyrir rjett sem vitni í málinu, viki úr dómssæti, hversvegna amtið bauð sýslumanni Jóni Espólin sem settum dómara, að meðhöndla það og dæma, hverju amtsboði þessi strax hlýddi, framhjelt málinu frá 9. september til 16. september 1824, og feldi þar í dóm þann síðarnefnda dag með hverjum „Helgi Guðmundsson varð frikendur fyrir rjettvísinnar frekari ákærum, en Nathan Ketilsson dæmdur til 10 vandarhagga refsing-

ar, og báðir til að standa kostnað allan málsins, Helgi til þriðjunga, en Nathan að $\frac{2}{3}$ þörtum“. Þar Nathan skaut þeim dómi til landsyfirrjettarins umdæmis fengi hann ei að afplána þau 10 vandarhögg með 20 ríkisbankadölum silfurs, en tjáði sig, ef það veittist með dóminn ánægðan, bauð Norðuramtið í þessu og öðru tilliti, þessa máls appell til landsyfirrjettarins, bæði hvað Helga og Nathan snerti. Þar nú nafn sýslumanns Blöndals, sem þau 3 frumpróf tók, ekki sjest undirritað fyrirkallið, sem með almennu orðatiltæki „kallar alla málsviðkomendur hjer að mæta“, og þar gjörðir málsins og amtsins uppáskript á þriðja frumprófið þann 31. ágúst f. á. með sjer bera, að Nathan 1822 hefur bendlaður verið við framinn þjófnað í Svartárdal, í hverju dómur þar tjáist fallinn þann 8. október 1823, sem þó ekki finst meðal gjörða þessa máls, hefur sóknari þess nú fyrir landsyfirrjettinum sett til þessa rjettar atkvæða, hvort málið nú megi hjer framgang fá, fyr en sýslumanns Blöndals játning um fyrirkallið að hans leyti, og nefndur undirrjettardómur til upplýsinga um Nathans undanfarid liferni og yfirsjónir, framkoma.

Í fyrra tilfellinu finnur samt landsyfirrjetturinn, sýslumanns Blöndals fyrirkall og játningu um þetta hjer gefið óþörf, bæði þessvegna, að hvorki fyrir undir- nje landsyfirrjettinum er nú nokkur hans dómarameðferð málsins við þau 3 frumpróf, hans í því tók, í nokkru átalín, enda mun hann sjálfur eins hafa álitid sjer þau óþörf, er hann ekki undirritaði fyrirkallið, sem þó seinast í hjeraði gekk í gegnum hans hendur, og alt eins mátti ná til hans sem annara hlutaðeigenda, hvers vegna dráttur málsins þessa

vegna virðist ólögmætur, eins með tilliti til kóngsbrjefs frá 4. september 1761 aðalreglu.

Undirrjettardómsins frá 8. okt. 1823 í Svartárdalsmálinu framlegging, mátti þar á móti vera nauðsynleg í Nathans tilliti, hefðu ei önnur atriði í þessum dómsskjölum borið vitni um, að Nathan ei var við þann dóm sakfeldur, hvern sýslumanni Blöndal annars hæfði að láta skjölunum fylgja. Votta þetta ómótmælt af öllum viðkomendum, lýsing Nathans í framlögðu varnarskjali fyrir rjett sýslumanns Espólins þann 16. sept. f. á. (lítra Aa), að bæði Nathan og Bjarni Gíslason með honum grunsamur hafður um þjófnaðinn í Svartárdal 1822, urðu í því máli fyrir rjetti frikendir, Nathan án alls málskostnaðar, hverju dómur sýslumanns Esóplins ei heldur nú hrindir, nje yfirber áður yfir Nathani genginn sakadóm, ei heldur finst neitt frá sýslumanni Blöndal þar um og ekkert Nathani saknæmt áhrært í amtsins uppáskript þann 31. ágúst, sem þó nefnir dóminn í Svartárdalsmálinu. Vitnisburður sýslumanns Blöndals um viðtal sitt og Nathans þann 24. júlí f. á., innfærður í frumprófið þann 26. ágúst það ár, ber honum ei heldur neitt dómsáfelli fyrir Svartárdalsstuldinn, heldur sekt fyrir hann, en á Nathan ódæmdan. Finnur landsyfirrjetturinn þessvegna eptir framantöldu hjer engan lengri drátt málsins hæfa.

Sjálft er mál þetta svo vaxið, að Guðmundur bóndi Guðmundsson á Múla í Húnaþingi sendi sýslumanni Blöndal, þann 20. maí 1824, kvörtun yfir missi peninga sinna um veturinn 1823 úr kistu, er stóð í ólæstum kofa við bæjardyr, hjer um 3 faðma fyrir fram an baðstofudyr hans, hlaupandi í silfurpeningum til 209 spesía, og í smápeningum til 145 eða 146 rbd. cour-

ants virðis, með bón um að taka próf og yfirheyra vitni í því máli, sem þessvegna var undir rannsókn tekið við fyrsta frumpróf þann 15. júní 1824 að Stóruborg. Þar lýsti Guðmundur sig fyrst hafa saknað peninganna í 4. viku vetrar, þá hann við sjerlegt tækifæri um þá vitjaði. Varð Guðmundi síðan grunsamt, að peningum hans mundi þó vera þaðan burtstolið nóttina milli miðviku- og fimtudags annarar í vetri, eður milli 5. og 6. nóv. 1823, helzt af því að kvöldið fyrir þann 6. lokaði Guðmundur sjálfur bænum, en þá ráðskona hans, Guðrún Sveinsdóttir, hverri hann lýsti sem sjerlega hollri og trúrri, fyrst allra á bænum kom á fætur, fanst bærinn ólokaður, en kvöldið áður hafði lausingi nokkur, síðan vinnumaður á Bálkastöðum, Helgi Guðmundsson, eptir tveggja nátta hýsingu þar, farið þaðan að Lækjamóti; var á Múla gamalkunnugur, en illa rygtaður af ófrómleika hjá fyrri húsbónda og fóstura sínum, Hannesi hreppstjóra á Sauðanesi, og grunaður þar fyrir peningastuld, líka um stuld hnakks á Suðurlandi; hafði Helgi af Árna bónda Jónssyni á Múla frjett og ítarlega um spurt, hversu þar mætti komast inn í lokaðan bæ, sem Árna hafði tekist um nótt áður, með því að smeygja handlegg inn um gáttargat og draga svo úr lokuna, líka tjáð Árna, að Guðmundur ætti gráa peninga og hefði áður sýnt sjer þá; svo vitnaðist og eptir Helga mikil öfund í ljósi látin yfir peningaeign Guðmundar, hugur á að ná þeim, sögn að þetta væri auðgert, og að hann fyrr á Múla hafi farið í kistu Guðmundar einn sunnudagsmorgun, með mjóu járnri, þar skráin að sögn Guðmundar var standlaus og slæm, skoðað þá, en þá ekki tekið neitt. Þetta staðfestu alt eiðsvarin vitni síðar, og Guðmundur sjálfur þ. 13. septbr. með

eiðum. Var Helgi Guðmundsson því af Guðmundi og flestum magnlega grunaður af þessum stórbjófnaði, því framar, sem honum á Lækjamóti var vel fagnað af illa kyntum manni, Nathani Ketilssyni, er sig Lyngdal nefnir, sem veitti honum strax pela brennivíns, og ljet hann háttá hjá sjer um nóttina. Beiddi Nathan þá fyrir, að stutt yrði vakan, en skömmu eptir háttatíma heyrðu vakandi hjón í baðstofunni fram um bæinn gengið, og lengi engan aptur koma. Kvaðst Helgi ofan hafa farið til að gubba, en Nathan fór og ofan löngu síðar, meðan Helgi var frammi, hann fyrirbar til að fá sjer að drekka.

Þar gisti þá Helgi í tvær nætur og kom aptur seinna, og var þá á eintali við Nathan frammi í læstri stofu. Sást Nathan eptir það opt, líka stundum áður, í önnum með að sjóða upp með vínsteini gamla silfurpeninga, og hafa marga þeirra milli handa, og Helgi að kaupa ýmislegt af honum fyrir silfur og smápeninga, svo báðum kom þeim saman um, að Nathan fengið hefði hjá Helga upp á fulla 30 rdl. Líkur þóttu því sterkar til eptir beggja náttúrufari, að Helgi hefði peningum Guðmundar stolið, en Nathan verið í ráðum og vitorði með honum og allri hlutdeild þessa bjófaafla, og að því lúta öll vitni, sem síðar leidd voru opt og mörg um mál þetta. Hvað Helga Guðmundsson sjer í lagi áhrærir, sem grunaðan aðalbjóf Guðmundar peninga, var einkum vitni Eiríks í Litluhlíð um bjófnaðarhug, ráðagerð og aðferð Helga til að ná Guðmundar peningum, markvert, en þó helzt um að fá einhvern til þess fyrir sig, svo sjálfur gæti svarið fyrir verkið, frá hverju öllu Eiríkur, giptur móðursystur Helga, rjeði þessum. Alt þetta og margt fleira, sem gefa sterkustu líkur um Helga sekt, eins

og illur orðrómur hans er af eiðsvörnum vitnum og óviðkomandi borið, samt hefur Helgi, eptir margitrekkaðar tilraunir, ekki fengist til viðgöngu neins nema að hafa fengið Nathan 20—30 rdl., harðþrætt fyrir alt, ofan í mörg svarin vitni, logið ýmislegt til í hvert sinn, sem vitnin hafa óðara með eiði aptur-rekið, og þar með borið að sjer böndin um sekt sína, því enginn saklaus maður hefði þeim marklausu, og djörfu lygum og undanskotum beitt, svo sem um framburð hans eptir Jóni Heydemann, Árna á Múla um peningaeign Guðmundar, meðvitund Nathans, þrætni fyrir við Árna orð að hafa talað um hið fyrra, eða hversu mætti í bæinn lokaðan komast, fyrir alt tal við Eirík í Litluhlíð um peningana, Guðmundar kistuuppstungu og peningaskoðun af Helga, hægð að stela þeim og hug til þess. Samt finnast öll þessi einstöku vitni um ýmislegt, í hvert sinn, ónóg að lögum, til að dæma Helga í fulla þjófsspekt, eptir hans blygðunarlausu þrætni fyrir alt, eins fyrir hnakkstuldinn syðra, hvern hann læst nú einungis af hrekk hafa um tíma falið.

En þar málssóknarskipun móti Helga einungis hljóðar upp á ákærur um Guðmundar peningastuld, en ei um annað, og hnakkstuldinn er hvorki stefnt í hjeraði nje upplýst, einkum með vitni Tómasar Ásmundssonar, gerir landsyfirrjetturinn það mál nú ekki að álitum, en eptirlætur og geymir rjettvisinni, eptir velþóknun, meiri eða minni afskipti framvegis af því máli, og orsakast nú af öllu framantöldu til að frikenna Helga frá rjettvisinnar frekari ákærum um stuld Guðmundar peninga, vegna skortandi fullra laga-röksemda um vissa sekt hans, þó að fulls málskostnaðar alls útsvari að hans leyti.

Nathani Ketilssyni, auknefndum Lyngdal, viðkomandi, votta öll dómsskjölin ekki einungis sterkustu líkur til, heldur nægilega sönnun hans sektar um þjófslega meðvitund, og hlutdeild í þjófnaði á Guðmundar peningum með Helga. Hans af mörgum vitnum staðfesta, hraklega og hrekkvísa kynning, þó meinelítill af sumum, og að hann áður var bendlaður við þjófnaðarmál í Svartárdal, sem ei var þá nóg sannað, hans vinsamlega viðtaka Helga og brennivínsveiting við hann, þá að Lækjamóti kom, eptir framinn þjófnad í Múla, eptir sögn Nathans við sýslumann Blöndal, ekki ólíklega, þá með fólann kom eða um nóttina eptir, beggja næturflakk niðri þá lengi, bón um stutta vöku, fundir og umtal í læstri stofu lengi, mikið peningavíxl við hann og viðtaka af honum, mikil peningauppsuða og eign Nathans, og vitnalýsing, að hann bæri silfurpoka um öxl sjer, og segðist eiga 200 dansk-ar spesiur, sem virðast má iskyggileg eign fyrir mann á hans reki og í hans atvinnustöðu, eigin lýsing við fleiri vitni um sína mikla peningaeign, og vitna að boðið hafi Guðmundi í Múla peningalán til að kaupa með Múla. Hjer að auk gefur margt, og alt Nathans tal um þjófnaðinn í Múla, eptir það orðrómur eignaði hann Helga og honum, og farið var að hreyfa við rannsókn um hann, líkur til að Nathan, til þess að smeygja sjer úr háska fyrir mál þetta, hafi viljað koma þjófnaðinum upp um Helga, láta hann lenda á honum einum, og þykjast þar með votta sig sýknan saka, en ávinna þar með mikið af þeim stolnu peningum; því bauð hann Guðmundi í Múla að koma þjófnaðinum upp, fengi hann helming þess stolna, og þá Guðmundur hjet því, fann samt einhver vandræði með það, svo hann sjálfur yrði frýr, sagði frá sama

við fleiri vitni, bauðst til þess aptur, jafnvel fyrir 50 spesiur, ljest ætlað hafa við sýslumann Blöndal, þá að Hvammi kom, að ljósta stuldinum upp, færa honum þá nokkuð af því stolna sjer fengið, þá í meðgjöf barns Nathans. Alt þetta gefur sterkustu líkur um gagnkunnugleika við þjófinn, og vitund um þjófnadinn, án hvers hitt var Nathani ófært; líka yfirlýsti hann víða fyrir vitnum hiklaust og fyrir rjettum, að Helgi væri þjófurinn og bentu til hans. Aptur á Helga síðu er það merkilegt, að þegar þessi varð var við, að Nathan úthrópaði sig sem þjóf, hjet Guðmundi í Múla að koma stuldinum upp fyrir helming þess stolna, ber Nathan Helga, að hann hafi heitið sjer 50 spesía láni, brígslað sjer um fylgi með Guðmundi, en svik við sig, og spurt, hvort Helgi mundi ei fá honum jafnan greiða sýnt, væri hann sjer meðmæltur, en þá ekki leit svo út, sem Nathan sinti því, dróttaði Helgi, sem fleiri vitni lýsa, þjófnadinum að Nathan einum, og kvað hann vita af peningunum, sem alt gefur sterkar líkur um nákvæmt þjófnadarsamband þessara kompána á milli. Líkur, en þótt sterkar, eru samt sjaldnar einhlýtar til sakfellingar manna. En hjer hefur Landsyfirrjetturinn framkomnar fullnógar röksemdir til að sakfella Nathan að minsta kosti fyrir þjófnadarmeðvitund, og hlutdeild í peningastuldinum frá Guðmundi í Múla. — Meðal þeirra er fyrstur sýslumanns Blöndals eiðfesti vitnisburður, innfærður í frumprófið þ. 26. aug., um samtal sitt við Nathan fyrir utan þinghúsið á Stóruborg þ. 24. júlí 1824, á þennan þingdag þar, í hverju Nathan (sjá þessa frumprófs bls. 40—41), tók að fyrra bragði „að afsaka sig frá, að vera þann mann, sem sýslumaður Blöndal hjeldi hann vera, síðan óneyddur,

óþvingaður, og með fullri skynsemi og sönsum auglýsti sig vel vita, að Helgi Guðmundsson hefði Guðmundar á Múla peningum stolið, en ekki þá nótt, er hann gisti á Lækjamóti, heldur næstu nótt áður, þegar þar var, falið peningana í gílinu eða melnum fyrir ofan Múla, sagt sig ekki hafa svo mikið, sem haldið væri, af þeim peningum fengið hjá Helga, heldur að eins hjer um 120 rdl., játaði, að þeir 18 rdl. 14 sk. n.v., hann sumarið 1824 sendi sýslumanni í meðgjöf með Nathans barni, kynnu vera af þeim peningum; Nathan vildi gjöra sjer æru af, að koma þeim þjófn-aði upp, og hefði því farið með þá peninga að Hvammi, og viljað sýna þá sýslumanni, en ei fengið hann í tal, reiðubúinn að opinbera þetta, þá próf var tekið 15. júní, en þegar Nathan varð var við, að vitni voru yfirheyrð honum á móti, og hann sjálfur var sem misgrunaður, yfirheyrður, hafi hann fallið frá, að opinbera það. Loksins játaði hann sig þá stolið hafa í Svartárdal í Skagafirði haustið 1822, kvað sjer þó vorkunn í því, þá verið hefði í fylgd með fanti og skelmir“. Strax eptir þá sýslumaður Blöndal vildi fá hann inn í þinghúsið, og þar að standa við þetta, neitaði Nathan því, þar hann þarmeð myndi baka sjer hýðingu.

Fyrir rjettnum neitaði Nathan ei því að hafa þetta talað, en bar fyrir sjúkdómsraus, kvaðst þó muna til þess, en þó til þess, að Blöndal hafi sig óhæfu borið, sem hann ei vogaði að neita; sagði þó eitthvað af Guðmundar stolnu peningum hafa kunnað vera saman við barnsmeðgjöfina, og hjelt framanskrifaðan framburð vera eptir sjer rjett bókaðan, honum þá tvisvar lesinn.

Hann hefur að sönnu síðan viljað tortryggja þenn-

an sýslumanns Blöndals vitnisburð, talið ómerka játningu utan rjettar eptir N. L. 1—15—1, en sú meining finst ei í þeirri lagagrein, því annars mundu allra vitnaframburðir ómerkir. Blöndals vitni er því öldungis löggilt, en þó það ei sje nema eitt, bætir þann skort upp, að Nathan ei gekk á móti því strax fyrir rjetti, heldur að miklu játaði þar það borna, að hafa fyrir honum meðkent. Líka opt síðan fyrir rjetti að hafa meðtekið af Guðmundar stolnu peningum um 30 rdl.; vissi því glögt, að þeir voru stolnir af þeim, hann fjekk þá hjá; var því þjófsnautur, meðvitari eða hilmari, og í öllu tilliti sakfallinn, því framar sem Blöndal hefur svarið hann óneyddan, óþvingaðan með fullri skynsemi og sönsum, þá hann fyrir honum meðgekk, ekki eitt orð er upplýst, eða framkomið til sönnunar um hans sjúkleika þá, eða nokkra truflun, hræðslu eða þvingun. Hann hefur opt og síðan lýst Helga að vera þjófinn, og það fyrir rjetti, má því vita sönnun fyrir því, eða liða sem meðsekur, og jafnan játað sig af þeim stolnu peningum upphorið hafa um 30 rdl., eins við fleiri vitni, við hvað Helgi kannast fyrir rjetti, og ber báðum saman þarum.

Alkunnugt er annars það marklausa undanskot þjófa, að látast verið hafa veikir, ruglaðir, sinnis-truflaðir, og ei muna hvað sagt eða gert hafa, þá eða þá, sem opt var tilfellið með þá Helga og Nathan. Sá síðari truflaðist, og mundi ei neitt í násessi við sýslumann Blöndal, heldur þá sundurfærðust, og þá að hið sannasta hafi borið 26. aug.; lýsir Helga þá þjófinn, og sig fengið hafa 30 rdl. af Guðmundar stolnu peningum, og Helga eins segja það, og skirskotar til vitnis Eiríks í Litluhlíð, sem honum áður kunnugast og mest upplýsandi. Sagði síðan Jón á

Hnausum rjett hafa borið um þjófnaðinn og tal sitt, en neitar loksins þ. 9. septbr. fyrir sýslumanns Espólins rjetti einungis því í Blöndals vitni, „að Nathan fengið hafi 120 rdl. af þeim stolnu peningum, en kannast jafnan við 30 rdl., og neitar að hafa játað á sig Svartárdalsstuldinn“ (sjá Espólins procesact p. 10).

Loksins ber Nathan að sjer böndin um þjófnaðar-meðsekt sína, eptir eigin innvortis sannfæringu, með því þ. 27. septbr. fyrir stefnuvottunum, að lýsa sig með hjeraðsdóminn ánægðan, fá hann að leysa húð sína með 20 rdl. silfurs, hvað enginn saklaus maður mundi gert hafa, heldur treyst sakleysi sínu og rjettdæmi sinna yfirdómara.

Nathani — að svo mörgum óhæfum kunnum, óráðvendni og markleysum — hæfir því, fyrir hlutdeild hans í þjófnaði á peningum Guðmundar í Múla, flenging með 15 vandarhöggum. Líka ber honum að standa $\frac{2}{3}$ alls kostnaðar þessa máls, til undirrjettarins eptir föllnum dómi, móti Helga, þar hinn orsakaði aukinn kostnað með ferð og skipun setts dómara úr annari sýslu, til að dæma mál þetta vegna Nathans djörfu neitunar, játningar sinnar við sýslumann Blöndal, en Helga ber allan kostnað til undirrjettarins, eptir dómi og amtsins álit, að þriðjungi með Nathani að standa, en báðum til helminga allan kostnað sameiginlega til Landsyfirrjettarins, einum fyrir báða og báðum fyrir einn, hvar í ákvarðast 5 rdl. til sóknara, en 4 rdl. til verjanda málsins fyrir þessum rjetti.

Ekkert saknæmt í meðferð máls þessa fyrir báðum rjettum er annars af Landsyfirrjettinum fundið.

Hvað áhrærir umvitnuð ærumeiðandi orð, hótanir,

áform gegn sýslumanni Blöndal af Nathani Lyngdal í ljósi látn, viðkemur Landsyfirrjettinum hjer ekki að meta, sem enn óákært og ódæmt, heldur sýslumanni Blöndal sjálfum að átelja, eins er til viðkomanda amtmanns þóknanlegu aðgerða sett, með tilliti til þess orðatiltækis í undirrjettardóminum frá 16. septbr. f. á. „að nóg sýnist vera til sönnunar þjófnaðarsektar á Nathan fyrir Svartárdalsstuldinn 1822, eitt uppfyllingarvitni, hverju sýslumaður Blöndal nú hafi fullnægt eptir játningu Nathans við hann“ í samburði við vitni Pjeturs Skúlasonar þ. 13. septbr. f. á. eptir Nathani, „klókur var jeg, að jeg veik út af um sauð, sem jeg sagði Bjarna Gíslason hefði ætlað að stela, til þess okkur skyldi ekki bera saman í *Svartárdals* tökumálinu“, hvort í þessu tilliti finst hæfa á ný að lögsækja Nathan til hegningar fyrir hans hlutdeild í því máli.

Því dæmist rjett að vera :

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þann 16. septbr. f. á. á óraskaður að standa, þó svo að Nathan Ketilsson Lyngdal flengist 15 vandarhöggum, og að þeir Helgi Guðmundsson og Nathan Lyngdal standi allan kostnað málsins appels til Landsyfirrjettarins, til helminga hverr, einn fyrir báða og báðir fyrir einn, þar á meðal 5 rdl. s. til sóknara, en 4 rdl. s. til verjanda málsins fyrir yfirrjettinum, hverjir 9 rdl. s. fyrirfram greiðist þessum af Justitskassanum mót endurgjaldi af þeim dómfeldu.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins.

Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

II.—III.

Anno 1825, den 14de Februarii bleve i den kongelige, islandske Landsoverret afsagte følgende

D o m m e :

1. I Sagen Grosserer Kiartan Isfjord contra Capitaine Hans Kröyer af Kjöbenhavn.

Under nærværende Sag paaanker Citanten, Grosserer Kiartan Isfjord til Landsoverretten, en af Sysselmanden i Sönder-Mule Syssel, Cammerassessor Morten Tvede paa Berefjords Handelssted inden bemeldte Syssel, den 28. Junii 1823 afsagt Dom, i en ved Gæsteret i Eskefjords Kjöbsted, af Procurator Fridrik Christian Nielsen som Mandatarius for Capitaine Hans Kröyer af Kjöbenhavn, anlagt Gjældssag imod bemte Isfjord, som da bosat paa Eskefjord, ved hvilken Dom Kiartan Isfjord er kjendt pligtig at betale til Indstævnte Capitaine Kröyer i Kjöbenhavn, eller Ordre efter 2de Reverser af 22. Febr. 1817, den ene paa 9,300 Rbd. N. V., og den anden til Rest, 1000 Rbd. N. V. ialt 10,300 Rbd. N. V. med 4 procento aarlig Rente til Betaling sker, nemlig af förstnævnte Revers fra 1te Decbr. 1817 og af sidstnævnte fra 30. Septbr. s. A., hvorved en paa Isfjords Person den 2. Junii s. A., i Anledning af disse Gjældsfordringer, lagt Arrest tillige er ved Magt kjendt indtil han fyldestgjör disse, og at Arrestanten bör holdes paa lovlig Maade, men Processens Omkostninger ophæves.

Vel har nu Citantens Mandatarius, Sysselmand O. Finsen, her for Landsoverretten, ligesom Citanten selv, og hans Sagfører for Underretten Sysselmand

Paul Melsted, efter hvilkes her fremlagte Breve og Bevisligheder denne Sag bliver at bedømme, saa som hverken Capitaine Kröyer eller Procurator Nielsen nu mödte for Landsoverretten, nedlagt Protester, saavel imod Arresten, som formentlig for Gjæld uhjemlet ved Islands gjældende Love, som imod Sagens Anlæg, Behandling og Dom ved en Gjæsteret, og i den Henseende paaanket dennes formale Behandling og Pleje, samt Citantens Sagfører paa Grund deraf, nedlagt den Paastand, at forbemeldte Gjæsteretsdom matte, som grundet paa en ulovlig anlagt og forfulgt Sag, vorde underkjendt og tilsidesat, men Grosserer Isfjord tilkjendt noget klækkeligt for lidt Skade og Tort ved Arrest og Sögsmaal ved Gjæsteretten, samt 80 Rdl. r. S. i Processens Omkostninger for Over- og Underretterne, men hvis saadan Paastand ikke maatte gives Medhold, alternative paastaaet, at Renterne af forbemte her paastevnte Gjæld til Capitaine Kröyer, maatte beregnes allene fra dette Sögsmaals Inkaminations Dato ved Gjæsteretten og den paa Grosserer Isfjords Person lagte Arrest vorde ophævet, men Isfjord tilkjendt klækkelig Reparation for ham derved foraarsaget Tort og Skade, og 80 Rdl. r. S. i Processens Omkostninger.

Den förste alternative Paastand begrundes Citanten:

1. Paa den formentligen formale Fejl i Processmaaden, at Sagen er anlagt ved Gjæsteretten, hvor Sagvolderen ikke var Gjæst, men bosat Mand der paa Stedet, hvis Aarsag en Gjæsterets Behandling af en mod ham anlagt Gjældssag, hvor han ei var fremmed, skulde være ulovlig, og den modsatte Mening lede til den Absurditet, at alle de Sager, hvor begge

Parter ej have fælles Værneting, kunne udføres ved en Gjæsteret, i hvilken Anledning Citanten især ved den udtagne Landsoverrets Stævning, har paastævnet til Sagens Afvisning og kaldet Dommeren til Ansvar for sin Dom, og samtlige Embedshandlinger i Sagen, blandt hvilke han og paaanker, at Gjæsteretsdommen er afsagt paa Berefjord, men ikke i Eskefjords Kjøbsted, hvor Sagen blev procederet.

2. At en vis Person ved Navn Jon Bergsen under Sagens Procedure den 14de Junii 1823, har i den ordentlige Dommers Fraværelse, administreret Gjæsteretten, uden nogen dertil fremvist lovgyldig Authorisation, eller engang Fuldmagt, men været dertil ligesaa inhabil, som incompetent, og at Rettens Behandling og Dom desaarsag er en Nullitet, samt

3. At Sagen mod Isfjord er utidigen anlagt i Island, saalænge det ikke paa lovlig Maade er bevist, at Skiftebehandlingen i hans Opbudsboe i Kjøbenhavn, hvor Capitaine Kröyer har anmeldt sine Fordringer til samme, er bleven sluttet.

Vel er det rimeligt, at Sagens Behandling ved en Gjæsteret efter summarisk Procesmaade til den Ende er bevilget, at en rejsende Part, fornemmeligen Sagvolder ikke skal undløbe eller tabes for Sagføreren, og ej heller ved Sags Anlæg ved en Gjæsteret alt for længe opholdes paa sin Rejse, hvilken Grund For. 20. Jan. 1797 i § 18 selv angiver, men ikke til derved at eludere lovbestemt ordentligt Søgmaal i Gjældsager ved Vedkommendes Værneting, og derved at forekomme Lovgivningens tilsigtede gode Virkninger, af en foregaaende fuldstændig Forligelsesprøve ved de almindelige Forligelses-Commissioner, ligesom det og, efter hvad Citanten her har oplyst, er antageligt

og klart, at Procurator Nielsens Ophold paa Eskefjord og Tilbagerejse til Kjöbenhavn, kunde levne ham, endog overflödig Tid, til ved ordentlig Rettergangsmaade i Gjældssager, efter foregaaet Forligspröve ved vedkommende Forligelses-Commission, at hænde Dom over Citanten, for de Capitaine Kröyer hos denne tilkommende Fordringer, uden at Sagens Behandling ved Gjæsteret her kan skjönnes at have været nödvendig, men hvad Nielsen iövrigt for Gjæsteretten debiterede: „at Forr. for Island, gives, — dem han dog ikke specificerede eller kjendte, „der skulde befale Gjæsteret imellem de danske“, findes lidet grundet, thi det er kun Sager imellem de farende Handelsmænd, eller deres Folk og Indbyggerne, som For. 13. Juni 1787 i Kap. 2 § 21 tillader at afgjöres ifölge Rescr. 2den Juni 1747, efter N. L. 4—8—1, og med Dommens Execution i samme da at forholdes efter N. L. 1—22—19, nemlig efter 3de Solemærker, men det er ligesaa klart, at disse Lovbud var mindre anvendelige paa Capitaine Kröyer i Kjöbenhavn, og hans Mandatarius, Procurator Nielsen, til gammel Gjælds Indsögning. Imidlertid fordrer Lovgivningen i N. L. 1—22—19 ikkun til Sagers Behandling ved Gjæsteret, at en af Parterne er Gjæst, hvormed Rescr. 8. Mai 1767 (for Vestindien) og er overensstemmende.

At Dommen i en Gjæsteretssag ikke er afsagt paa det Sted, hvor samme blev udageret, og indladt til Doms, kan ingen grundet Anke paadrage, da Executions Terminen beregnes fra Dommens Forkyndelse. Ikke heller skjönnes Citantens 3ie Indvending, at lovligt Bevis ikke er blevet fremlagt for, at Skiftebehandling af Isfjords Opbudsboe er i Kjöbenhavn allerede sluttet, forinden Procurator Nielsen anlagde

denne Sag paa Capitaine Kröyers Vegne mod Citan-
ten, at kunne virke Sagens Afvisning, da her iövrigt
er fremlagt en af Citan-ten for Underretten uimod-
sagt, og altsaa som rigtig erkjendt, Attest af 2den Mai
1823 fra de Skifte-Commissarier, der have behandlet
dennes Opbudsboe for, at intet af dette er at erholde
til Betaling af de i samme anmeldte Fordringer, efter
simple Gjældsbreve og Vexler, Regninger etc., da ikke
engang alle Pantekreditorer have erholdt fuld Be-
taling, hvilket endog er overensstemmende med bemte
Skifte-Commissarier, ved Citantens Sagförer selv,
her fremlagte notarialteter bekræftede Paategning,
den 18de Juni 1819 paa den meddelte Oversigt over
Opbudsboets hele Status.

I Henseende til den Ankepost over Jon Bergsens
Administration af Gjæsteretten den 14de Juni 1823,
maa det anmærkes, at hans Inhabilitet ikkun kan be-
virke den ved ham udövede Retshandlings Nullitet,
unden ubetinget Indflydelse paa de övrige, under Sagen
af den competente Dommer, foretagne Retshandlinger
i dette Tilfælde, saa som Jon Bergsen kun tog Citan-
tens Sagförers fremlagte Indlæg ad acta, og med
dennes Samtykke bevilgede Procurator Nielsen An-
stand til den 21de i samme Maaned til dets Besvarelse,
hvilken sidste saaledes blev af hin ved Underretten
ratihaberet, men den förstnævnte Handling af Veder-
parten, der ene var competent til at modsige Ind-
læggets Modtagelse til Protokollen. Var end dette
utilstrækkeligt til at tillægge en inhabile Dommers
Retshandling Gyldighed, maatte det dog blive uden
Følge for Sagen, saa som Indlægget siden af den
competente Dommer, tillige med dets Besvarelse blev
taget ad acta, og Henstanden da og af Grosserer

Isfjords Sagfører stiltiende ratihaberet. Var dette end ej sket, og den givne Henstand saaledes en Nullitet, kunde saadant dog ikke bevirke Dommens Nullitet, der ej grundede sig paa den givne Henstand.

At Underdommeren antog Procurator Nielsens tilbudne Ansvarlighed, som den paa Isfjords Person rekvirerede og iværksatte Arrest gyldig, istedenfor Caution, vedkom ikkun den første som Foged, men aldeles ikke Citanten, da N. L. 1—19—3, 4 vise, at den paabudne Caution skal tjene til Fogedens, men ej til den Arresteredes Sikkerhed.

De forbemeldte Ankeposter kunne altsaa ikke bevirke, at Citantens første alternative Paastand gives Medhold til Gjæsteretsdommens Underkjendelse paa Grund af, at denne skulde laborere af Nullitet.

Hvad nu angaar Sögsmaalets Hovedgjenstand, eller Citantens Gjæld efter de førstbemeldte 2de Reverser, ialt 10,300 Rbd. N. V. til Capitaine Kröyer, da som den er in confesso, og af Citanten selv erkjendt, bliver dens Beløb at tildømme Creditor tillige med de paaløbne aarlig 4 procento Renter fra 28. Mai 1823.

Det andet Hoved-Moment, som under denne Sag bliver at bedømme, er hvor vidt den over Grosserer Isfjord den 2den Junii 1823 rekvirerede og effectuerede personlige Arrest for Gjælden, er hjemlet i de for Island gjældende Love. Selv har Citanten ved dens Foretagelse alvorlig benægtet og protesteret dette, men Gjæsterets Dommeren ikke desmindre decreteret hans Arrest paa Grund af „at Rescr. af 19de Febr. 1734, skulde paabyde den norske Lovgivnings Anvendelighed i Island, forsaavidt dette Lands specielle Love ikke indeholdt nogen bestemt Forskrift for det fore-

komne Tilfælde, ligesom og dens Analogi at burde følges, naar i de ældre Love fandtes noget stridende mod de nyere, og endelig, at N. L. er for Island den gjældende Proceslovgivning i Følge Fuhrmanns Instrux, altsaa ogsaa dens executive Procesmaade“.

En saa vilkaarlig Fortolkning af højstbemeldte Rescr. af 19. Febr. 1734 kan ei gives Medhold, da dette Rescr. selv tydelig foreskriver det modsatte. Om Procesmaaden findes der intet Ord, blot i *Drabs-* og *Tyve-sager* befales N. L. fulgt, og samme ikkun i arbitraire Kjendelse consuleret, naar den kan passe, men iøvrigt forbydes stricte dens Anvendelse, og befales at alle andre Sager skulle afgjøres efter Landets egne Love, og de forrige i Brug værende Ordinantser, Recesser og Retterböder, endog i andre criminelle Tilfælde men ei efter den N. Lov. Vel have et kongel. Rescr. af 2. Maii 1732 för paalagt Indbyggerne og Rettens Betjente det selvsanne, (det om Drabs- og Tyvesager anførte alene undtaget), og i alt at følge den gamle islandske Lov, og dertil hørende Retterböder og til Landet udgangne Forordninger, men kun i Henseende til Formaliteten og Procesmaaden, befalet at følge den N. L. til videre, hvorefter Fuhrmanns Instrux, som en special Lov for ham, og iøvrigt ikke af anden Tendens, ikke videre vedkommer Domstolene, men at denne N. L.s her paa-budne Formalitet og Procesmaade ikkun angaar den processualske Form, som for Eftertiden skulde bruges i Rettergang og til Thinge, ligger aabenbar i højstbemeldtes Rescriptors Aand og Ord, idet de udtrykkelig befale i alt andet, — end de undtagne — Poster, nemlig Procesformen i Drabs- og Tyverisager, at følge Islands egne, og andre gamle i Brug værende Love, men forbyde at anvende den norske, og tillade kun,

at consulere den, naar den kan passe, og det alene i arbitraire Sager. Selv de Ord „Processernes Maade“ antyde aabenbarlig, at derved kun paabydes en Maade, Form eller Formalitet, paa hvilken Sager skulde for Retterne anlægges, og forfølges forskjellig fra de ældre Loves og Jonsbogens, videre upassende Formaliteter, uden paa mindste Maade at gjøre nogen Forandring i de ved Islands gjældende Love, bestemte iøvrigt urokke Retsforhold imellem Mand og Mand, eller Indbyggernes personlige og tinglige Ret, eller derved at introducere en Straffelov, der vilde have til Følge den største Indflydelse paa Indbyggernes vigtigste Gode, Friheden, og forandre samme til et privat Slaveri, efter at privat Trældom dog var afskaffet i Norden. At tillægge Lovbudet om Iagttagelsen af N. L.s Formalitet og Procesmaade, en saa udstrakt Betydning, at derved skulde være Islands Indbyggere tillige paa-byrdet, en for privat Gjæld for saa aldeles upassende, og til Datum ukjendt Straf, som den redelige, fattige Skyldners Indeslutning for Livstid. Udrivelse fra al Virksomhed og sin Families Forsörgelse imedens de offentlige Forbrydere, Tyve og Skjælme, undtagen i Drabs og saadanne criminelle Sager, som belægges med Slaveri paa Livstid, eller en endnu haardere Straf i Følge Rescr. af 25. Julii 1808, § 1 og 3. Maii 1816 i § 4, forbydes arresterede og ere paa fri Fod, er utænkeligt at kan harmonere med vore vise, retfærdige og milde Lovgiveres Hensigter og Vilje, uden deres expresse derom forud forkyndte Vilje, Ophævelse af de forhen om personlige og tinglige Retsforhold her gjældende Landslove, og foregaaende Foranstaltninger til private Gjælds fængsler for, hvis saadanne nogensinde her maatte befindes tilraadelige, eller hensigtsmæssige,

her at indføre de norske Gjældslove og Bud om Arrester. De velgrundede Deductioner, som Citantens Sagførere for Gjæste- og Landsoverretterne, have fremført imod en saa vilkaarlig og ubeføjet Forklaring og Udvidelse af Rescr. af 2. Maii 1732. Bud om Iagttagelse af N. L.s Formaliteter og Procesmaade til videre end de blotte Formaliteter ved Sagers Forfølgning ved Retterne, og den Orden og Form Processer bör gives ved Domstolene, uden al Indflydelse paa personlige og tinglige Retsforhold efter Landets gjældende Love, maa Landsoverretten her give Medhold, saa meget mere som selv de anførte Rescr. af 1732 og 1734, her strængt paabyde ældgamle islandske Loves fulde Observants i alle ved samme ikke udtrykkelig undtagne Poster, hvorfor Procesloven ei kan gives en saa udvidet Virkekreds, men bör stricte forstaas og indskrænkes alene til de Formaliteter, der bör finde Sted ved enhver Sags processualske Forfølgning til Thinge, og den faldne Doms formale Execution, uden at den indlader sig paa at bestemme Følgerne af en Debtors Insolvency, anderledes end Landsloven allerede har forordnet, her in Casu ved Jonsbogens Kjöbeb. 7. Cap. For anden Anvendelse af Rescr.s Bud om den norske Procesform, gives hverken noget samme hjemlende Lovbud i hele den islandske Lovgivning, eller kan opgives et eneste Exempel paa, at det anderledes er för af nogen Domstol, Övrighed eller privat Sagsöger blevet paastaaet eller anvendte i de 107 Aar fra den Tid samme först blev, ved Fuhrmann fört i Brug. At paabyrde Landet en anden, af saa höjst betænkelige Følger og Forstyrrelse af de vigtigste personlige og tinglige Retsforhold, ledsaget Anvendelse af den norske Procesform, staar alene i Lovgiverens Magt, men ikke i

Domstolenes, ligesom den af Underretsdommeren angivne Uanvendelighed af Jonsbogens Bestemmelser om, og de ved N. Lov hjemlede Arresters formentlige Gavnlighed til Creditens Opretholdelse ikke skjønnes, men er deels højst tvivlsom, deels udenfor hans og Domstolenes Competence at lægge til Grund for Lovens udvidende Fortolkning. Ikke et eneste Lovbud findes endnu at være til Island udgaaet, der hjemler Indbyggernes Arrest i private Gjældssager, Vexelsager allene undtaget, og hvad angaar Arresters Gavnlighed for Crediten, da viser selv Forordning af 20. Marts 1815 for Island i § 11, og ifölge Collegial Tiden-derne 1815 P. 244 de Motiver, der fremkaldte dennes, fra § 31 i For. af 5. Jan. 1813 forskjellige Bestem-melse „at Crediten i Island endnu staar opret, bygget paa gammel Ærlighed, Troe og Love i Handelen, og at de fleste Contracter afsluttes endog uden Haand-skifter“, thi at antage enhver Contract ugyldig, ind-gaaet efter den islandske, men ei den norske Lovs Formalitet, hvis dennes Indförelse skulde paastaas at have forandret ethvert med Formaliteten forbundet Retsforhold efter Underdommerens Sætning, vilde for Domstolene være et ligesaa uhjemlet, som her uer-kjendt og farligt Forhold uden Lovgivernes udtrykke-lige Befaling. At Island endnu styres under de Retsfor-mer, som dets ældgamle og ærværdige, til Folkets Character, Sæder, Landets lokale Beskaffenhed og dets indskrænkede Handels- og Nærings-Drifter bedst passende, endnu uophævede Love forskriver, hvis Grundsætninger og Aand, Rescr. af 16. Maii 1760, paa-lægger de nye Lovconcipister for Island, fremdeles at bevare og optage, ligesom Moderlandet Norge for-modentlig ligesaa lykkelig fordum blev bestyret, uden

private Gjældsarrester, saavel efter Guletings Lov Kjöbeb. 5te, som endog Christian den 4de norske Lovs Kjöbeb. 5te Cap., og selv Danmark uden private Gjælds-Fængsler til henimod Midten af det 15de Aarhundrede, maa antage at udgjøre dets større Held, end om den halve Del af dets fattige og gjældsbundne Beboere bleve overladte til strænge Cretitorers ubarmhjertige Hævnjerrighed, mod enhver, endog redelig Skyldner, for at udrives fra Virksomhed og sin Families Forsorg, til at hensmægte sin Livstid i Gjældsfængsler efter de nu gjældende norske Love; og da disse Fængsler her ikke gives eller kunne uden den fattige Nations trykkende Byrde vorde oprettede, overantvordes til privates vilkaarlige Fængsling og Behandling, og Landets övrige Mandskab holdes tilbage fra Næringsdrift i Analogie med N. L.s iövrigt her aldeles ugjældende og uanvendelige 1—22—46 til de private Gjældsfangers Bevogtning uden at den strænge Creditor, der ikke vilde lade sig nöje med Jonsbogens Kjöbeb. 7. Cap. Bestemmelser, dog har Udsigt til derved at erholde vissere Betaling af sit Tilgodehavende. — Imidlertid maa Retten dog antage, at sidstbemelte Lovsted dog endnu er det i Almindelighed om private Gjældssager for Island gjældende, saavel som flere Kjöbebalkens Kapitler, paa blot Proces-Formen nær ved Gjældssagers Forfølgning til Thinge, og at Anordn. af 17. Nov. 1786 § 17 kun derfra har gjort en tydelig Undtagelse, og derved bekræftet hines Almengyldighed, ved her at paabyde Vexelretten efter de norske Love, samt den — blot med samme forbundne — Arrestabilitet, hvilken den islandske Lov ikkun kjender for Gjæld, at kunne foreløbigen finde Sted, efter Kjöbeb. 7. Cap., hvor en svig-

agtig Debitor, der för er bleven bekjendt for Uredelighed, befindes uvederhæftig, og som derfor kunde befrygtes at ville undvige, i hvilket Tilfælde han kan bevogtes af Creditor, indtil han frit kan fremstilles for Rettens Dom. Denne Bevogtelse hörer derimod op fra dette Öjeblik af, endog i det Tilfælde, at hans Frænder ikke ville betale hans Gjæld, hvorimod han da ved Arbejde skal tilpligtes etsteds at aftjene Gjælden, men undviger han, dömmes han til arbitrair Revselse. Den Debitor derimod, som ved Uheld er bleven forarmet, og ikke för befunden i Uredelighed, er ikke en saadan Bevogtelse eller Arrest undergiven, men han kan dog Creditor affordre den Löftes-Ed, som en ærlig Mand, at ville redelig betale sin Gjæld, naar Gud giver ham Evne der til. Det her anførte sidste Tilfælde bliver nu i denne Sag at antage at passe paa nærværende Gjældssag anlagt mod Grosserer Isfjord efter Kjöbeb. 7de Cap.s første Bestemmelse, saasom han hverken er beskyldt af Vederparten for nogen Uredelighed, eller derom under denne Sag overbevist, og ikke engang de Uheld ere benægtede, som efter den af Skiftekommissariernes i hans Opbudshoe udgivne Attest og Paategning den 18. Juni 1819 paa Oversigten af dette Boes Status, have bevirket hans Fald, og bliver den paa hans Person lagte Arrest den 2den Juni 1823 derfor at anse som uhjemlet i den for Island gjældende Lovgivning, paa hvilken alene Rettens Domme her i Landet kunne begrundes, uden videre Følger af hans i Danmark stiftede Gjælds-Contracter, end at disse nu bör tillægges Retsgyldighed, saaledes at Creditor kan fordre Betaling efter samme og de danske Love, uden at andet Tvangsmiddel her kan tillægges ham, i Mangel

af Betaling, end det de islandske Love tilstede mod en her i Landet lovligen bosat Mand, mod hvilket sidste, hvad Citanten angaar, ingen Indsigelse er forebragt, ei heller noget af Underretsdommeren selv som Politie-Bestyrer og Foged paa Stedet motiveret.

Paa Grund af forbemeldte bliver den paa Citantens Person den 2den Junii 1823 effectuerede Arrest som uhjemlet af den gjældende Landslov, at relaxere, dog uden videre Reparation af Indstævnte, paa Grund af Sagens tilsyneladende problematiske Beskaffenhed, men Citanten at tilpligte, som ovenanført, at indfri sine 2de til Capitaine Kröyer udstedte Reverser, og 4 Procento aarlige Rente fra 28. Mæi 1823 af deres Beløb 10,300 Rbd. N. V. at erlægge; hvorhos Processens Omkostninger for begge Retter bliver at ophæve,

T h i k j e n d e s f o r R e t :

Gjæsteretsdommen bör ved Magt at stande, dog saaledes at den paa Grosserer Isfjords Person lagte Arrest den 2. Junii 1823 bör være ophævet, og at Renter 4 pro C.to aarlig af den paastævnte Sum, 10,300 Rbd. N. V. blive at erlægge fra 28. Mæi 1823, men Processens Omkostninger til Gjæste- og Landsoverretten bortfalde.

At efterkomme, saa vidt Arrestens Relaxation, angaar strax ved denne Landsoverretsdoms lovlige Forkyndelse, men Gjælden med paaløbende Renter af Citanten at betale 8 Uger derefter til Capitaine Kröyer eller Ordre. — Under Adfærd efter Loven.

M. Stephensen.

II. I Sagen: Grosserer Kiartan Isfjord contra Grosserer I. S. Breslau af Kjöbenhavn.

Grosserer I. S. Breslau af Kjöbenhavn har ved en paa Eskefjords-Kjöbsted inden Sönder-Mulesyssel afholdt Gjæsteret, sagsögt Grosserer Kiartan Isfjord, forhen af Kjöbenhavn, men da opholdende sig paa bemeldte Eskefjord til at betale ham den Summa 3799 Rbd. N. V., som bemeldte Isfjord er bleven ham skyldig efter Revers. af 16de Maii 1817. Disse tre Tusinde syv Hundrede, halvfemsindstyre og ni Rigsbankdaler Navne Værdie, er Grosserer Isfjord ved en paa Berufjord den 28de Junii 1823 afsagt Dom kjendt pligtig at betale til Grosserer Breslau eller Orde, med 4 PC. to Rente fra 4. September 1818 at regne, samt udi Processomkostninger til Sagsögeren, 40 Rbd. rede Sölv, hvilken Dom af Isfjord til Landsoverretten er appelleret, og af hans Sagfører foreløbig paastaaet underkjendt og tilsidesat, samt Processens Omkostninger Isfjord her ved Retten tilkjendte med 40 Rbd. r. Sölv.

Denne foreløbige Paastand har han grundet paa:

1. At der intet Bevis er tilvejebragt om at Isfjords Opbudsoe er sluttet, hvorfor Breslau burde have holdt sig til dette, men ei til Debitor.

2. At Stævningen til Gjæsteretten er udtaget med Aftens Varsel til 14de Junii 1823, den 3ie Junii s. A., men ei anhängiggjort förend den 21de, og at de paa Stævningen gjorde Forkyndelses og Udslettelses Paategninger ei ere forrettede af dertil competente Personer.

3. At Sagen ei skal være Gjenstand for Gjæsterets Behandling.

4. Forlig i samme ei prøvet af Dommeren og endelig

5. At Dommen skal være afsagt 8 á 9 Mile fra Debtors Værnothing, og ej forkyndt for ham förend efter næsten en Maanedes Forløb.

Hvad nu de tre förstnævnte Ankeposter betræffer, da maa disse bortfalde, efterdi ingen Indsigelse mod Sagens Fremme er i den Anledning for Underretten fremført, og med Hensyn til den af John Bergsen paa Underrettsdommerens Vegne gjorte Udsættelse i Sagen, maa det i Særdeleshed bemærkes, at den saavel af Parterne, som den competente Dommer er ratihaberet, og om den endog i sig var Nullitet, saa kan en under en Sags Behandling ulovlig gjort Udsættelse dog aldrig bevirke Dommens Nullitet. Med Hensyn til 4de Post medfører Akten, at Procurator Nielsen for Retten fremførte det Önske, at Forlig matte vorde prøvet i Sagen, og paa denne Passus følger umiddelbar, at Sysselmand Melsted mödte paa Isfjords Vegne, og erklærede at denne ikke kunde betale den paastævnte Fordring, hvilken Erklæring, da den saaledes förend videre foretoges i Sagen, blev givet, involverer baade, at den maatte være Svar paa Rettens i Hensigt at prøve Forlig heromgjorte Spöragsmaal, ligesom ogsaa, at videre Pröve af Forlig, maatte være overflödig, hvorhos Isfjords egen Udeblivelse uden Forfald fra hans Side, ej bör komme hans Vederpart til Skade. — Og hvad den 5te Post betræffer, da kan den ej heller bevirke den afsagte Gjæsteretsdoms Nullitet, efterdi Bestemmelserne om Værnething overtrædes egentlig ikke, skjönt Sagen, efter at Parterne have paa det rette Thingsted iagttaget det fornödne, og indladt Sagen til Dom, paakjendes paa et andet Sted, og Lovgivningen om Dommes Forkyndelse forudsætter, at de kunne afsiges, uden at Parterne ere nærværende, hvorhos den Omstændighed, at Dommen i nærværende Sag ej er Vedkommende forkyndt förend 25 Dage efter dens Afsigelse, ej heller kan bevirke dens Nullitet,

dels fordi det var Vederpartens egen Sag, hvad Tid han vilde effectuere den ved Dommen ham tilkjendte Ret, deels paa Grund af, at Dommes Executions Termin regnes fra dens Forkyndelses Datum. Appellations Citantens förste alternative Paastand, kan derfor ikke gives Medhold. Hans fra Sagens Realitet hentede anden alternative Paastand, som gaar ud paa, at Gjæsteretsdommen bliver forandret derhen, at Grosserer Isfjord frifindes for at erlægge Renter af det af ham udstedte Reverses paalydende Sum, samt de ved Underretten idömte Proces Omkostninger, hvori-
mod at disse nu tildömmes ham, har han grundet derpaa, at Isfjord ingenlunde er skyldig i, at Fordringen saa længe har henstaaet i Opbudsboet, og at Reverset ikke lyder paa Renter. Disse finder Landsoverretten dog alene at kunne tillægges Indstævnte Grosserer Breslau fra Sagens Indstævnings Dato for Gjæsteretten den 3. Junii 1823, overensstemmende med den af denne sin Sagfører for Landsoverretten, under 30. April 1824 om nedlæggende Paastand angaaende Renternes Betalings Termin givne udtrykkelige Fuldmagt. Men da Gjælden er *liquid*, bliver Grosserer Isfjord nu at tilpligte, saavel at betale til Indstævnte Grosserer Breslau eller Ordre Gjældens paastævnte Summa 3799 Rbd. N. V. med paaløbende 4 pro Cento aarlige Renter fra 3. Juni 1823, som Processens Omkostninger, som efter Omstændighederne bestemmes til 25. Rbd. rede Sölv.

T h i k j e n d e s f o r R e t :

Den paa Berefjords Handelssted den 28. Junii 1823 i denne Sag afsagte Gjæsteretsdom bör ved Magt at stande, dog saaledes at Renter 4 pro Cento aarlig af

den paastævnte Sum 3799 Rbd. N. V. blive at udredes alene fra 3. Junii 1823. Processens Omkostninger betaler Citanten Grosserer Isfjord til Indstævnte, Grosserer Breslau eller Ordre med 25 Rbdl. rede Sölv. Det idömte at erlægges inden 8 Uger fra denne Landsoverrets Doms lovlige Forkyndelse. — Under Adfærd efter Loven.

M. Stephensen.

IV.—VI.

Anno 1825, þann 11. apríl, var þess konunglega íslenzka Landsyfirrjettarsession haldin, í hverri voru uppsagðir eptirfylgjandi

d ó m a r

í justitsmáli úr Skagafirði höfðuðu gegn Ívari Jónssyni á Syðra-Vallholti út af honum eignaðri morðstíraun á húsbónda hans, og þjófnaði, og lausamensku Ívars.

I. Ívar Jónsson, vinnumaður að hálfu hjá Pálma bónda Magnússyni á Syðra-Vallholti í Skagafirði, en að hálfu um 2 ár lausamaður, er settur undir lagaákæru rjettvísinnar vegna, einkanlega um honum eignað banatílræði veitt fyrnefndum Páli húsbónda sínum þann 9. október næstliðna, með þeim hætti, að hann gínt hafi Pálma, að sögn þessa, til að fara á undan sjer inn um lágar lamb- eða fjárhúsdýr, um hverjar smjúga varð í bugðu eða hnipri, en rjett fyrir innan þær var Pálma óvænt grafin gröf, fullorðnum manni mittisdjúp, og fyllt með vatn, ofan í hverja honum virtist ætlað við innsmugu um dyrnar, að koll-

steypast og kafna. Að þessu sinni kvaðst Pálmi við innsmugu um dyrnar af hendingu hafa látið fætur sínar undan ganga, og að sönnu fallið í gröfina, en þó, þar fæturnir gengu á undan, náð i stoð, og fram ber, að Ívar hafi þá þrýst á herðar sjer til að troða sjer ofan í gryfjuna, úr hverri Pálmi því aðeins komst upp, að hann var Ívari hraustari. Við ýtarlegar yfirheyrslur um þetta hefur Ívar stöðugt harðþrætt fyrir allan Pálma framburð og tilbúning grafarinnar, nema fyrsta daginn, þá honum var þetta illræði á brýn borið, en hann þagði við, og bar það ei af sjer, ei heldur við Ingibjörgu konu Pálma, við hverja ill grunsemi þó á honum lá, að hann legði iskyggilegt lag og vitnar hún, hverri þó annars var, eptir augljóslega í málinu framkomnum rökum, jafnvel sárara og kærara til Ívars, en til Pálma, frá hverjum hún fyrir 2 árum hafði tekið sig að miklu leyti úr sambúð, en hænst að Ívari, að þessi hafi þá ei þetta illræði af sjer borið við sig, þá þau um það töluðu, en að hún haldi Pálma satt segja, eins og allir bera honum meinhægðar og trúverðugleika orð, en Ívar reyndist opt í svörum tvísaga og ómerkur, varð og grunsamur um illverk þetta, bæði vegna samfylgðar við Pálma að húsinu þann 9. október, óvildar þeirra á milli, og samfara við konu hans, var kvöldinu áður ekki í bænum, fjekk til reku áður á öðrum bæ, grunaðist að hafa brúkað *pál*, er heima um það skeið hvarf, en Pálmi kom votur heim frá honum úr húsinu og moldarforugur, sem ei þótti skeð geta annarstaðar, eptir öllum málavöxtum.

Sökum þessar grunsemdar, sem megnar líkur um sekt hans af frömdu banatilræði gáfu, var Ívar í varðhald settur, og lögsóttur, ásamt fyrir smágripl og lausamensku. Fyrir banatilræðið hefur sóknari máls-

ins í hjeraði, uppástaðið, að Ívar sæti lífs- eða æfí-
löngu þrældómsstraffi, og að minsta kosti rasphús-
straffi um 5 ár. Þó nú svo stórkostleg sekt væri krafín,
og vafi á hver helst við ætti, hefur samt undirdómar-
inn ráðist í einn og án meðdómsmanna að dæma því-
líkt stórmæli, móti boði N. L. 1—5—20; 1—7—1 og til-
skipun frá 3. júní 1796, §§ 24, 36, hvaraf leiðir, að
þann í hjeraði fallna dóm í þessu máli þann 19. nóv.
f. á. er að lögum sem ódæmdan að álíta, því enn þótt
hann um banatílræðið frikenni Ívar frá rjettvísinnar
frekari ákærum, var undirdómarinn ei bær um, án
meðdómsmanna, þvílíkan dóm um það stórmæli til
eða frá að fella.

Auk þessarar markleysu dómsins, finst og við þess
nauðsynlegu fyrirtekt á ný, þörf á ítarlegri rannsókn
þess í mörgum atriðum, svo sem: hver, hvort Ívar eða
Pálmi venjulega gengið hafi um það lamb- eða fjár-
hús, í hverju gröfin var, og gefið þar á, sem Vall-
holtsfólk má glögt vita; hver á föstudaginn þ. 8. okt-
br.; hvort um það kvöld þeir Pálmi og Árni sam-
býlismaður hans voru heima á bæjum sínum; hvort
lömb eða fjenaður þá svo snemma voru þar hýst, í
því húsi um laugardagsnóttina, og hvor þeirra um
morguninn hafi úthleypt; vitnist það um Ívar, þarf
hann undir enn skarpara rannsak að koma, og um
hans heimaveru og Pálma framyfir sunnudagsnóttina,
og um leynilega fyllingu grafarinnar á ný af Ívari
eða öðrum, og hvort enginn fleiri af Vallholtsfólki
getur neitt upplýst þetta mál, eða hvort það gat á
fjárhúsið eptir hestatraðk ákomið, sem Ívar fyrir-
bar, fanst af öðrum.

Í sama tilliti þyrfti Ingibjörg kona Pálma sömu
skarpari rannsókn að sæta, og að því leyti um vitnuð

samtök hennar og blíðuatlot við Ívar kynnu að gera hana grunsama um sambönd hennar og vitorð með Ívari um banatilræðið við Pálma, ellegar um áform með grunsömum meðölum, að fá honum eða fóstri Ingibjargar fyrirkomið, út af hverra meðalarannsókn og fyrirborinni brúkun, hún við yfirheyrsluna varð svo uppvæg, virðist nauðsynlegt í þessu tilliti einnig að útvega amtsins fyrirskipun, ef þviumlíkt sannprófist henni saknæmt til lagaákæru gegn henni um þær greinir. En hvað áhrærir brúkun ískyggilegra meðala, sem Ívar gaf Ingibjörgu inn og byrjaði, og hver helst þau á glasi hjá Ingibjörgu eða Pálma fundin sjeu, um hver chirurgus Ari Arason kvaðst ei bera neitt skyn að dæma, eða þau þekkja, virðist nauðsyn til, bæði að fá glögt upplýst, að þau sjeu enn ómenguð og óbreytt þau sömu, sem þau fundust, og til hvers ætluð verið hafi, og síðan áður en dómur á ný fellur í þessu máli, að senda þau undir rjettarins innsigli til Landphysici oög Apotekara skoðunar og álits; hvar hjá samfundum Ívars og Ingibjargar virðist jöfn nauðsyn til málaloka að varna.

Rafn í Litladalskoti og Hjálm á Hömrum telja dómsskjölin vita til þeirra tortryggilegu hestaskipta Ívars, þó finst hvorugur vera yfirheyrður og ekkert upplýst eða grenslast um hattstuld af Ívari framinn í Flensborg.

Að fyrtöldum brestum frátöldum, virðist mál þetta annars vítalauast rekið við undirrjettinn, og nú löglega hjer við Landsyfirrjettinn, en þeirra vegna ber þann fallna undirrjettardóm sem marklausan að meta, og málinu nú að heimvísa til nýrrar og löglegrar meðferðar, upptektar frá rótum, og dóms með meðdómsmönnum á kostnað undirdómarans.

Sækjanda þess við landsyfirrjettinn bera 5 rdl. og verjanda 4 rdl. s. laun, fyrirfram af Justitskassanum, þar báðir nú undir eins gegndu hjer fleiri málum, en þessum endurgjald af Ívars eigum.

Því dæmist rjett að vera :

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þ. 19. nóv. 1824, á marklaus að vera, en málinu vísast hjer með heim aptur í hjerað til nýrrar upptektar frá rótum, löglegri meðferðar og dóms með meðdómsmönnum á kostnað undirdómarans.

Sækjanda þess fyrir Landsyfirrjettinum bera 5, en verjanda 4 rdl. s. fyrirfram af Justitskassanum móti endurgjaldi af eigum Ívars Jónssonar.

Dóminum ber eptir ráðstöfun yfirvaldsins að fullnægja með lögskipuðum hraða, undir viðliggjandi lagasektir.

M. Stephensen.

II. Í plankamálinu úr Eyjafjarðarsýslu.

Við undirrjett haldinn á Siglufjarðar verzlunarstað í Vaðlasýslu, er Jón Jónsson, vinnumaður afsetts prests Ásmundar Gunnlaugssonar á Hvanneyri, lögsóttur fyrir ófróma launung á 9 álna planku, 4 rdl. n. v. virði, hvern síðla í apríl úttók við sjávarflóð frá Siglufjarðarverzlunarplássi, en rak skamt frá, á sömu eyri á Hvanneyrarkirkju lóð, hvern planku nefndur Jón þar fann, en lýsti honum þó aldrei, nje fráskýrði eigandanum, faktori Nielsen, hans fund, þó þessi strax fyrir öllum þar í grend lýsti missir hans, heldur gróf Jón plankann leynilega í jörð niður í kálgarði húsbónda síns. Einnig er afsettur prestur, Ásmundur Gunnlaugsson, húsbóndi Jóns, undir eins

lögsóttur fyrir meðvitund og ófróma launung lagða á þann af Nielsen eptirlýsta, en í kálgarði prests fundna, planka, og Ásmundur þar hjá til sekta fyrir ofríkisfulla frekju í frammi hafða við menn, hverjum undirrjetturinn bauð að sækja nefndan planka á heimili prests, og eru báðir þeir Ásmundur og Jón þ. 20. desbr. 1824 fyrir þetta dæmdir, hverr þeirra undir 15 vandarhagga politiaga, Ásmundur þar að auki til 15 rdl. silfurs bóta til fátækra presta ekkna, og báðir til alls af málinu löglega leiðandi kosnaðarútsvars, sá fyrri einn til hans þriðjunga, en in solidum með Jóni til $\frac{2}{3}$ kostnaðarins.

Um báða fyrtalda ákærupósta bauð Norðuramtið lögsókn við undirrjett kammerráðs, sýslumanns Briems, að höfða og dóm að fella, en þessum skutu báðir þeir sakfeldu síðan til Landsyfirrjettarins atkvæða.

Hvað Jón áhrærir hefur hann stöðugt viðgöngu veitt, að hann plankann fyrst fundið hafi, dregið hann heim, og einn leynilega niðurgrafið hann á þeim stað í kálgarði húsbónda síns, hvar hann síðan fanst, en undireins jafnstöðugt fram borið fyrir rjetti, að þá hann plankann fann sjórekinn á Hvanneyrarlóð, hafi húsbóndi hans verið á ferð, býsna fjarlægur í Þingeyjarsýslu, Jón komið honum undan einn á meðan sem ómörkuðu vogreki, er hann meinti prestinum bera, og niðurgrafið hann á fyrnefndum stað, svo hann mistist ei frá Hvanneyri, sem ýmsar aðrar spýtur, við ferðamanna aðkomu; enganvegin ásett að draga sjer plankann, heldur halda honum undir húsbónda sinn, sem lesið hefði sjer úr bók, að kirkjum bæri ómörkuð vogrek; þarhjá harðprætti hann stöðugt fyrir, við allar rjettarins rannsóknir, að Ásmund-

ur prestur, húsbóndi sinn, eður nokkur annar, væri með sjer í vitund um plankans fund, grópt ofan í kálgarðinn, og launung hans, eða að Jón hefði nokkurn tíma áður en plankinn fanst, og varð þar uppgrafinn, þann 1. ágúst 1824, sagt Ásmundi frá fundi eða grepti plankans, hverjum Ásmundur og þverneitar allri vitneskju fyrir. — Hversu tortryggilegur og ótrúlegur, sem sá framburður beggja nú er, bæði af því að Jón þóktist ætla húsbónda sínum einum plankans feng, en sjer engan, en þó leynt hann í 3 mánuði hans reka til þess 1. ág., þá hann kom í ljós og margra augsýn, líka að 3 vitni voru í eið tekin, sem öll bera, að Jón hafi sagt þeim öllum utanrjettar löngu áður, um plankans fund, og að þeir Ásmundur og hann hafi hjálpast til að koma honum undan, og fela hann í garðinum, að prestur væri í vitorði með sjer um hann, og að ei þyrfti að sleppa af honum, fyrst hann væri ómarkaður, og loksins, að það má votta sannsögli vitnanna hjer um, að plankinn fanst einmitt þar í kálgarðinum, hvar Jón hafði sagt einum þeirra, nefnilega Guðmundi Jónssyni, hann falinn vera, en þessi skýrt faktori Nielsen frá, svo þessi með vottum leitaði hans þar, fann hann og ljet upp grafa; hversu líklegt sem og af mörgum rökum ráða má, að Ásmundur prestur hafi brúkað vinnumann sinn Jón til plankans ófrómu launungar, graptar og eptirá, þegar hann samt komst í ljós, til að taka á sig skuld og sekt alla fyrir hann, hverja Jón, hvort sem var, ei fjekk umflúið, til að firra prest henni, og hversu sem líkindi til meðsektar Ásmundar í launung fólans aukast við þá frekju, er þessi eptir á ljet í ljósi með því að standa með ósvífni, hótunum og illyrðum mót burtfærslu plankans, eptir rjettarins

skipun, frá Hvanneyri; lýsa hann þá opt eign sína, þó Nielsen hefði áður vottanlega helgað sjer hann og markað, og síðan með eiði sínum, skorta samt fullnóg vitni til að sanna þessa meðsekt Ásmundar með Jóni af ófrómri launung plankans á hann, því framburður þeirra þriggja vitna standa einungis uppá Jóns eins sögusögn, og það utanrjettar, hverri hann fyrir rjetti algerlega síðar neitaði, var hún ei heldur, þó hann fyrir rjetti hefði við hana kannast, merk af meðsekum, og fjekk því aldrei samgilt einu óræku vitni, hvert þó mót neitun Ásmundar ekki mátti lögfella hann. Samt sem áður eru megnar líkur um Ásmundar prests meðvitund í ófrómri launung plankans, og margar fram komnar, þar á meðal óvilji hans, eptir það hann vissi, að plankinn var fundinn, og lá fyrir allra sjónum, og Nielsen markaði, og lýsti sjer hann, að sleppa honum við hann, eða rjettarins sendimenn, í stað þess honum bar, hefði hann sýkn saka verið, strax við plankans fund að tilkynna yfirvaldinu yfirsjón Jóns, en þar á mót lýsti hann þá plankann eign sína, til hvernar hvorki tilskipun frá 3. maí 1650, nje placat frá 4. maí 1778 § 2 gáfu honum minstu heimild, fyrst ekki einungis öll þar lögskipuð lýsing rekans og var af Jóni vinnumanni hans, og honum forsómuð, en Nielsen, þar rjett hjá búandi, hafði áður missir plankans opinberlega yfirlýst, og enn við fund þessa fóla lýst hann sína eign, og vottanlega markað sjer hann, hversvegna Ásmund prest ber nú einungis að frikenna frá rjettvisinnar frekari ákærum um plankans ófrómu launung, þó svo, að hann standi málskostnað með Jóni in solidum þaraf leiddan.

Hvað D. og N. L. 5—9—2 fyrir Danmörku og Noreg

buðu, „að sá, sem ei lýsti fundi, skyldi fyrir hann þjófur verða“, buðu Jónsbók, Rekab. 12 og Þjófab. 14, fyrir Ísland um þann, „er leynir vogreki, eða villir heimild að, eða lýsir ei fundi, ef þjófssök nemur“. En æðri dómstólar erlendis, og lögvitringar meta þó þvilíkt afbrot ei til reglulegs þjófnaðarstrauffs, með því til launungar á fundi vantar það verulega þjófnaðaráform og atriði, að svipta eigandann fjár síns eignarhaldi leynilega, hvað ei á heima við fundinn, en áður mistan eða glataðan hlut.

Straffið fyrir fundarlaunung var því mest falið í því ærutjóni, sem áður fylgdi öllum þjófnaði, auk skaðabóta; hefur þar síðan þetta með yngri lögum var aftekið fyrir einfaldan þjófnað, breytst í pólitiráðningu, eða þá fundur lítillvægur var, í straff við vatn og brauð, eða í fjársektir.

Hvað nú Jóns Jónssonar afbrot við launung þess fundna planki áhrærir, þá er þessi fullsönnuð á hann og játuð, þó hvorki tæki hann plankann frá eiganda sínum, nje dragi sjer hann sjálfum, því með grepti hans í jörðu, og launung í 3 mánuði, þó eigandinn eptirlýsti rjett við heimili hans, hefur hann borið að sjer böndin um, að hann vel vissi, hver hann átti, óttast að plankinn, svo nærri þessum mundi sjást og uppspyrjast, og hefur Jón þannig með undanfældri lýsingu hans, og honum völdum felum, á sig felt þjófsspektina eptir Rekab. 12 og Þjófab. 14. kap., en þar plankinn kostaði 4 rbd. n. v., og eptir kongsbr. 2. maí 1776 § 1, hjer lögleiddu með kongsbr. frá 25. júlí 1808 § 7, og 3. maí 1816 § 4, stuldur undir 5 rdla virði, á ekki í fyrsta sinn þjófssstraffi heldur politiaga að sæta, virðist sá Jóni við undirrjettinn dæmdi 15 vandarhagga politiaga vel að hæfa, og dóm-

urinn í hans tilliti því mega óraskaður standa; eins hvað öll kostnaðargjöld af málinu leiðandi, og við undirrjett dæmd, snertir; líka finnur Landsyfirrjetturinn þær 15 rbdla s. bætur af Ásmundi presti, sem dæmdar eru fátækum prestsekkjum fyrir hans í frammi höfðu djörfu ósvífni, hótanir og ósæmandi orð og aðferð við rjettarins sendimenn, sem plankann sóktu, hæfilegar, með tilliti til hans, — prestmanni jafn ósæmilega ofdrykkju ásigkomulags þá, sem þó hlífa mætti honum nú frá enn þyngra dómsáfelli —, þannig ber honum og einum þriðjung málskostnaðarins til undirrjettarins að standa, en tvo þriðjunga hans in solidum með Jóni eptir undirrjettarins dómi, og allan til Landsyfirrjettarins in solidum með Jóni Jónssyni, að því leyti efni þeirra til ná. Hvarí nú reiknast 5 rbdl. s. til sóknara, en 4 rbdl. s. til verjanda málsins við Landsyfirrjettinn, þar báðir undir eins nú höfðu hjer fleiri málum að gegna, og öðlist þeir þá 9 rbdl. s. af justitskassanum útgreidda, mót endurgjaldi af eignum þeirra sakfeldu, eða ef efni skorta, með jöfnuði á amtið. Mál þetta er fyrir báðum rjettum löglega rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Ásmundur prestur Gunnlaugsson á fyrir rjettvísinnar frekari ákærum um grunaða hlutdeild hans í þjófslegri meðferð á einum sjóreknum planka frá Siglufjarðarkaupstað 1824, frí að vera, þó svo að undirrjettarins dómur í tilliti til nefnds Ásmundar, bæði hvað ídæmdar bætur, og málskostnað snertir, að öðru leyti standi óraskaður; eins hvað áhrærir Jóni Jónssyni ídæmdan politiaga, og málskostnað; en til Landsyfirrjettarins standi báðir þeir lögfeldu hann in soli-

dum; þaraf bera sóknara þessa máls fyrir Landsyfjir-
rjettinum 5, en verjanda 4 rbd. s. í laun, hverjir 9
rbd. s. þó fyrirfram greiðist talsmönnum þessum af
justitskassanum, móti endurgjaldi af eigum þeirra
dómfeldu, eða hrökkvi þær ei til, þá við lögskipaða
jöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvalds-
ins og ídæmdar bætur og útlát að lúka innan 8 vikna
frá þessa landsyfjirrjettardóms löglegri auglýsingu,
Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

III. Í jústitsmáli höfðuðu gegn húsmanni Oddi
Jónssyni úr Vestmannaeyjum um framinn sauða-
þjófnað.

Húsmaður Oddur Jónsson á Kornhóli í Vestmanna-
eyjum ákærast í þessu máli rjettvísinnar vegna, um
óheimila aðtekt á hvíthníflótttri á, í rjettum á næst-
liðnu hausti, hverja hann þar opinberlega afhenti
Páli Jenssyni til eignar með ummælum, sem uppá
Odd eru af vitnum svarin, „að þetta væri þjófstolið
fje hvort sem væri“, en eptir á lýsti Jón Þorsteinsson,
húsmaður á Kirkjubæ, hana eign sína, án þess þó
finnist, að hann að lögum hafi með eiði helgað sjer
hana, og að hún án vilja hans og vitundar sje hon-
um horfin; samt hafa svarin vitni lýst eignarrjetti
Jóns til hennar eptir marki, sem fyrir Odds aðtekt á
henni fanst, og Oddur Jónsson loksins viðkannast,
að hún verið hafi Jóns þessa, en öldungis ekki sín
eign, viljað þó afsaka aðtekt sína á henni, og um-
mæli við hennar afhendingu með því, að hann hafi
þá nokkuð drukkinn verið, og gert þetta eða talað þá
í gáleysi. En þetta verður samt ekki að álitum

gert, svo til óviljandi misgripa teljast megi sú aðtekt, en þótt afhending ærinnar til Páls fram færi í rjettum, og á opinberum mannfundi, svo að þjófsleg launung hjer síður áfella mætti Odd, því bæði þá lýsti hann þetta að vera þjófstolið fje, og eins síðar við yfirheyrslu, að ærin væri ekki sín eign, þó hann öðrum til eignar afhenti hana sem sína; tók hana og á björtum degi, þá markavilla mátti síður til vilja; bætti ekki heldur úr því síðar algáður, þó hann þá vel vita mætti, að hann hefði hana afhent öðrum, en sjálfum honum óheimila, heldur leitaðist lengi við að rengja, að sú við frumprófið, sýnda, en af honum stolna ær, væri sú sama, sem hann afhenti Páli, hvað þó þau af þessum strax tilkvöddu vitni, er voru við afhendingu hennar og mörkun, með eiði sönnuðu. Sjálfur bar hann ei heldur fyrir meiri ofdrykkju sína þá, en svo, að hann verið hafi vel kendur, en kannaðist þó eptir á við, hvað hann þá talaði, og hvað eptir vitnanna frásögn fram fór, og játaði hana sanna. Þar nú afhending ærinnar til Páls var af Oddi framin á vísvitandi eign annara, án vilja og vitundar hennar eiganda, afsakar Odd ei hennar taka á mannfundi, og á björtum degi frá reglulegu sauðabjófnaðar straffi, í vægara lagi þó, sem honum með undirrjettardómi frá 19. jan. þ. á., virðist samkvæmt kgsbr. frá 25. júlí 1808 vera hæfilega valið,*), sá dómur því nú mega staðfestast, en sóknara málsins við Landsyfirrjettinn að bera 4, og verjanda 3 rbd. s. af eigum Odds, þó svo að jústitskassinn nú fyrirfram greiði þeim þetta kaup, mót endurgjaldi af eigum hins sakfelda.

Engin sektandi yfirsjón við meðferð þessa máls við

*) Tvisvar 27 vandarhögg.

undirrjettinn er fundin, því þó eiðsaflegging vitna fyrirfram í sakamálum sje miður lögmaet, hvar efi má verða um, hverjir sektir mála verða kunna viðriðir, reyndist hún samt ósagnæm í tilliti til vitnanna í þessu máli, en við Landsyfirrjettinn er það nú löglega rekið.

Því dæmist rjett að vera :

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn á óraskaður að standa, og Oddur Jónsson að borga allan af því löglega leiðandi kostnað til undir- og landsyfirrjettanna, þar á meðal 4 rbd. s. til sóknara þess fyrir yfirrjettinum, en 3 rbd. s. til þess verjanda þar, hverjir 7 rbd. s. fyrirfram greiðist þeim af jústitskassanum mót endurgjaldi af Oddi Jónssyni. Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

VII.

Anno 1825, þann 22. júní var Landsyfirrjettarins session haldin, í hverri var uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r :

í jústitsmáli höfðuðu móti Einari Snorrasyni fyrir einfaldan þjófnað í 3. sinni, og mót Eyvindi Jónssyni, báðum í Vestmannaeyjum, fyrir einfaldan þjófnað í 1. sinni.

Einar Snorrason í Vestmannaeyjum er við undirrjett sýslumanns Abels lögsóttur og dæmdur þann 25. apríl þ. á. fyrir framinn einfaldan þjófnað í 3ja sinni,

til þrældómsvinnu æfilangt í Kaupmannahafnarfestingu, og til að borga þann af lögsókninni, að hálfu leyti mót Eyvindi Jónssyni, löglega leiðandi kostnað, og allan af varðhaldi hans til málaloka, en Eyvindur Jónsson þar og búandi, fyrir framinn einfaldan þjófnað, í fyrsta sinni, til að sæta 27 vandarhagga refsingu, gjalda ígjald hins stolna með 64 rbsk. n. v., og málskostnað allan, til helminga mót Einari Snorrasyni, að varðhaldskostnaði þessa fráskildum. — Þeim dómi skaut Einar Snorrason til Landsyfirrjettarins umdæmis að sínu leyti, en hlutaðeigandi amtmaður í Eyvindar tilliti.

Tilfni málsins gaf hvarf nokkurra lifrarkassa, sjómönnum eða húsbændum þessara á fastalandinu tilheyrandi, á næstliðnu hausti á Vestmannaeyjum; höfðu þeir kassar verið eptirskildir í vörzlum nokkurra Eyjabúa; einn var eign Stepháns prests í Stóruhildisey, en tveir aðrir Eyjólfss Jónassonar í Gularási, og bræðranna Magnúsar og Þorleifs Árnasona á Hólum í Landeyjum. Frumpróf í þessu máli fyrirtekið þ. 21. okt. f. á. tjáir leit vera gerða eptir fyrnefndum 3 lifrarkössum um Vestmannaeyju, að bón Guðmundar Kortssonar og Philippusar Þorvaldssonar, hver síðari tjáist sjálfur vera fyrir þjófnað lögfeldur, samt fylgir sú beiðni ekki frumprófinu, hvað þó vera bar. Við leitina fundust í hjalli Einars Snorrasonar á Löndum 2 skrinur, stúfar úr lifrarílátsborðum, og spænir af þessháttar viði, en hjá Ingjalði Jónssyni í Vesturhúsum heill lifrarkassi, hvern hann kvaðst keypt hafa af Einari Snorrasyni fyrir 4 rbd. í kaupstaðarreikningi. Leitarmenn tjáðu þennan kassa ekki vera neinn þeirra söknuðu; Einar hafði þó engan annan átt en þennan, sem Ingjaldur með eiði

sannaði sjer að vera seldan af Einari, hvern heimild brast fyrir nefndum borða-stúfum, og skrínuviði úr lifraríláti; varð því Einar Snorrason, sem tvisvar áður fyrir þjófnað lögfeldur, og nú um þjófnað, en þótt lítilvægan úr söknuðum lifrarkassa, magnlega grundaður, í varðhald og undir lagaákærur settur og sekur dæmdur.

Fullgildar lagaröksemdir um þjófnað Einars Snorrasonar á þeim söknuðu lifrarkössum, eða parti úr þeim, virðast enn að skorta, því þó með vitnunum yrði álitid nægilega sannað, að sá hjá Ingjaldi fundni lifrarkassi sje hinn sami, sem Ingjaldur fyrirber sjer seldan vera af Einari Snorrasyni, hverju þessi þó stöðugt neitar, og fyrirber þann kassa vera af sjer fenginn Ingjaldi til geymslu um tíma, en síðar aptur tekinn og sundursleginn, og þær fundnu fjalir og skrínu-efni úr honum, og þó Einar, hvort heldur sem reyndist,, auðsjáanlega bresti heimild til þeirrar lifrarborðstúfa og skrínu-efnis af sama, sem hjá honum fundust á sömu tíð, sem Einars lifrarkassi stóð heill hjá Ingjaldi, finst í dómgerðunum samt engin virðing á lögð þá hjá Einari fundnu lifrarborðstúfa og efnið í skríurnar, svö fulláreiðanlegt sje, hvort þessi hvinska nemi þjófssekt að vorum landslögum. Því finnur Landsyfirrjetturinn nú hæfa, að dómur ei fram fari strax um Einars sekt, hvaraf leiða má hans æfilanga frelsistjón, eptir megnum framkomnum líkum honum á móti, hans allopt ómerka fyrirslætti, að stúfurinn og skrínu-efnið sjeu úr sínum apturheimta kassa frá Ingjaldi, á meðan sá stóð hjá honum heill; hans mis- og tvisögli um margthvað; hans játningu í fyrstu um sölu kassans til Ingjaldar, en bráðri apturköllun hennar og fyrirslætti, að hann meint hafi þarmeð annan

Ingjaldi seldan kistilkassa fyrir 2 árum; líka ískygglegu tilboði hans um sætt með 4 rbdla útlagi til að sleppa hjá lögsókn, enn þótt ónóg ei til áfellis mót N. L. 1—15—3, heldur að undirdómarinn tilskildist hið bráðasta að útvega lögmætari skilríki.

1° Um verð þeirrar hjá Einari Snorrasyni fundnu lifrarborðstúfa og þessháttar efniviðar annars.

2° Þá ýmsum mótmæltum vitnum yfiringngu þjófn-aðardóma, hvar af sjáist, hvort nokkurt þeirra sje lítt vitnisbært.

3° Nær Ingjaldur Jónsson borgaði Einari þá 4 rbdl. fyrir lifrarkassann í búðarreikningi, og hvort factor-inn, sem þá afhenti Einari, veit nokkuð að upplýsa þau viðskipti þeirra Ingjalds og Einars.

4° Hvort nokkur vissi til komu Einars Snorrasonar til Ingjaldar, þá þessi frambar, að hinn hafi sig á eintal kallað, eða til þeirra eintals þá.

5° Með hverju og nær Ingjaldur borgaði Einari kistilinn, er hann keypti af honum, eða það brennivín og lamb, sem Einar kvaðst hafa Ingjaldi fengið.

Að hjer um teknu löglegu þingsvitni, ber undirdómaranum, svo framt nokkuð hjervið upplýsist, er hann finnur orsaka megi umbreytingu þess yfir Einari felda undirrjettardóms, nýjan dóm í hjeraði á málið að leggja, eptir undangengna sókn og vörn svaramanna þar, en annars í lögmætu formi, að senda Landsyfirrjettarins justitiario tjeð þingsvitni.

Eyvindi bónda Jónssyni er nú gefinn að sök þjófn-aður hans í fyrsta sinni, ákærður og dæmdur á 4 rbnk. virði í lifrarkassa borðum, hverjum hann ský-laust viðgöngu veitti; auk þessarar hvinsku hans, er nú ásamt upplýstur þjófnaður hans 1810, eptir játningu hans sjálfs, þá fyrir frumprófsrjetti í Rangár-

þingi þ. 31. júlí, á 20 fiskum úr neti í sjó, á 30 faðma löngu færi, og 20 rbd. í heilum peningum frá stjúpna sínum, Guðmundi Guðmundssyni á Álptanesi, hvert mál eptir skýrslu þessa við pólitírjett þ. 19. mars 1825 að Görðum á Álptanesi, skal niðurkæft vera með einhverjum útlátum til fátækra, en aldrei dæmt nje straffað, virðist Eyvindi nú hæfa fult þjófnaðarstraff fyrir hans eldra og nýrri þjófnað með 27 vandarhöggu, og honum bera allan hálfan kostnað þessa máls hingað til jafnt Einari Snorrasyni að standa, að fráskildum þessa varðhaldskostnaði; en sóknara þessa máls við Landsyfírrjettinn að bera 3, en svara-manni Eyvindar 2 rbd. silfurs í laun fyrirfram af justitskassanum mót endurgjaldi af Eyvindi Jónssyni. Mál þetta virðist löglega rekið fyrir undir- og landsyfírrjetti.

Því dæmist rjett að vera :

Í tilliti til Einars Snorrasonar ber sýslumanni Abel að útvega löglegt þingsvitni um 5 hjer að framan tiltekna greinir, og svoframt þetta gefur áreiðanlega skýrslu, sem verka megi umbreytingu þess yfir Einari felda straffs, þá með nýjum dómi að ákvarða þetta, en annars að senda Landsyfírrjettarins justitario tjeð þingsvitni í lögmætu formi.

Eyvindur Jónsson á að sæta 27 vandarhagga refsingu og standa allan af þessu máli hingað til leiðandi kostnað til helminga mót Einari Snorrasyni, að þessa varðhaldskostnaði fráskildum, líka gjalda 3 rbd. s. laun til sóknara málsins við Landsyfírrjettinn og 2 rbd. s. til síns svaramanns, hverjum talsmönnum útgreiðist nefndir 5 rbd. s. af justitskassanum mót endurgjaldi af þeim dómfeldu. — Þessum

Landsyfirrjettardómi ber að fullnægja eptir tilhlutun viðkomanda yfirvalds að lögum.

M. Stephensen.

VIII.

Anno 1825, þann 27. júlí, var Landsyfirrjettarins aukasession haldin, í hverri þá var uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í jústitsmáli úr Skagafirði, höfðuðu gegn Ívari Jónssyni á Syðra-Vallholti.

Í Landsyfirrjettarins heimvísunardómi þessa máls frá 11. apríl þ. á. er ítarlega framsett þess saga, og þeir ákærupóstar gegn Ívari Jónssyni á Syðra-Vallholti, um hverja hann lögsóttur er, hverra saknæmastur þó virtist grunað banatilræði af honum veitt húsbónda sínum, Pálma Magnússyni, með honum leynilega grafinni gröf, manni mittisdjúpri, fyrir innan lágar lamb- eða fjárhúsdyr, í hverja vatn hafði borið verið, en Pálma, sem gintur og kallaður var af Ívari þangað, og til að skríða inn um dyrnar á undan þessum, ætlað í henni að kafna. Þar tilgreinist einnig bæði framburður Pálma, að hann hafi í gröfina fallið, en komist uppúr, þó Ívar þrykti honum niður í hana, líka vitnaframburður um vot og forug fót hans, og margar þar taldar líkur aðrar, meðal hverra helstar eru: að þeir, sem Ívar vildi dróttu það að, að þeir hefðu þá gröf grafið, voru heima kvöldinu áður, og um morguninn, en hann ekki, og sást í bæði skiptin við húsið, áður en Pálmi þangað kom,

og varð því að vita af gryfjunni, hafði og af bæ fengið reku til láns, og tekið pál heima, en gat ei gert grein fyrir annari brúkun þeirra verkfæra; þrætti í fyrstu ei fyrir grafargerðina, en síðar kunnur að tvísögli og ósannindum fyrir rjetti um flest í þessu máli, svo allur fyrirsláttur hans reyndist ómerkur. Grunsemi megn um samfarir Ívars við Ingibjörgu konu Pálma, og kærleg atlot beggja, hvers við annað, en konunnar stirð við Pálma, varð síðan staðfest, að hún lýsti Ívar föður að barni, sem hún í vetur ól, við hvers faðerni Ívar loksins, eptir nokkrar vífilengjur, kannaðist, hvar af leiddi megnar líkur um, að þau Ívar og Ingibjörg hafi viljað koma Pálma sjer úr vegi, bæði samráða verið um grafargerðina, og samvitandi, Ingibjörg þessvegna ekkert hafa bera viljað ósatt Ívari til áfellis, nje Pálma til afbötunar, af hverjum síðara hún þarhjá óskað hafði, eptir því sem vitnað er, að draga mætti hláturinn. Samt vitnaði hún, að hún haldi Pálma satt bera um þetta mál, og að Ívar hafi gröfina gert, fyrir hvað hann hafi ei þrætt við sig. Sjálfur játti hann, að hann ei hafi viljað fyrir grafargerðina þræta, því hann hafi tekist á við húsbónda sinn, hvað síðara jafnvel má styrkja Pálma framburð, að Ívar hafi viljað þrýsta sjer ofan í gröfina, því engin vitni eða líkur eru um hans átök við hann annarsstaðar. Ei heldur kvaðst Ívar játa á sig grafargerðina, meðan hún ei sannist, en kannaðist þó við, að ei hefði hann þrætt fyrir hana við Ingibjörgu, hverja þrætni við alla hann geymdi sjer til morguns. Með fyrtaöldri Ívars breytni, sem af líkum sterkum virðist á hann sönnuð, en þótt hann, tvisaga og ómekur um alt, henni seinna meir neitaði, er honum nú gefið að sök, a) banatílræði við húsbónda sinn,

b) lítilvægur stuldur frá Árna í Vallholti, en endurgoldinn, og jafnvel frá húsbónda sínum, c) lausamenska að hálfu í 2 ár, d) uppbrot á forsiglaðri kistu með eignum hans í, og aðtekt á þrjónabuxum úr henni ásamt litlu af rúgi og smjöri, er hjá honum sást, e) heitingarorð við föður sinn og f) dróttun morðstílauna að ráðvöndum mönnum. Fyrir þessi sameiginleg afbrot hefir undirdómarinn þ. 8. júní næstl. dæmt Ívar Jónsson til 5 ára rasphússerfiðis í Kaupmannahöfn, og til að standa allan af máli þessu og varðhaldi hans löglega leiðandi kostnað, að undanskildum kostnaði til seinni þinghalda í hjeraði.

En við nákvæma yfirvegun þessa máls, finnur Landsyfirrjetturinn samt ekki fullkomið banatilræði Ívars við Pálma með grafargerðinni, mót neitun hans og skorti ljósra lagaröksemda, hjer að vera svo framkvæmt, að straff eptir N. L. 6—6—22, náí hjer til, þar dauði Pálma við fall í foruga gröf, er ei var dýpri, en að hún tæki fullorðnum manni á mitti, ei virtist jafnviss, eða líklegur, sem í því tilnefnda dæmi þessarar lagagreinar með inngjöf eiturs, og þar Ívar framar lymskulega, en með fullsönnuðum árásum bjó Pálma launsvik, er ei full morðtilraun hans augljós, þessvegna í samburði við Jónsbókar Mannhelgis 11ta og 21ta kap., hjer ei hæfa fult banaráðsstraff, heldur annað hans sameiginlega sönnuðu afbrotum hentara, nefnilega ill breytni hans við Pálma húsbónda sinn, að því leyti hún hjer er ákærð, smástuldi Ívars og lausamensku (því stuldur frá húsbónda er óviss og óákærður, og þeir undir litra d, e og f fyrgreindu ákærupóstar, eru hvorki fullsannaðir, nje um þá í hjeraði lagaákæra höfðuð); fyrir hver fyrstnefndu 3 afbrot honum því virðist hæfa refsing með þrennum

27 vandarhöggum, auk þess að honum ber að standa allan af málsins sókn og vörn og varðhaldi hans löglega leiðandi kostnað, að fráskildum seinni þinghaldanna í hjeraði, og nú fyrir Landsyfirrjetti, hvern undirdómarinn einn standi, þaraf bera sóknara fyrir síðarnefndum rjetti 5, en svaramanni Ívars Jónssonar 4 rbd. s., er útgreiðist þessum talsmönnum fyrirfram af jústitskassanum, mót endurgjaldi af sýslumanni Espólín. Mál þetta virðist nú fyrir báðum rjettum vítalaut rekið.

Því dæmist rjett að vera :

Sá ákærði Ívar Jónsson á að sæta þrennra 27 vandarhagga refsingu, og standa allan af þessari málssókn, og hans varðhaldi löglega leiðandi kostnað, að fráskildum seinni þinghalda í málinu í hjeraði, og við Landsyfirrjettinn, hvern sýslumaður Espólín einn standi, þar á meðal 5 rbd. s. kaup til sóknara þess fyrir Landsyfirrjetti í síðara sinni, en 4 rbd. s. til Ívars svaramanns hjer, hverjir 9 rbd. s. útgreiðist þessum talsmönnum fyrirfram af jústitskassanum mót endurgjaldi af sýslumanni Espólín. Dóminum að fullnægja eptir tilhlutun yfirvaldsins og ídæmd útgjöld að lúka innan 8 vikna frá löglegrí auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

IX.

Anno 1825, þann 12. septbr., var Landsyfirrjettarins session haldin, í hverri þá var uppsagður eptirfylgjandi Landsyfirrjettar

d ó m u r

í þjófnaðarmáli fangans Einars Snorrasonar í Vestmannaeyjum.

Undirrót og tilefni þessa sakamáls er svo varið. Um nokkur undanfarin ár hefur í Vestmannaeyjum verið fiskiafli í meira lagi, og fleira utansýslufólk leitað sjer þar þessarar atvinnu. Vegna þess varð þar skortur á venjulegum lifrarílátum, köggum og tunn-um, svo menn fóru að láta smíða þau úr borðum, líkkistum, eða kössum, sem þurrar vörur eru varð-veittar í.

Af þessum lifrarkössum hurfu nokkrir í fyrra haust, 1824, einkum frá þeim, er af fastalandinu höfðu eptirskilið þá til geymslu í Eyjunum, svo geymslu-mennirnir leiddust til að láta gera eptir þeim almenna þjófaleit í plássinu.

Fundust þá í hjalli þess nú ákærða fanga, Einars Snorrasonar á Löndum, tvær skrínur og borðstump-ur og spænir úr þess-slags efnivið. Líka fanst hjá Ingjaldi Jónssyni á Vesturhúsum, heill lifrarkassi, hvern hann sagðist keypt hafa af tjeðum Einari, og borgað með 4 rbd. innlögðum á Einars reikning við Vestmannaeyja-höndlan.

Við fyrsta rannsak játaði Einar, að hann hefði selt Ingjaldi sinn lifrakassa, en eptir á þrætti hann fyrir það, og ljest hafa sókt hann aptur; samt hefur staðið fast á því, að þær við þjófaleitina fundnu menjar af lifrarkassa væru úr þeim sama, nefnilega sínum eigin; því hvorki hann nje neinn hefur þess getið, að hann hafi átt fleiri.

Viðkomandi undirdómari, sýslumaður Abd, hefur þann 25. apríl þ. á. felt þann dóm yfir nefndan fanga, Einar Snorrason, að hann sem uppvís að smáþjóf-

aði í þriðja sinn, skuli straffast með æfilöngum þrældómi í Kaupinhafnar festingu, og tilskyldast að svara, auk annars málskostnaðar, fiskvirði á dag fyrir sitt varðhald.

Eptir að þessi sök hafði verið sókt og varin fyrir Landsyfirrjettinum fjell þ. 22. júní þ. á. sá úrskurður þar í, viðvíkjandi tjeðum fanga Einari Snorrasyni: *að fleiri upplýsinga þyrfti leita, áður yfirrjetturinn gæti felt fullnaðardóm yfir hann.*

Í hlýðni við þann úrskurð hefur hjeraðsdómarinn tekið og framsent þingsvitni af 29. næstl. júlí, hvar við hinum virðist vera fullnægt, án þess sterkari röksemdir sjeu fengnar með eða móti sakfelli fangans, hver altaf þrætir fyrir sinn seinasta stuld. En þar hjá hefur fanginn, undir tjeðu síðasta rjettarrannsaki, varpað fram svo óbljúgum og skammarlegum orðum móti sínum dómara og yfirvaldi, að sýslumaður Abel hefur, ekki án orsaka, áskilið sjer rjett sinn í því tilliti varðveittan, (í niðurlagi þingsvitnisins, Lítra B. b.). Stiptamtið hefur og líklega eptir Abels bón og undirlagi tilhaldið Landsyfirrjettararaktor að uppástanda ekki einungis mortification á tjeðum ærukrenkjandi orðum, heldur og straff eptir lögum, til að geta, eptir N. L. 6—4—18 og 6—21—7; en þessari nýju sök mót fanganum hefur hans fyrir yfirrjettinum setti svaramaður óskað að yrði afvísað.

Við rjettarins yfirvegun um þetta aukamálefni, verður það hans álit, *að orðin sjeu svo stórkostleg*, að þau ei kunni afplánast með þeirri í lögunum ákvörðuðu sekt fyrir ósiðsemi á þingi, og geti kanske varðað ærutjóni, það er, hærri straffi, heldur en aðalmálið.

Þar nú sakamaðurinn ekki hefur verið stefndur til þess, og engin undirrjettarályktun er þar um gengin,

svo virðist Landsyfirrjettinum ótilhlýðilegt og ógjörlegt að fella hjer nokkurn dóm um þetta orðamál, sem hljóti því að frávísast, að óskertum rjetti, svo vel þess orðskemda sýslumanns sem jústitiens.

Viðvíkjandi aðalmálinu, eða þjófaskökinni, þá eru einkum þessi tvö atriði í henni ítarlega athugunarverð. A) Er fangans ákærði í þriðja sinni framdi stuldur fullsannaður? og B, er hann svo mikill upp á verðhæð, að hann nemi reglulegu lagastraffi?

Í tilliti til þess fyrra (A) hafa þau venjulegustu lagabevis, af skýlausri meðkenning þess ákærða fyrir rjetti, ellegar af samstemma framburði tveggja sjónarvotta, verið ófáanleg. Sakamaðurinn hefur að sönnu fyrir frumprófsrjettinum þann 21. okt. 1824 útpykkilega játað, að hann hafi selt Ingjaldi Jónssyni sinn lifrarkassa, og það er in confesso, að fanginn átti ekki nje brúkaði þann vetur nema einn lifrarkassa.

Líka er það svo vel af eiðsvarinna vitna, sem af beggja hlutaðeiganda framburði nóg samlega sannað, að Einar afhenti Ingjaldi tjeðan kassa, en aldeilis engin ástæða er fyrir, að Einar hafi hann nokkru sinni aptur fengið, nema hafi hann eptir þjófaleitina leynilega tekið hann úr læstu húsi Ingjaldar og kastað brotunum á sjó.

Ef að inqvisitinn hefði verið fávís einfeldningur, sannsögull, bljúgur og óathugasamur í svörum, sjer til skaða, þá væri hart að úrgera N. L. 1—15—1 honum til áfellis. En alt það gagnstæða er að finna í aðferð Einars Snorrasonar undir lögsókninni, enda styrkist þessi möguleiki, í gáleysi gefnu sannleiks meðkenning, af yfrið mörgum og mikilvægum rök-

semdum a): það er eins og áminst er, nægilega sannað, að Ingjaldur fjekk lifrarkassa Einars, og Ingjaldi gat ekki neitt gengið til að skrökva því, að hann hefði keypt hann fyrir 4 rbd., meðan enginn var farinn að þýfga Ingjald fyrir kassann. Sá sami kassi, sem Ingjaldur hafði í sínum vörzlum um og eptir þjófaleitina, var af órækum vitnum álitinn að vera sami sem Einar hafði fengið honum, og þeir, sem mist höfðu lifrarkassa, eignuðu sjer aldrei þennan, þó voru þeir stolnu ekki svo margir, að Einari hefði verið hægt að vísa á hann, ef nokkur átylla af kennimerkinu hefði til verið, að hann væri einhver af þeim stolnu. — b) Þó trúverðugleiki þess manns, sem fyrir þjófnað hefur verið dómfeldur, geti álitist veiklaður, og bæði Philippus Þorvaldsson, hverjum fanginn bauð til sátta 4 rbd, og Sigurður Vigfússon, sem glöggvast ber um afsal Einars á lifrarkassanum til Ingjaldar, sjeu dæmdir smáþjófar, svo verða þeir eptir núgildandi positive lögum að metast vitnisbærir. Öll atvik sakarinnar hlynna líka að, og samstemma þeirra framburði, en tala gegn fangans sakleysi, hver margreyndur er að því, að þræta fyrir það sem satt var, samt brúka margan órýmilegan fyrirslátt og undanbrögð, t. d. snúa nafni lifrarkassa til fatakestils; skyldur þessu er og hans átyllulausi og frábærlega óskammfeilni áburður upp á sýslumann sinn í dómarasæti m. fl.

c) Sakamaðurinn hefur fyrir rjetti játað, „að hann hafi boðið Philippusi til sátta 4 rbd., með því móti, að amtið eptirgæfi forlíkun á sökinni“. Slík sátta-boð gilda að sönnu ekki í civil sökum fyrir fult bevis N. L. 1—15—3 (cfr innlegg fangans af 25. apríl 1825), þegar sjáanlegt er, að einn býður fje einungis

af friðsemi, án þess að kannast við ákæruefni mót-partsins. En fororð fangans, að áskilja sjer immunitet frá Justitiens hálfu, og umyrði beggja viðurpartanna Einars og Philippusar í það sinn (sjá hjeraðsakt Lit. C. pag. 9) votta glögt, að fanginn bar þá ekki af sjer aðdróttaðan lifrarkassa stuld úr eign Stefáns prests, en geymslu Philippusar; d) Margvislega, bæði directe og indirecte hefur fanginn kannast við, að þær nýsmíðuðu skrinur, og fleira, sem hjá honum fanst við þjófaleitina, væru úr lifrarkassa, og að þær gætu ei verið honum frjálsar með öðru móti, en því, ef þær væru úr sjálfs hans kassa, er hann hafði aptur fengið frá Ingjaldi. En engin rök, eða líkindi, því siður bevis hefur fanginn fært til, að þetta seinna geti haft stað. Margnefndur lifrarkassi, er Einar hafði átt, fanst við þjófaleitina í vörzlum Ingjaldar, og þektist þá af vitnum að vera Einars kassi; en sama dag, ef ei samstundis, sáust skrinurnar etc. hjá Einari. — Og Ingjaldur hefur bæði með eiði sínum, og fleiri álitlegum rökum sannað, að hann hafi keypt hann fullu verði, og farið með sem frjálsan hlut.

Ofantaldar ástæður, ásamt fleiri líkum og röksemdum, er aktor og skjöl málsins ítarlega tilgreina, *gera það óefanlegt*, að fanginn Einar Snorrason, hlýtur að hafa stolið einhverjum af þeim í Vestmannaeyjum horfnu *lifrarkössum*, líklegast þeim, sem Philippus Þorvaldsson átti að geyma fyrir prest, síra Stephan Þorsteinsson á Stóru Hildisey í Austur-Landeyjum.

B. Eptir þeim seinasta í hjeraði gengna þingsakt, þann 29. næstl. júlí hafa þeir hjá fanganum við þjófaleitina d. 21. oktbr. f. á. fundnu lifrarkassa

borðstumpar, sú úr sama viði smíðaða skrína, og rúmstokkslisti, verið til samans virt fyrir 4 rbd. n. v., og fanginn hefur verið með þá virðing ánægður. Í fyrra actis þessa máls lúta og öll rök að því, að þetta hafi verið minsta meðalverð slíkra lifrarkassa.

Eptir Magnúsar K. lögbókar (Jónsbókar) þjófab. 1, og þar á grundaðri praxi hjer á landi, alt til skamms tíma, hefur *eyrísvirði*, þ. e. 6 álnir eða 12 fiskar, sem upp frá því, að kapituls-taxti var hjer innfærður, hafa tíðast jafngilt einum ríkisbankadal nefndarverðs, — *verið heitið að nema þjófssök*. En síðan kongsbrjef 25. júlí 1808 innleiddi (menn vita ei að hve miklu leyti), resc. af 2. maí 1776, hafa dómstólar þessa lands títt staðið í vafa um, hvort minna en 5 rbd. stuldur sæti hjer fullu lagastraffi.

Nú er það samt Landsyfirrjettarins samhuga meining, að þó justitsyfírvöldin kynnu að hafa með næstnefndum kongsbrjefum fengið leyfi til, undir vissum kringumstæðum, að eximera slíka smáþjófa frá reglulegu justitstiltali, og við summarískan process að láta hegna þeim með politi-aga, svo komi það ei við fyrirhafandi máli, sem justitia-liter er sókt fyrir í þriðja sinn drýgðan þjófnað.

Ekki heldur finnur rjetturinn þar vafa á, að sá yfir fanganum fallni dómur fyrir Hans Majts hæstarjetti þann 27. nóvbr. 1823 hljóði uppá straff fyrir í annað sinn framinn þjófnað.

Ígjald fyrir þann af Einari stolna lifrarkassa getur hjer ei dæmst, þar hvorki er fullsannað, *hver hann hafi átt*; ekki heldur sett í rjett nein krafa um slíkt ígjald. Sækjanda málsins fyrir Landsyfirrjettinum ber 3 rbd. s. og defensori 2 rbd., hverjir fimm ríkisbd. silfurs verða í bráð að útleggjast

þeim af justitskassanum móti endurgjaldi af eignum þess seka, eða hrökkvi þær ei til, við jöfnun á amtið. Það flýtur af málsins eðli, að fanganum ber að standa allan kostnað af varðhaldi sínu eptir á-liti hlutaðeigandi amtmanns og annan kostnað málsins að hálfu frá byrjun þess til 22. júní þ. á., en uppfrá því gjörvallan til málsloka. Við rekstur þess virðist engin vítaverð forsómun að hafa staðhaft.

Því dæmist rjett að vera :

Undirrjettardómurinn á óraskaður að standa um ströffun fangans Einars Snorrasonar, og um lúkningu málsins kostnaðar af hans eignum til helminga frá því það hófst til 22. júní þ. á., en síðan að öllu leyti, og varðhaldskostnaðinn lúki fanginn allan, eptir amtsins yfirliti.

Aktors ákæra og krafa gegn fanganum fyrir ærukrenkjandi orð við sýslumann Abel afvísast.

Í salarium til landsyfirrjettaraktors á Einar Snorrason að borga 3 rbd. og til defensors 2 rbd. silfurs. Dóminum ber að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöfun.

Ísl. Einarsson

p. t. lögsettur Justitiarius.

X.

Anno 1825, þann 3. octobris, var Landsyfirrjettarins session haldin, í hverri þá var uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r :

í stórbjófnaðarmáli fangans Gísla Ólafssonar frá Glóru í Árnessýslu.

Með heimaþingsdómi af 22. næstliðins mánaðar er fanginn Gísli Ólafsson frá Glóru í Árnessýslu fyrir bjófnað á tvævetru graðungsnauti frá prófasti, síra Jakob Árnasyni í Gaulverjabæ, og veturgömlum sauð frá Guðmundi bónda Eyjólfsyni á Læk, dæmdur til kagstrýkingar og æfilangs þrældóms í Kaupmanna-hafnar festingu; en kona hans, Guðbjörg Guðmunds-dóttir, friuð frá ýtrari lögsókn af rjettvísinnar hálfu fyrir meðvitund á stuldi manns hennar, þó svo, að ígjald þess stolna nauts gjaldist með 16 rbd. og geml-ingsins með 2 rbd. n. v. af tjeðra hjóna fjelagsbúi til áðurnefndra eigenda, samt málskostnað fyrir undir-rjettinum.

Af því sökin stóð á svo stóru, í tilliti til fangans Gísla Ólafssonar, hefur yfirvaldið hlutast til, að tjeð-um úrskurði yfir honum væri skotið til yfirrjettar landsins. En hvað konunnar málefni snertir, hefur amtinu ekki sýnst vert að átelja hjeraðsdóminn, fyrst hún viljuglega vildi fullnægja honum.

Sagan um sakareðli og málsvöxt fangans er svo greinilega fráskýrð í undirrjettardóminum, og eins eru lagaástæðurnar fyrir áfældum úrskurði svo skynsamlega útlistaðar, að Landsyfirrjettinum virðist lítil þörf að bæta þar neinu við.

Sakamanninum gat ekki færst til málsbótar, að hann hefði solið af neyð, heldur hitt, að graðungar sjeu fremur meingripir en kýr eða vönuð naut, og eigi því ekki skilið sömu lagahelgi, ef þeir eru ekki vaktaðir af hirðir (sic) eigandans, eða nær þeir slangra úr hans landeign; en yfirrjettarsækjandinn

hefur skilmerkilega hrundið þeirri afbötun, að því leyti hún miðar til að fría sakamanninn frá stórbjófnaðarsekt.

Fanganum var leyfilegt að innsetja graðung prófastsins, og láta leysa hann út með áverkabótum, ef hann gerði skaða, líkt og hest eða sauð, er stekkur yfir löggilda garða, en enga átyllu hafði fanginn til að stela graðungnum, eða drepa hann á laun, Mannh. 24, Llb. 39. Líka finnur Landsyfirrjetturinn yfirvegunarvert, hvort skepna, sem finst á víðavangi sem strokukind, sje ei að álíta sem glatað fje og hvort sú speciel lagahelgi, sem lög tilskilja fólks fjárhúsum og högum (Marken), plakat 24. mars 1786 og Fr. 20. febrúar 1789 § 4 geti náð til þriðja manns landeignar, ellegar til eyðimarka, hvar gripsins eigandi hafði ei fullan eða fylsta rjett til að láta hann slangra.

Undir þessu spursmálsefni felast tvö: a) er stuldur á óskilaskepnum verulegur þjófnaður og b) skiptir það máli eptir Íslands lögum upp á straffnæmi, hvort stórgripur finst í eigandans eigin eða á annars manns landareign?

Fyrri spursmálið er af álitlegum rökum, utan fyrir positive lög ríkisins, vafasamt, en yfirrjettarins meining er, að öll hjer gildandi lagaboð álíti leynilega töku og hagnýting á *týndu fje* sem verulegan stuld. Jafnframt yrði torvelt, að fastsetja neitt greinilegt takmark viðvíkjandi því af lögunum tiltekna víðavangi (úr högum, af Marken) ef löghelgi á skepnu ætti að missast, jafnskjótt og hún hverfur úr eigandans landareign.

Llb. 66 leyfir, að jafnvel geldfje sje í heimahögum, ef hreppstjórar leyfa, og nágrannar finna ekki að, og Llb. 16 kveður svo að orði: „hvergi á maður

að bæta fyrir hagabeit, nema lögfest sje, utan hann láti reka að landi, eða í land hins“ (cfr. sama bálks 41. kap.). Misgöngur penings hafa því verið almennar, og mega álitast óumflýjanlegar eptir landslagi og búskaparháttum þessa lands; en einkum hefur þetta stað um graðpening á sumardag, sem þá fer úr einni hagbeit í aðra, án þess hægt sje við að gera fyrir eigandann. Hvenær sem þriðja manni verður skaði að því, hefur þessi nóg lagameðöl til að firrast þess, án þess nokkur tilskipuð lagahelgi þurfi sökum þess að raskast á fje nje lóð.

Það gat því ekki skipt máli, hvort fanginn tók nautið í sinni, eða í geymslumannsins, eða í eigandans landareign. Stuldur skeði í öllu falli úr úthaga (af Marken), og á stórgrip (et Individuum af stort Qvæg), sem eptir laganna bókstaf nægir til að hann metist qualificeraður, því heldur hjer, sem þjófurinn þekti, eða átti að þekkja eigandans þinglýsta fjármark, þar bæði Hraungerðis og Bæjarhreppur tíðka sama (Flóamanna) afrjett, og heimalöndin liggja saman án náttúrlegs aðskilnaðar af stórvötnum eða fjöllum. Endilega getur eptir landsins lögum og venju, engin löglega mörkuð skepna kölluð óskila kind, fyrri en eptir lögrjettir á haustin, þá útigangspeningur er tekinn á fóður, og undir reglulegri (sic) hirðing. En átalinn graðungsstuldur var framinn fyrir þann tíma. Fyrst nú straffið fyrir hann verður að ákveðast samkvæmt hjeraðs-dóminum, svo burtfellur það fyrir minni þjófnaðinn á veturgömlum sauð, samt fyrir óheimila brúkun á hesti, hvortveggja tilheyrandi nefndum Guðmundi á Læk.

Um ígjöld, samt varðhalds og málskostnað af eigum fangans, verður Landsyfirrjettarins at-

kvæði einnig samstemma hjeraðsdómaranna, þó svo, að þar í innibindist með sá kostnaður, sem málið orsakar frá tjeðs dóms dato til málaloka. Hjertil reiknast í salarium til sækjandans fyrir yfirrjettinum 5 rbd. s. og til defensors þar 4 rbd. s., hverjir 9 ríkisbankadalir í silfri mega útleggjast þeim af justitskassanum móti endurgjaldi af eigum fangans, eða hrökkvi þær ei til með lögskipuðum jafnaðarskamti af amtsins almúga.

Í meðferð og rekstri sakarinnar virðist ekkert vera á orðið til saknæmis eða aðfinningar.

Því dæmist rjett vera :

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn yfir fanganum Gísla Ólafssyni frá Glóru á óraskaður að standa, og fanginn gjalda að auk þann af málinu síðan leidda kostnað, hvarí reiknast skulu fimm rbd. til aktors, landfógeta Thorgrímsens og fjórir rbd. s. til defensors, studiosus Þorláks Thorgrímsens

Dóminum ber að fullnægja eptir yfirvaldsins tilhlutan.

Ísl. Einarsson

p. t. lögsettur Justitiarius.

XI.

Sama dag uppkveðinn í einkamáli milli Bonnesens sýslumanns og Páls bónda Guðmundssonar svolátandi

úrskurður :

Landsyfirrjetturinn álitur þau dómaraverk, sem

antið hefur skipað stríðscancellisekretera, sýslumanni Bonnesen, því fyrri því heldur, og svo fljótt sem ei vigtugri opinberar sýslanir útheimti nærveru hans í Rangárvallasýslu, að útfæra í Vestmannaeyjum, rjettilega heimfærandi til þeirra erindagjörða, sem N. L. 1—10—1 nefnir kongelig Bestilling, og sekretera Bonnesen alt svo löglega forfallaðan. Er því Landsyfirrjettarins

úrskurður :

Sá af þeim innstefnda stríðscancellisekretera og sýslumanni Bonnesen umbeðni frestur til 9. janúar 1826 næstkomandi er eptir látinn.

XII.

Anno 1825, þann 21. nóvbr. var í hórdómssök úr Skagafirði uppkveðinn svohljóðandi

dómur :

Í þessu máli er eigingiptur maður, Vigfús Egilsson, settur undir lagaákæru fyrir annað og þriðja hórdómsbrot og lausamensku, og þar fyrir dæmdur að Frostastöðum þann 5. septbr. næstl. til að líða 25 vandarhögg, og borga málsins kostnað. Þessum dómi er af amtinu rjettvisinnar vegna appellerað, eins og líka af þeim sakfelda, enn þótt hann við dómsuppsögnina tjáði sig vera með hann ánægðan.

Hjeraðsaktinn ber með sjer, að þessi Vigfús Egilsson, rúmlega fimtugur að aldri, hafi fyrir mörgum árum síðan giptst, og að fimm ár sjeu síðan hann skildi samvistir við konu sína. Líka er þess getið

og sagt fullbevisað, að hann árið 1815 hafi borgað eina hórdómssekt; þarhjá hefur hann og meðkent barneign sína með Þuriði Þórðardóttur, nú á Veðramóti, og loksins ekki getað fríað sig frá barnsfaðernislýsingu Ingibjargar Oddsdóttur á Sælu í Eyjafjarðarsýslu, sem þann 27. mars næstl. hafði alið stúlkubarn að nafni Sunnefu. Þessi síðasta barnfaðernislýsing upp á Vigfús Egilsson var af sóknarpresti barnsmóðurinnar angefin fyrir amtinu, sem sendi prestsins skýrslu þarum til hjeraðsdómarans, sýslumanns Espólins, er vegna veikinda Vigfúsar í fyrravetur, ekki hafði getað lögsótt hann fyrir hórdómsbrotið með Þuriði Þórðardóttur, hafði síðan á þorra næstliðnum leyft honum að fara suður til sjávar og leita atvinnu sinnar þar, með því skilyrði, að hann kæmi aptur á næsta vori, til að svara til brotsins. Þegar Vigfús kom svo snemma á slætti tilbaka norður, lagðist hann skömmu eptir í sótt, og var nýlega upp úr henni staðinn, þegar þetta mál hófst; var þá í millitið fyrgreind barnsfaðernislýsing frá Eyjafjarðarsýslu til undirdómarans innkomin.

Þar nú aðalspursmál í þessari sök verður, hvort ákærði Vigfús Egilsson eigi að sæta straffi sem hórsekur í fyrsta, annað eða þriðja sinn, svo saknar Landsyfirrjetturinn í hjeraðsaktinum lögmætra skilríkja fyrir, *hvort, hvernig og hvenær* Vigfús borgaði sína fyrstu hórdómssekt.

Hefði það skeð við lögsókn átti sú dómslútning að fylgja actis, og í öllu falli skjallegra bevis, heldur en tóm meðkenning þess seka, að hún væri goldin, og laus orð prótollsskrifarans, að þetta væri fullsannað. Eins vantar greinilegri og ljósari skýrslu um það vigtuga atvik, hvenær Þuriður Þórðardóttir ól

það barn, sem hún segir tjeðan Vigfús föður að, svo glöggvar sæist, hvað löngum tíma eptir það Ingi-hjargar barn, eða seinasta hórbrót Vigfúsar mundi vera undir komið.

Ei að síður vilar Landsyfirrjetturinn fyrir sjer að heimvísa eða slá á frest þessu máli, eptir því hann meinar, að sá dómfaldi geti aldrei sloppið hjá að áfellast sem hórsekur í annað sinn, fyrst skýlaus játning hans er fyrir því, að hann, með lögsettum útlátum, hafi bætt fyrir sitt fyrsta hórbrót; meira krefur ei Stóridómur til þess, að ítrekun legorðs verði qualificeruð, og viðvörunin er jafn full fyrir þann brotlega, hvort hann svo sjálfviljuglega, eða fyrir langþvingun, fjekk að kenna á lagastraffinu. Að sönnu hafa nokkrar eldri lagaskipanir, svo sem for. 3. júní 1746 og kongsbr. 13. apríl 1734 ætlast til, að fyrir hór og fleiri lauslætisafbrot væri höfðuð lög-sókn, en líklega sjer í lagi þá, þegar útlegð úr pláts-inu, flenging, móþrói að gjalda sektina, eða þá van-efni, (í hvern stað yrði að koma líkamleg refsing), hefði stað. Hitt sýnist ofhart, að gagnstæð regla þeirri, sem N. L. í 1—5—11 fastsetur, skyldi gilda á Íslandi, hvar rjettargangur er margra orsaka vegna erfiður, og hvar svo fá regluleg hjeraðsþing haldast. — Enn síður virðist slíkt eiga við, eptir að löggjafarinn hefur aftekið og linað legorðsstraff, í þeim útbrykkilega tilgangi, að foreldrar skyldu vera þess efnugri um að uppala óegta börn sín, og þeim saklausa maka ske sem minstur skaði við sektarútlát af sameiginlegu búi.

Sá tilgangur vildi raskast, ef sá brotlegi yrði að missa jafnmikið eða meira en bótunum svarar í málskostnað. Skyldi og enn nú, eptir að rescr. 3. maí

1816 útkom, vera vafi á, hvort t. d. hórsekur í 1. sinn gæti sloppið hjá lögsókn, ef hann ei, auk 9 rbd. bóta til sakafallskassans, vildi gjalda fulla 10 rbd. til justitskassans, eptir því for. 11. júlí 1800 § 10 bannar yfirvöldum að dictera hærri politibætur en 2 rbd., svo er kongsbr. af 21. maí 1823, búið að skera hjer úr eptirleiðis, hver lagasetning þar að auki meðfærir, að sá ákærði Vigfús hlýtur nú að dæmast sem uppvís að hórdómi í annað og ekki þriðja sinn. Hefði sýslumaður Espolin krafði sektarinnar fyrir Vigfúsar annað hórbrót, þá hann gaf honum sjóróðrarpassa í fyrravetur, í staðinn fyrir að reservera justits-tiltal, svo væri meira álitamál, hvort sakamaður gæti nú ei dæmst sem hórsekur í þriðja sinn. Samt er af actis sjáanlegt, að þetta brot með Ingibjörgu hefur tilfallið fyrri, heldur en það næstundangengna með Þuríði var í ljós leitt.

Hvað átalda lausamensku Vigfúsar áhrærir, þá hefur hreppstjórinn í Hólahrepp, Gunnlaugur Björns-son (nr. 2. litra G. í hjeraðsakt), kannast við, að hann hafi beðið sig að vista sig, en þessi ei getað útvegað vistina. Þarámót sjest ei, að Vigfúsi hafi verið alvarlega þrýst til að vista sig, eða yfirvöldin stuðlað og hjálpað til þess, en hart er, að lausamenn straffist með líkamlegu straffi, nema mótþrói eða skammarleg sjerplægni komi til, og þó Vigfús visast hafi fyrirmunað sjer fastrar vistar með lauslæti sínu, svo getur for. 10. decbr. 1790 ekki heimfærst til hans, meðan ekki er sannað, að óegta börn hans hafi á sveit legið.

Frá því málið var höfðað, hefur það verið með löglegum hraða rekið, og í þess meðhöndlun engin yfirsjón verið framin, er áfelli sæti. Aktori fyrir

landsyfirrjettinum bera 4 rbd. og defensori þar 3 rbd. silfurs, sem fyrirfram útborgist þeim af justitskassanum móti lögskipuðu endurgjaldi.

Því dæmist rjett vera :

Sá ákærði, Vigfús Egilsson, á fyrir í annað sinn tvisvar drýgðan hórdóm að gjalda 18 ríkisbankadali silfurs til Skagafjarðarsýslu sakafallskassa og 8 rbd. silfurs til Íslands justitskassa.

Bresti hann efni til að borga fyrnefnda 18 rbd., afplánist þeir vantandi með eins mörgum vandarhöggum. Þarhjá á hann að borga allan þessa máls kostnað, hvar á meðal til sækjanda fyrir yfirrjettinum fjóra, og til verjanda þrjá rbd. silfurs, en um málafærslumannalaun fyrir undirrjettinum standi hjeraðsdómurinn.

Í tilliti til átaldrar lausamensku hlýtur optnefndur Vigfús frifinnast frá rjettvísinnar ákærum.

Dæmd útlát lúkist innan 8 vikna frá þessa Landsyfirrjettardóms auglýsingu undir aðför að lögum, en náist þau ei, áleggist það í staðinn úrskurðaða líkamsstraff eptir yfirvaldsins nákvæmari ákvörðun.

Ísl. Einarsson

p. t. lögsettur Justitiarius.

XIII.

Anno 1825, þ. 19. desbr., var í Landsyfirrjettarins þá haldinni session uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í innbrots og þjófnaðarmáli Jóns Ólafssonar úr Húnavatnssýslu:

Við haldin frumpróf og rjettarrannsak þann 27. septbr. og 4. og 19. oktbr. þ. á., er upplýst, að fanginn Jón Ólafsson, sem þrem dögum seinna var af sýslumanni Blöndal og meðdómsmönnum dæmdur til kagstrýkingar og æfilangs þrældóms, hafi nóttina milli þess 10. og 11. næstl. septembermánaðar, farið inn í lokaðan bæ á Strjúgsstöðum í Húnavatnssýslu með því móti, að hann fyrst reif trjespítu, hvar við hleðslan í gáttinni milli annars dyrastafsins og veggjarins var fest að utanverðu, og síðan úr íhleðsluna, sem var tæp $\frac{1}{4}$ alin á breidd, í þeim tilgangi, að ná svo frá með hendinni járnlokunum, sem bæjardyrnar voru læstar með. En af því þetta tókst ei, og hann ekki heldur gat náð úr dyrastafnum, til hvers hann kvaðst hafa reynt, svo gekk hann með því afli á hurðina, að önnur járnklinkan datt frá, en hin bognaði svo, að dyrnar opnuðust. Síðan gekk hann inn í svefnhúsið, milli hvers og útidyranna engin læst millihurð var, fann fólkið eins og hann átti von á, vera í fasta svefni, og tók þaðan kistil, er hann vissi, að peningar mundu í vera, sem stóð, — og var vanur að standa, — við rúm aðalbóndans á bænum, ekkjunnar Guðrúnar Þorsteinsdóttur. Kistilinn bar hann síðan burt með öllu, sem í var, nefnilega peningum upp á yfir 50 rbd. og nokkru fleiru fjemætu, og opnaði hann fyrst út á Neðra Skúfi, hvar hann hjá fátækri móður, helst hafði aðsetur, eptir að hann frá því á næstliðnu vori hafði hætt að vera vistfastur. Eigandi tjeðs peningakistils var húsmaður á Strjúgsstöðum, Jón

Sveinsson, sem svaf í útihúsi, en varð þó fyrstur manna um morguninn var við þau á bæjardyr-unum gjörðu spjöll. Líka saknaði nefnd Guðrún, strax og hún vaknaði, kistilsins. Fyrnefndur fangi Jón Ólafsson hafði um það næstliðna krossmessuár verið vinnupiltur á Strjúgsstöðum, unnið þar 3 seinustu dagana sem kaupamaður, og farið þaðan sama kvöldið og þjófnaðurinn skeði nóttina eptir. Þess vegna og af því ráðvendni hans var heldur en ei tortrygð, fjell grunsemd stuldarins strax á hann. Við fyrsta manninn, sem gekk á hann, þrætti hann að sönnu fyrir tökuna, en eptir á lukkaðist tveimur öðrum, er fyrir þóknun höfðu tekist það á hendur, að veiða upp úr honum sannleiksins viðurkenningu. samt ná frá honum, fyrst kistlinum með nokkru af þýfinu, og seinna peningunum, hverja hann hafði falið í veggjarholu á Neðra-Skúfi. Áminstar kringumstæður viðvíkjandi átöldu þjófnaðarverki, eru að fullu sannaðar, bæði með skýlausri játningu sakamannsins fyrir rjetti, og öðrum ástæðum, er málsins rannsókn hefur fyrir daginn lagt, hvar á móti rjettinum ei hefur tekist, að fá með vissu uppgötvaða nákvæma tölu og upphæð þeirra stolnu peninga, og þess annars, er eigandinn vændist, að í kistlinum hefði verið, og ei var apturskilað, hver ágreiningur meinast þó vera niðurfallinn, og kominn til miðlunar milli viðkomenda, móti því, að einkis ígjalds var krafist. Hjer er þá ekkert markvert spursmál eptir orðið áhrærandi factum í sökinni. Hitt er meir umtalsmál, hvað straff, þau borgaralegu lög, sem hjer í landi gilda, leggi við slíkt þjófnaðarabrot. Eptir for. 4. mars 1690 varð sá þjófnaður, er skeði með húsbroti á næturtíma quali-

ficeraður, og af því löggjafarinn herti þá þesskonar stórbjófnaðarstraff þannig, að það skyldi varða *hengingu*, eins og fyrverandi landslög Danmerkur og Noregs höfðu lagt við grófan þjófnað í annað sinn (N. L. 6—17—39), svo rjettlætir (motiverar) hann þessa herðslu á straffinu með þeirri in par-
 enthesi tilbentu athugasemd, að fyrst lögin hafi áður (N. L. 6—12—7), leyft strafflaust að drepa hvern þann, sem í þjófnaðartilgangi hefði brotist inn í annars mans *hús*, eður bæ á náttarþeli, þá mætti slíkt þjófnaðartiltæki álitast að vera hið hættulegasta, þar það ei einungis væri í sjálfu sjer tvöfalt illvirki, að því leyti annar stórglæpur — ofriki — húsbrot bættist við þjófnaðinn, heldur og kynnu auðveldlega gefa tilefni til manndráps, þar sem heimamaðurinn væri ei sjerlega gæfur eða huglaus. Yfir útleggingu og afleiðingum tjeðrar milliklausu, hafa löggæfir menn haft ólíkar meiningar; sumir jafnvel ekki haldið húsbrotspjófnað vera í minsta máta qualificeraðan, nema ef þjófurinn hefði búið sig út með morðvopn, eða í annan máta sýnt, að ásetningur hans hafi jafnframt verið til manndráps, svo framt stuldaráformið gæti ei öðruvísi framkvæmst, og að sá ásetningur væri bevislegur. Aðrir þar á mót hafa sjeð, að með svo móti væri ætlast til ofmikils, nefnilega þess, sem ef fullsann-
 að væri, ekki yrði lengur tómur stórbjófnaður, heldur attenterað morð, og látið því nægja til qualificeringar stuldarins, ef hann fremdist úr læstu húsi, einkum íbúðarhúsi. Líka meint, að það enda skipti ei máli, þó þjófurinn hefði læðst inn í svefnhús, opn-
 að sjer innngöngu í það með þjófalykli, eða á annan

hátt, þannig að effractio violenta gæti ei eptir bókstöfum orðatiltækis hans eignast honum.

Í hjerverandi tilfelli er svo ástatt, að fanginn, Jón Ólafsson, gæti eptir næstnefndri lagasetning trauflega sloppið hjá að dæmast sem stórbjófur eptir for. 20. febr. 1789 § 4, því þau aðalatvik, sem fyrstnefnd tilskip. af 4. mars 1690 tilgreinir, eða eptir almennast viðtekinni meining virðist á víkja „að stolið sje á náttarþeli og með ofbeldi (vi) úr læstu íveruhúsi“, hafa hjer haft stað.

Enn umfram er þetta aðgætandi, að næstnefnd kongleg tilskipan af 1690 hefur aldrei verið birt, eða útbrykkilega lögleidd hjer á landi, því þó kongsbrjef 19. febr. 1734 skipaði, að dæma hjer um þjófnaðarmál eptir norsku lögum, svo mun þar með vera meint lögbók þess ríkis af 1687, en ekki jafnframt allar þær tilskipanir og lagaboð, er fyrr og seinna hafa útgengið til þess lands. Því Ísland hefur stundum fengið önnur samslags, nákvæmar löguð eptir þess ástandi, og áður settu sjerlegu lögum.

Íslands sjerlegu lög um innbrotsþjófnað birtast í kóngl. auglýsingu af 24. mars 1786, hvar í hann útmálast svoleiðis, að sjerhver þjófnaður úr læstu húsi eigandans sýnist vera qualificeraður, því heldur sem plak. tiltekur, að jafnvel ólæst fjárhús (fjós og hesthús meðreiknuð), qualificera skepnustuld, jafnt víðavangi.

Til afbötunar sjer, hefur hvorki sakamaðurinn sjálfur, nje hans annars duglegu talsmenn getað fært annað en, a) að hann hafi átt vanhefnt á eiganda peningakistilsins fyrir skemd á hesti, hvað hvorki er með neinu sannað, og ekki gat heldur ver-

ið lögmæt afsökun, b) að hann hafi verið lokkaður og leiddur til þess af Sveini nokkrum Sveinssyni, um hvað sama gildir í hvorutveggja tilliti, c) að hann hafi verið auðfengnari til sannleiks meðkenningar, en þjófar plaga að vera nú á tímum; en þetta hrifur ei til friunar eða neinnar miðlunar á því straffi, sem lögsett er við stórbjófnaði, d) að bæjardyrnar á Strjúgi megi ei kallast brotnar, þar sakamaðurinn kannast ei við brot á fjalarspítunni. sem fyrir gáttinni var, og hvorug klinkan hafi brotnað, en laganna orðatiltæki: innbrot (afleiðis innganga í bæinn) gat haft, og hafði alt að einu stað. Að engin læst millihurð var milli baðstofunnar, hvaðan takan skeði, og útidyranna, skiptir ei heldur máli; hana þurfti ei að brjóta upp fyrst hún var ei til. Einnig sker það af allan fyrirslátt um neyð, að sakamaðurinn þykist hafa átt nokkra peninga sjálfur aðra, og áður en hann stal úr kistlinum, líka hest. Og hjeraðsaktinum annekterað prestsattest nr. 7, sannar, að hann sje kominn til þess lögdaldurs, sem vor sakalög fremst áskilja, til heimfærslu sjerhvers stórglæpa straffs.

Í rekstri málsins finnur Landsyfirrjetturinn ekkert aðfinningavert, samt hjeraðsrjettarins ákvörðun um salaria þeirra þar brúkuðu málsfærslumanna vera sanngjarna; eins og hans ályktun yfirhöfuð vera lögum samkvæm, að því leyti hún skal hjer prófast. Þeim skipaða sækjanda fyrir Landsyfirrjettinum ákvarðast 5 rbd., og verjanda 4 rbd. s. í laun, hverjir 9 rbd. silfurs mega þeim útborgast af justitskassanum móti lögskipuðu endurgjaldi.

Því dæmist rjett vera:

Undirrjettardómurinn standi, að því leyti hann átalinn er, í fullu gildi. Af fangans eigum borgist til yfirrjettar talsmanna tiltekin salaria, nefnilega til landfógeta Thorgrímsens, fimm ríkisbankadalir í silfri, og til studiosus juris, Th. Thorgrímsens, fjórir rbd. silfurs.

Dóminum ber að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöfun.

Ísl. Einarsson
p. t. justitiarius.

1826.

I.

Þann 9. janúar 1826 var fyrirtekið mál, er Páll Guðmundsson, bóndi á Keldum hafði höfðað gegn sýslumanni Bonnesen; óskaði umboðsmaður stefnda frests í málinu, vegna þess, að umbjóðandi hans hefði ekki getað komist suður vegna snjóþyngsla og ófærðar, og hefði auk þess embættisverkum að gegna. Talsmaður sækjanda mótmælti beiðninni, þaræð verjandi hefði fengið umboðsmann til að mæta fyrir sig, þó hann eigi gæti mætt persónulega.

Um þetta fjell rjettarins svolátandi ályktun:

Að samanbornum þeim orsökum, sem verjandinn hefur sagt sig knýja til á ný að biðja um frest til varnar í málinu, ásamt öðrum þegar upplýstum kringumstæðum hjer að lútandi, við tilskipun af 3.

júní 1796, finnur Landsyfirrjetturinn ekki rjettvist að fullnægja gegn sækjandans mótmælum fyrnefndri verjandans beiðni, því interloqverast:

Sá umbeðni frestur getur ekki veittur orðið, heldur á málið hjer nú þegar framgang að hafa.

Verjandi lagði þá fram vörn í málinu, og fjekk sækjandi frest til að svara því til næsta dags 10. janúar. Fjell þá enn í málinu svolátandi úrskurður:

Excipientinn sýslumaður Finsen hefur í innleggi Litra T. procederað til endilegs afvísunardóms með kröfu um kost og tæringu o. s. frv., þau rök, hvar í afvísunaruppástandið er bygt, heyra þar hjá undir málsins realia því interloquerast:

Sá umbeðni úrskurður um málsins afvísun, getur ekki prælíminariter gefist, heldur hlýtur álit um þennan póst að geymast til endilegs dóms.

Eptir ítarlega málfærslu óskuðu báðir aðiljar frekari frests í málinu, þar uppá var interloquerað:

Sá umbeðni af báðum pörtunum samþykkti frestur er eptirlátinn til þeirrar lögskipuðu rjettarins sessionar í næstkomandi aprílmánuði.

Þann 3. apríl s. á. var málið aptur tekið fyrir og krafðist verjandi þá frestinn enn framlengdan. Fjell þá svo svolátandi rjettarins

Interlocutorium

Í innleggi til Landsyfirrjettarins af 2. janúar þ. á., acteruðu við rjettinn þann 10. s. m. undir Litra Y. krafðist appellationsverjandinn, stríðscancellisekreti og sýslumaður Bonnesen þess alternative, (ef málinu nefnilega ekki yrði frávísað), að sjer yrði frestur gefinn til að láta nýtt þingsvitni upptaka, hvarmeð hann gæti upplýst sína sök. Þareð nú við-

urpartsins mandataríus kvaðst þá ekki hafa á móti því begjaraða anstandi til vitnaleiðslu, og sekreterinn þar hjá hafði í sama innleggi vikið á nokkuð af því, er hann með nýju þingsvitni sanna vildi, var sá umbeðni frestur af Landsyfírrjettinum eptirlátinn til þeirrar í dag lögskipuðu sessionar. — Með einu í dag fyrir rjettinn framlögðu, og með bókstafnum A A mörkuðu innleggi af 20. næstl. mánaðar, hefur stríðscancellisekreteri Bonnesen, útlistað, og leitast við að sanna þvílíkar kringumstæður, sem gert hafi honum það ómögulegt til þessa dags, að geta framkomið hjer til rjettarins með það áformaða þingsvitni, þar hann ekki hafi fengið tímann til þess upptektar ákvarðaðan, fyr en til þess 1. þ. m., og krefst því enn á ný, að frestur verði honum gefinn til rjettarins næstkomandi júlímánaðar sessionar.

Þessum fresti hefur appellationssækjandans mandataríus í innleggjum sínum af dags. dato Lit. E. E. og H. H. principaliter öldungis mótmælt, og in subsidium krafist annaðhvort, að fresturinn ei veitist lengri en til þess 5. í þessum mánuði, eða þá ei skemmri, en til Landsyfírrjettarins lögskipuðu sessionar í næstkomandi júlímánuði. Þar eð nú Landsyfírrjetturinn ekki finnur það af sækjandans mandataríus sannað, að verjandinn með eigin forsómun ollað hafi því, að sá þann 10. janúar gefni frestur, enn þá ekki er kominn honum að haldi, og þar það eptir kringumstæðunum vildi vera fráleitt að ákvarða málsins fyrirtekt á ný þ. 5. þ. m., þar sem óljóst er, hvort þingsvitnið hefur framgang fengið þann ákveðna 1. þ. m. og þá nær til lykta leitt, en sækjandi sjálfur mótmælt skemmri fresti, en til

Þessa árs júlímánaðar Landsyfirrjettar sessionar, ef lengri gæfist en sá fyrnefndi til 5. þ. m., þá finnur Landsyfirrjetturinn að sinni, ekki rjettvist að synja appellations verjandanum um það begjaraða anstand en geymir sjer nú aðeins, við endilegan dóm í málinu, gjörr að yfirvega og ákvarða, hvort honum eigi málsins langa uppihald til gjalda og sekta að metast eður ei.

Þvi interloquerast:

Sá af appellationsverjandanum stríðscancellisekretera og sýslumanni Bonnesen umbeðni frestur til Landsyfirrjettarins lögskipuðu sessionar í næstkomandi júlímánuði er hjermeð eptirlátinn, að geymdum þar hjá nákvæmari álitum við endilegan dóm málsins um það, hvort málsins langa uppihald hjer við rjettinn á að metast verjandanum til gjalda og sekta eður ei.

Ísl. Einarsson
p. t. justitiarius

II.

Anno 1826, þann 5. apríl var Landsyfirrjetturinn aptur settur, hvar þá var afsagður rjettarins eptirfylgjandi

Frávísunardómur

í því af stríðscancellisekretera og sýslumanni Bonne-

sen móti sýslumanni Magnúsi Stephensen höfðaða kærumáli.

Í einu hjer við rjettinn ennþá verserandi kærumáli höfðuðu af Páli bónda Guðmundssyni gegn stríðcancellisekretera og sýslumanni Isac Jacobie Bonnesen, hafði hinn fyrnefndi á málsins fyrsta tektardag þann 3. oktbr. f. árs framlagt eitt af honum útvegað, og af sýslumanni Magnúsi Stephensen, sem settum dómara, að Reyðarvatns þingstað þann 1. júlí f. á. upptekið þingsvitni, hvert hjer þá var acterað undir Litr. D. Undir þessu þingsvitni hafði sá setti dómari felt ýmsa úrskurði, frá hverjum sá stefndi sekreteri Bonnesen, hafði daclarerað appel, sem rjettarneitun m. m.

Með þeirri af sækjandanum þann 8. ágúst f. á. útteknu, og hjer í rjettinn þann fyrnefnda 3. oktbr. s. á. framlagðu stefnu, var sekreteri Bonnesen aðeins, en ekki sýslumaður Stephensen innkallaður. Áminstan 3. oktbr. f. á. var sekretera Bonnesen, sem löglega forfölluðum, frestur gefinn til varna, til þess 9. janúar þ. á. Síðastnefndan dag, þá verjandi ljet meðal annars framleggja, og undir Litra U. actera aðra útskrift af því áður áminsta þingsvitni, Litra D., var honum með viðurpartsins samþykki á ný frestur eptirlátinn til að útvega nýtt þingsvitni máli sínu til upplýsingar, til þess 3. apríl þessa árs. Nefndan dag ljet verjandinn, vegna þess honum hafði verið ómögulegt til þess tíma að framkoma með það áformaða nýja þingsvitni, ennþá aptur anstands krefja til Landsyfirrjettarins lögskipuðu sessionar í næstkomandi júnímánuði. Eptir það einnig þessi frestur, gegn sækjandans mótmælu, með reservation var gefinn, framkom verjand-

inn fyrst með tvær af honum útteknar Landsyfirrjettarstefnur. Með þeirri fyrri, sem útgefin er 5. nóvbr. f. á., til að falla í rjett þann 9. janúar þ. á., contrastefnist sækjandinn Páll Guðmundsson til contramálssókn að þola og dóm að liða til bóta og málskostnaðar. Ásamt þessum innkallast til sama staðar og dags áðurnefndur sýslumaður, Magnús Stephensen, sökum nafns hans nefningar, sem þess er upptekið hefði þingsvitnið af 1. júlí f. á. Með síðari stefnunni, sem úttekin var þann 5. febr. þ. á. til að falla í rjett þann 3. apríl næst á eptir innkallast, í continuation af þeirri þann 5. nóvember f. á. útteknu contrastefnu, fyrrnefndur sýslumaður Magnús Stephensen til þess fyrir sína settidómara meðferð í þingsvitnissökinni þann 1. júlí f. á. að standa til rjetta, málssókn að sæta, og dóm að liða til sekta, málskostnaðar og endurgjalds útláta, líklega órjett tekins skrifaragjalds fyrir málfærslunnar afskript. Eptir þessari seinastnefndu stefnu niðurlagði sekretera Bonnesens mandataríus hans vegna í Landsyfirrjettinum það uppástand, samkvæmt, eins og hann segir, þeim framlögðu stefnum, að sýslumaður M. Stephensen verði af Landsyfirrjettinum dæmdur fyrir væntanlega gerða rjettarneitun og ofríkisfulla rjettarþvingun í lögboðnar bætur og til að svara málskostnaði ásamt með appellationssækjandanum, og refererar sig þar hjá til hans innleggs af 9. janúar næstl.

Sýslumanns Stephensens mandataríus hefur í innleggi til rjettarins, af 3. þ. m. Litra N. N., uppástaðið, að þeirri af stríðscancellisekretera og sýslumanni Bonnesen yfir sýslumanni M. Stephensen útteknu Landsyfirrjettarstefnu af 5. febr. þ. á., verði

frávisað þessum rjetti, en sýslumanni Stephensen tildæmist af þeim fyrnefnda kostur og tæring til þessa rjettar með 70 rbd. n. v., hvert uppástand hann byggir á eptirfylgjandi röksemdum: 1. og 2. að sekreteri Bennesen með Landsyfirrjettar contra-stefnunni af 5. nóvbr. f. á. hafi innkalla látið sýslumann Stephensen einasta fyrir nafns nefningar skuld, og þarmeð renuncerað uppá alt frekara tiltal móti sýslumanni Stephensen, hverja Renunciation hann síðan ei hafi mátt afturtaka m. fl. 3. að S. T. hr. sýslumaður Bonnesen, ef hann hefði haft nokkuð uppá sýslumanns Stephensens aðgerðir við vitnaleiðsluna 1. júlí f. á. að kæra, hefði borið að gera það strax, við þá fyrstu Landsyfirrjettar session í aðalsökinni, og þar til úttaka stefnu, sem svaraði til þeirra klögumála hann hafa þóktist móti sýslumanni Stephensen, eða þá, ef hann vildi ákæra sýslumann Stephensen fyrir rjettarneitun, ekki sækja sök þá fyrri en dómur í aðalsökinni var genginn. 4. að sýslumaður Stephensen hvorki mætti sjálfur nje mæta ljet fyrir Landsyfirrjettinum þann 9. janúar seinastl. og 5. að N. L. 1—6—10 og rescr. 19. desbr. 1749 § 1 leyfi ekki, að undirdómara aðgerðum sje innstefnt fyrir æðra dómstól, nema til staðfestingar, eptir að 6 mánuðir liðnir eru frá þeirra aðgerða dato, en frá 1. júlí 1825 til 5. febr. þ. á. sjeu frekir sjö calendermánuðir liðnir.

Hjer uppá hefur sekretera Bonnesens mandataríus í innleggi af 4. þ. m. Litra O. O. svarað, að enn þótt stefnan af 5. nóvbr. f. á., hvað sýslumann Stephensen snertir, einungis sje clausuleruð fyrir nafns nefningar sakir, en ekki neins tilsvars, þá gefist því aðeins continuationsstefnur, að stefnand-

inn þarvið geti í sama máli umbreytt sínu kærumáli, með því að taka út stefnu á ný til þess þar á að byggja sína endilegu rjettarkröfu, og þetta sje in casu quæstionis skeð. Framvegis, að ekki hafi sekreteri Bonnesen skyldugur verið til strax í fyrstu Landsyfirrjettarsession eptir 1. júlí þ. á. að út-taka stefnu móti sýslumanni Stephensen fyrir rjettarneitun, og ekki heldur til að láta það biða, til þess dómur í aðalsökinni var genginn, að ekki hafi það verið sekretera Bonnsen að kenna, að enginn mætti hans vegna við Landsyfirrjettinn þann 9. janúar seinastl. etc.

Að rjettarneitunarmál megi eptir for. 11. júlí 1800 § 4 stefnast til hæstarjettar, en tilskipun 24. janúar 1755 hafi boðið, að þau undirrjettarmál, sem mega stefnast til hæstarjettar, eigi að hafa sömu fatalia appellationis, sem þau er frá yfirrjettum leggjast til allra hæstnefnds dómstóls. Að sýslumanni Stephensen ekki hafi verið stefnt þann 5. febr. þ. á., heldur þann 5. nóvbr. fyrirfarandi ár, og að hann því, meðan þessi fyrir rjettinum verserandi sök, ekki var til lykta leidd, hefði mátt vera við hvoru-tveggja jafnt búinn, að verða aptur stefndur í continuation af þeirri fyrstu stefnu, eður ekki, og loksins, að viðurparturinn sjálfur hafi þann 3. þ. m. beiðst þess, að sekretera Bonnesens mandataríus framlegði þráttnefndar stefnur, hver það hafi eptirlátið, og þá strax gert uppástand móti sýslumanni Stephensen, hvers mandanten sekreteri Bonnesen einnig hafði ætlast til. En hefði viðurparturinn exciperað móti stefnunum þá hafi það átt að ske áður en uppástandið var fært til bókar. Þegar það var búð, hafi hann tekið þær gildar, og exciperað

móti þeim of seint. Eptir þessum ástæðum protesterar sekretera Bonnesens mandatarius að þeirri framsettu exception verði meðhald gefið, og uppástendur, að málið fái framgang eptir þeim framlögðu contrastefnum.

Sýslumanns Stephensens mandatarius hefur hjer til svarað, að stefnan af 5. febr., geti ei öðru vísi álitist en sem höfuðstefna og að hann meini, að continuationsstefnur ekki eigi í uppástandsins til-liti að ganga fram yfir höfuðstefnuna; þar að auki getur hann þess, að það sje ósannað og ódæmt, að sýslumaður Stephensen hefði þann 1. júlí f. á. gert striðscancellisekretera Bonnesen nokkra rjettarneit-un. Þvertámóti hafi þessi, eins og stefnan af 5. febrúar, og sá áður framlagði vitnaleiðsluakt sýni, fengið skýran úrskurð uppá hverja sína exception, sem til úrskurðar koma þurfti. Ennfremur neitar hann að hafa nokkurntíma samþykkt stefnurnar, heldur mótmælt þeim strax, sem hann tók til nokkurra andsvara, og refererar sig svo til hans áðurgerða uppástands.

Sekretera Bonnesens mandatarius, sýslumaður Fin-sen, hefur til svars hjer uppá, mótsagt því af sýslu-manni Sveinbjörnsen hjer framfærða, sem að nokkru leyti ósönnuðu, og nokkru leyti ógrunduðu, og held-ur sjer til síns áðurgerða uppástands. Að svo búnu máli hafa partarnir sameiginlega óskað Landsyfir-rjettarins álita um þetta svokallaða kontrakærumál, hvert því í gær var upptekið til úrskurðar eða dóms.

Eptir yfirvegun þessa máls færslu hjer við rjett-inn, og þeirra þaraðlútandi framlögðu skjala og framfærðu röksemda, finnur Landsyfirrjetturinn ekki sekretera Bonnesens kærumáli gegn sýslu-

manni M. Stephensen þannig vaxið, að endilegur dómur í því, þurfi að biðja dóms í þeirri af Páli bónda Guðmundssyni höfðuðu og hjer við rjettinn ennþá verserandi sök, og virðist þá rjettinum, hvað það fyrnefnda mál snertir, sú áðurgreinda af sýslumanni Stephensen mandatarío í innlegginu af 3. þ. m. Litr. N. N. undir nr. 5 framfærða ástæða svo framúrskarandi, að undir umdæminu um hana, eigi málsins útfall að vera komið. Þær af viðurpartinum gegn þessari ástæðu framfærðu röksemdir virðast ekki fullnógar, þarð a) sú citeraða forordn. af 24. janúar 1755 höndlar auðskiljanlega um fatalía appellationis í þeim málum aðeins, sem frá undirrjettunum leggjast strax til hæstarjettar, en ekki í þeim, (þótt rjettarneitunarmál sjeu), sem leggjast fyrst til viðkomandi yfirrjettar. b) Landsyfirrjetturinn álitur það vafasamt, hvort sekreteri Bonnesen nokkru sinni gat undir þeirri af Páli Guðmundssyni honum ámóti við Landsyfirrjettinn höfðuðu sök með *contrakærumáli* að lögum á talið úrskurði og aðgjörðir hins setta dómara við þingsvitnið af 1. júlí f. á., en þótt svo væri, þá hlýtur sekreteri Bonnesen, þegar hann ekki á tilteknum tíma, nefnilega þann 9. janúar þ. á., framkom með contrastefnuna af 5. nóvbr. f. á., að álitast eins og hann hafi að því leyti sýslumann Stephensen snertir, ofurlítið (desererað) hana, og þá getur ekki stefnan af 5. febr. þ. á. sem continuations contrastefna stuðst við hina af 5. nóvbr. sem aðalcontrastefnu. Þar hjá virðist genus causæ í stefnunni af 5. febrúar í tilliti til sýslumanns Stephensens að vera svo fráleitt því, sem stefnan af 5. nóvbr. uppá hljóðar, að sú fyrnefnda trauðlega hefði getað framgang

fengið sem continuationsstefna af þeirri siðarnefndu, en vel sem aðalstefna, c) Sýslumanns Stephensens mandataríus framkom með sitt innlegg og frávisunar uppástand strax þegar sekretera Bonnesens mandataríus hafði framlagt sínar svokölluðu contrastefnur, og samkvæmt þeim, eins og hann segir, gert uppástand gegn sýslumanni Stephensen, það getur því ekki matist honum til málsspillis, að hann ekki strax, eptir það stefnurnar voru framlagðar,, áður en uppástandið var bókað, setti viðurpartinum í þessu skyni þagnaðarvíti.

Eptir áðursögðu virðist Landsyfirrjettinum vel hæfa hjer að leggja dóm á kærumál sekretera Bonnesens gegn sýslumanni Stephensen, og það samkvæmt uppástandi mandataríi hins síðastnefnda, þó svo að þeir fyrir sýslumanns Stephensens hönd í kost og tæringu uppástöðnu 70 rbd. n. v. niðursetjist til 20 rbd. silfurs.

Því dæmist rjett að vera:

Þeirri af stríðscancellisekretera og sýslumanni Bonnesen, yfir sýslumanni M. Stephensen útteknu landsyfirrjettarstefnu af 5. febr. í ár frávisast. Í kost og tæringu á sá fyrnefndi að betala þeim siðarnefnda tuttugu ríkisbankadali silfurs. Að útreiða innan átta vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu að reikna undir aðför eptir lögum.

Sem p. t. Justitiarius
Ísl. Einarsson.

III.

Anno 1826, þann 7. júlí var í þeim konunglega íslenzka Landsyfirrjetti uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í þjófnaðarmáli Páls Bergssonar og Tómasar Helgasonar, vinnumanna að Goðdölum í Skagafjarðarsýslu.

Í þessu máli eru Páll Bergsson og Tómas Helgason, báðir vinnumenn hjá prestinum, sjera Sigurði Jónssyni á Goðdölum innan Skagafjarðarsýslu, að yfirvaldsins tilhlutan lögsóktir fyrir sauðkindarstuld frá húsbónda þeirra, og eru þeir við undirrjettardóm afsagðan þ. 9. febrúar yfirstandandi árs dæmdir, sá fyrstnefndi Páll til að líða 30 vandarhögg, en hinn síðarnefndi Tómas til að líða 27 vandarhögg og báðir til að svara málskostnaði, eins og dómurinn með sjer ber.

Sitt dómsáfelli yfir Páli Bergssyni, hver stöðugt hefur neitað sig valdan að kindastuldi eða afmörkun, hefur undirrjetturinn grundvallað á neitun Páls að heimila sjer eina á, er hann með fleiri kindum rak á næstliðnu hausti með sjer norður í Eyjafjörð, á ferð einni, sem hann þangað stofnaði í óleyfi húsbónda síns, og þá kom fyrir í fóður á Neðri-Á í Kræklingahlið innan Eyjafjarðarsýslu, hver ær var með markinu, tvístýft aptan hægra og stýft vinstra, og bita framan undir, soramerktum, sem hinn ákærði Páll segir, að sje mark Tómasar Helgasonar, hver undir þessu máli ásamt honum er lögsóktur, en Sigurður prestur Jónsson, húsbóndi hans segir, að

sýnst hafi markleyfar sínar á vinstra eyranu og að lambmark sitt sje á því hægra, og vill þessvegna eigna sjer þá sömu á. Þaraðauki er optnefndur Páll grunaður um að hafa afmarkað nokkrar sauðkindur á næstliðnu sumri fyrir áður tjeðum húsbónda sínum, hjá hverjum hann sýnist að hafa verið smalamaður, undir markið: *tvístýft í stúf hægra og stúfrifað vinstra*, hverjar sauðkindur eru burthorfnar, og loksins er hann grunsamur hafður um húсроf og heyspillir fyrir húsbónda sínum, en er ei fyrir þetta, húсроf og heyspillir, nje heldur fyrir ferð hans í leyfisleysi til Eyjafjarðar settur í lögsóknarskipuninni undir rjettlætisins ákærur.

Í meðferð málsins að því leyti Pál snertir finst ábótavant, að ei sjest nóg samlega upplýst, hvert fjármark prestsins, sjera Sigurðar Jónssonar í Goðdölum er, hversvegna ómögulegt skynjað verður, hvort ær sú, er Páll kom fyrir í fóður á Neðri-Á, er undan prestsins marki, afmörkuð eður ei, ekki heldur er upplýst, hvort, eða hve margra sauðkinda hann hafi saknað úr fjártölu sinni, nje heldur nægilega eptir grenslast, hvar Páll gisti, seldi, afhenti eða kom kindum í fóður í Eyjafjarðarferð sinni, og í tilliti til þeirra umvitnuðu afmörkuðu sauðkinda, er saúst í prestsins fje á næstl. sumri, er ei heldur eptirspurt, hvort fjármark þess Þorsteins á Kríthóli, sá er Tómasi Helgasyni þóttu þessar kindur vera afmarkaður undir, nje upplýst hvar nefndur Kríthóll liggur, eða hvort þessi Þorsteinn hafi átt nokkrar kindur í prestsins fje, nje heldur Páll hefur nokkra umgengni eða viðskipti við Þorstein þennan haft, og loksins Þorsteinn sjálfur aldrei afheyrður, hvort hann hafi nokkrar sauðkindur mist, eður hjá Páli

fengið, hverjar upplýsingar virðist nauðsynlegt, að útvegist, sem og einnig, hvert fjármark Tómasar Helgasonar sje, þareð Páll segir það vera á kind þeirri, er hann kom í fóður á Neðri-Á, og þar hjá umtalast, að Tómas hafi áður ljeð Páli fjármark sitt, og að lyktum á Páll skarpara að yfirheyrast um ána, er hann neitaði að heimila sjer. Væru og þær tilnefndu ær, sú hornbrotna, eða sú sem fóðruð var á Neðri-Á, ennþá lifandi og yrði sýndar, ætti Goðdala-prestur Sigurður að bera glöggvar um, hvort þær þekti, eða gæti þær helgað sjer löglega, eða fólk hans honum, og jafnvel sjálfur Tómas Helgason ýtarleggar yfirheyrast um alt, hvað við kemur fölung Páls á marki hans, sem þessi telur verið hafa á óheimildarkindinni. Málinu verður því í tilliti til Páls Bergssonar að heimvísast til útvegunar áðurgreindra upplýsinga og nýss dóms áleggingar yfir honum að þeim fengnum, og hvað Tómas Helgason snertir, þá ber aktinn með sjer, að hann er dæmdur einungis eptir hans eigin meðkenningu, og stuttri skýrslu húsbónda hans um afmörkun á einni sauðkind í fje þessa, en ekkert finst upplýst um þessarar sauðkindar aldur, hún ei heldur virt, nje heldur umspurt, eða eptirgrenslast, hvernig afmörkun þessi atvikaðist, og hvernig hún uppgötvaðist, hversvegna málinu einnig í tilliti til Tómasar Helgasonar hlýtur í hliðsjón af tilskipunarinnar af 21. maí 1751 að heimvísast til útvegunar nægilegra skýrslna um þessi efni og nýs dóms áleggingar að þeim fengnum. Eptir kringumstæðunum virðist, að undirdómarinn sleppa megi fyrir, að þessi heimvísun verði á hans kostnað, hvar á móti Páli Bergssyni ei sýnist að þjæna til friunar frá málskostnaði fyrir þessum rjetti, að hann ei appell-

eraði undirrjettardómnum, þareð hans ólöglega neitun að svara undirdómara uppá spurningar hans um heimild á þeirri á, er hann kom í fóður á Neðri-Á og hver hefði hana Páli fengið, hefur gert málsmeðferðina örðugri fyrir undirrjettinn, og líklega verkað þess, að viðkomandi amtmanns áleti problematiska útfall, og þaraf fljótandi appell þess til yfirrjettarins. Actori fyrir þessum rjetti bera 5 en defensori 4 rbd. í salarium, hvorttveggja í silfri fyrirfram af justitskassanum, móti endurgjaldi af Páli. Í rekstri málsins er engin forsómun skjén.

Því dæmist rjett að vera :

Hjeraðsdómur í þessu máli genginn á ómerkur að vera, en málinu heimvísast aptur í hjerað til útvegúnar allra hjer að framan greindra upplýsinga, og sjerhverra annara, sem undirdómarinn og sóknari í hjeraði finna nauðsynlegar, og þar eptir áleggjanda nýs dóms af sýslumanni í Skagafjarðarsýslu, alt með lögskipuðum hraða. Sóknara þessa máls fyrir landsyfirrjettinum borgist 5, en svaramanni þeirra ákærðu 4 rbd. í silfri fyrirfram af justitskassanum móti endurgjaldi af eigum hinna ákærðu, hverjir 9 rbd. afgreiðist innan 8 vikna frá þessa dóms löglegrí auglýsingu ásamt öðrum málskostnaði eptir amtsins ákvörðun. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

IV.

Anno 1826, þann 7. ágúst, var í Landsyfirrjettarins þá haldinni session uppsagt fylgjandi

Interlocutorium :

Áður en dómur í Bjarna Jónssonar og Guðmundar Dagssonar málum í Landsyfirrjettinum útfer, ber sýslumanni í Skagafjarðarsýslu að útvega, og til Landsyfirrjettarins justitiarii, að senda staðfesta útskrift af þeim fyrsta þjófnaðardómi gengnum yfir Bjarna Jónssyni, og hljóðandi eptir fylgiskjali þessa máls Litra X uppá 3ja ára erfiði í Íslands tugthúsi, þar eð ske mætti, að ásigkomulag hans fyrsta brots, gæti á sínum tíma verkað með eða móti straffslinun fyrir hann, þó hann nú yrði sannur að sök í þessu máli. Sama gildir og enn fremur um hinn ákærða, Guðmund Dagsson, um hvern einungis finnast undir Litra A a ályktunarorð dóms yfir honum gengins þ. 27. nóvbr. 1823, án þess að þaraf sjáist, hverju eða til hvernar verðhæðar hann stal í það skipti, hver dómur þessvegna þarf allur að útvegast.

M. Stephensen.

V.

Anno 1826, þann 16. ágúst, var í Landsyfirrjettarins, þá haldinni aukasession uppsagður svolátandi

d ó m u r

í málinu Páll bóndi Guðmundsson frá Keldum í Rangárvallasýslu gegn sýslumanni í sömu sýslu, stríðscancellisekretera Isach Jacobie Bonnesen.

Í eldra máli einu, sem verseraði hjer við rjettinn árið 1824 hafði sækjandinn, Páll bóndi Guðmunds-

son á Keldum í Rangárvallasýslu, lögsótt sýslumanninn í tjeðri sýslu, stríðscancellisekretera Isach Jacobie Bonnesen, meðal annars fyrir það, að sá síðarnefndi hefði a) í hjeraðsrjetti að Reyðarvatni, þann 9. febrúar 1824, ekki eptir þarum gerðri beiðni sækjandans, innfært í þingbókina appellsauglýsingu þess síðastnefnda frá einum af verjandanum sem hlutaðeigandi dómara þar feldum rjettar úrskurði; b) við aðfarargerð á Reyðarvatni, eptir haldið manntalsþing þann 20. maí s. á., útlagt einn kikir, er sækjandinn átti, en áður hafði ljeð verjandanum, virtan þá fyrir 4 rbd. silfurs í bætur fyrir 9 mk. r. s., er sækjandinn með dómi, gengnum af verjandanum að Reyðarvatni þann 15. mars næst áður, var tilfundinn að svara til fátækrafjárhirzlu á Rangárvöllum; hvarhjá $\frac{1}{2}$ rbd. r. s. einungis af kíkirs andvirðinu var útlagður í aðfararlaun, og c) ekki, eptir sækjandans optargerðri bón þarum, meðdeilt honum útskrift af síðastnefndri aðfarar- og útlagsgerð. Með Landsyfirrjettarins dómi í fyrjtjeðu máli afsögðum 6. septbr. 1824, var að sönnu áðurtjeðum hjeraðsdómi af 15. mars s. á. fráfallið, en fyrgreindum þremur kærupóstum þarhjá, vegna sönnunarbrests, frávísað, og þessir póstar eru það, sem sækjandinn í nærverandi máli hefur að nýju lagt til Landsyfirrjettarins með stefnu útgefinni 8. ágúst 1825, hver stefna hjer fjell í rjett þann 3. október næst á eptir. Framkom þá sækjandinn, fyrjtjeðum kærupóstum til sönnunar, með þingsvitni tekið af settum dómara, sýslumanninum í Skaptafellssýslum, Magnúsi Stephensen, að Reyðarvatni, þann 1. júlí 1825, í hvers krapti hann í innleggi af 3. oktbr. f. á. (mörkuðu Litra E.) uppástóð, að verj-

andinn dæmdur yrði til að láta úti til sækjandans, 60 lóð silfurs fyrir tregðun í að innfæra appellsauglýsingu þann 9. febr. 1824, samt 9. rbm. r. s. til justitskassans fyrir það að hafa ekki, eptir ósk sækjandans, gefið þessum síðastnefnda útskrift af útlagsgerðinni þann 20. maí s. á., framvegis sækjandanum í málskostnað 60 rbd. silfurs, og loks að hann, verjandinn, skyldist til, undir daglega múlkt að skila sækjandanum aptur þeim útlagða kikir óskemdum. Í öðru innleggi af sama dato hefur sækjandinn mælt fram með úrskurðum nokkrum, er fyrnefndur setti dómari, M. Stephensen, afsagt hafði í hjeradsrjettinum að Reyðarvatni þann 1. júlí f. á. uppá ýmsar exceptionir, sem verjandinn þar framfærði gegn fyrtjeðu þingsvitni, er þar skyldu þá takast, og krefst sækjandinn í þessu innleggi, að úrskurðirnir og vitnaleiðslan verði löggilt álitnið, en verjandinn með sekt að maklegleikum álitinn fyrir óþarfar exceptionir, vífilengjur og undanbrögð, samt fyrir ósæmandi svingurmæli um sækjandans paternitet.

Eptir það verjandanum var, áðurgreindan málsins fyrsta tektardag, þann 3. oktbr. 1825, þó gegn sækjandans mótmælum með Landsyfirrjettarins úrskurði frestur gefinn til andsvara í málinu, sem löglega forfölluðum, til 9. janúar 1826, framkom frá hans hálfu, þann síðasta nefnda dag, innlegg daterað Hraungerði í Árnessýslu þann 5. s. m., acterað undir Litra 2, hvarí hann á ný biður (a) um frest vegna þess hann fyrir snjó og ófærðar sakir ei hefði getað til rjettarins komist í tiltekinn tíma m. m. Um þennan frest í þessu tilliti var verjandanum, eptir sækjandans prótesti, synjað með Landsyfirrjettarins þarum afsögðu interlocutorio. (b)

annað innlegg, dat. 9. jan. 1826, markað með Litra T., hvar í verjandans mandataríus krefst, að málinu verði afvísað og verjandanum tildæmdir í kost og tæringu 70 rbd. r. s. af þeim setta dómara og sækjandanum, samt að sá fyrnefndi apturskili verjandanum þeim skrifarapeningum (5 rbd. 24 s. s., fyrir útskrípt af því sem gjörðist fyrir rjettinum á Reyðarvatni þann 1. júlí 1825, sjá Litra V), sem þessi hafði af verjandanum meðtekið; uppá þessa kröfu bað verjandans mandataríus um rjettarins prælíminære úrskurð. Að fengnu svari sækjandans mandataríi hjer uppá daginn eptir, þann 10. janúar 1826, í innleggi Litra X, interloqueraði Landsyfírrjetturinn sama dag, að sá umbeðni úrskurður um málsins afvisun ekki gæti prælíminariter gefist, heldur hlyti álit þarum að geymast til endilegs dóms. Að því búnu framkom (c) þriðja innlegg frá verjandanum, dagsett 2. janúar 1826, acterað undir Litra Y, hvarí hann krefst, að málinu verði afvísað og sjer tildæmdir 100 rbd. silfurs fyrir kost, tæringu og kostnað við undir- og yfírrjettina, en verði málinu eigi afvísað, þá að sjer verði anstand gefið til að láta nýtt þingsvitni upptaka, hvar með hann geti upplýst sitt málefni. Þareð nú sækjandans mandataríus ei hafði á móti þeim umbeðna fresti til vitnaleiðslu, var hann eptirlátinn með Landsyfírrjettarins, þann fyrnefnda 10. janúar þ. á. þarum afsögðu interlocutorio, til þeirrar lögskipuðu rjettarins sessionar í næsta aprílmánuði. Í síðastnefndri session, er haldin var þann 3. apríl þ. á., framkom frá verjandanum í innleggi af 20. mars þ. á., Litra A A, ennþá uppá nýtt krafa um anstand til næstu júlímánaðarsessionar, sökum þess hon-

um væri og hefði verið ómögulegt í tækan tíma að fá það þingsvitni upptekið, til hvers útvegunar rjetturinn þann 10. jan. þ. á. eptirlátið hefði frest til aprílsessionarinnar, með einu þarnæst af sækjandans mandataríu framlögðu innleggi, Litra E E, dat. 3. apríl 1826, uppástóð hann primo, að einni af verjandanum þann 5. nóvbr. f. á. úttekinni Landsyfirrjettar contrastefnu gegn sækjandanum, qua sakar aðila og þeim setta dómara fyrir nafns nefningarsakir, af hverri stefnu staðfest afskrípt fylgdi innlegginu og acteraðist með auðkenni Litra F F, yrði frávísað hvað sækjandann snertir. Secundo: að málið þá yrði án nokkurs frests til dóms upptekið. Tertio: að verjandinn yrði sektaður fyrir sín undanbrögð eptir § 10 í Forordning 3. júní 1796 og quarto, að sækjandanum tildæmist af verjandanum 80 rbd. n. v. í kost og tæringu samt annan kostnað til að mæta eður mæta láta fyrir Landsyfirrjettinum þann 9. jan. og 3. apríl þ. á. Í öðru innleggi af sama dato, mörkuðu H H, mótmælir sækjandans mandataríu fyrir hönd síns principals fyrst að viðurpartinum sje eptirlátinn nokkur frestur framar meir þessu máli til varnar, og í annan stað, ef nokkur þá eigi lengri en til 5. apríl, og verði hvorugu þessu meðhald gefið, þá að fresturinn verði eigi skemmri en til Landsyfirrjettarins lögskipuðu sessionar í júlímánuði. Að yfirveguðum málspartanna ástæðum interloqueraði Landsyfirrjetturinn, að sá af verjandanum umbeðni frestur til rjettarins júlímánaðar sessionar, væri eptirlátinn, að geymdum þar hjá nákvæmari álitum við endilegan dóm málsins, um það, hvort þess langa uppihald hjer við rjettinn ætti að metast verjandanum til gjalda og sekta eður

ei. Þegar hjer var komið þann fyrnefnda 3. apríl þ. á., og rjettarins session átti að hefjast, framkomu tvær af verjandanum útteknar Landsyfirrjettarins svonefndar contrastefnur, dagettar 5. nóv. 1825 og 5. febr. 1826, hvar af sú fyrri finst samhljóða þeirri áður undir Litra F F framlögðu afskript; með þeirri síðari er sýslumaður M. Stephensen, sem sá er upptekið hafði sem settur dómari, þingsvitnið að Reyðarvatni þann 1. júlí 1825, kallaður til að standa til rjettar fyrir sína meðferð á nefndri sök, með hverri meðferð contrastefnandinn meinti sjer gjörða rjettarneitun og ofríkisfulla rjettarþvingun m. fl.

Eptir það contrastefnandans mandataríus hjer við rjettinn hafið niðurlagt uppástand sýslumanni Stephensen á móti, samkv. fyrnefndri stefnu af 5. febr. þ. á. og hinn síðastnefndi látið til svars þar uppá, þessari stefnu mótmæla sem ógildri, samt viðurparturinn ansað þessum mótmælum hvað nefnda stefnu snerti, var henni með Landsyfirrjettarins dómi þann 5. apríl þ. á. frávísað.

Í Landsyfirrjettarins session þann 3. júlí 1826 framkom verjandinn með varnarskjal sitt í málinu dagsett sama dag, og þar með fylgjandi 4 önnur document, en þar sækjandans mandataríus í innleggi mörkuðu með Litra PP. mótmælti þessu varnarskjali, vegna þess það ritað væri á danska tungu, var það rækt gert í því formi. Í sækjandans strax nefndu innleggi (Litra PP.), hverju að fylgdi útskript af þingsvitni í málinu uppteknu við hjeraðsrjett að Reyðarvatni þann 1. apríl þ. á. af settum dómara, sýslumanni Abel, krafðist hann 1mo að engu sje í þessari sök gaumur gefinn, sem talað eða skrifað sje á dönsku, 2do að vitnaleiðslan af 1. apríl þ. á. sje að

engu höfð, nema þar sem hún kemur saman við þá af 1. júlí f. á. 3tio að sök þessi sje strax til dóms upptekin og 4to að verjandinn sæti drjúgum sektum fyrir óþarfa vífilengjur og undanbrögð, samt borgi sækjandanum 30 rbd. silfurs í kost og tæringu, auk þess áður uppástaðna.

Daginn eftir framkom aptur verjandans innlegg af 3. júlí á íslenzka tungu snúið, hvar hann í krapti meðfylgjandi vitnaleiðsluakts af 1. apríl þ. á. og annara röksemda krefst, að málinu verði frávísað og sækjandinn, ásamt sýslumanni M. Stephensen, dæmdir að svara sjer 150 rbd. silfurs í kost og tæringu, samt málskostnað, og hinn síðarnefndi þar hjá ólöglega teknum skrifarapeningum. Alternative uppástendur verjandinn *annaðhvort* að hann öldungis frífinnist fyrir sækjandans kærumáli, *ellegar* að sjer tildæmist með eiði að sanna það, að sækjandinn ekki þann 9. febr. 1824 fyrir sjer hafi lýst nokkru appelli frá þeim úrskurði, sem þá fjell á Reyðarvatnsþingstað, og því síður neitað að innfæra nokkra appellslýsingu í þingbókina. Einneig-in krefst hann eins og áður sagt 150 rbd. silfurs í málskostnað. Framvegis krefst verjandinn, að mótpartur hans, eða mótpartar, tildæmist að borga sjer þá 100 rbd. Repræsentativer, er hann lokið hefir sýslumanni Abel eftir reikningi (Litra UU), hvern hann þar hjá leggur sem ofháan til Landsyfirrjett-arins revisionar. Loksins að sækjandinn verði hæfi-lega sektaður til justitskassans fyrir óþarfa þrætu. Í öðru innleggi af 5. júlí þ. á. (Litra VV) hefur verj-andinn ansað ýmsu af því frá sækjandans hálfu áður fram færða og krafist: 1mo að innleggi sýslu-manns Sveinbjörnsens af 2. ágúst 1824 ei verði

gaumur gefinn. 2do að þingsvitnið af 1. júlí f. á. ásamt þar með feldum úrskurðum dæmist ógilt, en sá setti dómari bæti hæfilega eptir áður gerðum rjettarkröfum. 3tio að þingsvitnið af 1. apríl þ. á. verði gilt álitnið og takist einsaman til greina, og sömuleiðis, að contrastefnan til sækjandans af 5. nóv. f. á. verði óræk metin, og 4to að innlegg verjandans af 2. janúar þ. á. verði gilt álitnið.

Fyrtjeðum verjandans innleggum af 3. og 5. þ. m. hefur sækjandinn per mandatarium svarað þann 6. s. m. (Litra XX) og uppástaðið, að vitnaleiðslan af 1. júlí 1825 sje í fullu gildi álitin, samt sækjandanum tildæmist kostur og tæring til að mæta við hjeradsþingið að Reyðarvatni þann 1. apríl þ. á. m. fl.

Eptir það verjandinn hafði svarað þessu síðasta innleggi með öðru af 6. júlí þ. á. (Litra YY), án þess að niðurleggja nokkurt nýtt uppástand, var málið eptir málspartanna sameiginlegu kröfu sama dag til dóms upptekið.

Við dómsáleggingu í þessu máli hjer við rjettinn, kemur það fyrst til yfirvegunar og álita, hvort málinu eptir verjandans kröfum, eigi að vísast frá Landsyfirrjettinum ellegar ekki. Þær af verjandans hálfu framfærðu frávísunarástæður, virðast heimfærandi til eptirfylgjandi tveggja höfuðatriða, nefnilega 1mo, að málið ekki hafi verið eins og civil sök fyrst lagt til sættargjörða, og hefði sættum ekki orðið ákomið, þá meðhöndlað og dæmt á reglulegan hátt við hlutaðeigandi hjeradsrjett. 2do að sýslumaður M. Stephensen, sem eins og settur dómari tók þingsvitnið að Reyðarvatni þann 1. júlí 1825, hvar á sækjandinn grundar sína málssókn, hafi þar til verið óhæfilegur, afsagt úrskurði frá hverjum verj-

andinn hafi appellerað sem rjettarneitun, ofríkisfullri þvingun og órjetti og þrátt fyrir það setið þar á eptir rjettinn, og veitt þingsvitnum framgang þvert á móti N. L. 1—7—6.

Að yfirveguðum málspartanna hjerum framfærðum röksemdum, með og móti, álitur Landsyfirrjetturinn: 1mo hvað þann fyrri pósti snertir, að þær upphaflega áminstu sækjandans þrjár ákærgreindir áhæri hver um sig þessháttar verjandans embættisverk, sem sýslumanns í Rangárvallasýslu, er umsvifalaust (umiddelbar) leggja má eins og hvern undirrjettar eður hjeraðs-dóm til Landsyfirrjettarins, og að sættatilraunamálssókn og dómur á ný í hjeraði, hafi þessvegna hjer ekki átt við, 2do viðvikjandi þeirri seinni frávisunarástæðu kemur það fyrst til á-lita, að með þeirri af verjandanum þ. 5. nóv. f. á. útteknu landsyfirrjettarstefnu, var sýslumaður M. Stephensen alleina kallaður fyrir nafns nefningarsakir, altso ekki til að sæta ákærum eður þola dóm til ónýtingar sínum afsögðu úrskurðum. Þarnæst átti stefna þessi að falla hjer í rjett þann 9. jan. þ. á., en framkom ekki fyr en 3. apríl næst á eptir.

Með Landsyfirrjettarins úrskurði þann 10. jan. þ. á. var verjandanum að sönnu frestur gefinn í málinu með sækjandans samþykki til rjettarins lögskipuðu aprilmánaðar sessionar, en þennan úrskurð finst verjandinn ei að hafa birta látið sýslumanni M. Stephensen, eins og úrskurðurinn heldur ekki eiginlega kom honum við, þar eð hann hvorki mætt hafði eður mæta látið hjer við rjettinn fyrr en stefnan af 5. febr. þ. á. var framlögð og því síður átt þátt í því af sækjandans talsmanni þann 9. janúar til frestsins gefna samþykkis. Hvað sækjandans

talsmenn áður mælt höfðu fram með sýslumanns Stephensens úrskurðum, álizt alleina gert til að styrkja málstað Páls Guðmundssonar, en ekki til þess að halda svörum uppi fyrir sýslumann Stephen- sen, hvartil þeir þá hvorki höfðu fullmakt eða authorisation. Landsyfirrjetturinn álitur hjer fyrir stefnuna af 5. nóv. f. á. a) ónóga til þess að sýslumanns Stephensens þann 1. júlí s. á. afsögðu úrskurðum þareptir yrði hnekt, og b) jafnframt ofur- gefna (desereraða) af verjandanum, sem hana hafði úttekið. Þann 5. febr. þ. á. hefur verjandinn að sönnu á ný með þá úttekinni landsyfirrjettarstefnu, látið sýslumann Stephensen hingað kalla til þess þann 3. apríl þ. á. að standa til rjettar fyrir úrskurði sína m. m., en þessari stefnu er af Landsyfirrjettinum frávísað með dómi þann 5. s. m. Einsog nú sýslumann Stephensen er, eptir áðursögðu sem óstefndan í þessu máli að álíta, svo finst, og ekki heldur sá af verjandanum í aðalástæðuskyni citeraði N. L. 1 — 7 — 6 articuli eptir orðatiltækjunum, og í samanburði við önnur laganna boð, að geta heimfærst, nema þar sem dómariinn neitar rjettarhaldi, og þinginu þessvegna er slitið, en slíku er hjer ekki svör að gefa.

Af framanskriðuðum röksemdum finnur Landsyf- irrjetturinn ekki hlýða að gefa verjandans kröfu um frávisun þessa máls meðhald.

Málsins aðalefni þessu næst áhrærandi, er þess útfall mest undir því komið, hvort sækjandinn finst að hafa sannað sína upphaflegu áminstu þrjá ákærupósta eður ekki. Sækjandans helsta bevisunarskjal er þingsvitnisaktinn af 1. júlí 1825 (Litra D). Þessu þingsvitnis gildi hefur verjandinn að sönnu mót-

mæltu, en eptir málavöxtum og samkvæmt því áður sagða, hljóta þessi mótmæli að álítast ómerk.

Verjandans gagnsök er sjer í lagi innifalin í þingsvitninu af 1. apríl 1826 (Litra RR), hverju sækjandinn einneigin að sínum hluta mótmælt hefur til sönnunargildis, nema í því, sem það ekki greinir á við hitt af 1. júlí 1825. Við hvorttveggja þingsvitis rjettarhaldið eru sömu vitni færð, og það getur ei annað en veikt rjettvísi verjandans málsstöðu, að hann eptir áskorun (Opfordring) sækjandans, ekki framlagði þann 1. apríl þ. á. til samanburðar og vegleiðslu vitnaleiðsluna af 1. júlí 1825.

Greinarmunurinn á vitnanna framburði þann 1. júlí 1825 og 1. apríl 1826, vriðist annars ekki töluvert annar en sá, að það sem þau þann 1. júlí 1825 báru um, hvað gerðist, og fram fór þann 9. febrúar 1824, mundu nokkur þeirra ekki eins gjörla þ. 1. apríl 1826, og á því verður ekki haft, þegar svo langt var um liðið. Nær sanni virðist það líkum umleitt, að verjandinn, áður en hann setti rjettinn að Reyðarvatni þ. 9. febr. 1824, vissi og var aðvaraður af sækjandanum og bróður hans, Haldóri Guðmundssyni, um skyldugleika þeirra, og þegar verjandinn þá, þrátt fyrir það, kjöri nefndan Haldór Guðmundsson til þingvættis, þar sem hann þó fyrirfram vissi, að um málefni bróður hans var að gera, verður Haldór þennan Guðmundsson að álíta sem löglegt gagnvitni gegn verjandanum.

Að svo fyrirmæltu finnur Landsyfirrjetturinn það löglega sannað, að sækjandinn hafi fyrir hjeraðsrjetti að Reyðarvatni þann 9. febr. 1824, lýst appelli frá þar feldum úrskurði, og beðið um, að sú appelslýsing innfærð yrði í þingbókina. Þar nú þetta síðar-

nefnda ekki er skeð, hvað in confesso er málspartanna á milli, þá má verjandans friunareisðsuppástandi ekki meðhald gefa, heldur hlýtur hann eptir sækjandans uppástandi samkvæmt N. L. 1 — 8 — 7, að sæta þeim þari ákvörðuðu 60 lóða silfurs fjárútlátum til skipta þannig, sem ákvarðað er í N. L. 1 — 22 — 4, og cancellibrjefi af 6. septbr. 1794.

Viðvíkjandi aðfarar og útlagsgjörðina þann 20. maí 1824 á kikir, sækjandanum tilheyrandi, uppá 9 marka silfurs batur, sem hann eptir hjeraðsdómi af 15. marz s. á., átti úti að láta til fátækrafjárhirslu á Rangárvöllum, þá finst hún að sönnu ex post facto ómerk orðin, þar eð fyrgreindum hjeraðsdómi, hvað bæturnar snerti, var með Landsyfirrjettarins ennþá óhnekta dómi af 6. septbr. 1824 fráfallið; en þegar hinsvegar yfirvegast, a) að sú átalda aðfarar- og útlagsgjörð ei er hjer fram komin, b) að sækjandans aðalstefna í málinu (Litra C) ekki hljóðar uppá ónýtingu (Underkjendelse) tjeðrar aðfarar og útlagsgjörðar, og c) ekki heldur með nógu berum orðum uppá apturskilun þess útlagða kíkirs, þá finnur Landsyfirrjetturinn sjer hjer ekki hæfa dóm að leggja á þessa grein málsins.

Sömuleiðis finnur Landsyfirrjetturinn verjandann eptir N. L. 1 — 22 — 36, og tilskip. 6. des. 1743 § 5 skyldan verið hafa til án betalings út af fyrir sig (þar sá betalingur álizt innifalinn í aðfararlaununum) að meðdeila sækjandanum útskrípt af þeim gengna hjeraðsdómi, hvað þær útlögðu batur snertir með áteiknun um, að bæturnar væru við aðför útteknar. En þar sækjandans beiðni ekki hljóðaði hjer uppá, heldur uppá útskrípt af útlagsgjörðinni sjálfri, og hann ei hefur sannað þar fyrir að hafa framboðið

betaling, hvers verjandinn lízt rjett hafa haft að krefja, svo finst verjandinn ekki eiga í þessu skyni sektum að sæta.

Sækjandinn hefur krafist, að verjandinn yrði í drjúgar sektir feldur fyrir vífilengjur, undanbrögð, svigurmæli, málsins langa drátt o. s. frv. Víða hvar í verjandans málsfærslu finnur Landsyfirrjetturinn að sönnu brest á þeirri orðu og greiðleika, sumstaðar einneigin á hófi því og siðsemi, er lögin fyrirskrifa, að í málafærslum eigi við að hafa, en þessir brestir álitast ei svo stórir, að sektum eigi að nema.

Hvað drátt málsins snertir, þá hefur verjandinn með þingsvitninu af 1. apríl þ. á. hvaraf drátturinn í framhaldi málsins við Landsyfirrjettinn er risinn, ekki neitt töluvert sannað sjer til málsbóta; hinsvegar álitinn var fresturinn þann 10. janúar þ. á. veittur honum með viðurpartsins samþykki, en sami viðurpartur (þótt ekki væri sama persóna) krafðist þess þann 3. apríl þ. á., að ef frestur þá yrði lengri gefinn í málinu en til 5. apríl, þá að hann yrði ei skemri en til 3. júlí næstl. Þar nú verjandinn hjer að auk ekki verður álitinn að hafa af hrekkvísi (mala fide) þannig orsakað málsins drátt, þá má honum heldur ekki dráttinn meta til sekta.

Þar Landsyfirrjetturinn enga orsök finnur til eptir verjandans kröfu að sakfella sækjandann fyrir óþarfa þrætu, svo burtfellur eptir málavöxtum hins fyrnefnda, gegn þeim síðarnefnda, höfðaða contra-kærumál.

Um þá af sýslumanni Stephensen teknu skrifaraþeninga, samt sýslumanns Abels undir Litra UU acteraða reikning, finnur Landsyfirrjetturinn sjer ekk-

ert hlýða að dæma neitt, þar hvorugur þessara sýslumanna í því skyni er hingað stefndur.

Málsins kostnað, sem í það heila fastsezt til 70 rbd. silfurs, verður verjandinn eptir þessum málavöxtum skyldugur að greiða sækjandanum.

Því dæmist rjett að vera :

Verjandinn (Indstævnte) sýslumaður í Rangárvallasýslu, stríðskancellisekreteri Isach Jacobie Bonnesen, á að láta úti (böde) 60 lóð silfurs, þriðjung þaraf til sækjandans (Citanten), Páls bónda Guðmundsonar á Keldum í sömu sýslu, en hina tvo þriðjuparta til konungsins fjárhirslu. Að öðru leyti á verjandinn fyrir sækjandans ákærum að svo vöxnu máli (i denne Sag) frí að vera.

Þessa máls kostnað á verjandinn að standa sækjandanum með sjötiu ríkisbanka dölum silfurs.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu. Undir aðför að lögum.

Ísl. Einarsson
p. t. justitiarius.

VI.

Anno 1826, þann 4. septbr., var í Landsyfirrjettarins þá haldinni session uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í smánaryrðamáli fangans Einars Snorrasonar í Vestmannaeyjum.

Mál þetta er höfðað móti fanganum Einari Snorrasyni í Vestmannaeyjum fyrir það, að hann

undir prófi, sem sýslumaður í nefndum eyjum, Jóhann Nicolai Abel, þ. 29. júlí næstl. árs, tók eptir Landsyfirrjettarins kröfu í dómi þ. 22. júní s. á., um ítarlegri upplýsingar í þjófnaðarmáli fyrnefnds fanga, Einars Snorrasonar, sem lögsóttur hafði verið um stuld á lifrarkassa, — hafði svarað sýslumanni Abel í dómarasæti: „*Jeg er ekki annar eins andskotans kassabjófur og þjer (eða pið)*“. Þegar nefnt þjófnaðarmál var í fyrra fyrir Landsyfirrjettinum sótt, og settur sóknari þess þá krafði Einar Snorrason að lögum straffaðan fyrir tjeð illyrði, en þau dæmd dauð og dáðlaus, undir eins og smápjófnaðarsekt í þriðja sinni yrði á Einar þennan dæmd, fann Landsyfirrjetturinn orðamálið sem aukasök ei svo löglega undirbúið, að það þá yrði dæmt og vísaði því þessvegna frá. Amtið fann sjer því skylt þ. 16. septbr. 1825 að skipa sýslumann í Rangárvallasýslu, stríðskancellisecretera Bonnesen sem settan dómara að meðhöndla, og dæma það illyrðamál í hjeraði, þareð amtið fann lög skylda sýslumann Abel til með dómi, að fráleggja sjer þann honum fyrir rjetti veitta áburð, og því þartil settan dómara meðþurfa.

Þó nú þessum setta dómara sem konunglegum embættismanni mætti vera fullkunnug sú undantekning mála, er varða kunna 3ja marka eður æruleysisbótum, sem konungleg tilskipun þann 20. okt. 1819 í § 2., gerir á þeirra meðferð og dómi, fráleitt pólitírjettum, og þeirra lögsókna formi, líka að hjer af leiða mundi við lögsókn kröfu um Einars Snorrasonar ærutjón, bæði eptir þeirra framhreyttu illyrða innihaldi, og þeim stað og mót þeim embættismanni, hver og gegn hverjum þau framsett voru,

einnig að amtið bæði fann sjer skylt sjálfkrafa að fyrirskipa þetta rjettarhald sem lögskipað eptir N. L. 1 — 5 — 2 og 20, og 1 — 7 — 1, 3 — 4 — 4 og hjer þinglýstri cansellifyrirskipun frá 24. desbr. 1799, setti stríðskancellisekreteri Bonnesen engu að síður, og hjelt pólitírjett í þessu ærukrenkjandi illyrðamáli, sem móti embættismanni í dómarasæti framsett voru þ. 6. okt. 1825 í Vestmannaeyjum, þó með pólitírjettarhaldi gagnstæðu formi, því hann nefndi sjer til þingvotta 4 menn, hverja hann eptirá nefndi sjer til meðdómsmanna, en þótt alla óeiðsvarna, en forsómaði samt öldungis í fyrirskipuðu publique máli, sem varða mátti æru hins ákærða og því hæsta straffi, næst lífinu, og sem tilskip. frá 19. ág. 1735 í § 6 telur jafnt stórbrotamálum, hverju yfirvöldum beri til æðri rjetta að framfylgja, hvort sem sá ákærði átelur ærutjónsdóm í þeim eður ei, að setja fanganum Einari Snorrasyni nokkurn svaramann í svo miklu stórmáli, og hæfði ei þvílíkan dóm að fella með óeiðsvörnum meðdómsmönnum fjórum, sem engir hafa stað, nje heldur nokkrir ærutjónsdómar við pólitírjett, hverjum um þvílík mál aldrei er leyft að dæma, heldur eptir tilskipunum frá 3. júní 1796 § 24 og 20. okt. 1819 § 2, hjeraðsrjettunum einungis við reglulegan rjettargang. Hjer var því heldur sjálf-sögd skylda dómarans að setja, eða fyrirfram hjá amtinu að útvega þeim ákærða svaramann, sem fanginn sat í járnum, en eyjanna yfirvald var hans mót-partur og áklagari. Stiptamtmanns Moltkes af dóm-aranum innfærða brjef frá 26. apríl 1823, viðvíkjandi annars líklegast öldungis fráleits ójafnaðarmáls meðferð, skv. tilskip. frá 20. okt. 1819, mátti hann sem löglesinn vita, að ekkert raska vildi eða kunni

Þessarar § 2, eða fyrnefndum lagagreinum, sem allar áskilja reglulegt rjettargangsform í ærumálum, og sjálf sú af honum í eigin nafni og í Vestmannaeyjum útgefna stefna, vitnar ei um annað, en að dómarrinn sjálfur eptir amtsskipun stefni justitíaliter þessu máli fyrir rjett, bæði þar hún hermir, að lögin skyldi sýslumann Abel til með dómi að hreinsa sig af Einars áburði, og ekki svo mikið, sem vitnar til nokkurrar af sýslumanni Abel inngefinnar stefnuheiðni, þó honum, ef málið ei var justitíaliter höfðað, og hvort sem var, bæri stefnuna að semja. Undirdómarans á þingsaktinn teiknaði fyrirsláttur, að amtið ei hafði skipað að höfða málið justitíaliter, og því hafi það ei svo verið meðhöndlað, er því öldungis ómerkur, því amtmannaboðorð um málshöfðanir að eigin embættis tilhlutun þeirra, hafa ei staði í nokkru privat máli eða öðrum ójafnaðarmálum en þeim, sem lög skipa justitíaliter að höfða, enda leyfðu engin lög dómaranum annað rjettargangsform í ærumálum, en það í fyrnefndum lagagreinum fyrirskipaða, og allra síst, hvort sem málið var publique eða privat, öðruvísi að fella nokkurn til ærutjóns eða við pólitírjett, hvers myndugleiki nær aðeins til minna efnismála.

Svo stórkostleg dómaraafglöp máttu nauðsynlega orsaka amtsins boðorð um umstefningu þessa úrskurðar, sem fellir svaramannslausan fanga, er sat í jarnum, til ærutjóns, þrennra 40 lóða silfurs bóta, allra sýslumanni Abel til handa, en 50 ríkisdali silfurs í málskostnað til þess setta dómara, því framar sem áminst boðorð var öldungis lögskipað eptir tilskipun frá 19. ág. 1735 § 6, hvort sem sá talsmannslausi, ólögvisi fangi sjálfur appelleraði eður ei. Þau

verða og að orsaka, að Landsyfirrjetturinn samkv. þess setta justitssóknara kröfu í hennar fyrri grein nú meti alt við þetta mál hingað til framfarið sem öldungis ólögmæt og ómerkt, en vísi því heim aptur í hjerað til nýrrar og löglegrí meðferðar og dóms á kostnað stríðskancellisekretera Bonnesens sem þess setta dómara, hvern það sjer í lagi ei má fría frá bótum eptir fyrirskipun frá 16. nóv. 1764, að hann í amtsins fyrirkalli ekki berlega er stefndur að standa til rjettar, eins frá þeim, sem forordning 3. júní 1796 ákveður fyrir það, að hann í opinberu máli, höfðuðu að yfirvaldsboði, ekkert vitnaði í dóminum um þess löglega meðferð án uppihalds, hvað síðara þó sjest ekki að hafa verið saknæmt. Líka vitnast hjer, að meðferð þessa máls við Landsyfirrjettinn hefur verið lögmæt.

Því dæmist rjett að vera :

Pólitirjettardómur genginn að Nýjabæ í Vestmannaeyjum þ. 6. okt. 1825, í illyrðamáli, höfðuðu gegn fanganum Einari Snorrasyni áhrærandi sýslumann Abel, á ómerkur að vera, en því máli heimvisast til löglegrí meðferðar og dóms á kostnað þess gegn fanganum Einari Snorrasyni, áhrærandi sýslumanns Bonnesens. Sóknara málsins við Landsyfirrjettinn bera 4, en verjanda 3 ríkisbankadalir silfurs, fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af fangans Einars Snorrasonar eigum. Dóminum ber eptir ráðstöfunum yfirvaldsins að fullnægja með lögskipuðum hraða.

M. Stephensen.

VII.

Anno 1826, þann 2. okt., var Landsyfirrjettarins session haldin og í henni uppsagður eptirfarandi

d ó m u r :

Bóndi Bjarni Jónsson á Undhóli í Skagafirði er með undirrjettardómi í þessu máli gengnum þ. 1. júní þ. á. fundinn sekur a) í trjáviðarstuldi frá Lóni, metnum 2 rbd., hvern hann í hjeraðsgjörðanna bls. 8 og 22 viðkannast fyrir rjetti að hafa tekið; apturkallar þó á seinna staðnum orðið *tekið*, en tjáir viðinn vera hjá sjer, játaði þó stuld hans fyrir leitarmönnum. b) á hrútsstuldi frá Jóni Þorleifssyni frá Sviðningi, virtum á 2 rbd. 24 sk., og annars hrúts frá Sigurði Gíslasyni á Hrauni, virts á 2 rbd. Báða borgaði Bjarni eigendunum og viðurkendi þar með sína óheimild á þeim hrútum; einnig á sauði og á frá Ásmundi á Bjarnastöðum, virtum til 5 ríkisdala. c) á ýmislegu öðru, þar á meðal á Ljótssstöðum til 2 rbd., og á óvirtum buxum frá Vatni, hnakki frá Finnþoga á Tjörn, sem eigandinn virti á 1 rbd. og 48 sk.; ferðaskrínu Björns Þorlákssonar á Skriðu með ýmsu í til 40 rbdala virðis. Alt þetta til samans virt á 54 rbd. er að nokkru leyti með nægum og órækum vitnum, og að öðru með eigin meðkenningu Bjarna Jónssonar fullsannað. Sömu leiðis d) að helmingahlutdeild hans í stuldi, frömdum af vinnumanni hans, Guðmundi Dagssyni að Hofstaðaseli, hvaraf Bjarni fjekk 18 rbdala 45 sk. virði, hverjir stolnu munir fundust hjá þessum, sem þó framar fyrir þann stuld hlýtur að sakfellað sem meðvitandi og þjófs-

nautur, en þjófur, fyrst hann stóð að sjálfu verkinu, þar þjófnaðarstraffið sem þyngra innibindur straff fyrir þá hlutdeild hans. En hjer að auk er Bjarni þessi skuldaður fyrir margfaldan annan þjófnað á sauðfje og öðru, sem þó virðist bæði ósannaður, og lítt sannanlegur, þó megnar líkur sjeu um hann, en fullsannað nóg annað finst hjer honum til sakfellis.

Sá ákærði Guðmundur Dagsson hefur fyrir rjetti játað, að hann um nótt brotist hafi inn í skemmu í Hofstaðaseli, og úr henni stolið ýmislegu til 36 rbdala 90 sk. virðis, einnig hamri frá Guðmundi Kolbeinssyni, virtum á 36 sk., ýmislegu frá fleirum og kistli á Suðurlandi, hvar hann þá dvaldi til sjóróðra, sem alt er virt til 40 rb.dala.

Þar báðir þessir ákærðu þjófar áður eru fyrir þjófnað dæmdir, en Landsyfirrjetturinn, við málsins yfirvegun til dóms, saknaði í þess skjölum lögmætrar upplýsingar um Bjarna Jónssonar fyrsta þjófnaðarbrot, og þar um genginn dóm, og eins um Guðmundar Dagssonar fyrri þjófnað, hvar um dómur gekk þ. 27. nóv. 1823, fann þessi rjettur nauðsynlegt þann 7. ág. næstl., áður en dómur fjelli um sekt þessara nú ákærðu sakamanna að krefja þá gengnu undirrjettardóma hjer framlagða, hvað nú er skeð með lögmætum hraða, og virðist fullsannað, að Bjarni Jónsson tvisar áður er fyrir þjófnað dæmdur, nefnilega þ. 1. nóv. 1813 fyrir sauðkinda þjófnað til 3 ára tukthúserfiðis, sem skv. kónsbr. frá 3. maí 1816, það ár breyttist í 3×27 vandarhögg, en þann 12. oktr. 1816, er hann dæmdur í annað sinn fyrir sauðkindaþjófnað til 4 ára erfiðis í Kaupmannahafnar betrunarhúsi, hvert straff þó aldrei finst vera á honum framkvæmt; en þetta virðist þó ekkert vega hon-

um til málsbóta sem áður tvisvar dæmdum, hversvegna hann nú ber sem þjófnaðarsekan í þriðja sinn, að dæma til æfilangs festingarerfiðis í Kaupmannhöfn og til að borga ígjald þess af honum stolna, að því leyti eigendum er ei aptur fengið, ásamt kostnaði málsins sameiginlega með Guðmundi Dagssyni. Þessi ákærði sakamaður finst nú eptir innsendum undirrjettardómi frá 27. nóv. 1823 fyrir þjófnað á einni á og ýmislegu smávegis, áður að vera dæmdur til 28 vandarhagga. Með tilliti til hans freka þjófnaðar nú í annað sinn, jafnvel með broti inn í útihús á nóttu til stuldar, virðist honum þessvegna hæfa 4 ára rasphúss erfiði í Kaupmannahöfn, auk þess að hann borgi vantandi ígjöld hins stolna, og ásamt Bjarna Jónssyni standi allan af málinu löglega leiðandi kostnað.

Í rekstri þess fyrir undir- og landsyfirrjettunum finst engin forsómun.

Því dæmist rjett að vera :

Í Bjarna Jónssonar tilliti á undirrjettarins dómur í þessu máli genginn óraskaður að standa. Guðmundur Dagsson á að straffast með fjöggra ára erfiði í Kaupmannahafnar rasphúsi. Báðir þeir sakfeldu skulu lúka vantandi ígjöld þess, sem hvor þeirra stal, en sameiginlega allan af málinu löglega leiðandi kostnað. Sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum bera 4, en svaramanni hinna ákærðu þar 3 rbd. silfurs fyrirfram af jústitskassanum, mót endurgjaldi af eignum þeirra sakfeldu. Dóminum ber að fullnægja með lögskipuðum hraða, eptir ráðstöfun yfirvalds-

ins, og ídæmd útlát að lúka innan 8 vikna frá dóms þessa auglýsingu. Undir aðför að lögum.

M. Stephensen.

VIII.

Anno 1826, þann 23. oktbr., var í Landsyfirrjettinum uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í þjófnaðarmáli Jóns Rafnssonar og Korts Jónssonar úr Húnavatnssýslu.

Með dómi afsögðum að Hvammi í Vatnsdal, innan Húnavatnssýslu, þann 10. ágúst þessa árs, er Jón Rafnsson bóndi á Njálstöðum, innan sömu sýslu, fundinn sekur í þjófnaði og óheimilu eignarhaldi á ýmsum sauðkindum, og honum þar fyrir ákvarðað fimm ára rasphúserfiði í Kaupmannahöfn, sem fyrir einfaldan þjófnað í öðru sinni, og að svara málskostnaði að tveim þriðjungum, fyrir hvert afbrot hann annars tvisvar áður er dæmdur, en Kort Jónsson, sem undir sama máli er ákærður fyrir sauðabþjófnað, og stuld á nokkrum spítum frá bóndanum Þórði á Efrimýrum, er með áðurnefndum dómi frifundinn fyrir rjettvisinnar frekari ákærum, en tilskyldaður að standa málskostnað að þriðjungi móti Jóni Rafnssyni, — og er þessum dómi með hvern þeir ákærðu hafa sagt sig ánægða, að Norðuramtsins tilhlutun til Landsyfirrjettarins appellerað.

Fyrsta tilefni til þessa máls höfðunar móti Jóni Rafnssyni er það, að í fje hans fundust tvær sauðkindur, ær og gemlingur, sem bóndinn Þórður Þor-

leifsson á Efrimýrum í Engihlíðarhrepp þekti sína eign, hverja Jón Rafnsson ei heldur móti mælti, og var gemlingurinn markaður undir fjármark Jóns, en ærin undir það mark, er Kort Jónsson brúkaði á sumum sínum kindum, og einnig lýsti Þórður þessar kindur að vera móti sínum vilja og vitund sjer fráhorfnar, en undir prófun og vitnaleiðslum þeim, sem hjer af orsökudust, varð það undireins upplýst, að ær tilheyrandi Árna Jónssyni bónda á Sneis og þarað auk önnur, sem tilheyrði Jóni Guðmundssyni bónda á Kúskerpi, voru undir Jóns Rafnssonar óheimilu eignarhaldi.

Að hinn ákærði, Jón Rafnsson, verði að álitast þjófur að þeim umgetna gemlingi, er tilheyrði Þórði á Efrimýrum, og fanst með Jóns Rafnssonar fjármarki í millum hans sauðkinda, er að álita vafalaust, af þeim í undirrjettardóminum framfærðu ástæðum, hvar við bætist, að megnar líkur eru fyrir, að Jón Rafnsson hafi gemlinginn sjálfur handsamað í fje Þórðar, og þá strax markað hann undir sitt mark, og alteins hlýtur hann að álitast þjófur að lambi undan á þeirri, er tilheyrði Árna á Sneis, hvert lamb hann lagði leynd á og heimuglega markaði sjer, en aðferð hans með sjálfa þá umgetnu á er náskyld þjófslegri leynd, og að þeirri, er tilheyrði Jóni Guðmundssyni á Kúskerpi, verður hann fullkomlega að álitast þjófur, þareð hann ekki einasta var svo langt frá að lýsa henni sjálfur, að hann *leyndi henni*, þá eptir henni var lýst, og notaði hana sem sína eign, heldur þar að auki torkendi hana með hornskellingu. Þar á móti virðist þjófnaður á þeirri á, er í hans vörzlum fanst undir marki Korts Jónssonar ei fullsannaður Jóni Rafnssyni á hendur,

þar eð hvergi finst, að hann hafi meðhöndlað hana sem sína eign, heldur einungis geymt hana með öðrum sauðkindum, er Kort átti.

Undirrjetturinn hefur eptir þeim í hans umgetna dómi framtöldu ástæðum, ei álitid Jón Rafnsson, þó hann tvisvar áður sje dæmdur til líkamsstraffs, fyrir að hafa þjófslega tekið annara eign, meir straffsekan, en fyrir einfaldan þjófnað í öðru sinni, en þegar aðgætist, að hæstarjettardómurinn af 17. apríl 1822, sem er sá dómur, er síðast gekk yfir Jóni, dæmir hann til þrenna 27 vandarhagga refsingar, virðist hann með allra hæstnefndum dómi, álitinn sem þjófur í öðru sinni, þar eð hann ei getur álitist í það sinn dómfeldur fyrir sauðkinda þjófnað, með því afbrot þeirrar tegundar ei þá varð upp á hann sannað, heldur einungis þjófnaður á 5 marka virði í öðrum munum, og ekki heldur gat þetta straff álitist sem skerpt straff fyrir einfaldan þjófnað á öðru en sauðfje í fyrsta sinn, þar eð lög útbrykkilega áður tiltóku tveggja ára tukthúserfiði sem maximum fyrir slíkan þjófnað, og þó sauðþjófnaður sje nú sem einfaldur þjófnaður að álíta, er hann þó, bæði í tilliti til síns eðlis, og þeirrar hegningar, er við hann er lögð, önnur saknæmari tegund einfalds þjófnaðar, hversvegna ei verður skilið, að Hæstirjettur hafi með dómi Jóns Rafnssonar 1822, ákvarðað straff fyrir einfaldan sauðþjófnað í fyrsta sinni framinn, þar taka Njálssstaða sauðanna engan veginn var á Jón fullsönnuð, eða þá nokkur sauðþjófnaður. Hvort nú Hæstirjettur með hæstnefndum dómi frá 17. apríl 1822 hafi þar ákvarðað *Jóni Rafnssyni* þrisvar 27 vandarhagga straff fyrir hans í öðru sinni framinn lítilvæga þjófnað til 5 rbmarka

virðis, sem áður hæfði þriggja ára rasphúsvinna eptir tilskip. frá 20. febr. 1789 § 2 með tilliti til kgsbr. frá 3. maí 1816, § 2, sem einungis nefnir „*strafferfiði um 3 ár*“, fyrir hver þrenn 27 vandarhögg dæmast megi, verður Landsyfirrjettinum nú því fremur vafasamt, sem inngangur hæstnefnds kongsbrjefs, og allar þess greinir ljóslega votta, að það er *Íslandi* gefið einungis til ákvörðunar straffa, er samgilda megi *Íslands tukthúss* straffi, og ei ná til annara tilfella, en hvar sektir afplánast mátti áður með tukthúserfiði á Íslandi, en nú með vandarhöggum, án þess, að þar við sje röskuð sú straffsákvörðun um ítrekaðan þjófnað, sem tilskipun frá 20. febr. 1789 í öðrum § sett hefur. Að sönnu er trúlegt, að Hæstirjettur hafi hjer haft fyrir augum tilgang kongsbr. frá 3. maí 1816, sem auglýstur er í hennar inngangi, nefnilega með því að fastsetja vandarhagga straff í stað tukt- eða betrunarhússvinnu í Kaupmannahöfn *eftir það Íslands tukthús var upphafið*, til þess að ljetta á Íslandi þungbærum flutnings-kostnaði sakamanna til Danmerkur straffhúsa, en þar af leiðir samt ekki, að það kongsbrjef hafi nokkurn tíma haft tillit til annars straffs, en *tukthúserfiðis hjer, eða þess igildis í Danmörku*, því síður, sem dönsk strafflög, hvergi leggja *rasphús*, eða *festingarerfiðis* vinnu að jöfnu við betrunarhúsa, þó hvorttveggja sje um viss ár, nje heldur virðast þess ströff jafnbung. Nú sýnir hæstnefnt kgsbr. frá 3. maí 1816, einkum þess § 3—4—5. að þeirra innihald áhrærir einungis *Íslands tukthússtraffa* igildi, fyrir hver það setur og einungis *betrunarhúsa* vinnu um tíma í Kaupmannahöfn, en nefnir alls ekki *rasphúsa*- eða *festingar-erfiði* um

fá ár. Dómstólar Íslands sakna því ennþá lagaheimildar, þeim kunngerðrar, til að mega breyta *rasphúss-* og *festingar-erfiði um fá ár*, hvar eldri lög það áskilja, til dæmis fyrir þjófnað í öðru sinni, en við sauðabjófnaðarstraffi í fyrsta sinni, er nemur þriggja ára tukthúsvinnu eptir kgsbr. 25. júlí 1808 § 8, en þyngra er lengri vinnu nemur í *betrunarhússvinnu* í Kaupmannahöfn, þó sauðabjófnaður sje nú grein einfalds þjófnaðar.

Eigi nú Landsyfirrjetturinn að gizka sjer til, því Jón Rafnsson er þann 17. apríl 1822, dæmdur fyrir litilvægan þjófnað í öðru sinni til þriggja 27 vandarhagga refsingar, finnur hann, auk fyrtaldra ástæðna, einnig þá ólíklega, að Hæstirjettur eptir kongsbrjefum frá 25. júlí 1808 § 7, og 2. maí 1776 § 1, hafi slept hans fyrsta broti með tveggja marka virðis stuldi, óreiknuðu til sakfellis, og því dæmt honum straff í öðru sinni, þá hann stal 5 marka virði, sem fyrir einfaldan þjófnað í fyrsta sinni framinn, fyrst honum var í dæmd þriggja 27 vandarhagga refsing, því að einfalt þjófnaðarmál í fyrsta sinni afplánast reglulega með tvennum 27, og færri vandarhöggum eptir kgsbr. 3. maí 1816 § 2, en beri hann þar hjá saman aðra 2 fallna hæstarjettardóma í málum frá þessu landi, nefnilega þ. 6 maí 1823 í Ingiríðar Eiríksdóttur máli, sem fyrir þrisvar framinn þjófnað, á borð við Jóns Rafnssonar, nefnilega í fyrsta sinni til eins rbd. virði; í öðru sinni til 5 marka, fyrir hvern hún þoldi tveggja ára tukthússtraff; í þriðja sinni til 16 marka virðis, dæmdi henni, sem þessum Jóni Rafnssyni, þrennra 27 vandarhagga refsingu. Líka við allra hæsta dóm þann 27 nóvbr.

sama árs, sem fyrir stórmikinn þjófnað Einars Snorrasonar, hver þó fyrir grófan þjófnað í fyrsta sinni með uppbroti húsa, var áður straffaður með *hæsta straffi einfalds þjófnaðar* í fyrsta sinni, dæmdi nefndum Einari þrisvar 27 vandarhagga refsingu, fær Landsyfirrjetturinn af öllum framantöldum ástæðum og dómum, ei annað ráðið, en að Hæstirjettur hafi með þeim viðtekið sem reglu, að hvar strafferfiði uppá fáein, einkum 3 ár í rasphúsi, eða festingu, eptir eldri lögum ber að ídæma seka, megi slíkt nú á Íslandi afplána með þrennum 27 vandarhöggu, ef ei eptir augljósu boði kgsbr. frá 3. maí 1816 í § 2. og þess inngangi, þá samt eptir líkum ástæðum, til að ljetta þessu landi flutning sakamanna til Danmerkur betrunarhúsa, hvar rasphúss- eða festingarerfiði ei ber um lengri tíma en 3 ár að dæma þó Íslands dómstóla hjerum enn skorti ljósari laga-boð. Þar nú Jón Rafnsson má með því af Hæstarjetti þ. 17. apríl 1822 ídæmda þrisvar 27 vandarhagga straffi álitast, en þótt fyrir sárlitinn þjófnað í fyrsta sinni, og annað sinni, að hafa útstaðið fult þjófnaðarstraff í öðru sinni, mun hans þriðja þjófnaðarbrot nú þessvegna straffast verða með æfilöngu festingarerfiði.

Kort Jónssyni viðvíkjandi finnast að sönnu megnar líkur honum í móti um að hafa stolið á þeirri, og þeim gemlingi frá tengdaföður sínum Þórði á Efrimýrum, sem þessi fann í vörzlum Jóns Rafnssonar, gemlinginn Jóni Rafnssyni, en ána Korti sjálfum markaða, eins þeim af Þórði eptirlýstu ljettvægu spítum, samt skortir móti Korts harðvítugu neitun um þeirra afmörkun, og stuld, fullar lagaröksemdir til að fella hann sem þjóf, því þó hann eptir fram-

burði fjórða vitnis, Gísla Jónssonar á Neðrimýrum (sjá proc. p. 7) hafi fyrir honum í ljósi látið, að hann upp í brekkunum ætlaði að marka 2 kindur, sem Þórður tengdafaðir sinn hafi fengið sjer, hefur Þórður sjálfur kannazt við þessara afhendingu til Korts, hver þar á mót í framburði sínum (Nr. 7, pag. 9) öldungis þverneitar bæði stuldi sínum og afmörkun á þeirri á og þeim gemlingi Þórðar, sem fundust í Jóns Rafnssonar fje, hann með Jóns, en ærin með Korts marki, því vera má, að Jón Rafnsson hafi þessi mörk, en ekki Kort á markað; en þó það vekji megna grunsemd móti Korti, að hann bað Gísla á Neðrimýrum, að ljá sjer hest uppi brekkurnar til að marka þar 2 kindur, sjer af Þórði fengnar, er ósannað, hvort af því varð þar, því seinna framher hann, að hann fyrst hafi þær markað, er fjeð var yfir Laxá komið, vekur það ei heldur minni móti Jóni Rafnssyni, að hann bað bæði Kort og aðra launungar á þeirra afhendingu til sín frá Korti, og þekti þó eiganda beggja. Lika að Jón harðþrætir fyrir alla meðhjálpi með Korti, til að reiða kindurnar yfir ána, þó vitni hafi hana nægilega sannað. En hvað Korts óheimild fyrir spítunum áhrærir, er hún bæði öldungis ósönnuð að lögum af Þórði, enda svo lítilvæg, að Kort eptir Íslands lögum, ei getur fyrir þær einar á þjófnaðarsekt felst. Þar nú engin líkindi eru til, að hans ítarlegri yfirheyrsla afreka muni aðra játningu hans um hvorttveggja, en þegar fengin er, virðist ei hæfa til kostnaðarauka almennings við þessa sakamáls lengri drátt, uppá svo ríkar líkur, að heimvísa fyrir það málinu, heldur nú að staðfesta hjeraðsdóminn, bæði í Korts tilliti, og hvað ídæmdan málskostnað og önnur útlát viðkomenda snertir. Í máls-

ins rekstri fyrir undir- og Landsyfirrjettinum finst engin forsóman, en sóknara þess fyrir Landsyfirrjettinum bera 4, og svaramanni þeirra ákærðu, 3 rbd. fyrirfram af justitskassanum í laun, mót endurgjaldi af þeim sekuðu í sama hlutfalli, sem í hjer-aði er dæmt um kostnað málsins.

Því dæmist rjett að vera:

Jón Rafnsson á að þrælka æfilangt við festingar-erfiði í Kaupmannahöfn, en að öðru leyti á undir-rjettarins dómur í þessu máli genginn óraskaður að standa. Sóknara þessa máls fyrir Landsyfirrjettinum bera 4, en svaramanni þeirra ákærðu 3 rbd. s. fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum Jóns Rafnssonar að $\frac{2}{3}$, en Korts Jónssonar að $\frac{1}{3}$. Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfir-valdsins með lögskipuðum hraða, og ídæmd gjöld að lúka innan 8 vikna frá þessa Landsyfirrjettardóms auglýsingu. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

1827.

I.

Anno 1827, þann 8. janúar, var í þeim konung-lega íslenska Landsyfirrjetti uppsagður eptirfylg-
andi

d ó m u r

í þjófnaðarmáli Jóns Gíslasonar, Magnúsar Eyjólfssonar og meðsekaðra frá Írafelli í Kjós.

Í hjeraðsrjettardómi, afsögðum í Reykjavík, þ. 29. næstl. mánaðar, er pilturinn Jón Gíslason á Írafelli í Kjós fundinn sannur að sök um að hafa á næstliðnu hausti handsamað og skorið fram á Svínadal í Esjufjalli, eitt lamb, sem fanst að vera með marki bóndans Guðlaugs Ólafssonar á Helgafelli í Mosfellssveit, sem og einnig að hafa heim til sín borið, og með öðrum hagnýtt reitur af nokkrum kindum, sem hann hafði fundið á nefndum Svínadal og loksins, að hann hafi skorið og hagnýtt eitt ókunnugt lamb á sama plássi, fyrir hvað alt hann er dæmdur til að liða 40 vandarhagga refsingu.

Magnús Eyjólfsen á fyrnefndu Írafelli, húsbóndi Jóns þessa Gíslasonar, er með sama dómi dæmdur til að liða 60 vandarhögg fyrir það, að hann hafi handsamað og markað sjer sauð einn, er Finnbogi bóndi á Möðruvöllum átti, auk þessa er hann hafður grunaður um og lögsóttur í hjeraði fyrir óheimild á gimbur, og nokkrum lömbum, sem einnig á næstl. hausti hafa fundizt nýmörkuð undir hans mark í fje-hans, og líka hefur í hjeraði undir rannsókn og dóm komið, iskyggileg aðtekt hans fyrir mörgum árum, á sauðkind, er tilheyrði páverandi sóknarpresti hans, nú presti til Garða og Bessastaða, stiptprófasti, Árna Helgasyni og frá bóndanum Einari Einarsyni á Bústöðum í hitt eð fyrra, og loksins er með þessum dómi, kona Magnúsar, Katrin Nikulásdóttir, dæmd til 10 vandarhagga refsingar fyrir óheimila nautn og hirðingu á reitum af þremur dýrbitnum kindum, og dóminum hafa allar þessar framannefndar persónur til Landsyfirrjettarins appellerað.

Í fyrtaldra sakapersóna tilliti verður nú athugandi: 1° Hvað áhrærir vinnudrenginn Jón Gíslason

að um hann er ei saknæmt sannað annað en stuldur tveggja lamba úr högum, og dráp þeirra. Einnig leynileg notkun nokkurra kindaræfla, er hann í högum dauða fann, og heimflutningur þeirra að Írafelli til húsbænda sinna, og mörs nautn hjér um fjöggra eða fimm marka úr einum þeirra 1825, án ræflanna og þeirra markalýsinga. Mest af þessu er af honum sjálfum framborið einum og játað, nema hvað vitni styrkt hafa framburð hans um lambsstuldinn frá Guðlaugi Ólafssyni á Helgafelli, og Írafellsfólk við kannazt bæði suðu þessa mörs fyrir hann 1825, og líka húsmóðir hans, Katrín Nikulásdóttir, að hann heim til hennar borið hafi 3 fundna kindaræfla, nær því öldungis uppjetna, á hverja enga virðingu varð fært að leggja. Hvað hann framborið hefur um skipun og meðverknað húsmóður sinnar, til að fremja hvorttveggja, og um húsbændanna meðnautn, flests af því þannig aflaða, stolna og fundna, er af þeirri náttúru, að þó það fullsannað væri, sem þó alls ekki er, afsaka slíkt í engu þau afbrot fullorðins og vel uppfrædds manns, 21 árs gamals, þar hann ekkert áeggjunar-barn var, en á sjálfur að svara og líða fyrir sín misverk; en hversu líklegt sem vera kynni, að hann satt segi og frambéri eins rjett um aðra og hann einlæglega játar bresti sína, skortir þó hans framburð um húsbændur sína, og Ragnhildi Magnúsdóttur alt lagagildi, sem ásvarinna einstakan og af sökum borinn, úr því hann sjálfur var fallinn, hvers hreinskilni er með öllu óljós eins og annar trúverðugleiki hans í þessum málefnum.

Jón Gíslason er samt eptir eigin meðkenningu sinni sekur í stuldi tveggja lamba og í launung og

óskilum á fjórum fundnum kindaræflum ásamt undandreginni lýsingu þeirra, en fyrir hvorttveggja hæfir honum þó ekki sauðfjárstuldarstraff, heldur fyrir lömbin, sem fyrir minni grein einfalds þjófnaðar, þar sauðapjófnaður nú er orðinn saknæmari grein einfalds þjófnaðar, virðist því fyrir lambastuldinn og ræflana nægileg refsing með 27 vandarhöggum; (en þar lög og dómstólar ekki sekta launung og óskilsama meðferð á fundi með reglulegu þjófnaðarstraffi, heldur öðru vögara tilvöldu, virðist nú Jóni Gíslasyni hafa refsing fyrir hvorttveggja alls með 27 vandarhöggum) og að hann dæmist til þeirra ígjalds og málskostnaðarútláta, sem hjeraðsdómurinn ákveður.

2° Magnúsi Eyjólfsyni viðvíkjandi finst ekkert annað hann algerlega sakfelliandi, löglega sannað, en þjófsleg og leynileg afmarkan eins sauðarveturgamals frá Finnboga Jónssyni á Möðruvöllum og það á Möðruvallarjettar-sauðarjettardag, en þótt líklegast heima á Írafelli um kvöldið, þá þessi sauður virðist fyrst náð hafa þeim aldri, að stuldur hans næmi minstu sauðapjófnaðarsekt. Magnúsar fyrirsláttur, að hann hafi markað hann í rjettinni sjálfri af misgáningi, í ærstað frá Gissuri á Vindási, verður ómerkur, hversu sem hann þrætir fyrir hans ásetta stuld, við fullgildra vitna framburð, um að sá sauður ei kom í Möðruvallarjett, og við þá vitnasönnun, að hann markaði sjer bæði sauð þann og ána. Líkindi nokkur, en þó alls engin áreiðanleg víska, eru fyrir framburði þess seka, Jóns Gíslasonar, að Magnús sama kvöldið hafi markað bæði á Írafellsstöðli. En afsaka hefði mátt hans þjófnaðaráform með þann sauð, ef Magnús hefði

vitnast mjög drukkinn verið hafa um kvöldið, þá hann markaði sauðinn, og ólíkindi þau, að hann ella hefði vogað að stela sauði af næsta bæ, hvar dagleg samganga sauðfjár er á milli, og þá sleppa hinum út til fjárins; líka að hann strax, sem hann vissi, hver hans eigandi var, gekk hreinlega við mörkuninni, sem hann þá vildi láta misgáning heita, hverri afbötun samt ei verður hjer gaumur gefinn, úr því hann ekki strax yfirlýsti þeim misgáningi eptir mörkunina, en slepti sauðnum burt með öðrum sauðkindum og kannaðist fyrst opinberlega við hann, þá eigandinn leiddi sig að eign hans. Honum hæfir því fyrir þennan litla sauðabjófnað eitthvert hið vægasta sauðabjófnaðarstraff, eptir kongsbrjefi frá 25. júlí 1808 § 8, sem samgildi hjerumbil tveggja ára tukthúsvinnu, nefnilega 60 vandarhögg. Því að alt hvað honum er annað gefið að sök í þessu máli, svo sem grunað áform hans fyrir mörgum árum, að draga sjer sauðkind frá stiptprófasti Árna Helgasyni, aðra með vafamarki frá Einari á Bústöðum í hitt eð fyrra í sauðarjettum, og nú tortrygð heimild hans fyrir nýmarkaðri gimbur í fje hans næstliðið haust, og nokkrum lömbum með hans marki, fram yfir öðrum kunnuga lambaeign hans, fyrir hverra heimild hann ei hefur viljað grein gera og loksins laust ósannað vanrykti, sem á heimili hans hefur um hrið legið, er alt þess eðlis, að á meðan ekkert er á hann löglega sannað, sem honum saknæmt, og á meðan enginn löglega leiðir sig sem eiganda að, eða lýsir eptir sínum mistu gripum í hans eignarhaldi, og engin játning eða sönnun um þeirra missi og stuld fram kemur, verður hann ei hjer fyrir lögfeldur.

3° Katrínu Nikulásdóttur, konu Magnúsar Eyjólfs-sonar, er einungis af þeim seka, og þessvegna ómerka Jóni Gíslasyni, borin tilhjálp með honum við skurð annars af þeim tveimur lömbum, er hann stal, og að hafa hirt reitur af 4 kindaræflum, sem Jón fann og færði henni heim, á hverjar reitur ei þótti fært að leggja neina virðingu. Hún hefur samt öldungis þverneitað öllum þeim áburði, nema hirðingu þriggja, næstum ónýtra ræfla, svo að ekkert annað saknæmt finst um hana sannað. Þar nú launung og óskilsöm meðferð fundar, eptir því við nr. 1 hjer að framan tilgreinda, ekki straffast með eiginlegu þjófnaðarstraffi, þar hjer við skortir það verulega þjófnaðaratriði, með ásetningi og leynd að svipta eigendur rjettu eignarhaldi sinna fjármuna; því virðist tilhlýðilegt, að Katrín Nikulásdóttir straffist með 10 vandarhagga aga samkvæmt hjeraðsdóminum, hvern og ber að öllu öðru leyti en fyrgreindu að staðfesta.

Við meðferð þessa máls fyrir undir og Landsyfirrjettinum er engin forsómun vitandi fundin. Sóknara þess við Landsyfirrjettinn bera 4, en svaramanni þeirra ákærðu þar 3 rbd. silfurs, sem fyrirfram gjaldist þeim af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi af eigum þeirra dómfeldu.

Því dæmist rjett að vera :

Jón Gíslason á að straffast með tuttugu og sjö vandarhöggum og Magnús Eyjólfsson með sextíu vandarhöggum, en Katrín Nikulásdóttir agist með 10 vandarhöggum, og sjeu þau hjón Magnús og Katrín að öðru leyti fríkend fyrir rjettvisinnar frekari ákærum í þessu máli. Að öllu öðru leyti á

hjeraðsdómurinn óraskaður að standa. Einnig gjaldi þau þrjú hjer dómfeldu sameiginlega allan af þessu máli löglega leiðandi kostnað til þess loka. Sóknara þess fyrir Landsyfirrjettinum bera fjórir en svaramanni þeirra ákærðu þar þrír rbd. silfurs fyrirfam af justitskassanum móti lögskipuðu endurgjaldi af eigum þeirra seku. Þessum Landsyfirrjettardómi ber fullnustu að veita eptir ráðstöfun yfirvaldsins og ídæmd útlát að lúka innan átta vikna frá hans lölegri auglýsingu. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

II.—III.

Anno 1827, þann 5. febrúar, voru í þeim konunglega íslenska Landsyfirrjetti uppsagðir eptirfylgjandi

dómar

1° Í þjófnaðarmáli, rjettvísinnar vegna, höfðuðu mót Páli Bergssyni og Tómasi Helgasyni í Skaga-fjarðarsýslu.

Sá setti sóknari við Landsyfirrjettinn í þessu máli, sem höfðað var móti Páli Bergssyni og Tómasi Helgasyni í Skagafirði 1825, vinnumönnum í Goðdölum, fyrir grunaðan sauðapjófnað, hverju með þessa rjettar dómi þann 7. júlí 1826, var heimvisað, og sem nú aptur í hjeraði var dæmt að Hofsi þann 4. nóvember sama árs, hefur í málsóknarskjali sínu þann 15. janúar 1827 upphaflega krafizt: „að því yrði heimvisað, þar eð sá lögsótti Páll

Bergsson, sem að sönnu er með dóminum frifundinn fyrir rjettvísinnar frekari ákærum, ei var stefndur til undirrjettarins til að þola þar ákærum og dóm og þar næst vegna meintrar ónógrar rannsóknar út af ósamhljóðun framburðar þeirra lögsóttu Páls og Tómasar, áhrærandi hvíthyrnda veturgamla gimbur, sem Páll Bergsson um haustið 1825 kom fyrir í fóður hjá Jóni á Titlingi, og Davíð Jónssyni á Neðri-Á í Kræklingahlíð, en kvaðst hana fengið hafa hjá Tómasi Helgasyni fyrir 10 merkur smjörs og 10 fiska virði í ferðakaup, en Tómas neitaði því, og kvaðst hafa fengið Páli svartböldotta á, heimta í afgjald af eignarjörð sinni, Núpstöðum í Þingeyjarsýslu, fyrir áminst ferðakaup, nokkuð af ullu, og ein bandreipi, en ekkert smjör“.

Í tilliti til þess fyrra, er að sönnu sú lagaákvörðun (N. L. 1—4—1) viss, „að ekkert megi innan rjettar móti neinum fyrirtaka, sem ekki er löglega þar tilstefndur“, en hjer var samt bæði svaramaður settur Páli Bergssyni, sem ei hefur mótmælt stefnuskortinum fyrir hönd Páls, en seinni lagareglur eru þar í samkvæmar, einkum tilskipunar frá 13. oktbr. 1819, að rannsóknir og vitnaleiðslur í fjarlægum hjeruðum, mega um sakamenn framfara, án þess þeir sjálfir sjeu stefndir til þess að mæta við þær rannsóknir og vitnaleiðslur, sje þeim aðeins forsvarsmaður settur. Líka votta gjörðir og fylgiskjal Litra G þess síðara hjeraðsdóms, að Páll Bergsson var af kammerráði, sýslumanni Briem, kallaður fyrir rjett hans að Grund í Eyjafirði, og kom til yfirheyrslu og viðurmælis á þing þar, þ. 30. septbr. 1826, eptir kröfu sýslumanns Lárusar Thorarensens, til hvers rjettar dómarrinn, í því tekna

prófi, játar bæði undangengna Landsyfirrjettar, og hjeraðsrjettardóma, og það nýja próf í málinu, tekið í Skagafirði, þ. 7. og 9. sama mánaðar, verið hafa sjer sent, og þar í rjettarins höndum, eptir hverjum Páls Bergssonar ítarleg yfirheyrsla þá fram fór, og var þar bókuð öll sú áriðandi skýrsla, sem Páll sjálfur vissi sjer til rjettlættingar um mál-ið að gefa, hvers vegna vafasamt virðast má, einkum þar Páll Bergsson með þeim nýja undirrjettardómi er frikendur fyrir rjettvísinnar frekari ákærum, hvort málinu einungis stefnubrestsins vegna þurfi nú í hjerað að heimvísa, með því líka Landsyfir-rjettarins heimvísunardómur frá 7. júlí 1826 þar vottaði Páli berlega, að Páls sök ekki var útkljáð, hvar af hann vita mátti, þegar hann kallaður var til þings, og tekinn undir nýtt rannsak í sama máli, að þarí mundi fullnaðardómur yfir hann á ný ganga.

Þegar samt aðgætist, að Páll Bergsson, er við undirrjettinn þ. 4. nóvbr. f. á., dæmdur til máls-kostnaðarútláta, og lögsókn honum í móti skipuð og framfærð, og að svaramaður í sakamálum ei fær með þögn eða játningu sinni skuldbundið þann, sem hann forsvara skal, eða með eptirgjöf hans rjettar, eins og í borgaralegum málum; ennframar, að ástæður af lögum útleiddar trauðlega fá hnekt ljósum lagaboðorðum í N. L. 1—4—1, lögleiddum hjer með kongsbrjefi, frá 2. maí 1732, og að jafn-vel tilskip. frá 31. maí 1805 í § 6, og sú frá 3. júní 1796 í § 29, telja stefnur í sakamálum ætíð nauðsyn-legar, eins og allar lögsóknir byrja og grundvallast á stefnum; þar hjá, að Páls meðsigtaði Tómas Helga-son var með stefnu kallaður til að liða ákærun og dóm, en Páll Bergsson ekki, og að bæði undirdóm-

ari og sóknari málsins mátti þó finna jafnt skylt til sama að fyrirhalla Pál, ætti nokkur lögsókn gegn, eða dómur yfir honum að framfara, hvort sem svo þessi falla kynni að nokkru leyti honum til einhverrar frikenningar eða til útláta einna, sem fyrirfram ei mátti vita; loksins að Páll Bergsson, síðan næstliðinn hjúaskildaga um vorið 1826, hvað Landsyfirrjettinum þ. 7. júlí s. á. var öldungis hulið, og mátti líka virðast ólíklegt vegna kgsbr. 25. júlí 1808 í § 1, ekki framar var í Skagafjarðarsýslu lögsagnarumdæmi, heldur sem frí og frjáls maður vikinn með löggildum passa síns yfirvalds vistferlum til Vöðlusýslu, og þar meðtekinn sem löglegur sýslubúi af þessarar sýslu yfirvaldi og undir þess lögsögn kominn, hvað nú fyrst upplýsist af þeim síðara undirrjettardómi, má hvorttveggja til samans orsaka ógildi þess yfir Páli Bergssyni felda hjeradsdóms þ. 4. nóvbr. 1826, og heimvísun málsins í hans tilliti, til löglegs undirbúnings og dóms í hjeradi af Páls núverandi sýslumanni, þó svo að þessi heimvísun ei falli sýslumanni L. Thorarensen til nokkurs kostnaðar eða sekta, þar hann hlýddi beint Landsyfirrjettarins heimvísunardómi málsins þ. 7. júlí 1826, sem hafði skyldað hann til beggja málefni að dæma, þá sem mælt, alls ekkert grunaði Páls burtför úr hans lögsagnarumdæmi, áður en fullnaðardómur fjelli við yfirrjett á mál hans. Að Páli til þeirrar burtfarar samt var af viðkomanda yfirvaldi gildur passi áður gefinn, en þótt undir lagatiltal settum, og með þvílíku skilríki í Vaðlasýslu viðtaka veitt, eru yfirvaldagerðir hverjar hjer ei hæfir um að dæma.

Hvað síðara atriðið snertir sýnist allareíðu við

það rannsak, sem í þessu málsefni hefur fram farið, að vera með vitnum sannað, svovel sem hjer er mögulegt, að Tómas hafi fengið Páli í það umgetna ferðakaup kind, sem honum hafði goldizt af eignarjörð hans; þó vitnin ei geti um, með hverjum lit kindin hafi verið, virðist ei að gera neitt frá eða til, því Páll bar ei fyrir, að hann hafi fengið hjá Tómasi fleiri en eina kind í ferðakaupið, svo ei er um fleiri að villast, en Páll játar sjálfur, að ei sjeu fleiri vottar að sannleika fyrirsláttar hans, um að Tómas hafi afmarkað og fengið sjer þá umgetnu hvítu kind, en Páll einn. Samburður þeirra Páls og Tómasar um þetta efni virðist því trautt muni haft geta neina verkun til frekari upplýsingar um Tómasar málefni; hvers vegna það má nú hjer dæmast.

Það er með Tómasar Helgasonar eigin meðkenningu og málsins kringumstæðum fullsannað, að hann, um haustið 1825, hefur með ásettu ráði og leynilega markað veturgamla hvíthyrnda gimbur undan marki þáveranda húsbónda síns, Sigurðar prests Jónssonar í Goðdölum, undir sitt mark í þeim tilgangi að stela henni, og síðan með hana farið sem sína eign. Hefði hann þetta gert í von um fánlegt samþykki prests þar til, í svokölluðu traustataki, eða misgáningi í staðinn fyrir þá Tómasi af prestinum fengnu gimbur, bráðlega friðmælt við húsbónda sinn, og getið fyrr um það, en eigandinn greip hann í þessu tortryggilega tilteki, mátti það mæla honum bót, en presturinn bar þvert á móti fram, að Tómas hafi með tregðu kannast við sína órjelegu afmörkun þessarar kindar, fyrir hverri honum þarhjá trúað var sem sauðahirði.

Þó nú þessi kind ei sje virt hærri en á 2 rbd., virðist sú vægð, sem kgsbr. frá 2. maí 1776, sýnir þjófnaði á hlutum, sem ei ná 5 rbd. virði, ekki eiga hjer heima, þar eð allur sauðkindaþjófnaður eptir kgsbr. frá 25. júlí 1808 straffast ekki með minna en ígildi tveggja ára tukthús erfiðis, og kind þessi var af lambsaldri komin. Straffið virðist því eptir þessu kgsbr. og með tilliti til seinna kgsbr., frá 3. maí 1816, fyrir Tómas verða mega tvenn 27 vandarhögg, og að hann dæmist til að borga allan hálfan af þessu máli hingað til löglega leiddan kostnað til beggja rjetta, og framvegis að því leyti hans sök við kemur. Sóknara málsins fyrir Landsyfirrjettinum að bera 5 rbd., en svaramanni þeirra ákærðu 4 rbd. s. fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af eignum þeirra Páls og Tómasar, og finnur Landsyfirrjetturinn mál þetta svo rekið í hjeraði, að sektalaust sje eptir atvikum, en við Landsyfirrjettinn löglega.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli, genginn þann 4. nóvember 1826, á í tilliti til Páls Bergssonar ómerkur að vera, en málinu heimvísast til löglegs undirbúnings og nýs dóms áleggingar af Páls Bergssonar núveranda sýslumanni að því leyti Páli við kemur.

Tómas Helgason straffist með tvennum 27 vandarhöggum og borgi hálfan málskostnað allan móti Páli Bergssyni til beggja rjetta, hingað til löglega leiddan af þeirra máli, en framvegis einn að því leyti Tómasar sök við kemur. Sóknara málsins fyrir Landsyfirrjettinum gjaldast 5, en svaramanni þeirra ákærðu 4

rbd. s. af justitskassanum mót endurgjaldi af eigum þeirra sekuðu eða í efnaskorti þeirra við niðurfjöfnun á amtið. Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins og ídæmd gjöld að lúka innan 8 vikna frá hans auglýsingu undir aðför eptir lögum.
M. Stephensen.

2° Í fjárdrápsmálinu úr Húnavatnssýslu.

Þann 14. nóv. 1826 urðu fangarnir Jón Árnason og Pjetur Jónsson af sýslumanni Blöndal og meðdómsmönnum við undirrjett í Húnavatnssýslu, dæmdir til kagstrýkingar og æfinlegs þrældóms í Kaupinhafnar festingu fyrir það þeir um nóttina milli þess 12. og 13. febr. það ár höfðu leynilega út úr fjárhúsum á Langamýri tekið 70 ær, eign Pjeturs bónda Skúlasonar á Gili, hver á Langamýri hafði komið þeim niður til fóðurs, en þeir rekið þær ofan að ánni Blöndu í því áformi, að drekkja þeim öllum í henni ofan um vök. En þar ofviðri og flughálka ónýtti þá viðleitni þeirra, tóku þeir fyrir sig með eins þrællyntri og grimmhjartaðri aðferð, að drepa niður þetta fje, með því að handsama hverja kindina af annari úr hópnun, stinga þær í gegnum hálsa eða undir bóga og hálsbrjóta síðan og lintu ei fyrri þessum leynilegu og skamm-arlegu næturstörfum en 30 ær af fyrnefndum 70 voru stungnar og hálsbrotnar til dauðs, eða svo að engri þessara varð framar líft. Játuðu þeir sig og ráðgert hafa að drepa hvern þann mann — nema húsbónda sinn Jónas á Botnastöðum, hvar heimili þeirra var, — sem hefði kunnað að mæta þeim á ferðinni til tjeðra skálkapara.

Að sönnu var vinnukona á Botnastöðum, Sigríður Sigfúsdóttir, einnig dæmd til 15 vandarhagga aga og til að borga $\frac{1}{4}$ alls málkostnaðar sameiginlega með þeim, og Eyjólfur Jónasson, bóndi á Fjósum, $\frac{1}{4}$ hans; hún fyrir áeggjan og hjálpsemi við fyrnefnda sakamenn til niðingsverks, en Eyjólfur sem grunaður um, að hafa hvatt og jafnvel keypt þá til þess, þó hann fyrir rjettvisinnar frekari ákærum þar um að öðru leyti frikendur yrði. En þar þessi bæði tvö, án efa sannfærð af samvizkunni um sekt sína, ljetu sjer eins og amtið, lynda þennan dóm í þessu tilliti, er máli þessu nú af amtinu og föngunum, Jóni Árnasyni og Pjetri Jónssyni, einungis skotið til Landsyfirrjettarins frekari atkvæða um sekt þessara tveggja fyrir áðurnefnt illvirki.

Svo frábærlega ljót og grimmúðleg fyrgreind mishöndlan á meinlausum skepnum má virðast, og svo haturleg og skaðsöm hún var gegn þeirra eiganda, sem illvirkjarnir áttu ekkert varhefnt við, þar hún miðaði til að gereyða hans bezta bústofni, og þó Landsyfirrjetturinn hafi ei á móti, að flest öll ein-kenni þjófnaðar sjeu hjer að fyrirhitta, svo finst þessum rjetti ísjárvert, að heimfæra sauðapjófnaðarstraff upp á átalðan misgjörning.

Að sönnu má skilja N. L., (sem á Íslandi eru lög-leidd um þjófnað), í 6—17—1, 25—28, að þjófurinn sje búinn að hagnýta sjer eða græða við þjófsverk-ið, og í hjer verandi tilfelli, var það víst fanganna ásetningur að ábatast, nefnilega að fá þóknun hjá Eyjólf, þó launin væru ei að öllu leyti aftöluð, eða tiltekin.

Augnamið og viðleitni þeirra sýnist og hafa mið-að þartil að svipta eigandann hæði haldi og gagni

fjárins. En þeir neyddust til að umbreyta sínu fyrsta áformi að nokkru leyti, og því varð það í raun á endanum ei fullgert, því eigandinn hrepti fjárkroppana undir sínu óbrjálaða fjármarki innan sömu landeignar, og hann hafði látið fjeð á, að sönnu óætilega og litt nýta, vegna þess köfnunin hafði gert þá meir að eignarleyfum en gagnspeningi; enn síður getur Landsyfirrjetturinn veitt meðhald talsmannanna rjettarkröfum, að sakamennirnir eigi að sleppa með fjárútlát og skaðabætur.

Í norskum og dönskum lögum finst trautt nein lagagrein, sem algerlega tilhlýði hjer frömdum óverknaði og þar að auk eru þau ei lögleidd á Íslandi, heldur kynnu eingungis sem subsidiaer lög að consulerast. Í þess eigin lögum, Jónsb. Llb. 39 Farml. 25, er sett straff við fjárdráp og fjörtjón gert í bræði við hatursmann sinn, og sá fyrri af áminstum kapítulum ákveður um eitt einstakt tilfelli, að ef skepnu er misþyrmt upp á einn sjerlega smáanarlega máta, þá varði það æruskerðing: „Höggi maður tagl af hrossi svo að rófa fylgir sekist etc. og heiti maður at heimskari“.

Víst er það að mállausar skepnur hafa engan rjett á sjer í borgaralegu fjelagi, svo löggjafarar straffa aldrei harðýðgi við þær í öðru tilliti en að því leyti, að það auglýsir illvirkjann skaðvænan fyrir manneskjur, er búa í fjelagi með honum. En hitt er líka satt, að enginn þessa ríkis hefur verið svo skammsýnn, að hann hafi viljað láta skálkapar vera óhegnt, er ljeti í ljós bæði þá ósvífni og um leið svo illmannlegt hugarfar, að allskyns ódæði væru af fremjandanum að óttast.

For. 4. marz 1690 setur lífsstraff við innbrot í

hús á næturtíma, sökum þess að þjófurinn sýnist ei ólíklegur til að olla manndrápi, ef honum í laga-leyfi, N. L. 6—12—7, væri sýnd mótstaða. Hjer er þá tómur mögulegleiki, að einn næturþjófur kynni hafa haft í sinni að drepa mann, samt þar tilefni til lífshættu, sem slíkt af lymsku og ofbeldi samtvinnað misverk bakar annaðhvort sjer, eða hús-bóndanum, — sem skerpir straffið. Nú hafa þeir ákærðu fangar, Jón og Pjetur, játað sig fremur seka í þesskonar áformi og ráðagerð, en áminst lagagrein ætlast til, að sannist. Og með áður frásögðu skepnudrápi hafa þeir ljóslega sýnt, að þá brast hvorki illmensku nje áræði til að sálga manneskju, ef svo bæri undir, að hún veitti þeim mótstöðu í framvæmd síns einsetta, þá í annað sinn fyrirtekna skálkapars.

Annað höfuðatriði, sem qualificerar uppáðæmandi glæp, er sú sjerlega friðhelgi, sem kongsbr. frá 24. mars 1786, (til hvers enn seinni af 1808 og 1816 eflaust refererar sig) tilskilja þessa lands ólæstu fjárhúsum, jafnt við betur lokuð íveruhús. Hvarmeð löggjafarinn hefur sýnt, hversu ant honum var um að tryggja þessa lands helztu og minst brigðulu atvinnu.

Yfirhöfuð er landsins yfirrjettur ekki þar í frá-hverfur undirrjettarins álit, að átalið lagabrot sje fult svo ljótt, og jafn skaðvænlegt í allan máta, sem stórstuldur, en felst ei á, að 4 § í For. 20. febrúar 1789, skuli upp á það heimfærast. Miklu síður á hjer við N. L. 6—6—22, því morðásetningur sakamannanna var að engu leyti framkvæmdur, og aldrei hugfestur, nema undir óvissu skilorði.

Eptir grandgæfilega yfirvegum á gjörvöllu eðli

Þess ákærða misverknaðar, og þeim þar til hlýðandi settra laga ákvörðunum, virðist þessum rjetti helzt veljandi einhver af eptirfylgjandi strafftegunum, a) fimm ára agi í Kaupmannahafnar betrunarhúsi, eða í þess stað eitt vægara þjófnaðarstraff eptir kgsbr. af 1808 og 1816, við hverja næstnefndu refsing þó er athugandi, að hún eptir hververandi ástandi ómögulega getur álagzt með tilhlýðilegri, og í öðrum löndum brúkanlegri hörku. Ellegar b) nokkra ára rasphúserfiði, líkt og fyrir *einfaldasta þjófnað* í annað sinn. Hans endilega álit verður, að fjöggra ára rasphúserfiði samsvari bezt laganna augnamiði, að skelfa frá slíkum ódæðum í framtíðinni.

Þau af hjeraðsrjettinum ákveðnu salaría til aktors og defensora þar, virðast ofhá, því sjeu þar í meðreiknaðar ferðaútgíptir etc., svo áttu þær að tilgreinast og heyrðu undir amtsins yfirskoðun.

Þau eiginlegu sakfærslulaun ákvarðast því hjermeð handa saksóknaranum til tveggja rbd. silfurs og til hvors af forsvarsmönnunum til 1 rbd. s. En fyrir Landsyfirrjettinum á sóknarinn að fá 4 rbd. og talsmaðurinn 3 rbd. s., hverjir 7 rbd. útborgist þessum fyrirfram af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi. Málið hefur fyrir báðum rjettum verið löglega fært.

Því dæmist rjett að vera :

Fangarnir Jón Árnason og Pjetur Jónsson straffist hvor um sig með 4 ára rasphúserfiði, í öðru standi hjeraðsdómurinn að því leyti þessum sakamönnum viðkemur, óraskaður hvað skaðagjöld og

máls, samt varðhaldskostnað (til þessa dags) snertir, þó svo að sóknara þess við undirrjettinn gjaldist að þeirra leyti tveir rbd., en hverjum þeirra svaramanni einn rbd. s. Sóknara málsins fyrir Landsyfirrjettinum borgist fjórir rbd., en verjanda 3 rbd. silfurs. Dóminum að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöfun, og ídæmd útgjöld að lúka innan 8 vikna frá hans auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

IV.

Anno 1827, 2. apríl, var í þeim konunglega Landsyfirrjetti uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í þjófnaðarmáli gegn Guðmundi Dagssyni úr Skagafjarðarsýslu.

Með undirrjettardómi, afsögðum að Hofsósi innan Skagafjarðarsýslu, þann 15. febr. þ. á., er Guðmundur Dagsson, nú undir vöktun í Hofsstaðaseli, innan sömu sýslu, dæmdur til að erfiða æfilangt í Kaupm.-hafnar festingu fyrir drýgðan þjófnað í þriðja sinni, og borga allan af því máli við sama rjett leiddan kostnað, en þessum dómi hefur nefndur Guðmundur til Landsyfirrjettarins appellerað.

Málsins heimafingsakt sýnir, að fanginn sjálfur hefur meðkent að hann, sem þá var vinnumaður að hálfu í Brimnesi, hafi nóttina millum 23. og 24. október næstliðna þaðan farið leynilega út að Óslandi og Marbæli í Óslandshlíð, og á þeim fyrnefnda

bæ brotízt inn í skemmu þar á hlaðinu, skamt frá bænum, farið ofan í læsta kistu, sem stóð í skemmunni, og stolið ýmislegu úr henni, sem og einnig úr skrínu, er í sömu skemmu stóð ólæst, en á þeim síðarnefnda bæ, Marbæli, í sömu ferð stolið hvítri þráðardúksskyrtu, sem hjekk þar úti um nóttina; hvað alt til samans er virt til 5 rbd. 16 sk. silfurs, fanst geymt fyrir fangann hjá vinnumanninum, Jóni Jónssyni, í Hofstaðaseli, og var áður saknað af eigendunum, en aptur til þessara komið, og hafa þeir viðkannast sem sína eign.

Það nú þessi þjófnaður svoleiðis fullkomlega er á fangann, Guðmund Dagsson, sannaður, og hann áður er tvisvar, hvorttveggja sinn fyrir töluverðan þjófnað, dæmdur, virðist honum með undarrjettardóminum vera rjettilega ákvarðað æfilangt festingarerfiði, en þótt landsyfirrjettardómurinn af 2. október næstliðins, með hverjum Guðmundur er dæmdur til fjöggra ára rasphúsvinnu fyrir hans þjófnað í öðru sinni, ei sje á honum framkvæmdur, það hann þó er tvisvar dæmdur og tilskipanin af 20. febrúar 1789 hvergi heimtar, að það ídæmda straff sje álagt, til þess að hinn seki geti sætt því, sem lagt er við fyrstu eða aðra og fleiri ítrekanir. Líka virðist það allvel hlýða, að það hann ádæmda festingarerfiði innibindi í sjer rasphússtraffið eptir landsyfirrjettardóminum af 2. október næstl., með því engin viss lagarök eru fyrir, að rasphúsvinna álltist harðari en festingarþrældómur, því annars ætti hinn ákærði vafalaust fyrst að útstanda áðurnefnt rasphússtraff. Undirrjettardómurinn verður því að staðfestast og optnefndur Guðmundur Dagsson þar hjá að tilskyldast að borga allan af máli þessu við

Landsyfirrjettinn löglega leiddan kostnað, hvar í aktori ákvarðast 4 en defensori 3 rbd., hvorttveggja í silfri. Í málsins færslu er hvorki fyrir undir nje yfirrjetti nein forsómun sken.

Því dæmist rjett að vera:

Fanginn, Guðmundur Dagsson í Hofstaðaseli, á að erfiða æfilangt í festingu. Sömuleiðis borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað eptir undirrjettarins dómi, og til Landsyfirrjettarins, þar á meðal til sóknara fyrir þessum rjetti 4, en til síns svaramanns 3 rbd., hvorttveggja í silfri, hverjir 7 rbd. s. fyrirfram lúkast þeim af justitskassanum, mót lögskipuðu endurgjaldi. Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins og hið ídæmda að útgreiða innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

V.

Anno 1827, þann 2. júlí, var Landsyfirrjettarins session haldin, í hverri þá var uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í justitsmáli höfðuðu gegn Árna bónda Jónssyni á Sneis í Húavatnssýslu um grunaðan þjófnað.

Kristján bóndi Jónsson á Litla Vatnsskarði í Húnavatnssýslu, saknaði í sauðarjettum, næstl. haust, vænnrar gimbrar veturgamallar með fjármarki sínu, stúfrifað hægra, sneitt aptan vinstra,

og bita aptan undir, með litlum gulleitum skúfum í hníflastað, gulkorgóttar nokkuð í framan, hverja hann dró sjer fyrst með fleiru fje í Staðarrjett, en þá fjeð degi síðar varð af sveitungum hans á Refstöðum sundur dregið, varð honum þeirrar gimbrar vant. Hann lýsti henni við nágranna, og fyrir norðan sig, en fjeck ei til hennar spurt, fyr en Guðmundur Brandsson á Strjúgseli seint um haustið gaf honum í skyn, að hann sjeð hefði þessháttar gimbur á Vestur-á, en Pjetur Guðmundsson líka gimbur Kristjáns í fje sínu, þar um 3 daga, en ei skoðað markið, nokkuð stúfeyrða, ótjargaða; hafi hún komið úr Sneisarfje, og farið saman við það aptur, hjerum hálfum mánuði fyrir vetur, og var hún þá eignuð Árna bónda Jónssyni á Sneis. Kristján beiddi síðan Guðmund Brandsson, en þessi aptur Árna bónda Jónsson á Tungubakka, að svipast eptir gimbur þessari á Sneis, og þóttist Árni hafa hana þar sjeð einu sinni um haustið fyrri, en síðast seinasta föstudag í sumri þar í kálgarði með öðru fje, og þá með Kristjáns klára marki, en tjargaða eins og aðrar Árna á Sneis veturgömlu kindur; en sama kvöldið skar þessi Árni á Sneis 2 kindur með tilhjálpu konu sinnar einnar, Sigríðar Davíðsdóttur, og var önnur sú kind veturgömul, væn hvítkollótt, hvar um Helga móðir Árna á Sneis, og Þórunn vinnukona, þar hafa vitnað, en úr því spurðist ekkert til Kristjáns gimbrar. Sendi Árni á Tungubakka strax Kristjáni boð um þetta, og rjeði til leitar á Sneis; fór þessi þangað að spyrjast fyrir gimbur sinni, en Kristján bar fram, að Árni á Sneis hefði ekki viðgöngu veitt gimbrar stuldinum, heldur neitað, og svarið fyrir alla vitund um hana, en þó beðið Krist-

ján ekki bregðast ókunnuglega við, þó þessi fengi frá sjer kindarklauf. Líka að Árni hafi skömmu síðar komið til Kristjáns með veturgamla kind, og viljað fá honum, sagt þeim fara margt á milli, ei viljað þræta fyrir, að gimbur sú sem Kristján vantaði, og þar hefði sjezt, kynni að hafa til sín slæðst, sjer óvitandi, enda ætti Kristján þóknun hjá Árna fyrir ærfóður veturinn áður, frá nýjári fram úr, hvar í Árni hefði honum heitið í viðbót við fiskafjórðung Kristjáni goldinn, en þessi vildi ei, vegna ákomins orðróms við gimbrinni taka, en gerði fyrirspurn til sýslumanns, hvort sjer það leyfðist af áður lögfeldum manni.

Af þessu risu nú frumpróf og vitnaleiðslur í þessu máli, tekin þann 11. nóvbr. og 15. desbr., og í Skagafjarðarsýslu 21. desbr., loksins þingað 22. febr. 1827, og dómur í málinu þ. 22. mars næstl., sem frikennir Árna Jónsson á Sneis fyrir rjettvísinnar frekari ákærum, þó svo að hann standi allan af málinu löglega leiðandi kostnað.

Við málefni þess ákærða, Árna Jónssonar á Sneis, finnur nú Landsyfirrjetturinn athugavert: 1. Að hvað viðvikur grunaðri aðtekt hans á þessari gimbur Kristjáns Jónssonar, er allur framburður þessa, en þótt eiðfestur þann 15. desbr. 1826 (sjá process bls. 23) um eigið málefni hans, og þar hjá einstakur, ljettvægur, og að öllu leyti móti borinn, og þverlega fyrir þrættur, nema að því einu, að hann hafi heitið og boðið Kristjáni veturgamla kind, en einungis sem viðbót við fóðrunarkaup, og fyrir annan greiða Kristjáns við sig og fjenað sinn, hvarhjá hann þverneitar allri vitund um og aðtekt á fyrnefndri gimbur hans. Auk ófrómleikaorðs, sem þó lengi

hefur legið á Árna þessum á Sneis, sem áður lögfeldum manni, finnur Landsyfirrjetturinn að sönnu megnar líkur mót honum fram komnar um stuld þessarar gimbrar, sem hvarf öldungis úr fje hans, við hans skurð gimbrar í úthalli síðasta föstudagskvölds í sumri, einungis með tilsjón Sigríðar Davíðsdóttur konu sinnar, sem strax bar inn höfuð og kropp, en þau kölluðu fyrst að því búnu á vinnukonu sína, Þórunni, til að þvo innan úr, en hún sat þangað til inni í bæ hjá Helgu móður Árna (sjá proc. bls. 12); daginn eptir sveið húsfreyjan höfuðið, og ljet það ei áður fyrir annara sjónir koma, hvar á eykur heit hans fyrnefnt, að senda Kristjáni kindarklauf, og tilboð veturgamallrar kindar, ei ólíklega til að eyða umtali hjerum; líka sjón gimbrarinnar af Árna á Tungubakka, sama kvöldið í fje hans, og af fleirum vitnum áður, en engum síðar, samt eru þau vitni einungis einstök, bæði í tilliti til tíma og staðar, og fá ei Árna, mót þverneitun hans um alla vitund um þá gimbur, lögfelt, á meðan ei 2 skilrik vitni, já ekki svo mikið sem eitt hafa staðið hann að hennar þjófnaði, ellegar þennan skýlaust á hann vitnað, ei heldur annað heimilisfólk vitnisbært og áreiðanlegt varð þar um vitnis krafði; þar eptir vitnisburði þriðja vitnis, Árna á Tungubakka (process, bls. 5) og áttunda vitnis, Þórunnar Guðmundsdóttur; vitnisbært fólk var ekkert heima á Sneis það tilnefnda kvöld, á meðan hjónin skáru þær tvær kindur, annað en Helga móðir Árna, og vinnukona, Þórunn þessi, en vinnumaðurinn, Björn Þorláksson var (sór Þórunn, sjá process bls. 12), sendur út að Kirkjuskarði, í hverju framburður fjórða vitnis, Björns þessa Þorlákssonar, er hennar

öldungis samkvæmur (process bls. 6 og 7) og að hann fór áður að heiman, en kindur voru frátektnar, og kom ei aptur heim fyr en fullbúið var að slátra, og sá aldrei höfuðin, nema einn sviðinn og soðinn kjamma með marki á tvírifað í stúf. Vitnisburður Óskar fimta vitnis (process bls. 8) styrkir og sama. En Björns Þorlákssonar, sem á undan fjarlægs og þar hjá hvikuls og grunsams, sýnist vart tækilegur, eins og undirdómarinn með rökum fundið hefur, ei heldur fær hann hjer sem einstakur, felt húsbændur sína, þó eiðfestur væri, því hann vitnar þeim ekkert til vansa, og neitar framburði öllum Guðmundar Brandssonar og Pjeturs Guðmundssonar, sjer og hvítkollóttu gimbrinni viðkomandi, enda voru þeir ólíks efnis, á ólíkri tíð og einstakir, fá því lítið vegið til Árna sakfellis (process bls. 18 og 21).

2. Auk stuldar á Kristjáns gimbur, er að Árna dróttuð óskilsemi að minsta kosti, eða áform að stela 2 lömbum, sem Eiríkur bóndi Jónsson á Skörðugili í Skagafirði sótti í búrið til hans, haustið 1824, en bæði af sjálfum Eiríki er svarið, að mörk hans og Árna á Sneis sjeu mikið lík, eins að Árni ei hafði breytt marki þeirra lamba, nje heldur fyrir þeirra afhendingu staðið, þá Eiríkur lýsti þau sín; líka að Árni áður við aðra lýsti marki á öðru þeirra, sem hann var í efa um, að hann ætti, en hjelt hitt vera sitt; ei heldur fær sú af Eiríki einum fyrirborna tregða Árna, að sýna honum lömbin, hann felt, þar Árni vill það ekki við kannast, en hinn er aleinn til sagna. Þjófnaður á þeim lömbum verður honum því ekki eignaður og vart þjófnaðaráform, á meðan vafi var á, hvort Árna eða Eiríks

mark var á þeim; því heldur má forsómun reglulegri lýsingu þeirra á meðan afsökun finna, en ekki eiga þjófssækt að sæta, sem misdráttur verða má lamba í rjett, með svo násvipuðum mörkum, sem Árni fyrst, rjett áður en Eiríkur sótti þau, kvaðst grunað hafa, að ei væru með sínu rjetta marki, einkum annað þeirra, er hann og segist fyrri sýnt hafa öðrum og lýst því.

3tio. Óregluleg markan veturgamallar sauðkindar, sem stjúpfaðir Árna á Sneis, Guðmundur Ketilsson sótti að Sneis haustið 1825, er og að Árna dróttuð, en alls engar röksemdir og vart nokkrar líkur eru þar um framkomnar, að hann þaraf sje valdur, ei heldur.

4to að hann stolið hafi eða ætlað að stela spítu frá sama, hvernar þessi saknaði, en sem seinna fanst falin. Loksins eru

5to. Árna á Sneis borin þjófnaðar áforms ummæli á sauðum frá hreppstjóra Wormi Beck, ill ráðagerð og hrekkvísi, einnig túlkunartilraun Árna á Tungubakka til stuldar með sjer, en þar einungis einstök vitni, svo sem Árni þessi og Guðmundur Brandsson ber honum eitthvað þvilíkt einstakt, sem Árni á Sneis harðlega fyrir þrætir, og illráðagerð eða ummæli ein, sem í engu efnast, ei sæta sakfellingu verður þvilíkt hjer ei af álitum gert.

Sóknari þessa máls fyrir Landsyfirrjettinum, sýslumaður Finsen, hefur beiðzt að þessu máli yrði frá þessum rjetti heimvísað til itarlegri rannsókna og nýs dóms í hjeraði, vegna þess, a) að sá ákærði, Árni á Sneis, ei var spurður um, hvort hann hefði nokkuð á móti virðingu þeirri, sem Kristján Jónsson lagði á gimbúr sína, b) að Kristján ei hafi með

eiði sannað gimbrina vera sjer horfna mót vilja sínum og vitund, c) vanti lögskipaðan vitnisburð sóknarprests um aldur þess ákærða, d) innsíglun þingbókarútskriftar frá Skagafirði viðvikjandi fram-
burði Eiríks Jónssonar á Skörðugili og e) ítarlegri upplýsingu um lambatökuna haustið 1824 við yfirheyrslu heimilisfólks hins ákærða. — Hvað samt áhrærir greinirnar litr. a og b, sýnir proc. eða frumprófsins bls. 23, að Kristján Jónsson fyrir rjetti hefur staðfest allan sinn, þann 11. nóv. og 15. des. 1826, í málinu gefna framburð með eiði, þar á meðal um innihald beggja þessara greina, hvað þó ei var nauðsynlegt á meðan enginn varð uppvís að gimbrarstuldinum. Þar nú haustlag á veturgömlum sauðum eptir forngildu eru 15 álnir eður 30 fiskar, eru þeir 5 fiskar fram yfir það, er Kristján matti sína gimbur meira líklega tillagðir hennar vænleika vegna, hverjum hann lýsir. Úr skorti þess undir c nefnda sóknarprests vitnisburðar, mátti að hann innan sýslu og átti að bæta, samt virðist nú ei þörf á hans vegna, að heimvísa málinu, bæði þar sá ákærði er áður lögfeldur, giptur og búandi maður, svo um lögaldur hans enginn vafi er, líklega þessvegna að ónógar röksemdir eru framkomnar í þessu máli til hans sakfellingar. Eins er skortur innsíglis sýslumanns Thorarensens undir þingbókarútskriftina, litra D að sönnu lagaformsbrestur þessa, eptir N. L. 1—23—16, samt finnur Landsyfirrjetturinn heimvísunardrátt sakamála, einungis þessa brests vegna, ekki hæfa, ei heldur sektun dómarans óstefnds fyrir hann, loksins eptir c) enga nauðsyn til þess heimvísunar, þar sjálfs Eiríks á Skörðugili svarinn vitnisburður um násvipuð mörk hans og Árna á

Sneis og aðrar undir nr. 2 hjer að framan tilgreindar ástæður lýsa framar vafasamri eign lambanna og þeirra óreglulegri lýsingu, en þjófnaðar aðtekt þeirra.

Að sá ákærði, Árni Jónsson á Sneis, eptir sóknarans varauppástandi, uppá einberar en þótt megnar líkur um stuld á gimbur Kristjáns Jónssonar, nú ei verði hjer sakfeldur sem þjófur, þar til eru hjer að framan taldar röksemdir nr. 1 og enn síður ber þvilíkt fyrir annað, eptir þeim við nr. 2—5 greindu ástæðum, hversvegna Landsyfirrjetturinn finnur helzt hæfa að staðfesta undirrjettarins dóm í þessu máli, sem að öðru leyti en hjer er áhrært er svo meðhöndlað, að eptir kringumstæðunum verði undirdómurum sektalaust. Þó ber þess brests að geta, að þeir áður yfir Árna Jónssyni gengnu dómar, áttu ekki í einberri ályktun að fylgja dómsgjörðunum, heldur heilir og orðrjettir, svo þar af sæist eðli hans fyrra brots og ástæður til hans sakfellis; eins skortir undirdómarans rjettlæting dráttar í fullan mánuð á dómsuppsögn í sakamáli, sem eptir tilskip frá 3. júní 1796 § 33 átti án tafar að falla, en sem þó er að þessu sinni látið ósektað. Fyrir Landsyfirrjettinum hefur meðferð máls þessa verið lögmæt og bera sóknara þess fyrir Landsyfirrjettinum 5 en verjanda 4 rbd. silfurs í kaup fyrirfram af justitskassanum mót endurgjaldi af eigum þess ákærða.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þann 22. mars 1827 á óraskaður að standa. Sóknara þess fyrir Landsyfirrjettinum bera 5 rbd., en verjanda 4 rbd. s. af justitskassanum mót endurgjaldi af eigum hins ákærða, Árna Jónssonar á

Sneis, sem útgreiðist innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

VI.

Sama dag var í hvalrekamálinu úr Snæfellsnessýslu uppkveðin svolátandi

á l y k t u n :

Þeim af appellationssækjandanum canselliráði Scheving framsettu mótmælum gegn verjandans uppástandi um 14 daga, eður meira enn tveggja klukkustunda frests, til þess að svara til þessa máls, finnur Landsyfirrjetturinn ekki að verða meðhald gefið, hvers vegna sá af verjandanum umbeðni frestur verður honum eptirlátinn og rjetturinn hefur ekkert á móti, að justitssecretærinn ljái honum þau í sökinni framlögðu skjöl.

VII.

D ó m u r

uppsagður í þeim konunglega isl. Landsyfirrjetti, þann 20. ágúst 1827, í hvalrekamálinu úr Snæfellsnessýslu.

Þetta mál er risið út af því, að administrator hins konunglega Arnarstapaumboðs, Stefán Scheving, vildi ekki fríviljuglega gera reikning og

skil fyrir $\frac{5}{6}$ landshlutar af þeim smáhvölum, eður marsvínnum, sem ráku á kongsjarðarinnar Ingjaldshólsfjöru þann 11. oktbr. 1824, þegar hann var þar um krafinn af hlutaðeigandi amtmanni, eptir undirlagi hins konunglega rentukammers; þar hann það þá fyrir sig, að hann álti sig vera beneficeraðan með nefndri umboðsjörðu eptir þeirri 16. grein í því honum af amtmanninum í vesturamtinu, þann 6. janúar 1791, gefna instrúxi, og að hann því þar við hefði öðlazzt rjett til hvalreka á Ingjaldshólsfjörum. Þessvegna leiddi hann það hjá sjer bæði að tjá amtinu þennan hvalreka, og líka eins að láta selja það er landsdrottinn bar af þessum feng, við opinbera auktion, sem hvorttveggja hafði honum áður verið fyrirlagt að undirlagi hins konunglega rentukammers að gera, ef hvali ræki á umboðsjarðanna fjörur. Þegar nú háttnefndu collegio var gefið til vitundar þessi veigrun umboðshaldarans að gera skil fyrir og borga til konungsins fjárhirzlu það, sem landshlutarinn hljóp, að umboðslaunum frádregnum, skipaði það, að þráttnefndur umboðshaldari skyldi lögsækjast, ef hann ei góðviljuglega vildi gera þau umbeðnu skil, og þegar hann ei vildi það, var málið höfðað þann 13. nóvember f. á., eptir að sáttatilraun hafði áður þar um forgefins gerð verið. Við extrahjeraðsrjettinn, þann 20. des. síðastl., dæmdist administrator St. Scheving, til að borga $\frac{5}{6}$ parta landshlutar úr þeim uppreknu smáhvölum, með 218 $\frac{3}{4}$ vætt í gjaldgengum landaurum m. m., en málskostnaður skyldi niður falla.

Af þeirri framlögðu landsyfirrjettarstefnu, er það ekki að sjá, að neinn sje stefndur sem partur hins konunglega Interesses vegna til að liða eður með-

taka Landsyfirrjettarins dóm í þessu máli, en þar eð amtmaðurinn í Vesturamtinu hefur umgengizt það við stiptamtið, að hjer við rjettinn yrði mætt til varnar málsins og sá skikkaði verjandi ekki hefur exciperað mót stefnunni, finst það ei skylt ex officio að frávísa henni.

Appellationssækjandinn, administrator Scheving, hefur nú fyrir Landsyfirrjettinum látið sjer til varnar fram færa:

1° að sjer með áðurnefndu instruxi sje ljent jörðin Ingjaldshóll, sem frí beneficium, og eigi hann því sem beneficiarius og sem sá, er með tveimur amtsúrskurðum sje frítekinn fyrir skattstíundar og gjaftollsútsvari með meiru, samt að álíta sem konunglegan embættismann fullan rjett til alls þess reka, er á Ingjaldshólsfjörur kæmi og 2° að þeir uppreknu fiskar hafi ei verið hvalfiskar, heldur marsvín, er sjeu það sama sem hnýsur, hverjar eptir Jónsb. Llb. 7. kap., tilkomi jarðarábúendum einum.

Verjandinn, landfógeti Thorgrimssen, hefur þari móti uppástaðið hjeraðsdómsins staðfestingu, og farið því fram að 16. gr. þess umboðshaldaranum gefna instrux, gefi honum ekki annan rjett en þann, sem venjulega er tilstaðinn leiguliðum eður fyrirsvarsbændum; marsvín sjeu ekki hið sama sem hnýsur; það sem honum sje ljent með instruktioninni undir nafni af „Fiskeri og Rettigheder“, muni vera innifalið í búðarleigum, ver og móttollum m. fl.; hvort umboðshaldarinn sje embættismaður eður ekki, gerir þar hjá hjer hvorki til nje frá; hann sje ekki að álíta sem beneficeraðan með Ingjaldshóli (eptir íslenzkri merkingu orðsins), því

það kallist ekki aðrir en prestar, sem sjeu konglegir embættismenn; að Ingjaldshóll sje einasta ljentur honum til friábúðar og nota, en ekki sje það ákveðið, að sú jörð skyldi vera perpetueruð administrationinni o. s. frv.

Hvort þá á Ingjaldshólsfjörur haustið 1824 upp-
reknu fiska beri að álitast sem hvali, marsvín eður
hnýsur, sýnist ekkert að gera til eður frá , því fyrir
utan það, að það er alkunnugt, að landsdrottinn
ætið plagar, að taka landshlut af marsvínum eins og
af stórhvölum, þar sem þeir koma á hans reka, má
það við samanburð Llb. 7. og Rb. 2. kapitula, álit-
ast að vera vafalaust, að landsdrottinn og þeim, er
reka hefur keypt, eru áskilin öll þau höpp, sem á
fjörur koma, nema því minna verði nemi. Nú er það
víst, að marsvín mjög sjaldan reka fá í einu, held-
ur venjulegast í stórflokkum og væri það því mjög
órimilegt og öllum rekalögum ósamkvæmt, að þess-
háttar hvalreki skyldi vera leiguliðans, en þótt hann
væri margfalt meira virðis en einn einasti stór-
hvalur, sem reka kynni á sömu fjörur.

Aðgætist það ennfremur, að marsvína finst hvergi
getið í lögunum sem þeirra fiska, er tilheyra skyldu
leiglendingi, og að appellationssækjandinn sjálfur
hefur áður, eins og af processinum má ráða, sem
umboðsmaður konungsins, hirt landshlutinn af þeim
marsvínum, sem árið 1813 ráku á umboðsjarðanna
fjörur, svo verður það auðsætt, að appellationssækj-
andinn engan rjett getur haft sem leiguliði til þess
umþrætta rekafengs.

En að sú 16. grein í þeirri appellantinum, sem
umboðshaldara meðdeildu instruktion gefi honum
þann uppástaðna rjett til marsvínanna, eins og hann

sjálfur í landsdrottins stað ætti allan jarðarinnar Ingjaldshólsreka, getur ei fengið meðhald, því:

1° Finst konungurinn, sem umboðsins eigandi, aldrei að hafa gefið sína allranáðugustu staðfestingu uppá instruktionina, hvernar amtmaðurinn þó hefur vænt í niðurlagi hennar; einasta má það sjá af processins fylgiskjali, lítra B nr. 8, að hið konunglega rentukammer sýnist að hafa ekkert annað haft á móti henni en það, sem á er drepið í nýnefndu fylgiskjali.

2° að appellationssækjandinn sje sem administrator Arnarstapaumboðsjarða með tveimur amtsúrskurðum fritekinn frá að svara tíund, skatti, gjaf-tolli o. s. frv., sannar ekki, að hann sje konunglegur embættismaður, eður sem þar fyrir beneficeraður með jörðinni Ingjaldshóli með sama rjettartilkalli, sem svokallaðir beneficiarii plaga að njóta: það má því heldur heita vafasamt, hvort administratores eigi að njóta þessa frelsis, sem hið konunglega rentukammer hefur í samaslags casu, þann 24. maí 1823, gefið fyrirnefndum amtsúrskurðum gagnstæða resolution.

3° orðatiltækin í pl. 4. maí 1728 § 2, eru svo skilmerkileg um þann rekarjett, sem klaustrum eður umboðsjörðum, sem eru undir forpaktningu, tilkemur, að þau engan veginn geta heimfærzt hjer hvar umboðið er administrerað og rekar þess einmitt eptir instruxinu 6. janúar 1791 eru áskildir kongsins fjárhirzlu.

4° Loksins finst það ei með berum orðum í optnefndri 16. grein instruktionarinnar, að umboðshaldarinn skuli njóta meiri rjettugheita sem ábúandi Ingjaldshóls, heldur en leiguliðagagni svaraði; meining orðatiltækjanna þar í „Med tilhörende

Fiskeri og Rettigheter“, má eins og jafnan er reglan við útpýðingu beneficiorum ei interpreterast öðruvísi en strikte, og liggur þá ei meira í þeim, en að umboðshaldarinn skyldi njóta af jörðinni alls leiguliðagagns, það er að skilja, fiskiútvegs og annara svonefndra hlunninda, sem jörðinni fylgja. Það er þarhjá venjulegt, að í konunglegum kaupbrjefum sje á þessa leið tekið til orða: „Strand og andre Rettigheter og Herligheder“. Þetta síðasta orð innbindur í sjer eptir þess etymologisku merkingu, eignar, umráða og afrakstursrjett, og vafalaust er í því innifalin sá rekatilkallsrjettur, er landsdrottnei, sem eiganda tilkemur. Án efa hefur það ei heldur verið instruentsins meining, að umboðshaldarinn skyldi sjálfur eiga allan reka á Ingjaldshólsfjörum, því þá myndi það hafa verið greinilegar tiltekið, en skeð er, annaðhvort í 16. greininni, eða þó heldur verið undantekið í þeirri 14., hvar honum er fyrirlagt, að gera skil fyrir „ $\frac{5}{6}$ Dele af alle Hvalfiske som maatte drive paa Hans Majestæts Gods i Om-budet“.

Að öllu þessu aðgættu, finst það rjettast, að hjer-aðsdómurinn standi að öllu óraskaður, og að málsins kostnaður einnig við Landsyfirrjettinn, af sömu röksemdum, sem tilfærðar eru í tjeðum dómi, til-dæmist hvorugum málspartanna.

Verjandinn hefur ennfremur krafizt þess: a) að administrator Scheving, verði álitinn fyrir hans í sjerhverju tilliti eins ótilhlýðilegu sem ósæmilegu breytni gegn amtmanni Thorsteinssyni, hvort heldur sem vini hans eður yfirvaldi, í því að framleggja og láta hjeraðsaktinn innfæra án hans vilja og vitundar extract af einu öldungis privatrjefi þessa

til hans, dagsettu 28. jan. 1825, og b) að appellationssækjandans manadarius, kancelliráð, Jónas Scheving, annaðhvort verði tilbærilega álitinn fyrir sinn ótilhlýðilega ritmáta í því fyrra innleggi hans til Landsyfirrjettarins, samt að þau meiðandi orðatiltæki, sem hann þar í valið hefur amtmanni Thorsteinssyni, verði mortificeruð, ellegar ef þetta ei framgang fengi, að amtmanninum geymdist rjettur til frekara tiltals og kærumáls gegn kancelliráði Scheving eður öðrum hlutaðeigendum.

Hið fyrra uppástandið getur hjer því siður til greina tekizt, sem það ekki finst í hjeraðsprocessinum, að nokkur mótmæli hafi verið gerð gegn framleggingu brjefsins í rjettinn, og viðurparturinn ekki er til Landsyfirrjettarins stefndur að sæta kærumæli eða sektardómi fyrir það. Það sama gildir einnig um verjandans annað uppástand a, að kancelliráð Scheving er ekki af honum stefndur, hvorki til að dæmast til útláta eða heyra orð sín mortificeruð. Það má þar hjá álitast sem óviðkomandi aðalmálinu og því ekki geta komið undir Landsyfirrjettarins álit fyrri en það hefur verið meðhöndlað við hjeraðsrjett, við hvern amtmanninum má vera innanhandar að átelja það. Samt finst kanselliráð Scheving að verðskulda aðfinningu fyrir hans ótilhlýðilega ritmáta í innleggi hans til Landsyfirrjettarins, og þessvegna eptir 1—12—3 og í analogi af 1—9—10 að eiga að láta úti 3 lóð silfurs til justitskassans. — Af því leyti þetta mál hefur verið fært við Landsyfirrjettinn eptir yfirvaldsins skipun vitnast það, að það hefur af þeim skikkaða talsmanni verið forsvaranlega varið.

Því dæmist rjett að vera:

Heimaþingsdómurinn í þessu máli genginn þann 20. desbr. 1826 á óraskaður að standa. Kostnaður þessa máls við Landsyfirrjettinn tildæmist hvorugum málspartanna. Fyrir ótilhlýðilegan ritmáta í innleggi sínu til Landsyfirrjettarins á kancelliráð Jónas Scheving að láta úti til justitskassans þrjú lóð silfurs, en verjandans frikari ákærupóstum gegn honum og appellationssækjandanum administratori Stefáni Scheving frávisast þessum rjetti.

Það ídæmda á að vera borgað innan átta vikna frá þessa dóms lögregri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

Sem p. t. lögsettur justitiarius

Ísl. Einarsson.

VIII.

Anno 1827, þann 3. september, var í Landsyfirrjettarins þá haldinni lögskipuðu session uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í þjófnaðarmáli Páls Bergssonar, nú frá Eyjafjarðarsýslu.

Með landsyfirrjettardómi af 5. febrúar yfirstandandi árs er þessu máli á ný heimvísað í tilliti til þess ákærða, Páls Bergssonar, nú til heimilis á Miklagarði innan Eyjafjarðarsýslu, til löglegs undirbúnings og nýss dóms áleggingar af hans núverandi sýslumanni, að því leyti nefndum Páli viðkemur. Eptir þessa dóms fyrirmælum eru á ný í hjeraði, bæði innan Eyjafjarðar- og Skagafjarðarsýslu, fyrir-

teknar rannsóknir og vitnaleiðslur í málinu, og loksins í því dómur genginn að Grund í Eyjafirði þann 14. næstliðins mánaðar, með hverjum Páll Bergsson er fyrir meintan þjófnað á þeirri hvíthyrndu á, er hann kom fyrir til fódurs á Neðri-Á og leyfislaust flakk til Eyjafjarðarsýslu haustið 1825, dæmdur til að sæta 64 vandarhagga refsingu og borga allan málskostnað m. fl., sem dómurinn með sjer ber, og hefur Páll frá þessum dómi til Landsyfirrjettarins appellað, eins og einnig amtið hefur frá þeim sama af rjettvisinnar hálfu appelli lýst. — Í þessa dóms fyrirsögn eru líka bandreipi nefnd, er sá undir málsins fyrri færslu ákærði, Tómas Helgason, kveðst hafa fengið hjá Páli Bergssyni, hvar fyrir þessi þrætir, en sem Jón Sigurðsson, nú á Saurbæ innan Skagafjarðarsýslu, hefur með eiði frá skýrt, að hann hafi mót vilja sínum og vitund mist þann tíma, sem Páll var hjá honum vinnumaður, og svoleiðis tilheimilað sjer. Tómas Helgason þar á móti fyrirborið, að hann geti sannað, að hann hafi, sama sumarið hann fjekk þau, opinberlega frá skýrt á hans og Páls þáverandi sameiginlegu heimili, Goðdölum, að reipin væru sjer af þessum fengin, en þar eð hvorki Páll Bergsson nje nokkur annar er í málssóknarskipaninni í hjeraði af 5. maí þ. á. fyrir nefnd reipi settur undir lögsókn, þá getur hjer ei til greina tekizt, hvort hann eður aðrir eru að þeirra stuldi valdir, þar á móti virðist það hlýða, að geyma justitien sinn rjett til lögsóknar í þessu efni, ef nauðsynlegt virðist.

Í þessu mál verður þá fyrst umtalsefnið, hvort sá ákærði Páll sje valdur að kindastuldi eður ei og finst hann þá að hafa fært heimild fyrir þremur af þeim kindum, nl. tveim eldri og einu lambi, sem hann rak

norður í Eyjafjarðarsýslu haustið 1825, en fyrir þeirri fjórðu, hverri hann kom fyrir á Neðri-Á í Eyjafjarðarsýslu, og hann er grunaður um að hafa stolið frá prestinum, sjera Sigurði Jónssyni í Goðdölum, hefir hann borið Tómas Helgason sem heimildarmann, en þessi aptur neitað, að hann hafi hana hjá sjer fengið. Ærkind þessa treystir þar á móti sjera Sigurður hvorki sjálfur nje neinn hans vegna sjer til að heimila honum með eiði, og það er ei heldur með öðru móti sannað, að hún sje frá neinum stolin, hvers vegna sá ákærði Páll ei getur móti neitun hans, í hliðsjón af N. L. 6—17—2, 3, 11, 13 og 14 artt., álitizt fullsannur að sök um að hafa stolið henni, þó megnar líkur annars mæli þar í móti honum, sem hljóta hinsvegar að verka, að lögsóknin gegn honum verður að álitast með góðum rökum höfðuð, og að hann í tilliti til þessa kindarstuldar einungis friast frá rjettvisinnar frekari ákærum móti að hann borgi málskostnað. Hið sama er enn heldur að segja viðvíkjandi þeim kindum, sem sum vitni hafa fram borið, að hann sem smali 1825 á Goðdölum hafi eignað sjer, með því það er ei sannað, að þær hafi frá neinum stolnar verið, nje heldur að Páll hafi þær nokkurntíma hagnýtt sem sína eign, eins og hann þar hjá neitar að hann hafi sjer þær nokkurntíma eignað.

Hvað nú þarnæst viðvíkur þess ákærða ferð til Eyjafjarðar án húsbóndaleyfis, um haustið 1825, þá finst hann ei þar fyrir af þessum að vera ákærður, og þar eð hún ei heldur skeði í þeim tilgangi að hlaupa burt úr vist sinni, kann hann ei þar fyrir að álitast lausgangari, og verður því einnig frá frekari ákærum í þeim pósti að frifinnast. Í málsins

rekstri er engin forsómun sken. Aktori fyrir þessum rjetti bera 4, en defensori 3 rbd. silfurs í málsfærslulaun.

Þvi dæmist rjett að vera:

Páll Bergsson á fyrir rjettvisinnar frekari ákærum í tilliti til sauðfjárstuldar og landhlauparaskapar frí að vera, hvar á móti hann borgi allan af seinustu sókn máls þessa fyrir undir- og yfirrjetti löglega leiddan kostnað. Áhrærandi þau frá Jóni Sigurðssyni í Saurbæ innan Skagafjarðarsýslu stolnu bandreipi geymist justitien sinn rjettur á móti þeim, sem hún álitur rjettan hlutaðeiganda til lögsóknar, ef nauðsynlegt virðist. Aktori fyrir þessum rjetti bera 4 en defensori 3 rbd. silfurs fyrirfram af justitskassa móti lögskipuðu endurgjaldi af eignum Páls Bergssonar, eða með niðurjöfnun á amtið, ef þær ei til hrökkva. Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu. — Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

IX—X.

D ó m u r

í meinbugamáli Guðmundar Eiríkssonar á Naustum í Skagafirði, uppsagður í hinum konunglega íslenska Landsyfirrjetti þ. 24. sept. 1827.

Með summarískum processi gengnum þann 22. júlí 1826 hefur þáverandi sýslumaður í Skagafjarðarsýslu, J. Espólin, dæmt Guðmund Eiríksson á Naustum, er sjálfviljuglega mætti án stefnu og játaði

á sig barneignarbrot með alsystur konu sinnar Hildar, að nafni Abigael Nikulásdóttur, í 3 rbd. s. útlát til sveitarinnar, og að borga 24 rbs. s. til þess setta sóknara, samt eins mikið til talsmanns síns.

Sá dómfaldi ljet sjer þetta áfelli lynda, en mun eptirá hafa sótt um við amtið, að það yrði sjer á líkan hátt og hörbæturnar eptirgefið. Þegar nú Norð-uramtið hafði hjer um leitað aðkvæða þess konunglega danska cancelliis, skipaði það að áminstur dómur skyldi af rjettvisinnar hálfu innstefnast til yfirrjettarins. Þetta er nú skeð og hefir sóknarinn einsog defensor þess fyrir Landsyfirrjettinum framfært a) að sökin sje ólöglega höfðuð af sýslumanni Espólin; b) að tengdir þess ákærða og barnsmóður hans sjeu ei sannaðar með neinu öðru en hans eins meðgöngukenning og uppástendur því, að Guðmundur Eiríksson dæmist frí frá öllum ákærum í þessu máli, en hjeraðsdómarinn til að standa allan af málinu löglega leiðandi kostnað.

Auk þessa, að höfðun málsins rjettvisinnar vegna í hjeraði af fyrrum sýslumanni Espólin, er yfirvalds en ei dómara verk, sem hjer ber ei um að dæma, finnur Landsyfirrjetturinn þá bresti við meðferð þess í hjeraði, að það nú án lögmætari skilríkja verður hjer ei undir algjörlegan dóm tekið viðvíkjandi eðli þess og sakfelli hins ákærða, Guðmundar Eiríkssonar, þó framið barneignarbrot framhjá konu hans með alsystur hennar annars væri vafalaust meinbugabrot, því einber játning hans um brotið verður hjer öldungis ónóg til meinbugasönnunar án hans sóknarprests embættisvitnisburðar um hjónaband þeirra Guðmundar og Hildar konu hans og nær það stiptaðist, um hennar líf þá brotið tilfjell, og

hvenær það vitnaðist, en einkum um skyldugleika þeirra Hildar og Abigael sannaðan með glöggri ætt-ernistöflu.

Því finnur Landsyfirrjetturinn nú fulla nauðsyn til að heimvísar þessu máli í hjerað til löglegrri meðferðar, útvegunar lögmætari skilríkja í fyrtöldum greinum og dóms áður en Landsyfirrjetturinn fái það dæmt. Nú virðast sóknara málsins fyrir Landsyfirrjettinum bera 3, en svaramanni þess ákærða 2 rbd. s. í laun fyrir þess sókn og vörn af justitskassanum.

Eftir kringumstæðunum finst dráttur og meðferð málsins fyrir undirrjettinum ekki sektandi, en fyrir Landsyfirrjettinum lögmæt.

Því dæmist rjett að vera :

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þann 22. júlí 1826 er til síðu settur, en málinu heimvísast á ný til lögmætari meðferðar og dóms af núveranda sýslumanni í Skagafirði, eftir glögg og áreiðanleg fengin skilríki frá sóknarpresti hins ákærða, Guðmundar Eiríkssonar, um þær í þessa dóms umgangi tilnefndu greinar, til löglegrar upplýsingar og sönnunar þessa máls. Sóknara þess fyrir Landsyfirrjettinum bera 3 rbd. en verjanda 2 rbd. s. af justitskassanum í laun fyrir þess sókn og vörn. Dóminum að fullnægja eftir ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

2°

D ó m u r

í meinbugamáli Ásmundar Ásmundssonar frá Írafelli í Skagafirði, uppsagður í hinum konunglega Landsyfirrjetti þann 24. september 1827.

Með undirrjettardómi frá 1. febrúar 1826 er Ásmundur Ásmundarson á Írafelli í Skagafirði dæmdur til 4 rbdala silfurs útláta til fátækra, og borgunar á málskostnaði, og áhrærir dómurinn einungis hans meintu straffs verðskuldan fyrir barneignarbrot með Helgu Stefánsdóttur, hálsystur konu sinnar Sesselju Gísladóttur, vegna þeirra nátengda, en ei sekt fyrir hans með henni framið hórdómsbrot, sem burt fjell fyrir bón konu hans.

Þær í þessum dómi ákvörðuðu fjesektir hafði hlutaðeigandi amtmaður, með brjefi til kancelliisins frá 5. des. næstl., sett til háttnefnds collegii umdæmis, hvort ei mættu eptirgefast nefndum Ásmundi, og að það mætti uppáleggjast fyrveranda sýslumanni Espólín að borga þann kostnað sem máls þessa meðferð í hjerði hefur af sjer leitt, en kancellið bauð með úrskurði þann 17. febr. þ. á., að málið skyldi rjettvísinnar vegna til Landsyfírrjettarins innstefnast undir hvers dóm það nú þess vegna er af amtmanninum lagt.

Sóknari málsins fyrir þessum rjetti hefur nú krafið undirrjettardóminn dæmdan ómerkan um þetta mál, hverri kröfu þó ei verður að því leyti meðhald gefið, sem hann sjálfur hefur sókn framfært viðvikjandi eðli og sakfelli sjálfs málsins, hvert og eptir meiningu kancelliisins úrskurðar ber við Landsyfírrjettinn til yfirvegunar að taka; þar hjá stendur ekki sjálfs málsins höfðan undir Landsyfírrjettarins umdæmi sem yfirvalds en ekki dómaraverk. Þar á móti finnur þessi rjettur þá bresti við meðferð þessa máls í hjerði, að það nú án frekari og lögmætari skilríkja, ekki verður hjer tekið undir algjörlegan Landsyfírrjettardóm um eðli þess og sakfelli með öðru þaraf leið-

andi. Því þó vafalaust væri sakfelli Ásmundar fyrir meinbugabrot framið með hálf systur konu sinnar, Helgu Stefánsdóttur, virðist hans einber játning um það brot eins ónóg til þess sönnunar, eins og laus skriflegur og óeiðfestur vitnisburður í rjett lagður undir nafni konu hans Sesselju Gísladóttur þarum, þareð embættisvitni sóknarprests þess ákærða um þeirra vensli með staðfestri ættartölutöflu, sem bæði sanni skyldugleik þeirra Sesselju Gísladóttur og Helgu Stefánsdóttur, og undireins að sú fyrri sje Ásmundi gipt og hvenær, og nú á lífi, og að Ásmundur hafi barn átt og nær með hálf systur konu sinnar, mátti ei undanfella að útvega við þessháttar málsmeðferð.

Því finnur Landsyfirrjetturinn nú fulla nauðsyn til að heimvísa þessu máli í hjerað til löglegri meðferðar, útvegunar lögmætari skilríkja í fyrtöldum greinum og dóms, áður en Landsyfirrjetturinn fái það dæmt.

Nú virðast sóknara málsins fyrir Landsyfirrjettinum héra 3, en svaramanni þess ákærða 2 rbd. s. í laun fyrir þess sókn og vörn af justitskassanum.

Eptir kringumstæðunum finst dráttur á meðferð málsins fyrir undirrjetti ekki sektandi, en fyrir Landsyfirrjetti lögmæt.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur genginn í þessu máli þann 1. febrúar 1826 er til síðu settur, en málinu heimvísast á ný til lögmætari meðferðar og dóms af núveranda sýslumanni í Skagafirði, eptir glögg og áreiðanleg fengin skilríki frá sóknarpresti hins ákærða, Ásmundar Ásmundssonar, um þær í þessa dóms inn-

gangi tilnefndu greinir til löglegrar upplýsingar og sönnunar þessa máls.

Sóknara þess fyrir Landsyfirrjettinum bera 3rbd., en verjanda 2 rbd. s. af justitskassanum í laun fyrir þess sókn og vörn. Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

XI.

Þann 1. október 1827 var í þess konunglega Landsyfirrjettar lögskipuðu session í Guðmundar Davíðssonar í Barðastrandarsýslu fyrir þennan rjett stefnda þjófnaðarmáli feldur svolátandi

úrskurður :

Landsyfirrjetturinn finnur nauðsynlegt, áður en hann leggur nokkurn dóm á þetta þjófnaðarmál Guðmundar Davíðssonar, að óska frá sýslumanninum í Skagafjarðarsýslu fulla útskrift þess yfir nefndum Guðmundi í Skagafirði fallna dóms þann 2. apríl 1814, senda Landsyfirrjettarins justiarío með lögskipuðum hraða.

M. Stephensen.

XII.

Anno 1827, þann 15. október var í Landsyfirrjettarins session uppkeðinn svolátandi rjettarins

úrskurður :

Þann 4. september 1826 hefur Landsyfirrjetturinn dæmt þann í þessu máli gengna pólitirjettardóm

þ. 5. október 1825 ómerkan og heimvísað því á kostnað hins setta dómara til löglegri meðferðar og dóms, hverra dóma getur upphaflega í þessa dómsakts bls. 1, en fyrir það finnast hvergi þessum dómsgerðum fylgjandi þessi Landsyfirrjettardómur, eða honum fylgjandi skjöl; ei heldur þau fyrri undir-rjettarakta og vitnaleiðslur í þessu illyrðamáli, sem varðar ærutjón og stórsektir þess ákærða, Einars Snorrasonar, áður en Landsyfirrjetturinn leggi nokkurn dóm á mál þetta, því ber sóknara þessa máls fyrir Landsyfirrjettinum áður en dómur á málið falli við þennan yfirrjett á kostnað þess setta dómara að útvega fyrnefnda í málinu gengna undir og Landsyfirrjettar akta og dóma, og senda þá Landsyfirrjettarins justitiario, hvar til honum veitist nauðsynlegur frestur.

XIII.—XV.

Anno 1827, þann 17. nóvember, var í Landsyfirrjettarins þá haldinni session, uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

1° í þjófnaðarhilmingarmáli Halls bónda Jónssonar frá Efri-Hömrum í Rangárvallasýslu.

Þann 26. júlí þ. á. er Hallur bóndi Jónsson á Efri-Hömrum í Rangárvallasýslu, dæmdur við aukarjett í Gullbringusýslu til 10 vandarhagga refsingar fyrir þjófnaðarhilmingu með Jóni nokkrum Jónsyni, vinnumanni Helga stúdents Helgasonar í Ytri-Njarðvík, framins af Jóni þann 10. maí þ. á. á nefnd-

um bæ um miðjan dag, á hjer um 80 sk. s. virði í brennivíni úr læstu útiskemmulofti Helga stúdents, á meðan þessi og flest fólk þaðan var við kirkju, hverjum þjófnaði og þjófnaðaráformi Hallur Jónsson, þá útróðrarmaður þar á bæ, fanst að vera bæði meðvitandi og hilmandi. En þótt nú nefndur Hallur hafi skotið því hann snertandi dómsatkvæði til Landsyfírrjettarins, finnur samt þessi rjettur hann engar ástæður haft hafa til þvílíks appels, þar það af ítrekuðum játningum Halls Jónssonar fyrir polití- og aukarjettinum er ljóst, að hann bæði grunaði þjófnað Jóns á þessu brennivíni frá húsbónda sínum, og latti hann þó ei þess stuldar, og þó hann berlega að sönnu ekki rjeð til að stela því, heldur til að fara svo varlega fram, að ei ásæist við stuldinn, það hann samt líka að fylla legil sinn með brennivíni, sem vitnað er, að tekið hafi um 3 potta, þág af því honum vitanlega stolna brennivíni hjer um 1 pott og $\frac{1}{2}$ pela, leyndi því stolna, og varð síðan opt tvisaga í framburði sínum, um þessa hans þjófnaðar meðvitund og hilmingu, hversvegna — enn þótt verðhæð þess, er hann þannig af því stolna naut og daldi sje lítil, — Landsyfírrjetturinn finnur þá honum dæmdu hegningu að vera lögmæta, sem einhverja þá minstu, er vor hjer gildandi lög ákvarða til straffs minni háttar óráðvendni og varmensku. Hjeraðsdóminn ber því í Halls Jónssonar tilíti að staðfesta, og þessum allan kostnað málsins til Landsyfírrjettarins að standa, þar á meðal virðast sóknara þess fyrir Landsyfírrjettinum bera 4, en svaramanni þess ákærða þar 3 rbd. s., sem fyrirfram útgreiðist þessum svaramönnum af justitskass-

anum mót endurgjaldi af þeim dómfelda. Mál þetta virðist fyrir báðum rjettum löglega meðfarið.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómur í þessu máli genginn þann 26. júlí þ. á., á að því leyti hann áfrýjaður er, óraskaður að standa, og ber Halli Jónssyni allan þess kostnað til Landsyfirrjettarins að standa, og þar á meðal að gjalda 4 rbd. s. í laun til þess sóknara, en 3 rbd. s. til síns svaramanns, hverjir 7 rbd. s. fyrirfram útgreiðist þeim af justitskassanum mót endurgjaldi af Halli Jónssyni. Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins, og ídæmdan kostnað að lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

2° Í þriðja hórdómssektarmáli Guðmundar Jónssonar á Læk í Skagafirði.

Guðmundur Jónsson á Læk innan Skagafjarðarsýslu er uppvís orðinn að þrisvar framkvæmdum hórdómi fram hjá konu sinni. Fyrir hans fyrstu tvö brot var honum sektin uppgefin með 2 amtsúrskurðum, þ. 9. nóvbr. 1824, og 1. ág. 1825, vegna fyrirbónar konu hans, Þorbjargar Gísladóttur, en þriðja hórdómsbrot hans með vinnukonu Guðrúnu Jónsdóttur varð uppvíst 23. júní 1827, svo framhald lausungar hans í hórdómi er þar við hneyxlanlega augljós orðin ár frá ári. Þar nú enginn vafi finst á um þessi brot hans, ber hans nú í þriðja sinni framinn hórdóm að straffa, samkvæmt boði kongsbrjefanna frá 25. júlí 1808, 3. maí 1816 og 21. maí 1823, með tvennum 27 vandarhöggum. Hvar hjá honum ber allan af máli þessu löglega leiðandi

kostnað að standa, hvar á meðal sóknara þessa máls fyrir Landsyfirrjettinum virðast bera 3, en svara-
manni Guðmundar 2 rbd. s., hverjir 5 rbd. útgreiðist
þeim af justitskassanum mót endurgjaldi af Guð-
mundar Jónssonar eigum. Mál þetta virðist fyrir
báðum rjettum löglega meðfarið.

Því dæmist rjett að vera :

Guðmundur Jónsson á Læk á að hýðast tvennum
27 vandarhöggum og standa allan af þessari máls-
sókn gegn honum til beggja rjetta löglega leiðandi
kostnað, hvar á meðal sóknara þess fyrir Lands-
yfirrjetti bera 3, en svaramanni Guðmundar 2 rbd.
s. í laun, sem fyrirfram útgreiðist þessum af justits-
kassanum mót endurgjaldi af eigum þess dómfelda.
Þessum landsyfirrjettardómi ber eptir ráðstöfun
yfirvaldsins að fullnægja og ídæmdan kostnað að
lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu
undir aðför eptir lögum.

3° Í þriðja hórdómsbrotsmáli Jónatans Jónssonar
í Skagafjarðarsýslu.

Jónatan Jónsson á Garðakoti í Skagafjarðarsýslu
er þann 30. apríl 1812 dæmdur til 9 rbd. courants
hórdómssektar í fyrsta sinn með Guðrúnu Gísla-
dóttur, og 2 rbd. útláta til justitskassans. Aftur varð
hann hörsekur 1823 með vinnukonu sinni Guðrúnu
Þorkelsdóttur, sótti um konunglega náð til uppgjaf-
ar sekt sinni, og fjekk eptir kongsbrjefi frá 21. maí
s. á. þann 4. nóvbr. af amtinu sjer veitta hálfa
uppgjöf sektarinnar; enn í þriðja sinni varð hann
hörsekur á næstliðnu sumri með vinnukonu sinni
Ingibjörgu Helgadóttur, fyrir hvert brot hann nú

til straffs ákærist. Um hann er vitnað, að hann gipzt hafi konu sinni nálægt fimtugsaldri, verið í hjónabandi með henni nú sjötugri og langvaranlega heilsupjádri, sem lengi hafi verið honum örðug byrði í hverju tilliti ásamt því, að hann hefur látið lengra á milli brota sinna, og þau fyrri með sektum afplánað að mestu, honum virðast hæfa 30 vandarhögg til refsingar, auk þess að hann standi allan af þessu máli löglega leiðandi kostnað, hvar á meðal sóknara þess fyrir Landsyfirrjettinum bera 3, en svaramanni hans 2 rbd. s. (þar báðir fluttu hjer undir eins annað mál), hverjir 5 rbd. s. þó útgreiðist þeim af justitskassanum fyrirfram mót endurgjaldi af Jónatans búi.

Mál þetta virðist annars við undir- og Landsyfirrjettinn löglega meðfarið.

Því dæmist rjett að vera:

Jónatan Jónsson á Garðakoti í Skagafjarðarsýslu á að hýðast 30 vandarhöggum, og standa allan af þessari málsókn löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara þess fyrir Landsyfirrjettinum 3, en til síns svaramanns þar 2 rbd., hverjir 5 rbd. s. þó útgreiðist þeim fyrirfram af justitskassanum mót endurgjaldi af eigum þess sakfelda.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins og ídæmdan kostnað að lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum .

M. Stephensen.

Anno 1827, þann 3. desember, var í Landsyfirrjettarins þá haldinni session uppsagður eptirskrifaður

d ó m u r

í málinu móti Einari Snorrasyni í Vestmannaeyjum, fyrir skammaryrði móti sýslumanni Abel í dómarsæti.

Með dómi af 4. septbr. næstliðins árs var þessu máli, sem höfðað var móti þáverandi fanga, Einari Snorrasyni í Vestmannaeyjum, fyrir smánaryrði, er hann hafi leyft sjer mót sýslumanni J. N. Abel, er þessi sat í dómarsæti, heimvísað til nýrrar meðferðar og svo framvegis, vegna þeirra bresta, sem í nefndum Landsyfirrjettardómi eru taldir, eins er málsins frásaga í honum útlistuð. Stríðscancellisekreteri og sýslumaður í Rangárvallasýslu, Bonnesen, hefur því meðhöndlað þessa sök að nýju, og að heimili sínu, Velli, þann 2. júlí þ. á., þannig í henni dæmt rjett að vera, „að þau skammarlegu ærukrenkjandi orð og sakargiptir, sem þáverandi fangi, Einar Snorrason í Vestmannaeyjum, framvarpaði fyrir rannsókunnarrjetti þann 29. júlí 1825, mót sýslumanni samastaðar, J. N. Abel, skuli ekki orsaka velnefndum sýslumanni nokkra niðrun eður ærukrenking í nokkurn máta, því þau dæmast hjer með dauð og marklaus. Einar Snorrason borgi sín 3 mörk, og tapi þarvið æru sinni, samt borgi þrenn 40 lóð silfurs til sýslumanns Abels, og til hans (Einars) skikkaða svaramanns 4 rbmörk silfurs“. Þessum dómi hefur Einar Snorrason til Landsyfir-

rjettarins appellerað, og hefur rjetturinn með úrskurði þ. 15. oktbr. næstliðins ályktað, að fleiri málinu tilheyrandi skjöl yrðu að útvegast á kostnað undirdómarans, áður en dómur í því hjer verður afsagður, og eru þau sömu, nefnilega sá fyrri akt þess fyrir báðum rjettum nú hingað innkominn. Skammaryrði þau, sem Einar Snorrason í þessu máli ákærast fyrir — eru þarí innifalin, að hann fyrir rannsóknarrjetti, þann 29. júlí 1825, þá sýslumaður Abel sem rannsóknari, spurði hann, „hver þann lifrarkassa hefði átt, sem hann hefði tekið, hvort heldur sjera Stefán Þorsteinsson í Hildisey, eða Hólmabraður“, svaraði nefndum sýslumanni, sitjandi í dómarasæti, hjer uppá þannig: „*Jeg er ekki annar eins andskotans kassahjófur og þjer*“, og að hann sannarlega hafi þessum orðum talað, verður að álitast fullvíst, með því 2 vitnin, Páll Thorarensen og Jón Pálsson, fullvissa um, að hann hafi þessum sömu orðum talað, og þriðja vitnið, nefnil. Jón Einarsson ber ekki á móti, að orðin hafi þannig löguð verið, heldur er í óvissu um, hvort Einar hafi sagt þau svo eða „*jeg er ekki meiri andskotans kassahjófur en þjer*“ (sýslumaðurinn), svo vitnið hefur þó tekið þau í sömu meiningu, eins og það mátti vel skiljast, sem það fyrumgetna orðatiltæki, þar eð vitnið segir, að það hafi fegið viljað grípa fyrir munn Einars, þá hann orðið talaði. En fjórða vitnið, Eyjólfur Hreiðarsson, ber, að orð Einars hafi verið „*jeg er ekki meiri andskotans kassahjófur, en þið*“, en um þennan Eyjólf er það aðgætandi, að skýrsla hans við þá fyrri vitnaleiðslu í málinu (sjá pag. 9) er samhljóða þeirra hjer fyrst umgetnu vitna, Páls Thorarensens og Jóns Pálssonar, og hlýt-

ur hans fyrri skýrsla því heldur að vera merkari, sem hann bæði er samhljóða tveggja þeirra vitna, sem enn eru stöðug og viss í þeirra framburði, og líka protokolum, en hans seinni því einungis vera orsakaða af hans minnisdeyfð á háum aldri. Smánaryrði þessi voru hlutaðeiganda upplestin af protokolum, og þá vefengdi enginn, að þau væri rjett bókuð, en á móti Páls Thorarensens gildi sem vitni eru engar gildar ástæður framfærðar. Hjer við bætist ennfremur, að hinn ákærði sjálfur segist ekki heldur (pag. 28 og innlegg hans) hafa kveðið svo að orði, sem Eyjólfur Hreiðarsson í seinna sinni vitnaði, heldur þannig: „Jeg er enginn ansk. kassabjófur, eins og þú“, sem þó hins ákærða skýrsla hjerum væri rjett að öllu leyti, gefur þá sömu meiningu, eins og þau protokolleruðu, og af þeim fyrstnefndu vitnum fráskýrðu orð, og sú meining er eptir íslenzka málsins eðli, að hann hefur skuldað sýslumann Abel í dómarasæti fyrir þjófnað, því hefði sú verið meining Einars, sem hann síðar hefur viljað úr þeim gera, hefði hann orðið að segja, *heldur en fyrir eins og þjer*, en það blótsyrði, sem hann viðbætti styrkir ennfremur hans smánandi tilgang með þessi orð, en orðatiltækið er *að vera*, eða *vera ekki annar eins þjófur*, og hinn, sem jafnað er við, sýnir skýlaust, að sá talandi kallar þann þjóf, sem við er jafnað.

Þessi orð eru því ómótmælanlega það, sem lög-in kalla sýslumanns Abels, „æru og virðingu krenkjandi“, og eru því rjettilega af undirrjettinum álitin varða ærutjóni fyrir þann ákærða, uppá hvers afbrot í þessu efni N. L. 6—4—18 eptir málavöxtum hjer má heimfærast, því þó hann ei standi í N. L. 1stu

bók áhrærir hann þó *þinghelgi*, í hverju efni N. L. hjer mega gilda, sem venjan einnig hefur viðtekið í tilliti til annara afbrota móti þinghelginni, alt eins eru bætur eptir silfurlóðatölu hjer viðteknar eptir Norskulögum eins og 3 marka bæturnar eptir þeim til ærutjóns í þessu tilfelli mega brúkast, bæði vegna þess áðurtalda, og líka með hliðsjón af tilskipun af 18. júní 1784, sem sýnir, að æruleysisströff eptir N. L. megi jafnvel í öðrum tilfellum áleggjast hjer í landi, en áfellið fyrir þann ákærða yrði þar að auki engu mildara eptir íslenskum landslögum, þó hann til IV marka æruleysisbóta til kongs, en fullrjettis til þess smánaða dæmdur yrði eptir Jónsbókar Mannh. 15, 27. Þar á móti sýnist N. L. 6—21—7 miður hjer við eiga, því hann bæði áhrærir annað tilfelli en 6—4—18, sem fastsetur þetta fullrjetti, en þessi seinast nefndi articuli gefur enga orsök til að auka það straff, sem í honum er ákvarðað við öðrum sektum en sjálfur hann tiltekur.

Sá ákærði, Einar Snorrason, hlýtur því að dæmast til að gjalda sín þrjú mörk, hvarvið hann tapi æru sinni, en hans umgetnu smánaryrði verða nú að mortificerast, og hann þar að auki dæmast til að bæta ein 40 lóð silfurs til sýslumanns Abels, og standa allan af þessa máls rekstri í fyrri sinni fyrir báðum rjettum löglega leiddan kostnað, þó engin laun til svaramanns við undirrjettinn, fyrst hann alls engra beiddist, en nú til Landsyfirrjettar, að því leyti þessa rjettar úrskurður frá 15. október þ. á. ei undanskilur, þar á móti á fangelsi hans, ef hann þar ennþá gistir, strax að linna. Sökin er vítalaust rekin. Í laun tilkoma sóknara fyrir Landsyfirrjetti 4 rbd., en

verjanda 3 rbd., hvorttveggja í silfri, er fyrirfram lúkist þeim af jústitskassanum, mót endurgjaldi af Einari Snorrasyni.

Þvi dæmist rjett að vera :

Þau af Einari Snorrasyni fyrir rannsóknarrjetti í Vestmannaeyjum, þann 29. júlí 1825, móti sýslumanni Abel framvörpuðu smánaryrði eiga dauð og ómerk að vera, og ei koma nefndum sýslumanni til skaða á æru, embætti eða hans góða nafni og rygti í nokkurn máta. Hvar á móti Einar Snorrason á fyrir þau að bæta sínum þremur mörkum, og þar við verður ærulaus, sömuleiðis 40 lóðum silfurs til fyrgreinds sýslumanns Abels, og standa allan af þessa máls rekstri í fyrri sinni fyrir báðum rjettum löglega leiddan kostnað, að fráskildum sendifararkostnaði eptir þeim fyrri landsyfirrjettardómsgerðum, samkvæmt rjettarins úrskurði þann 15. október þ. á. Þar á meðal ber honum að lúka 4 rbd. laun til sóknara málsins og 3 rd. til síns svaramanns við Landsyfirrjettinn, hvorttveggja í silfri, er fyrirfram gjaldist þeim af jústitskassa mót endurgjaldi af þeim dómfelda, hvers fangelsi, ef hann ennþá nokkurt gistir, strax á að linna. Dóminum ber að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

1828.

I.

Anno 1828, þann 24. marz, var í Landsyfirrjettarins session uppkveðinn svolátandi

d ó m u r

í þjófnaðarmáli Guðmundar Davíðssonar frá Barðastrandarsýslu.

Með gengnum dómi þann 10. júlí 1827 að Berufirði í Barðastrandarsýslu, er Guðmundur Davíðsson, seinast til heimilis á Grund í Reykhólasveit, dæmdur fyrir sviksamlega leynd á fundnu fje, og aðrar þjófslugar tiltektir, til 5 ára erfiðis í Kaupmannahafnar festingu, og til að gjalda allan löglega leiddan kostnað af málssókn honum á móti, hverjum dómi hann skotið hefur til Landsyfirrjettarins.

Guðmundi Davíðssyni er í þessu máli gefið að sök:

- a, að hann stolið hafi peningum og sauðskinnnum frá Þórði beyki Thoroddsen á Reykhólum, og peningum frá Bjarna bónda Jónssyni á Skerðingsstöðum;
 - b, nokkrum íslenzkum húslestrabókum frá Jóni bónda Einarssyni á Reykjanesi í Strandasýslu, og í sömu sýslu skaröxi frá Andrjesi bónda Guðmundssyni á Kolbeinsá;
 - c, að hann ekki lýsti brekání, sem hann þóttist fundið hafa árið 1823 í Flatey, en sem meinast tilheyra kaupmanni Kúld þar.
- Í tilliti til a, er samt aðgættandi, að sá ákærði hefur

stöðugt neitað þeim peningastuldi og alteins, að hann hafi apturskilað hlutaðeigendum peningunum. Þar nú þetta síðara ekki er með vitnum fullsannað og það fyrra ekki öldungis, ber hann að frikenna fyrir frekari ákærum um þá grein, b, þær umgetnu húslestrarbækur hefur sá ákærði sjálfur játað sig flutt hafa með sjer frá Reykjanesi í Strandasýslu heim til sín, en fyrirbórið, að þær hafi verið sjer ljeðar af eiganda þeirra, Jóni Einarssyni. Þó bar hann fyrir við vitnið Kristínu Arnórsdóttur, að hann hafi þessar bækur keypt, en sá fyrirsláttur hans verður nú að metast ógildur mót Jóns og fleiri vitna eiðfestum framburði, sem sannar, að þær eru eigandanum mót vitund hans fráhorfnar, þó ein skýrsla eigandans ekki sje aflögð í heimildareiðsins verulega og viðtekna formi, má hún samt metast jafngild sem eiðföst, en meining og innihald virðist hið sama. Eins má eigandi skaraxarinnar álítast að hafa löglega helgað sjer axarblað það, sem Friðrik kapellann Jónsson keypti að þeim ákærða, en fyrirsláttur þessa að hafa sjálfur smíðað það ómerkur metast, svo hann fyrir það axarblað og fyrnefndar húslestrarbækur verður þjófur að dæmast; er því í tilliti til c, ónauðsynlegt að meta, hvort aðtekt hans á því umgetna brekání sje heldur heimfærandi til þjófnaðar, eða til sviksamlegrar meðferðar á fundnu fje, þar straff fyrir þvílíkt verður einnig að innibindast í hinu fyrir hans þjófnað á fyrgreindum munum. Annað honum borið gripl, svo sem á magáli, spítum og þeim fyrnefndu sauðskinnnum m. fl. er öldungis ósannað.

Að sönnu fann Landsyfirrjetturinn undirrjettargerðum máls þessa, undir nr. 2 viðtengda útskrift

af þingbók Eyjafjarðarsýslu, haldandi málssókn og dóm um þjófnað af Guðmundi þessum Davíðssyni framinn á 20 pundum fiska, hvorttveggja framfarið við manntalsþings og aukarjetti í Siglufirði, þ. 19. og 20. júlí 1816, hverjar dómaragerðir miunast á a), að Guðmundi þá ekkert forsvar var fyrir þeim rjettum sett, en að hann sjálfur seinna daginn framkom með eitthvert skjal sjer til málsbóta, b) að hann með kammerráðs Briems aukarjettardómi þ. 20. júlí 1816 varð fyrir þennan þjófnað dæmdur til þrenna 27 vandarhagga refsingar, sem eins og sá dómur herm-ir í 2. sinn sekur fundinn í þjófnaði, því hann yfirlýsir, að sá ákærði Guðmundur Davíðsson hafi í Skagafjarðarsýslu, þ. 2. apríl 1814, dæmdur og straffaður verið „fyrir viðlíka á sig kominn þjófnað“ með nærfelt frekasta politiaga“, c) að Guðmundur Davíðsson ljet sjer Briems fyrnefnda dóm frá 20. júlí 1816 lynda, og varð eptir honum straffaður þ. 28. septbr. 1816, en þó nefndur dómur lýsi, að sá fyrsti yfir Guðmundi fallni dómur þ. 2. apríl 1814 fylgi dómsgerðunum, fanst kammerráð Briem samt öldungis að hafa undanfellt með þeim að útgefa þann dóm og öll í hins þjófnaðarmáli í öðru sinni framlögðu skjöl. Þar nú fyrnefndur dómur frá 20. júlí 1816 nefndi Guðmundar fyrsta brot að eins, „sem viðlíka á sig kominn þjófnað“, sem hans *annað* brot með stuldi 20 punda fiska, og honum í *fyrsta sinni* tildæmt straff, sem „nærfelt frekasta politiaga“, án þess að tilgreina, hversu hann eða sá fyrsti þjófnaður lag-*aður* var, fann Landsyfirrjetturinn með tilliti til konungsbrjefa frá 25. júlí 1808 § 7, 2. maí 1776 § 1, 15. oktbr. 1783 og 3. maí 1816 § 4, áður en dómur nú yrði lagður á sekt Guðmundar Davíðssonar fyrir

ákærðan þjófnað hans í þriðja sinni, og til þess þunga sakfellis, sem liggur við það brot, nauðsynlegt þ. 1. oktbr. f. á. að krefja þann fyrsta yfir Guðmundi þ. 2. apríl 1814 gengna dóm fyrir þjófnað hjer framlagðan, svo að þaraf sæist stærð og eðli hans fyrsta brots, og því fyrir það á hann dæmda straffs.

Þessi dómur er nú loksins fyrir Landsyfirrjettinn fram kominn, hjer auðkendur með Litra G. og finst nú með honum fullkomlega upplýst, að það straff sá dómur tiltók, ekki var politiagi, heldur verulegt þjófnaðarstraff, enda nefnir sá dómur hvergi politiaga, heldur að alvarlegt þjófnaðarstraff hæfi honum fyrir hans fyrsta freka þjófnaðarafbrot, sem þó virðingu þeirra muna, er hann þá stal vanti auðsjáanlega, numdi miklu meiru en 5 rbd. virði. Guðmundur Davíðsson verður því að álitast sem við hann straffaður með reglulegu þjófnaðarstraffi í fyrsta sinn.

Hvað nú áhrærir þann síðari yfir honum gengna dóm, þ. 20. júlí 1816, var honum að visu þá enginn svaramaður settur, en sjálfur framlagði hann varnarskjal fyrir sig, svo Landsyfirrjetturinn finnur ekki, að hin kringumstæðan hjer verka meg, að sá dómur, sem fyrir löngu er samþykktur og framkvæmdur, geti nú álitizt sem enginn, því án efa hefur praxis á seinni tímum leyft sjer í þjófnaðarmálum að setja lagaverkun undangenginna óhnektra dóma úr gildi, einungis í því tilliti, að þeim mundi hafa orðið breytt verulega, hefði þeim verið til æðri rjetta skotið, hversvegna sakaðir líða mættu verulegan órjett, væru þeir gildir teknir. Þar á mót mundi það sýnast sjálfu sjer gagnstætt, einungis

vegna brests á lögsóknarformi, að setja laganna almenna, mikilvæga lögsóknarform um óappelleraða dóma til síðu. Í þá veranda tilfelli mundi útfallið að lokunum ei orðið hafa þeim ákærða vægara, þó máli því, sem hann 1816 var lögsóttur fyrir, og þar áföllnum dómi hefði appellerað verið, en þar þessum þá var fullnusta gjör, mátti hann hjá Guðmundi sömu aðvarandi verkun hafa, sem hver annar dómur; virðist því optnefndur dómur frá 1816 nú í þessu máli sömu verkun til straffsákvörðunar hafa eiga sem þjófnaðardómur í öðru sinni.

Þar nú Guðmund Davíðsson er að álita sem tvisvar áður fyrir þjófnað dæmdan, virðist honum nú hæfa hegning fyrir einfaldan þjófnað í þriðja sinni framinn, samkvæmt tilskip. frá 20. febr. 1789 § 3 með æfilöngu festingarerfiði.

Sektandi brestir við meðferð þessa máls í hjeraði eru ei fundnir, en við Landsyfirrjettinn virðist hún lögmæt. Sóknara í hjeraði bera 2 rbd. s., en svaramanni þar 1 rbd. 48 sk. í kaup, en annan kostnað málsins hæfir viðkomanda amtmanni að meta.

Við Landsyfirrjettinn bera 4 rbd. sóknara þess, en 3 rbd. svaramanni þess ákærða, sem greiðist fyrirfram af justitskassanum. Þessum tveimur síðarnefndu, hvern og sjerhvern annan af málsókn þessari löglega leiðandi kostnað, þeim sakfelda Guðmundi Davíðssyni ber að standa, að því leyti eigur hans tilhrökkva, en að öðru jafnist það vantandi niður á amtið að lögum.

Því dæmist rjett að vera:

Guðmundur Davíðsson á að erfiða æfilangt í festingu, og borga allan kostnað málsins fyrir undir-

og Landsyfírrjettunum, og sjerhvern annan af því, löglega leiðandi, þar á meðal 2 rbd. silf. til sóknara þess í hjeraði en 1 rbd. 48 sk. s. til síns svaramanns þar, og til þess sóknara fyrir Landsyfírrjettinum 4, en til síns svaramanns þar 3 rbd. s., hverjir 7 r.-bankadalir silfurs útgreiðist þessum siðarnefndu fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af eignum þess dómfelda, eður í þessara skorti með lögskipaðri niðurjöfnun á amtið.

Dóminum ber að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

II.

Sama ár og dag var feldur svolátandi

úrskurður:

Þareð aktor fyrir Landsyfírrjettinum hefur í málssóknarskjali af þessa dags dato finaliter uppástaðið Jóhann Jónsson á Engihlið dæmdan til kagstrýkingar og æfilangs erfiðis í festingu, og sama var í hjeraði krafizt og meðdómsmenn þessvegna í málinu útnefndir af hjeraðsdómaranum, en þeir ekki nú finnast að vera til Landsyfírrjettarins innstefndir til að forsvara sinn dóm, hvað aktor hjer hefur prælíminariter áталиð og krafizt, að málsins framgangi samkvæmt N. L. 1—4—1 verði frestað unz þeir meðdómsmenn, sem það í hjeraði dæmt hafa eru stefndir til Landsyfírrjettarins, — svo álitur Landsyfírrjetturinn það tilhlýðilegast, að sýslumaður Blöndal birti þeim meðdómsmönnum, sem

hann í þessari sök útnefnt hefur, lögmætt fyrirkall samkvæmt kongsbrjefi af 25. júlí 1808 § 5 til þeirra dómaraverk hjer að forsvara, áður en frekari sókn eða vörn í þessu máli fyrir rjettinum framfari.

III.—IV.

Anno 1828, þann 8. apríl, var haldin Landsyfirrjettarins session, hvar þá voru uppsagðir eptirfylgjandi

d ó m a r :

1° Í meinbugamáli Ásmundar Ásmundssonar á Írafelli innan Skagafjarðarsýslu.

Í Landsyfirrjettarins heimvísunardómi föllnum þann 24. sept. næstliðins árs er það upp talið, sem bresta virtist við meðferð í hjeraði á því barneign-armeinbugamáli, sem fyrrum sýslumaður í Skagafjarðarsýslu, Jón Espólin, höfðaði móti Ásmundi Ásmundssyni á Írafelli innan sömu sýslu fyrir barn-eign með Helgu Stefánsdóttur, hálf systur konu nefnds Ásmundar, Sesselju Gísladóttur, að nýnefndri konu Sesselju lifandi og undir hjónabandi hans með henni, — en uppádæmdi þann 22. júlí 1826.

Þessum Landsyfirrjettarins heimvísunardómi er nú fullnægt með nýjum, af núverandi Skagafjarðarsýslumanni, Lárusi Thorarensen, þ. 22. des. næstl., afsögðum hjeraðsdómi, með hverjum Ásmundur Ásmundsson er öldungis frikendur frá rjettvisinnar ákærum í því máli, en fyrrum sýslumaður Espólin skyldaður til að standa þann af málinu löglega leiðandi kostnað, frá hverjum dómi hann hefur til Lands-

yfirrjettarins appellerað, en aktor fyrir þessum kraf-ið hann staðfestan og fyrrum sýslumann Espólín þarhjá sektaðan til útláta pro meliori informatione. Þó nú málssókn sje í þetta síðara sinni af hlutaðeig-andi amtmanni skipuð gegn nýnefndum fyrverandi sýslumanni til kostnaðar útláta fyrir þessa máls ýf-ingu í fyrstu, þá getur ekki krafa aktors í því tilliti tekizt til greina, að Espólíns dómur verði ómerkur álitinn sem afsagður í máli höfðuðu móti amtskip-un, þareð amtmannsins brjef af 12. janúar 1826, einungis áhrærir frýjun fyrir Ásmund frá lögsókn fyrir brot hans sem *hórdómsbrot* og Espólín, sem áleit þessa barneign þarhjá fyrir meinbugabrot, hlaut að útleggja amtsbrjefið eptir orðunum sem ei gátu þá uppá hið síðarnefnda heimfærzt, amtmaður þess-vegna fyrst ex post facto lýst misþóknun á (impro-berað) málsýfingunni, og cansellið virðist sjálft í þessu efni að hafa tekið tvímæli af, er það sýnist að hafa boðið prófun þessa málefnis í realitet þess, í hverri það þessvegna hlýtur hjer að uppádæmast.

Í málinu er þá að sönnu fullsannað, að Helga Stefánsdóttir, sem varð barnshafandi að völdum Ás-mundar undir hjónabandi hans með Sesselju Gísla-dóttur, er hálf systir nefndrar Sesselju og það virðist mjög svo vafasamt, hvort Ásmundur Ásmundsson ekki eigi sektum að sæta fyrir barneignarbrot í meinbugum, þó hórsektin sje honum eptirgefin. Þareð bæði landslög vor gera greinarmun á mægð-um við ættingja konu að henni lifandi, en telja þær slitnar að henni dauðri, og Ritningin í þriðju Mós-esbókar 18. kap. 18 v., á hverri kristinna þjóða lög um meinbugi grundvalla sig, altaðeinu og Stóri-dómur þarhjá, sem er sjerdeilisleg löggjöf fyrir

þetta land, telur slíkt barneignarbrot sem það umhöndlaða blóðskömm, og alls engin tvímæli voru, þangað til tilskip. af 23. maí 1800 útkom, að það ennþá væri meinbugabrot, sem hæfði sjerdeilisleg hegning. En sjálf þessi tilskipan sýnist einungis að snerta giptingarleyfi, þá tengdirnar við systur konu manns eru slitnar við dauða þessarar. En þareð menn þó ekkert annað víst kennimerki hafa í lögum um liðu í meinbugum en það, hvort hjónabandið í þeim leyfist eða ekki, og seinast nefnd tilskipan gerir að konunni dáiinni, engan greinarmun á giptingu með systur hennar, eða annari vandalausri, þá finnur rjetturinn það óhultara að frikenna Ásmund fyrir rjettlætisins ákærum í þessu máli.

Þareð nú af því áðursagða flýtur, að mjög svo mikið talar fyrir, að Ásmundur ætti sektum að sæta, þá finnur Landsyfirrjetturinn, að fyrrum sýslumaður Espólin hefði fullkomlega orsök sem yfirvald til að láta prófa saknæmi hans með lögsókn, og að hann þessvegna því síður beri fyrir málsýfinguna í kostnað að dæma, sem sjálfur hæstirjettur ekki hefur dæmt yfirvöld í hann fyrir málsýfingar, sem hæstnefndur rjettur þó hefur fundið orsakalausar (ubeföjede), en allrasízt fyrir það, að málið hafði það útfall eptir hans dómi, þareð kostnaðurinn flaut af málsýfingunni, hvernig sem þetta hefði orðið. Hjer getur þá einungis verið spurning um, hvort Espólin eigi að sæta þeim kostnaði, sem flaut af málsins heimvísun.

Til þessa kostnaðar útláta finnur Landsyfirrjetturinn ekki heldur, að hann eigi að skyldast, þareð hann eptir kringumstæðunum því heldur

hafði mikið fyrir sjer í því, að brot þetta mætti afplánast með litlum fjesektum, er það var vafa-samt, hvort nokkrum sektum næmi, málið þess-vegna meðhöndlast sem politímál,- og hann þess vegna hafði orsök til að ætla eigin meðkenningu nægilega til málsins upplýsingar.

Hvað loksins snertir aktors kröfu fyrir þessum rjetti, að Espólin dæmist til útláta pro meliori in-formatione, þá hlýtur henni vegna áðurtaldra kringumstæða að fráfallast.

Fyrrum sýslumaður Espólin verður því í þessu máli aldeilis að frikennast, en málsins kostnaður að borgast af almenningi, hvari til aktors fyrir þess-um rjetti 2 rbd. en defensors 1 rbd s. þar báðir þeir undir eins gegndu hjer fleiri málum, hverjir 3 rbd s. fyrirfram lúkast þeim af justitskassanum.

Því dæmist rjett að vera:

Ásmundur Ásmundsson á Írafelli á fyrir rjettvís-innar ákærum í þessu máli fri að vera, sem og einn-ig fyrrum sýslumaður Jón Espólin fyrir aktors á-kærum. Málsins kostnaður fyrir báðum rjettum borg-ist af almenningi, hvar á meðal nú til aktors fyrir þessum rjetti 2 rbd. en til defensors 1 rbd. s., er hvorttveggja gjaldist þeim fyrirfram af justitskassa móti lögskipuðu endurgjaldi.

2° Dómur í svonefndu barneignar meinbugamáli Guðmundar Eiríkssonar á Naustum í Skagafirði.

Í Landsyfirrjettarins heimvísunardómi föllnum þann 24. septbr. næstliðins árs er það upptalið, sem bresta virtist við meðferð í hjeraði á því barneign-ar meinbugamáli, sem fyrrum sýslumaður í Skaga-

fjarðarsýslu, Jón Espólin, höfðaði móti Guðmundi Eiríkssyni á Naustum innan sömu sýslu fyrir barneign með Abigael Nikulásdóttur, alsystur konu nefnds Guðmundar, Hildar Nikulásdóttur að nýnefndri konu Hildi lifandi og undir hjónabandi hans með henni, — en uppá dæmdi þann 22. júlí 1826.

Þessum Landsyfirrjettarins heimvísunardómi er nú fullnægt með nýjum af núverandi Skagafjarðarsýslumanni, Lárusi Thorarensen, þann 20. desbr. næstliðins, afsögðum hjeraðsrjettardómi með hverjum Guðmundur Eiríksson er öldungis frikendur frá rjettvísinnar ákærum í því máli, en fyrrum sýslumaður Espólin skyldaður til að standa þann af málinu löglega leiðandi kostnað frá hverjum dómi hann hefur til Landsyfirrjettarins appellerað en aktor fyrir þessum rjetti krafði hann staðfestan, en fyrrum sýslumann Espólin þarhjá sektaðan til útláta pro meliori informatione.

Þó nú málsókn sje í þetta síðara sinn af hlutaðeigandi amtmanni skipuð gegn nýnefndum fyrverandi sýslumanni Espólin til kostnaðarútláta fyrir þessa máls ýfingu í fyrstu, þá getur ekki krafa aktors í því tilliti tekizt til greina, að Espólins dómur verði ómerkur álitinn sem afsagður í máli höfðuðu *mót amtskipun*, þareð amtsins brjef af 8. júlí 1826 einungis áhrærir friun fyrir Guðmund frá lögsokn fyrir brot hans *sem hórdómsbrot* og Espólin sem áleit þessa barneign þarhjá fyrir meinbugabrot, hlaut að útleggja amtsbrjefið eptir orðunum, sem ei gátu þó uppá hið síðarnefnda heimfærzt, amtmaður þessvegna fyrst *ex post facto* lýst misþóknun á (improberað) málsýfingunni og kansellið virðist sjálft í þessu efni að hafa tekið tvímæli af, er það

sýnist að hafa boðið prófun þessa málefnis í realitet þess, í hverri það þessvegna hlýtur hjer að uppáðæmast.

Í málinu er þá að sönnu fullsannað, að Abigael Nikulásdóttir, sem varð barnshafandi að völdum Guðmundar undir hjónabandi hans með Hildi Nikulásdóttur er alsystir nefndrar Hildar, og það virðist mjög svo vafasamt, hvort Guðmundur Eiríksson ekki eigi sektum að sæta fyrir barneignarbrot í meinbugum, þó hórsektin sje honum eptir gefin þar eð bæði landslög vor gjöra greinarmun á mægðum við ættingja konu að henni lifandi, en telja þær slitnar að henni dauðri og Ritningin í þriðju Mósebókar 18. kap., 18. v. á hverri kristinna þjóða lög um meinbugi grundvalla sig, altaðeinu og Stóridómur þarhjá sem er sjerdeilisleg löggjöf fyrir þetta land, telur slíkt barneignarbrot sem það meðhöndlaða, blóðskömm, og alls engin tvímæli voru, þangað til tilskipun 23. maí 1800 útkom, að það ennþá væri meinbugabrot, sem hæfði sjerdeilisleg hegning. En sjálf þessi tilskipan sýnist einungis að snerta giptingarleyfi, þá tengdirnar við systur konu manns eru slitnar við dauða þessarar. En þareð menn þó ekkert annað víst kennimerki hafa í lögum um liðu í meinbugum, en það hvort hjónaband í þeim leyfist eða ekki, og seinast nefnd tilskipan gerir að konunni dáiinni engan greinarmun á gipting með systur hennar, eða annari vandalausri, þá finnur rjetturinn það óhultara að frikenna Guðmund fyrir rjettlætisins ákærum í þessu máli.

Þareð nú af því áðursagða flýtur, að mjög svo mikið talar fyrir, að Guðmundur ætti sektum að sæta, þá finnur Landsyfirrjetturinn, að fyrrum

sýslumaður Espólín hafi fullkomna orsök sem yfirvald til að láta prófa saknæmi hans með lögsókn, og að hann þessvegna því siður beri fyrir málsýfinguna í kostnað að dæma, sem sjálfur hæstirjettur ekki hefur dæmt yfirvöld í hann fyrir málsýfingar, sem hæstnefndur rjettur þó hefur fundið orsakalausar (ubeföjede), en allra sízt fyrir það, að málið hafði það útfall fyrir hans dómi, þareð kostnaðurinn flaut af málsýfingunni, hvernig sem þetta hafði farið. Hjer getur þá einungis verið spurning um hvort Espólín eigi að sæta þeim kostnaði, sem flaut af málsins heimvísun.

Til þessa kostnaðar útláta finnur Landsyfirrjetturinn ekki heldur, að hann eigi að skyldast, þareð hann eptir kringumstæðunum því heldur hafði mikið fyrir sjer í, að brot þetta mætti afplánast með litlum fjesektum, er það var vafasamt, hvort nokkrum sektum næmi; málið þessvegna meðhöndlast sem politímál, og hann þessvegna hafði orsök til að ætla eigin meðkenningu nægilega til málsins upplýsingar.

Hvað loksins snertir aktors kröfu fyrir þessum rjetti, að Espólín dæmist til útláta pro meliori informatione, þá hlýtur henni vegna áðurtaldra kringumstæða að fráfallast.

Fyrrum sýslumaður Espólín verður þá í þessu máli aldeilis að frikennast, en málsins kostnaður að borgast af almenningi hvar í til aktors fyrir þessum rjetti 2 rbd. en til defensors 1 rbd. silfurs, þar báðir þeir undir eins gegndu hjer fleiri málum, hverjir 3 rbd. silfurs fyrirfram lúkist af justitskassanum.

Þvi dæmist rjett að vera:

Guðmundur Eiríksson á Naustum á fyrir rjettvísinnar ákærum í þessu máli frí að vera, sem og einnig fyrrum sýslumaður Jón Espólin fyrir aktors ákærum. Málsins kostnaður fyrir báðum rjettum borgist af almenningi, hvar á meðal nú til aktors fyrir þessum rjetti 2 rbd. en til defensors 1 rbd. silfurs, er hvorttveggja gjaldist þeim fyrirfram af justitskassa móti lögskipuðu endurgjaldi að lögum.

M. Stephensen.

V.

Anno 1828 var í þeim konunglega Landsyfirrjetti þann 22. apríl uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í hestþjófnaðarmáli Gísla Jónssonar á Viðirnesi í Kjósarsýslu.

Með undirrjettardómi föllnum þann 15. marz þ. á., er fanginn Gísli bóndi Jónsson frá Viðirnesi í Kjósarsýslu dæmdur til að kagstrýkjast og erfiða æfilangt í festingu fyrir þjófnað á rauðstjörnuóttum hesti, sem var eign Bjarna bónda Einarssonar á Straumi í Álptaneshreppi og til að borga nýnefndum Bjarna í leigu og fóðrarkaup fyrir þann stolna hest, sem eigandanum er loksins aptur heimtur, 5 rbd. 67½ sk. nv. og þarhjá til að standa allan af málinu löglega leiðandi kostnað.

Aðtekt sína á hestinum hefur hinn ákærði, sem eptir hans sóknarprests vitnisburði er 39 ára gamall, í meðallagi læs og uppfræddur, í fyrstu dulið, þá eptir hestinum var lýst, en síðar við eiganda hans og optar fyrir rjetti óneyddur hana játað; atvikaðist hún svo eptir gögnum málsins og eigin meðkenningu fangans, að Bjarni bóndi Einarsson á Straumi í Álptaneshreppi hafði á lestunum sumarið 1826 fengið tvo hesta norðan úr Skagafirði, annan jarpan en hinn rauðstjörnóttan; báðir hurfu honum litlu síðar hjer um 13 eða 14 vikur af sumri. Hann sendi því Bjarna bónda Bjarnasyni í Miðdal lýsingarseðil beggja og bað hann halda spurn fyrir þeim, en Bjarni sendi þann seðil austur í Þingvallasveit, þar hann hugði báða hafa strokið norður á leið, og gleymdi því síðarmeir greinilegri lýsingu þeirra. Öll líkindi eru til, að báðir þeir hestar slangrað hafi inná Kjalarneshaga, þar sá jarpi staðnæmdist í Gröf í þeirri sveit, sem honum var þar lýst á manntalsþingi 1827, og fanginn Gísli Jónsson kveðst vita til, að þeir báðir hafi verið um veturinn 1826—27 til og frá þar innum Sveigsmýrar; eins er líklegt, að sá rauðstjörnótti hafi tekið stöðu hjá færleikum fangans og elt þá suður á fjall, hvaðan Bjarni bóndi Bjarnason í Miðdal í 11. viku sumars 1827 rak hann ofan að Viðirnesi með þeim, þar hann ekki gat hestinn frá þeim skilið. Strax eptir sótti fanginn Gísli sjálfur þennan rauðstjörnótta hest til hrossa sinna austur á Viðirnessmýrar, og seldi hann bróður sínum Sveini Jónssyni, húsmanni í Keflavík, fyrir áskilið verð 14 rbd., hvar af Sveinn í korni og fiskætum borgaði Gísla hjer um 9 rbd. virði, járnaði hann með Sveini þá þessi norður um fór á lestatíma 1827, og gisti í þeirri ferð hjá

Gísla, sem tók hestinn, hvern Sveinn á norðurfjöllum hafði afmarkað að Gísla bón, af bróður sínum aptur haltan og illa útleikinn til hagagöngu og vetrarhjúkrunar.

Bjarni bóndi á Straumi frjetti á næstliðnu hausti af Bjarna í Miðdal, að hann um sumarið hafi rekið rauðstjörnóttan hest með öðrum hrossum ofan af fjalli að Víðirnesi, beiddi því fangann að kannast við hann ef hann sæist, hverju hann hjet; vísaði honum þá á hinn mista jarpa hest í Gröf en þagði um þann rauðstjörnótta, hvern hann á lestum selt hafði Sveini bróður sínum. Seinna frjetti eigandinn, Bjarni í Straumi, til hins rauðstjörnótta hests í Víðirnesi, hvert hann ferðaðist, og fann hann þar afmarkaðan, en þekti og lýsti hann vera þann sama, sem hann misti um sumarið 1826; við eigandann duldi Gísli að sönnu í fyrstu aðtekt sína og stuld á hestinum, eins á næstliðnu hausti við Bjarna bónda í Miðdal, eptir vitnisframburði þessa og játningu fangans, sem þá kvaðst halda þann rauðstjörnótta hest kominn í stóð, þó hesturinn þá væri hjá honum í Víðirnesi, en játaði stuldinn fyrst eptir það eigandinn, við hvern hann áður mikillega friðmælast vildi og sættast, ásamt fanganum kom þann 31. jan. þ. á. fyrir fyrsta prófrjett í málinu haldinn og síðan stöðugt fyrir rjettum. Þó nú fanginn Gísli hafi fyrirbórið, að hann við nokkra menn á Kjalarnesi hafi hestinum lýst, hafa þessir með eiði neitað þessum framburði hans, enda vildi sú lýsing, þó skeð hefði, hjer um viku eptir það hann hestinn seldi, eins lítið komið geti honum að haldi og sá fyrirsláttur, að hann hefði við einhverja suður í Hraunum, sem hann þó ei veit að nafngreina, eða við einstakan óvið-

komandi mann í fyrravetur minzt á tvo óskilahesta á Kjalarnesmýrum, fyrst hann eptirá öðrum stal, og sem þarhjá líklega reynast mundi þeim fyrra fyrirlætti jafnómerkur, þar hann svo öldungis braut gegn boðum, bæði vorra landslaga í landsleigub. 38. kapítula og N. L. 5—9—8 um lýsingu óskilahrossa við kirkju og þing, og um löglega virðing þeirra, ef enginn eigandi síðan leiddi sig að, hversvegna yfirheyrsla óviðkomandi einstaks manns, Páls í Stuðlakoti, sem fyrirborins áheyrenda tals Gísla hjerum í Hraununum, virðist óþörf og ekkert vega móti áðurnefndri aðtekt hans og launung á þessum hestsþjófnæði eptir skýlausri meðkenning hans fyrir rjetti í þinglok þann 19. febrúar þ. á. „að hann vissi Bjarna á Straumi vera eiganda rauðstjörnótta hestsins, þá hann um seinustu veturnætur kom heim til hans, og vísaði honum á þann lýsta jarpa, en dró undan þann stolna og selda rauðstjörnótta, beiddi hann um lýsingu beggja, en veigraði sjer við þá að lýsa honum“.

Alls þessa vegna og þeirra ástæðna, sem hjeraðsdómurinn telur, getur aðtekt fangans og sala á fyrnefndum rauðstjörnótta hesti ekki eptir defensors kröfu álitizt sem sviksamleg meðferð á fundnu fje, ei heldur eptir Jónsbókar þjófab. 14. kapítula, þar eð gjörðir þessa máls berlega votta, að hesturinn ekki er af Gísla fundinn, heldur úr viðavangsfriðhelgi skepna, hvar mörg hross eru á beit, af honum stolinn og seldur á beztu bjargræðatið og án nokkurrar honum aðþrengjandi neyðar, sem sjálfur átti 3—4 hross. Þar eð nú optnefndi rauðstjörnótti hestur af þingmönnum grannskoðaður og af eigandanum Bjarna af Straumi er álitinn verið hafa á sjötta ár kominn þá Gísli handsamaði hann og seldi og í góðu

meðalhestgildi, en vorra landslaga kaupab. 6. kapituli metur fjögura ára hest jafngildan kú eður gildu hundraði, verður fanginn Gísli Jónsson, samkv. plakati frá 24. marz 1786 og tilskip. frá 20. febr. 1789 § 4 að sæta því straffi sem hjeraðsdómurinn ákveður, eins í tilliti til þeirra ídæmdu skaðabóta og málskostnaðar, hvar af sóknara málsins fyrir Landsyfirrjettinum bera 5, en verjanda 4 rbd. s. í laun sem fyrirfram borgist þeim af justitskassanum mót endurgjaldi af eigum hins seka, eða með lögskipaðri niðurjöfnun. Málið er vítalaust sótt og varið fyrir báðum rjettum.

Því dæmist rjett að vera :

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn á óraskaður að standa. Sóknara þess fyrir Landsyfirrjettinum bera 5 en verjanda 4 rbd. s. af justitskassanum mót endurgjaldi af eigum þess sakfelda, eða hrökkvi þær ei til, við lögskipaða niðurjöfnun þess er á brestur á amtið. Dóminum að fullnægja undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

VI.

Anno 1828, þann 27. maí var í Landsyfirrjettarins þá haldinni session uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r :

í málinu móti Jóhanni Jónssyni í Engihlíð, Pálma Jónssyni í Sólheimum og Bjarna Gíslasyni á Kolu-gili innan Húnavatnssýslu.

Í þessu máli er bóndinn Jóhann Jónsson á Engihlíð innan Húnavatnssýslu lögsóttur fyrir meintan þjófnað á talsverðum munum úr læstu útihúsi á Strjúgsstöðum innan sömu sýslu árið 1824, og samslags þjófnað á heyi frá Pálma Jónssyni á Sólheimum og Erlendi á Holtastöðum, hver eð nú er dáinn.

Nýnefndur Pálmi Jónsson og vinnumaður Bjarni Gíslason á Kolugili eru einnig undir sama máli lögsóttir fyrir meinta hluttekningu í þeim meinta þjófnaði, sem framinn var á Strjúgsstöðum árið 1824, en báðir þessir eru, eins og Jóhann, með undirrjettardómi af 3. desbr. næstliðnum, fríteknir fyrir rjettvísinnar frekari ákærum, en tilskyldaðir að svara málskostnaði, og hefur sá ákærði Pálmi Jónsson sjálfur, en amtmaðurinn yfir Norður- og Austuramtinu hinna vegna, þessum dómi til Landsyfirrjettarins appellerað.

Hvað nú málefni Jóhanns Jónssonar áhrærir, þá eru að vísu margar og sterkar líkur móti honum framkomnar, sem gera hann grunsaman um, að hann sje valdur að þessum umgetna skemmubjófnaði á Strjúgsstöðum, en þareð enginn hefur staðið hann að verkinu, og enginn heldur getað heimilað sjer neina af þeim munum, sem tortryggilegir fundust hjá honum, svo sem þeim smjörbelgjum, er í móði fundust, en sú heimild, sem hann fyrir þeim hefur borið, getur sönn verið, hlýtur hans neitun á þessu hjer einnig að verka, að hann frá rjettlætisins frekari ákærum í því efni frikennist, og er hið sama að segja um hinn umgetna stuld á heyi frá Pálma og Erlendi heitnum, þar eð Pálmi hefur heimilað honum það hey, er hann frá honum tók, en ei er sannað mót neitun, að hann í óleyfi hafi hey frá Erlendi

tekið, og ei heldur til hins gagnstæða, nema einstök vitni, því þó fleiri en eitt hafi sjeð hann taka þar hey, þá hafa ei fleiri en eitt sjeð hann taka það í einu, svo þar eru ei fleiri samstemma um sama, heldur einungis um samkynja verk, en eptir kringumstæðunum virðist þá svo mikið móti honum tala, að hann rjettilega er af undirdómara skyldaður til að svara málskostnaði.

Hvað þarámóti áhrærir framgangsmáta Jóhanns með skuldabryjef Árna á Sneis og nafnagiptur hans við ýmsa, sem um er getið í hjeraðsdóminum, þá finst hann ei fyrir þetta að vera með berum orðum að vera settur undir lögsókn í hjeraði, hvers vegna þessi partur málsins nú ekki getur hjer dæmzt.

Í tilliti til málefnis Pálma Jónssonar og Bjarna Gíslasonar, eru samt færri líkur, er tala móti þeim en Jóhanni, svo þeir hljóta einnig að frikennast. og sá fyrnefndi að öllu leyti, þareð hann ei sýnist í þetta sinn sjálfur með sönnuðu grunsömu framferði, þegar þjófnaðurinn skeði, eða undir prófum málsins að hafa gefið tilefni til þess ýfingar móti sjer, til hvers höfðunar hans illa undanfarna rygti, almennings grunur og ólíkindi, að Jóhann eður aðrir hefðu getað þjófnaðinn framið án hans vitundar, annars vera nægileg orsök, en þareð bæði sömu líkur tala móti þeim síðarnefnda, og hann þarhjá með óstöðugum framburði fyrir rjetti hefur auk-ið grun á sjer, verður hjeraðsdómurinn í tilliti til hans að staðfestast.

Allar þær mikilvægu líkur, sem mæla móti þeim Jóhanni og Bjarna, og einkum sá hraklegi vitnisburður þeim fyrra er í svo mörgum greinum borinn, en þótt af mörgum ósamtiða og ei fullmerkum vitn-

um, heldur flestum einstökum og augljósum óvildar-
mönnum Jóhanns, sem mörg höfðu eitthvað fyrir
sig sjálf gegn honum að kæra, finnur Landsyf-
rjetturinn óþarfa hjer að upptelja, þar þessar greini-
lega framsettar eru bæði í undirrjettarins dómi, og
sóknarans málssóknarskjali til þessa Landsyfirrjettar
fyrst þær allar tilsamans hvergi nærri geta gefið
laga röksemd næga þeim til sakfellis.

Í málsins færslu er hvorki fyrir undir nje yfir-
rjetti nein forsómun sken, er sektum nema. Aktori
fyrir síðarnefndum rjetti bera 4, en defensori 3 rbd.
silfurs fyrir fram af justitskassanum móti endur-
gjaldi af eigum Jóhanns og Bjarna, eða ef þær ei til-
hrökkva með niðurjöfnun á Norður og austur-
amtið.

Því dæmist rjett að vera:

Pálmi Jónsson á að öllu leyti, en Jóhann Jóns-
son og Bjarni Gíslason eiga fyrir rjettvísinnar frek-
ari ákærum í þessu máli fríir að vera, og þeir 2 síð-
arnefndu borgi in solidum þess kostnað fyrir báðum
rjettum, hvarí til aktors fyrir Landsyfirrjetti 4, en
til defensors 3 rbd. silfurs, er lúkist þeim fyrirfram
af justitskassanum móti lögskipuðu endurgjaldi.
Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins
að lögum.

M. Stephensen.

Anno 1828 þann 7. júlí var haldin Landsyfirrjettarins session og upp sagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í innbrots og ráns máli frömdu í Kambi í Árnessýslu 1827 nóttina milli þess 8. og 9. febrúar af Sigurði Gottsveinssyni, Jóni Geirmundssyni, Jóni og Hafliða Kolbeinssonum, og í því samtengdum þjófnaðarmálum, höfðuðum gegn Eiríki Snorrasyni, Guðrúnu Jónsdóttur, Gottsveini Jónssyni, Jóni Gottsveinssyni yngra, Magnúsi Sigurðssyni, Jóni Haldórssyni, Solveigu Gottsveinsdóttur, Þorvaldi Gunnlaugssyni Snorra Geirmundssyni, Einari Jónssyni, Ólafi Stefánssyni, Markúsi Gíslasyni, Valgerði Jónsdóttur, Kristínu Gunnlaugsdóttur, Guðmundi Þorlákssyni, Kristínu Hannesdóttur, Gunnhildi Eyjólfsdóttur, Guðbjörgu Kolbeinsdóttur, Guðbjörgu Gottsveinsdóttur, Kristínu Magnúsdóttur, Teiti Helgasyni, Helgu Ólafsdóttur, Páli Hafliðasyni, Árna Eyjólfssyni, Þorleifi Kolbeinssyni og Vilborgu Jónsdóttur í Árnessýslu.

Saga þessa stórkostlega og margbrotna máls, hvers líka Íslands dómstólar frá byrjun 18. aldar aldrei hafa fengið um að dæma og við hvert 30 meira og minna sekar eða grunsamar persónur settar eru undir rjettvísinnar ákærur til beggja rjetta og dæmdar, er svo ítarlega og áreiðanlega framsett í undirrjettardómsins inngangi, og í ágripi að finna í sóknarans ákæruskjali til Landsyfirrjettarins við þennan, auðkendu með Lit. H., að einber óparfi má virðast hjer að ítreka hana á ný nærfelt með

sömu orðum og atvikum, en fullnóg að visa til hennar og hennar ágrips á fyrnefndum stöðum, en einungis hjer nefna, að málið rís út af frömdu innbroti og ráni á bænum *Kambi* í *Árnessýslu* hjá *Hjörði* bónda *Jónssyni* um svefntíma fólks á nóttu milli þess 8. og 9. febr. 1827 í mesta stormi og hrakviðri af 4 ódádæmönnum, sem flestir skinnklæddir með strigatuskur og dulur aðrar fyrir andlitum, svo að þeir ekki þekkjast skyldu, en forsprakki þeirra klæddur í strigasekk, á hvern göt voru skorin fyrir höfði hans og handleggjum og með álíka dulu, sem hinna fyrir andliti, og þar ofaná gamlan hattgarm með kollbót, en útbúinn með löngu, oddhvössu og beittu morðsaxi, þeim til varnar, ef mótstaða veittist, brutu upp bæinn þá alt bæjarfólkið að tölu 4 manneskjur, nl. ekillinn *Hjörtur* bóndi, matselja hans *Gróa*, vinnukona *Guðrún* og 6 vetra barn, lágu í bólum sínum, allsnakið og í fasta svefni, þustu strax inn í baðstofu, hvar höfðingi ræningjanna *Sigurður Gottsveinsson* bóndi á *Leiðólfsstöðum*, ásamt *Jóni* bónda *Geirmundssyni* á *Stjettum*, gripu *Hjört* bónda í hvilu sinni og bundu hann allsnakinn með sívöfðu snæri um hendur hans og um hnjesbætur, á meðan drejararasveinn *Jón Kolbeinsson* frá *Brú* dró *Gróu* matselju ofan á gólf, og batt hana eins en þó lauslegar, en *Haflíði* bóndi *Kolbeinsson* á *Stórahrauni* dró vinnukonuna *Guðrúnu* fyrst ofan á gólf, setti síðan upp í rúmið aptur og batt hana þar, og það 6 vetra barn á höndum, og rekkjuvoð utan um höfuð á henni, svo hún ekkert sæji, þó ljós kveiktist. Á svipstundu var alt þetta unnið, *Gróu* nakinni og reyrðri á gólfið fleygt, reiðingi úr bóli hennar ofan á, hún dysjuð undir *Hjörði*

bónda, sæng og fötum úr rúmi hans, heyi, kistu, kvarnarstokki, skrínum og öðru, er þeir í myrkrinu fengu þrifið til. Tók síðan ræninginn Jón Geirmundsson til ránsverka, braut upp kistu og kistil með hamri og fleygum, með hverja hann var að heiman útbúinn, en Sigurður gætti á meðan Hjartar og Gróu samdysjaðra, ógnaði honum með bölv, ragni og hótunum sífellt, að skera hann og drepa, ef ei segði til peninga sinna, svo jafnvel ránsmönnum öðrum blöskraði, og töldu þeir það því úr. Aftalað hafði verið þeirra á milli í Kambsfjösi, hvar þeir fyrst bjuggu sig út, hver störf hver þeirra hafa skyldi, og að hverjum bæjarmanna ráðast, og hversu sjerhver þeirra skyldi nefna sig nöfnum nábúa Kambs, til að vekja grunsemi gegn þessum en leyndu illræðismönnum, því kallaði einn þeirra upp í myrkrinu: *Bergur kveiktu ljós!* þó enginn þeirra hjeti Bergur, heldur einn Kambsnábúi svo. Mun ljósið hafa átt að sýna fjemætt, sem í kotinu væri, og hvar peningar fyndust, líka til að fyrirbyggja stuld Jóns Geirmundssonar og annara af ránsfjenu, þar meðræningjar hans báru lítið traust til skila hjá þessum alþekta rummungsþjófi. Þegar Hafliði hafði hjá vinnukonunni heimuglega ávísun fengið um, hvar lampann væri að finna og kveikt, og þeir sameiginlega höfðu þar rænt peningum upp á meira en 1000 rdl., mólvað upp hirzlur allar, og Sigurður sífellt með frekasta bölv og hótunum ógnað Hjörti með drápi þar strax í stað, segði hann ekki til meiri peninga, yfirgáfu þeir Hjört bónda og fólkið þannig til reika nakið og bundið, og bæinn með skyndi, hvern Sigurður Gottsveinsson loks kom upp á að leggja eld í, og því með fólkinu bundnu að brenna, en sem hinir

afstungu; ætlaði við burtför sína þarofaná að stela sjer skinnstakki þar úr eldhúsi til hlífðar í óveðrinu en fjekk ei tóm til þess; hjeldu þeir síðan burt sem hraðast, en týndu ýmsu smávegis svo sem Sigurður hattgarminum, Jón Geirmundsson einum skó, járn-teini og fleygi, en Jón Kolbeinsson auðkennilegum vetlingi, sem alt síðan þjenaði til með dómarans sjerlega dugnaði og alúð í uppgötvun ræningjanna til að auglýsa og sanna sekt þeirra. Ránsfjenu skiptu síðan illvirkjarnir með sjer á leið frá Kambi í hóli nokkrum rjett af handahófi, og reyndist það eptir á, að ýmsir þeirra höfðu sjerdrægni sýnt og ójöfnuð samfjelögum í skiptunum, og stolið talsverðu sjer og undan skotið, nema Hafliði Kolbeinsson, sem nokkuð varð undir í skiptunum. Hjörtur bóndi fjekk fyrstur brölt upp úr dysinni eptir það bandamenn voru ábrott horfnir, náð hnífi og skorið með honum af sjer knjesbótaböndin en ei handanna; síðan fund-ið Guðrúnu og losað nokkuð bönd hennar en fann ekki Gróu, drógst síðan allsnakinn í illviðrinu um nóttina heim að Hróarsholti, kallaði þar á glugga, en Árni vinnumaður þar skar af honum böndin. Guðrún fjekk síðan brotizt svo um, að hún aptur fyrir sig náði hníf og skar með honum bönd af sjer og handabönd barnsins, og loksins velti dyngjunni ofan af Gróu, bjargaði henni og afskar böndin. Flúðu þær síðan báðar um nóttina til næstu býla.

Við ítarlegustu rannsóknir og vitnaleiðslur í þessu stórmáli, til hverra undirdómarinn kveðst brúkað hafa 98 daga og við hans þar við í ljósi látna mikla dugnað, alúð og nákvæmni, varð uppvíst mikið sam-fjelag þjófa í Árnessýslu, sem í mörg undanfarin ár hefur þar ollað stórtjóni manna á sauðfjenaði og

öðrum eigum úr læstum húsum, hvaraf margir sem hilmendur einnig voru við innbrotsmálið í Kambi flæktir, hversvegna mál þeirra og þar að lútandi rannsókn varð því sameinuð, en þótt eðli margra þeirra afbrota loksins sannaðist vera svo á sig komið, að ýmsir þeirra fyrir illverk sín reglulega átt hefðu sjer í lagi að lögsækjast og dæmast, að því leyti þeir um síðir sönnuðust vera Kambsránið óviðriðnir. — Þareð samt öll yfirheyrslan og vitnaleiðslan, svo sem í Eyrarbakka — búðaðjófnaðar og ýmsum sauðaðjófnaðarmála illverkum, var í Kambsránsins rannsókn og vitnaleiðslu flækt, en almenningi sparast þar hjá þungbær sakamálskostnaður við dóm allra þessara mála í einu, finnur Landsyfirrjetturinn þetta málanna sambland af þessari orsök ekki vítandi, þar torvelt varð að aðgreina sjerhvern fyrir lok þeirrar löngu vitnaleiðslu, með því fangelsi sakamanna ei má virðast, hinna málanna vegna, um skör fram lengzt hafa, nje þar af rísandi kostnaður aukizt.

Samt hæfir nú eptir málanna sannaða eðli, að aðgreina við þennan Landsyfirrjettarins dóm þau afbrot, sem saman eiga eða samkynja virðast, og eptir því meta sjerhvers saknæmi.

I. Er þá fyrst athugandi það í Kambi í Árnessýslu framfarna innbrot og rán nóttina milli þess 8. og 9. febrúar 1827.

Af þeim fjórum í nefndu illvirki seku, er eptir eigin ítrekaðri játningu, meðsekra annara vitnisburðum og öllum málsins kringumstæðum fanginn *Sigurður Gottsveinsson* á Leiðólfsstöðum 30 ára gamall að vitni sóknarprestsins, forsprakki illvirkjanna, og fyrsti hvatamaður. Á hann er borin og ját-

uð fölnun hinna þriggja honum meðseku til þessara ódáða, og líklegast Eiríks bónda Snorrasonar á Hólum, við hvern þó sú falan ekki tókst, en þótt Eiríkur sá nýlega áður væri í fylgd og fór með Sigurði Gottsveinssyni og Jóni Geirmundssyni til 7 planka þjófnaðar úr Eyrarbakka læstum kaupverzlunar útibúðum, virtum á 14 rbd. 48 sk. Hann stökk fram fyrir hina, þegar hann nálgadist Kambsbæ til þessara hreystiverka, hafði í bænum alla forgöngu við verkið sjálft, greip fyrstur, ásamt Jóni Geirmundssyni, Hjört bónda, dró hann úr hvílu sinni og hjelt honum, líklegast og, þó hann það treglega játi, með honum batt hann með snærum miskunnarlaust um hendur og læri, dysjaði hann undir kistu, kvarnarstokki, rúmfötum og öðru á gólfinu ofan á Gróu matselju hans, sat og lá þar ofan yfir honum, gifurlega bölvandi og ógnandi honum sífellt með skurði og drápi, ef ei segði til peninga sinna, hvað þó ekki fjekk þar til leitt Hjört, á meðan hinir 3 rændu þar öllu úr læstum hirzlum, sem Jón Geirmundsson með hamri, fleygum og öðrum verkfærum sprengdi og mólvaði upp; þó dró hann sjer og undan frá skiptum þessa herfangs þjófslega alteins við förunauta sína buddu með 20 rbd. til courants reiknuðum á 10 sk. en ráðgaðist um við lagsbræður sína, hvort hann ei skyldi að þessu búnu drepa Hjört bónda, eða leggja eld í bæinn, hvar við alt bundna fólkið með bænum eflaust brunnið hefði. Með þessu lýsti Sigurður guðlausri löngun sinni að verða brennivargur fjögra saklausra manneskja, eptir að hafa þeim með bindingu og ómanneskjulegri meðferð misþyrmt og rænt húsbóndann eigum sínum, og áformi með þeirra morði að skýla ódáðaverkum þeirra, hefðu hans

meðseku haft honum jafn guð- og tilfinningarlaust hjartalag, og ekki aptrað honum. Aptur litlu síðar, begar hann óttaðist linleika Jóns Geirmundssonar í að leyna illvirki þeirra eptir ránið, með honum, jafn harðsvíraðri þrætni fyrir alt þar að lútandi, þá jafnvel að fala sína tvo meðseku Jón og Hafliða Kolbeinssyni til að myrða lagsbróður sinn Jón Geirmundsson, þar hann vegna fjarlægðar og annars þóttist sjálfur þar á hafa lakara færi. Hvað ei er honum ólíkt eptir framburði Þorvaldar Gunnlaugssonar, sem alment fjekk orð fyrir sannsögli, að Sigurður falað hafi sig til ýmislegra illverka, og ráð sín til að drepa Odd prest Sverrisson, hvers miklu peningaeign hann fær orð fyrir tvisvar að hafa stolið úr Núpskirkju 1823 og 1824 í fyrra sinni silfurpeningum og smíðuðu silfri, 10 pundum að vigt, en í síðara sinni 60 rbd. r. s. og þríbrotnum gullhringi; og er fyrir þetta meðal annara skuldaður af sjálfum *Gottaveini Jónssyni*, föður — og *Jóni* yngra bróður sínum, hver síðari játar sig verið hafa með honum í seinna sinni í því samverki, og lýsir þríbrotnum gullhringi, sem þá verið hafi innan í brjefi ofan á peningapúngi, er Sigurður úr Núpskirkju stal, en gaf síðar þann sama hring fyrnefndum Þorvaldi, að sögn þessa manns, sem þá málið var hálfsokt, fyrst skilaði honum í rjettarins hendur, og kvað Sigurð sig játað hafa, að hann væri frá Stóra-Núpi, þó Sigurður sjálfur vilji því ekki viðgöngu veita, en bæði gullsmíður Thomsen, sem smíðaði hann fyrir nefndan, nú sálaða prest, og stiptsprófastur þeirra Árni Helgason, sem hafði hann prestsins vegna nýsmíðaðan í höndum, játi hann vera þeim fyrir hann smíðaða sárlikan, og Jón bróðir Sigurðar, sem sá

hann af Sigurði stolinn, þekti strax hringinn að vera þann sama, sem þeir Sigurður stálu, þegar rjetturinn sýndi honum þann af Þorvaldi afhenta. Þær sterku líkur, sem bæði framburður föður hans og bróður gefa um hans tvisvar framda þjófnað úr Núpskirkju, og framlegging þess þaðan stolna gullhrings af Þorvaldi Gunnlaugssyni, aukast enn fram-
ar við vitnisburði húsbænda hans á Tóptum og Gafli um, að Sigurður hafi komið þangað 1823 bláfátækur og peningalaus að mestu, en strax sama árið og síðan hefði hann mikið peningavíxl og mikla silfurpeninga í ýmsum myntum handa á milli, ljét þá ganga og útberast í ýmsar áttir og vissi þó aldrei neina grein fyrir því að gera, hvar hann hefði þá eignast, nema margbreyttan og ósamhljóða fyrirsláttsemi um þeirra fund, stundum í sjóreknu stígvjeli í Vestmannaeyjum, stundum í fjósbási í Steins-
holti, sem bæði stríðir gegn skynsemi og öllum líkindum. Samt fær sá stuldur, þó fullsannaðist, ekki í neinu aukið hans straffsekt, þar eigandinn í lifanda lífi ei treysti sjer glögt að greina upphæð síns tjóns til endurgjalds og straffs þess þjófnaðar, á sáluga prestsins en ei kirkjunnar eigum, yrði hvort sem væri að innibindast í því þyngra, sem önnur hans stórkostlegri afbrot verðskulda eptir fyrtdöldu.

Eins og nú í langa undanfarna tíð hefur hið versta þjófnaðarrykti á Sigurði legið, ásamt orði fyrir staklegt guðleysi í orðalagi, jafnvel um guð, eiðsins helgi og alla ráðvendni, þó aldrei hafi hann áður lögsóttur verið, svo er hann og við vitnaleiðslur og sókn þessa máls nú uppvis orðinn að margföldum öðrum þjófnaði og stórkostlegum, sem hann sjálfur hefur loksins játað en vitni styrkt og aðrar ástæð-

ur. Þannig hefur hann viðkannast um vorið 1824, (að Jóns yngra bróður hans sögn, strax og þeir bræður komu frá þjófnaðinum út um kórgluggann á Núpskirkju, hvern Jón segir Sigurð hafa úr plockað og þar um inn smogið, en látið sig úti vera á varðbergi), að hafa með þessum sama Jóni yngra stolið úr læstri skemmu frá Einari bónda Jónssyni á Laxárdal tini, blýi og ýmislegu, sem eigandinn virti á 9 rbd. 32 sk. nv., hverja virðingu báðir þeir þjófar ljetu sjer lynda, en rjett á undan ráninu í Kambi brauzt hann líka inn í Eyrarbakka læstu útibúðir með Jóni Geirmundssyni og Eiríki Snorrasynt og stal þaðan fyrnefndum 7 plönkum. Þó fanst honum ei frammar vert að leggja út í svolítið, heldur stórþjófað, einkum peninga, frá nafnkendum ríkismönnum, svo sem Hjörti í Kambi og fleirum sem hann falaði bandamenn með sjer til álíka að heim-sækja.

Auk þessa er Sigurði dreift við ýmsan sauðapjófn-að, hver þó ekki er á hann fullsannaður, og ei held-ur, að hann hafi falað Eirík á Hólum með sjer til þjófnaðar úr Eyrarbakkabúðum, og áform að stela skinnstakki í Kambi, sem samþjófar hans þó hindr-uðu. Hann vitnast annars að vera vel efnaður, jarð-eigandi maður, svo engin neyð dró hann til þeirra frömdu ódáða, heldur ágirnd og megn þjófgefni.

Hvert straff nú hæfilegast ber að dæma á þennan stórbrota- og ódádaman kemur því næst til yfir-vegunar, og sýnir þá um Sigurð útgefið prestsattest (proc. pag. 355 lit Vvv), að hann er ánægjanlega upp-fræddur í kristindómsins lerdómi, og staðfestur árið 1812. Að sönnu hefur undirrjetturinn með dómi þann 21. jan. þ. á. ákvarðað honum straff eptir plac.

frá 24. marz 1786, og tilsk. frá 20. febr. 1789 § 5, eður kagstrýkingu, æfilangan festingarþrældóm og *brennimark*, hvert straff, og jafnvel þyngra, hann fyrir sín mörgu ódádaverk víst á skilið sem hættulegasti illvirki í samfjelagi manna; samt er hann aldrei áður dæmdur sem þjófur, hversvegna *brennimarkið* eptir tilsk. frá 20. febr. 1789 § 5 orðum, síður virðist honum hæfa. Beri menn þarámót alla hans breytni sem fyrirliða við Kambsránið, þar við í frammi höfð óguðlegustu orð, bölf og ragn og ógnanir við Hjört, og þessa miskunnarlausu bindingu alnakins með snærum, misþyrmingar, hótanir um að skera og drepa hann þar strax, hvartil hann einn var útbúinn með löngu, beittu og oddhvössu morðsaxi, hverju hann, á undan innbrotinu, auglýsti lagsmönnum sínum fult áform sitt við mótstöðu að beita, og hans í Kambi eptir ránið eins auglýsta vilja að brenna þar bæinn upp með öllu fólkinu bundnu, hverjum hann þó ei vegna hinna fjekk framkomið, ellegar hans viðskilnað þar við fólkið nakið og bundið um nótt, harðreyrt með snærum, um hávetur eptir framið niðingsverk á því, og bindingu og rán stórkostlegt opinberlega, en ekki með leynd, hvað þess vegna lýsir verkinu framar sem stigamanns og ræningja, en þjófa leynilegu aðferð, — við N. L. 6—16—1, eða 6—9—12 seinna hluta, og yfirvegi að hússfaðir hver og fólk hans í fasta svefni um hánótt eigi ekki minni lagavernd skilið í húsi sínu fyrir ræningja yfirfalli á persónu, og eignum hans eða hjúa sinna, en vegfarendur, og líti þar hjá til hans fölnarmanna til morðs á Jóni Geirmundssyni lagsmanni sínum, og nokkrum árum fyrri ráða til að fyrirfara Oddi presti Sverrissyni, og gamalli konu hjá honum, eptir

það hann líklegast, og eptir framburði föður hans og bróður hafði rænt hann eignum sínum úr kirkjunnar friðhelgi, — til N. L. 6—6—11; og einkanlega til 6.—19—1 með tilliti til hans brennuáforms á Kambi í samanburði við Jónsbókar Landsl.b. 30. Mannh. 2. og 3. kap. og Þjófab. 3, sem lýsa ránsmenn óbótamenn, og loksins til fölnunar Eiríks á Hólum og Þorvaldar Gunnlaugssonar til innbrotspjófnaðar úr læstum húsum, og til annara illverka, virðist þessi háskalegi ódádamaður í samburði alls þessa eiga *lifstraff skilið*. Þareð samt vissara og vægara þykir, úr því enginn enn hlaut bana af illræðum hans og ódádum, og hann bæði eptirá leyndi Kambsráninu, og á meðan það framfór ásamt hinum gerði sig torkennilegan, vegna hvers illverk hans þar verða blendingur af ráni, stigamanna aðferð og þjófnaði, — að dæma hann sekan þyngsta straffs fyrir innbrotspjófnað eptir plac. 24. marz 1786 og tilsk. af 20. febr. 1789 § 4. í samburði við þá eldri frá 4. marz 1690, sem leggur svo hart straff við innbrot þjófa í híbýli manna, einkum þá útbúnir eru morðverkfærum, vegna þess að húsbúum álízt jafnan lífsháski af þvílíkum búinn, finnur Landsyfirrjetturinn nú hentara að dæma Sigurð Gottsveinsson til kagstrýkingar og æfilangs þrældóms í festingu undir ströngu fangahaldi, en skyldan að bæta fyrir bindingu Hjartar bónda í Kambi eptir Jónsbókar Mannhelgi, 20. kapitula, svo að hann gjaldi 5 merkur silfurs kóngi, og jafnmikið Hjörti, alls 10 merkur eða 7 $\frac{2}{3}$ spec. hverjum fyrir sig, auk annars kostnaðar og skaðabóta, ígjald þess vantandi stolna samkvæmt undirrjettarins dómi, en annar kostnaður ákvarðast hjereptir.

Hvað undirrjettarins dómur af 21. jan. 1828 fram

telur fanganum *Jóni Geirmundssyni* til sakfellis fyrir hlutdeild hans með *Sigurði Gottsveinssyni* í *Kambsráninu*, alleina undirbúning og föln meðsekra til þessa, útbúnað með hamar, fleyga og járntein til að stinga og sprengja upp hirzlur í *Kambi*, bindingu *Hjartar* með *Sigurði*, ef ei að öllu leyti, meðan *Sigurður* honum hjelt, þá þó um læri eða knjesbætur, og með honum með snærum, ásamt annari illri meðferð hans, einnig ákefð hans og fylgi í uppbroti hirzla, ráni úr þeim; að hann var orsök til *Jóns Kolbeinssonar* stuldar af *Kambspeningum* undan skiptum, og sjálfur stal þeim, og tvisvar úr *Eyrarbakka* læstum búðum um nætur 1827, fyrst með *Eiríki Snorrasyni* og *Sigurði Gottsveinssyni* 7 plönkum, virtum á 14 rbd. 48 sk. n. v., síðar með *Eiríki* hálfstunnu fullri með smjör, úr hverri hann þó fjekk hjá *Eiríki* ein 16 pd., var og í útvegum með form af búðarlyklum í skinn útklipt, og smíðaði sjer eptir því þjófalykil að þeim, hvert form *Einar Jónsson* á *Skúmsstöðum* gaf honum. Þág af *Gottsveini Jónssyni*, illa ræmdum fyrir sauðapjófnað, 1824 svartan sauð 2 vetran, markaðan af þessum undir *Gottsveins* mark, undan marki *Sumarliða Eyjólfssonar* á *Skúfslæk*, sem hann átti, og vissi þó *Jón Geirmundsson* þetta eptir eigin orðum *Gottsveins*, þó þessi síðar neitaði sauðarins stuldi, og síðar meir 1826 og 1827 tók við tveimur öðrum kindum af *Gottsveini*, sem hann hjelt honum viðlíka óheimilar, og loksins um rekaviðar stulda af *Hraunsrekum*. Alt þetta finnur *Landsyfirrjetturinn* samkvæmt framförnum vitnaleiðslum og játningu *Jóns Geirmundssonar*, sem þar að auki er borinn margvíslegum og langvarandi þjófnaði, eins af *Snorra bróður* sínum,

sem tjáir hann hafa brúkað sig til stuldar með sjer á ýmislegu nokkrum sinnum úr Eyrarbakka búðum, ungan fyrst og ókonfirmeraðan, hverju Jón Geirmundsson neitar, þó framburður Snorra virðist trúlegri. Hann er eptir sóknarprestsins vitnisburði (proc. pag. 353 lit. Uuu) 36 ára gamall, konfirmeraður 1809, vel að sjer, gegn við áminningar, og finnst aldrei áður að vera lögsóttur og dæmdur. Hann hikaði lengi við þessa Kambsför, og drógst við hana lengi á eptir; vildi ekki binda fólkið, eða misþyrma því; mælti því líknarmál, þá Sigurður hótaði því hinu versta og Hjörti drápi, aftók þó dráp Hjartar, og hans og fólksins innibrennu með íkveykju bæjarins; var að sönnu með hamri útbúinn, en ei svo vitnaðist með öðrum dráps-verkfærum; varð og fyrstur til og ljúfastur á að meðganga brot sitt, og lýsa annara meðsekt í mörgum, en þar fyrir ei í öllum greinum, þar hann eptir öllum líkum er með Snorra af öðrum margvíslegum meiri þjófnaði, en þeim játaða, valdur, og hefur lengi fengið illan orðróð. Honum hæfir samt straff hjeraðsdóminum samkvæmt með kagstrýkingu og æfilöngum festingarþrældómi. Þar hjá ber honum eptir Jónsbókar Mannhelgi, 20. kapitula, að gjalda 5 merkur silfurs kóngi, og jafnmikið Hjörti, alls 10 merkur, eða $7\frac{2}{3}$ speciu, hverjum fyrir sig, og þau við undirrjettinn dæmdu ígjöld þess stolna, en málskostnað, sem hjereptir ákvarðast.

Fangarnir og bræðurnir Jón drejarasveinn á Brú, og Hafliði bóndi á Hrauni Kolbeinssynir, sá fyrri 28 ára gamall, fermdur 1815, sá síðari 33 ára, fermdur 1809, báðir vel að sjer og gáfaðir (sjá proces 353 lit. Uuu), hafa aldrei fyrri undir lagaákærur komið, en báðir fengið gott orð, og vitnast við ekkert annað

illverk, en Kambsránið flæktir. Báðir urðu þeir þar til leiddir af Sigurðar Gottsveinssonar tölum. Hafliði þó máske enn framar af Jóns bróður hans, þegar hann vissi hann orðinn einn í ræningjasambandinu, því þá tróð hann sjer, eiginlega ófalaður af *Sigurði* inn í það, svo þeir bræður rjeðu af að leggja báðir eða hvorugur út í það. Þókti þeim *Sigurði* og Jóni Geirmundssyni þá þegar ofmargir orðnir, og skipti á verða ránsfjenu í of marga staði, enda leynd ódæðisins úr því óvissari. Samt urðu þeir að lofa Hafliða samför, svo hann ei ljóstaði upp illræði þeirra. Báðir þeir bræður ljetu sjer ant um, hver þeirra sjer í lagi að skygnast eptir öllu ásigkomulagi rúma og annari niðurskipun í Kambs baðstofu fyrirfram, gerðu sjer þartil sjerlega ferð erindislaust, vóðu þar inn í baðstofu. Jón þó hann sæji Hjört upp á heygarði, og Hafliði síðar, þó hann engan við bæinn fyndi, svo ránsför þessi var af öllum fjórum löngu fyrirfram yfirlögð og niðurskipuð. Jón á Brú átti sem efstur þeirra, næstur Kambi og kunnugastur að ráða ferðinni og byrja hana sem oddviti og leiðtogi, þegar hann hentast fyndi, gekk og örugglega fram í því og með ákefð, setti hinum mót og stefnu, bjó sig út sem hinir torkennilega og með pál í hendi, sprengdi fyrstur upp bæinn, má því álitast útbúinn með drápsverkfærum, en Hafliði hafði á sjer einungis lítinn pennahníf með $\frac{1}{2}$ þumlungs blaði. Jón vóð að Gróu matselju, dró hana ofan á gólf og batt hana, en, að hann segir, lauslega, enda þurfti ei fastar við, því hún var dysjuð undir Hjörtri, reiðingi, kistu, kvörn og rúmfötum svo undur voru, að hún lífi hjelt, þegar alt fólkið svona til reika og bundið varð þar af ræningjunum eptir skilið. Samt fjekk ei sú

lauslega binding síðar þess ollað, að hún fengi smokkað höndum sínum úr bandinu, því Hjörtur gat fyrstur brölt undan farginu, náð hnífi og skorið á böndin fyrir ofan knje sín; fann ekki Gróu en þóttist lítið eitt hafa getað losað bönd á Guðrúnu, en hann flúði nakinn í næturillviðrinu á næsta bæ, Hróarsholt, en hinar stúlkurnar síðar, önnur í nálægt kot, hin að Hróarsholti, eptir það Guðrún, hverja Hafliði fyrst dró ofan á gólf allsbera, setti síðan upp í rúmið aptur, batt rúmföt yfir höfuð henni í hverjum hún vel mátti kafna, en hendur hennar á bak aptur og svo yfir um mittið, læri og fætur með sama bandi, sem Hjörtur gat nokkuð losað um, — fjekk aptur fyrir sig, — þá ræningjarnir voru á brott horfnir — náð hnífi á hyllu eptir mikil umbrot, og með honum skorið af sjer böndin, síðan af því sex vetra barni, sem Hafliði var svo níðingslegur að binda, og loksins af Gróu, sem hún bjargaði úr dysinni, þegar hún heyrði hana þar í lífs vera. Báðir tregðuðust þessir bræður í fyrstu við að meðganga illverk sitt, og fyrirbáru mörg ósannindi, líka stal Jón á Brú talsverðu undan skiptum af þeim rændu peningum, en Hafliði ekki.

Svo svipuð er breytni og sekt þessara bræðra við Kambsránið, að hafi Jón gengið enn ákafar fram en Hafliði og verið í fyrstu hinna leiðtogi, líka fyrstur brotið þar upp bæinn, vann hann þó máske nokkuð minna níðingsverk á Gróu við hennar lauslegu bindingu, en Hafliði á Guðrúnu með harðreyrðar hendur aptur á bak, og böndum þaðan fram fyrir mittið og svo um fæturna, þó handabinding hans á 6 vetra gömlu barni þar ofan á ekki hefði kórónað hans ódádír aðrar við rán þetta. Báðir eiga því sama straff

skilið, nl. kagstrýkingu og æfilangan þrældóm í festingu, frá hverju ekki er í dómstólanna valdi nokkurn sekan í innbrots þjófnaði að fría, sem útbrykkilega lögskipuðu í plac. 24. marz 1786, tilsk. frá 4. marz 1690 og 20. febr. 1789 § 4. Þó ekki væri nema einfalt innbrot til leynilegs þjófnaðar á nóttu í híbýli manna, hvað þá, þegar þarmeð sameinast niðingslegt yfirfall á persónum manna og misþyrming, binding með snærum eins ungbarns, og stórkostlegasta rán með ofbeldi undir drápshótunum. Ef kýr eða hestur á víðavangi stolinn nýtur þeirrar lagafriðhelgi og verndar, að það straff liggur við þeirra stuldi þaðan, kann húsfæðrum, hjúum og börnum ei minni að bera í heimahúsum um miðrar næturværðar tíma, þá hver einn sefur andvaralaus í hvílu sinni mót ræningja yfirfalli, hvar friðhelgi hússins má metast lík ferðamanna á þjóðvegum, hvað seinni hluti N. L. 6—9—12 glögt sýnir, eins og 6—9—19 að öllum, sem eru í flokki og fylgd til þvílíkra ódáða, hæfir sama straff. Fyrir bindingu og misþyrmingu á Gróu bæti *Jón Kolbeinsson* eptir Mannhelgis 20sta kap. 5 mörkum silfurs kóngi, og jafnmikið Gróu, eður 7½ spec. hverju fyrir sig. *Haflíði* jafnmiklu bæði fyrir bindingu Guðrúnar og eins miklu fyrir barnsins bindingu, bæði kóngi og þeim misþyrmda, þar barnið er undir sömu vernd laganna og sjerhver misþyrming þess því jafn saknæm, enda eiga allir þeir misþyrmdu og bundnu sömu sára og þjáningarbóta part, sem sjerhverjum hinna ber, hvert aðalstraff sem ódádaverk sakamanna annað ákvarðast. Að öðru leyti gjaldi þessir bræður dæmd ígjöld þess stolna, en málskostnað, sem síðar greinist.

II. Næstur þessum eða maki þeirra í ódádum er *Gott-*

sveinn Jónsson á Baugstöðum, fyrrum í Steinsholti 65 ára gamall, og um þær grunaður og uppvis lengst æfi sinnar, nú ákærður fyrir peninga, sauða- og annan þjófnað. Einnig eru á hann vitnaðar gifurlegar guðlastanir drukkinn, en hann grunsamur hafður um *framið* morð fyrir 17 árum síðan á Jóni drengi Jónssyni í Skaptholti. Hans fyrsta afbrot, hverju hann hefur viðgöngu veitt, er heilagfiskis stuldur fyrir rúmum 40 árum í Grindavík, og því næst stuldur þriggja eða fjöggra sauðkinda fyrir 24 árum síðan frá Jóni presti Högnasyni, en þó hann framberi, að á þær sakir hafi þá þegar á komizt sætt, vantar bæði skýlausa sönnun þess, enda náði einungis til ígjalds þess stolna sú sætt, en aldrei til uppgjafar þjófnaðarstraffsins, sem konungur einn má eptirgefa af mildi sinni, en sem engin hefð eða árafjöldi fær frið frá. Gottsveinn viðkannast og að hafa í misgripum drepíð sauð, sem mágur hans Jón Eiríksson átti, leynt því og markað höfuðið dautt sínu marki, fengið 2 ófrjálsa sauði hjá Jóni yngra syni sínum, markaða um sumarið 1826 undan annars manns marki, þó Jón neiti því um annan þeirra, svo föður hans bresti heimild fyrir þeim sauði, líka fundið 2 lömb í eptirleit, hvorugu haldið til skila, þó Þorlákur í Geirakoti síðar leiddi sig að öðru þeirra, þá fullorðinni kind. Árið 1812 var Gottsveinn ásamt konu hans Kristínu Magnúsdóttur og syni þeirra Jóni eldra settur undir laga ákæru vegna grunaðrar óheimildar á 2 lömbum og nokkrum sauðskinnnum, en eptir það undirrjettarins dómi í því máli var 1813 af þáverandi yfircriminalrjetti heimvísað, og málið á ný upptekið og dæmt í hjeraði, varð Gottsveinn við sama yfircriminalrjettardóm þann 13. ágúst árið 1814 fri-

kendur aðeins frá *frekari ákærum*, þar líkur framkomu honum á móti, og hann borgað hafði 5 rbd. fyrir annað lambið, Jóns eldra sonar síns vegna, til sætta um það mál, hver Jón, sem þá eptir framlögðu prestsattesti tjáðist 21 árs gamall, varð dæmdur til 20 vandarhagga refsingar, en Kristín kona Gottsveins að öllu leyti frikend, eins og sú þessum landsyfir-rjettardómi nú viðtengda útskript nefnds yfircriminalrjettardóms framar sýnir. Dráp framið af Gottsveini 1815 með Jóni yngra syni hans á tveimur ám frá Markúsi Gíslasyni í Steinsholti; stuldur þriggja lamba undan þeim, og ullar af þeim, er og á hann fullsannað, einnig gífurlegustu guðlöstunar orð í drykkjuskap framhreytt, hverjum hann ei öldungis neitar, en þar á mót miklum sauðapjófnaði, og öðrum, sem á hann er borinn, svo sem 2. eða 3. vetra sauðar frá Skúfslæk, um hvern þó ærnar líkur eru mót Gottsveini; sauðar frá Austurhlíð; fimm sauðkinda frá Oddi presti Sverrissyni; þriggja kinda með tengdasyni sínum Magnúsi í Skriðufelli; mörkun tveggja sauða á fjalli frá Minnahofi og Þjórsárholti, tilraun með Jóni yngra að stela dilká úr fjallfje, og að opt hafi sjezt margar kindur blóðmarkaðar í fje hans, flestar í einu 18 að tölu, optar færri, sem hann vildi ei láta aðra þá skoða, en um þetta síðara eru einungis einstök vitni eða meðsekra framburður, og grunsemi ónóg til að sakfella hann móti hans stöðugri neitun á þeirra þjófnaði, eins er áburður þjófn-aðar á hann á peningum frá Eiríki heitnum Sól-mundarsyni í Hlíð fyrir hjer um 20 árum, einungis byggður á tilgátum, en engum röksemdum, ásamt því, að hann með Jóni eldra syni sínum, þá eptir áður-sögðu á 15. ári og Jóni drengi Jónssyni í Hlíðargerði,

síðar í Skaptholti, hafi þeim peningum stolið, og Gottsveinn síðan myrt nefndan dreng Jón, hverjum hann fylgt hafi drukknum, sjálfur mjög drukkinn frá Steinsholti, og reitt hann fyrir framan sig á leið að Skaptholti, svo langt sem til sást austur fyrir túnið þar, en drengurinn fundizt degi síðar nú fyrir 17 árum, með höfuðið niðri í vatnsdæld við Kálfá, eptir framburði vitnisins Gísla Gamalielssonar á Hæli, sem fyrstur fann líkið, og reiddi að Skaptholti, en sá engan áverka á því (proc. pag. 141). Sú grunsemd, að Gottsveinn flýtt hafi dauða drengsins, var líklega engin í fyrstu, þareð viðkomandi sýslumaður um fráfali hans fræddur, fann ekkert tilefni þá frammar um það að grenslast, eða láta líkið skoða, en nokkrum árum seinna, þá óvild gegn Gottsveini jókst út af þjófahrekkjum hans og öðru, varð fyrst í getgátum haft, að Gottsveinn, sem drenginn reiddi og seinastur við hann skildi, kynni ollað hafa dauða drengsins sem meðvitandi honum í peningaþjófnaði frá Hlíð, svo að hann ei skyldi uppljósta honum, hverju Gottsveinn sífellt þverneitar, enda styrkja þá tilgátu engar líkur aðrar, nje heldur virðist nokkur vitnaleiðsla frammar fá upplýst hennar ástæður, enn síður sannað þann glæp á Gottsvein, þar enginn fær neitt um hans og drengsins skilnað borið. Þau hjerum ítarlega afheyrðu vitni sanna bæði drenginn og Gottsvein mjög drukkna verið hafa það kvöld, hversvegna missagnir þessa um reiðslu drengsins, og hve langt þeir fylgdust að, eru ei til greina takandi, því eptir svo mörg ár liðin eru þær náttúrlegar af gömlum manni, er líklega brast minni til að bera áreiðanlega, hvað þá í hans drykkjuskap fram fór. Hvað vitnið Hannes Þorleifsson á Kampholti borið

hefur (proc. 208—9) um missir Eiríks Sólmundarsonar í Hlíð á peningum, komu Gottsveins Jónssonar, sonar hans og Jóns drengs Jónsonar þá í Hlíðargerði, daginn sem vitnið, 14 vetra gamalt þangað kom þriðja dag jóla 1807, veru Gottsveins þar um nóttina, sögn, að Jónarnir hefðu þá nótt verið í Hlíðargerðisfjösi, söknuð Eiríks á peningum sínum um þrettándann 1808, og sögn hans um þeirra skoðun og kyrrveru á annan dag jóla 1807 með fleiru þeirra hvarfi og dróttun að Gottsveini og Jónunum um stuld þeirra viðkomandi, verður eptir 20 ár sem ómerkt að álitast sem heyrt og eptir tekið af 14 vetra barni eptir N. L. 1—13—19, því megi barn yngra en 15 vetra ekki vitna, þá eins lítið fullorðnir um, hvað þeir á barnsaldri heyrðu. En þó Hannes vitnisbær væri, þegar Jón drengur Jónsson deyði á fjórða ári seinna, ber hann sig nú ekkert vita til, að Gottsveini hafi verið eignað fráfalið hans, nema á einberum smíðum og getgátum manna.

Þar á móti finnst Jón eldri Gottsveinsson eptir fyrnefndum prests vitnisburði, sem 1814 segir hann vera 21 árs gamlan, verið hafa 1807 um jólin 15 vetra, eður þá á 15. ári; samt er óvíst, hvort hann þá var vitnisbær, eða hvort hann, ef meðvitandi og valdur var af þeim peningastuldi, varð þá sekur til reglulegs þjófnaðarstraffs (sjá tilsk. 3. júní 1796 § 38. Plac. 5. maí 1797).

Til þess að fá fulla vissu hjerum finnur Landsfyrirjetturinn því ei hæfa að draga dómsáfelli yfir Gottsveini Jónssyni, unz hjeraðsdómurinn eptir málsins heimvísun þessa eina vegna, og fenginn skírna-seðill Jóns eldra Gottsveinssonar með hverjum dóm-arinn eptir tilboði sínu í framhaldsvarnarskjali (Lit.

K.) frá 1. maí þ. á. gæti upplýst, að Jón sá hafi verið einungis 14 vetra, þá Hlíðarpeningunum var stolið, því síður sem Jón þessi, ef þá vitnisbær var að aldri, yrði einungis eitt vitni móti Gottsveini um hans stuld, ætíð sjerlega óáreiðanlegt sem kúgað sonarvitni til sagna móti föður við eið, um hvers heilagleika virðingu hans uppeldi, og föður, og Sigurðar bróður hans opinberlega auglýsta foragt fyrir honum, gefur því veikari von, sem óttast má, vissi hann nokkuð föður sínum til áfellis, að hann sjálfur reynast kynni meðsekur í þeim stuldi, þessvegna gefa ómerka skýrslu, hver þar hjá ekki yrði eiðfest eður í neinu áreiðanleg, ei heldur virðast nokkur líkindi til, að hann öðrum framar og óviðkomandi viti hið minsta upplýsandi að bera um fráfali Jóns drengs frá Hlíðargerði því nær 4 árum seinna. Sama er að segja um gagnleysi yfirheyrslu annara Gottsveinsbarna, nl. Gottsveins og Kristínar, sem sóknarinn tilnefnt hefur, því framar sem bæði enn eru á unga aldri, hafa annarsstaðar en með föður sínum nú lengi dvalið, og milli foreldra og barna náttúrunnar skyldleiki og skyldubönd freista beggja öðrum framar til óáreiðanlegrar skýrslu, hversvegna af þeim síður en af vandalausum virðist væntanleg merk skýrsla. Þar hjá finnur Landsyfirrjetturinn ekki henta, þegar mál eru dæmd, og öll nauðsynleg upplýsing fengin af öllum þeim líklegustu og áreiðanlegustu vitnum, án sterkustu líkinda að draga dóm og lengja varðhald sakamanna, unz hver maður er yfirheyrður og tekinn í eið, sem þekt hefur Gottsvein einhverntíma, um alla breytni hans um hans langa aldur. Sóknarans kröfu um heimvísun þessa máls, og drátt á Landsyfirrjett-

arins dómi um Gottsveins málefni, verður þessvegna ekki gaumur gefinn.

Þegar rjetturinn nú skal til straffs og sekta meta framantöld af Gottsveini viðurkend mörg og ljót afbrot, hans illan, verðskuldaðan orðróm, opinberað guðleysi í orðum og athöfnum og guðlöstunar saknæmi, finst undirrjetturinn með góðum rökum að hafa litið til hans ómerka og yfirlagða flapurs í ofdrykkjuástandi, sem samboðins hans annari breytni. Við ákvörðun hans straffs, hvert þó virðast mætti eptir verðskuldun herðast eiga fyrir svo mörg og stór óbótamál á þeim föður, sem með óráðvöndustu breytni og uppeldi vanið hefur fjölda barna sinna á svo mörg, og háskaleg ill verk með sjer, og sem nú leyfir landinu mikinn stofn ódádámanna í eigin börnum sínum, sumum að stórbrotum uppvisum, fram yfir flesta þeim samtíða. Fyrir öll Gottsveins löglega sönnuðu og ákærðu illverk hæfði honum því, sem háskalegum illræðismanni, festingar þrældómur um viss ár, eður að minsta kosti 5 ára vinna í betrunarhúsi í Kaupmannahöfn, gæfi hans hái aldur, svo lengi misbrúkaður, hans líklega betrunar von þarvið, og hann síðan ef álitist fær til þrældómsvinnu, eða langvinns fangelsis, en þar flutningur hans til hennar út af landinu verða má þvílíku gamalmenni ígildi lífsstraffs, sem eptir því enn á hann sannaða virðist of þungt, finnur Landsyfirrjetturinn bezt henta, að þrenn 27 vandarhögg duglega á lögð verði nú hans straff eptir hjeraðsdóminum, sem að öllu öðru í hans tilliti standi í fullu gildi. En hans hlutdeild í málskostnaðarútsvari verður síðar að álitum gerð.

Jón yngri Gottsveinsson er uppvis að margföldum

og miklum sauða, og öðrum, þjófnaði, mörkun og stuldi fjallfjár, og þjófnaðarsamtökum með Gottsveini föður, Sigurði bróður, Magnúsi Sigurðssyni mági sínum og með Solveigu systur sinni; líka að drápi annarslags fjár; þó er hann með miklum líkum borinn miklu meiri sauðapjófnaði, hverjum hann þó algjörlega neitar, og fyrir hvern, þar gildar lagasannanir breyta, hann nú ekki kann að sakfella, heldur einungis fyrir þann þjófnað, sem hann algjörlega við kannast hefur, eða heimild, til hvernar hann skírskotað hefur fyrir, brotið. Alt þetta finst í undirrjettarins dómi áreiðanlega tilgreint. Það sem hann nú sem vafalaust stolið eða misgert hefur játað og sannað verður að sakfella fyrir er: 1826 1 sauður þrevetra frá sýslumanni Þórði Sveinbjarnarsyni, 1 sauður, sem hann 1825 markaði í Steinsholtsfjárhúsi og ætlaði að draga sjer, 1 sauður þrevetra, sem hann í sama skyni markaði undir annars manns mark og vissi ekki hver átti, en fjekk síðan föður sínum Gottsveini; 2 kindur veturgamlar með Gottsveins fjármarki, sem hann seldi, aðra Birni á Bygðarhorni, en hina Sigurði bróður sínum, hverjar Gottsveinn neitar að hafa fengið honum, og Jón því brast heimild fyrir; einn sauður frá hreppstjóra Guðmundi Bergsteinssyni í Hlíð, sem hann játar sig stolið hafa með Magnúsi mági sínum í Skriðufelli, en þessi einn hafi hirt; líka með sama Magnúsi um páska 1826 sótt kjöt af einni kind inn í Steinsholtsfjall, sem hann þar hafi átt þar eptir af þremur kindum, sem þeir Magnús og Gottsveinn stolið hafi; ein sauðkind sem hann stal og drap í Flóamannafrjetti, faldi þar í gili og vísaði Guðmundi Eiríkssyni á Minni Mástungu til hennar þar, en hjálpaði föður sínum, Gottsveini, til með dráp á

tveimur ám Markúsar Gíslasonar í Steinsholti og meðstuld ullarreifa þeirra, og þriggja lamba undan þeim, en verið í verki með honum til að stela einni á með dilki af fjallafje, hvað þó aðkoma Jóns Pálssonar hindraði; líka með Sigurði bróður sínum við peninga og eins þríbrotins gullhrings stuld úr Núpskirkju vorið 1824, og stuld úr læstri skemmu í Laxárdal á tini, blýi, járn og eirplötu, öllu til 9 rdl. 32 sk. n.v., verið við hvorttveggja á varðbergi, fengið þó í ómakslaun á Núpi 1 rd. 7 sk. n. v. hjá Sigurði, en í Laxárdal 48 sk. n. v. Auk þess stal hann um nótt einum sláttuljái frá föður sínum og gömlum hærusekki í Laxárdal frá húsbónda sínum, Einari Jónssyni, 1826, í hverjum hann bar kjötið af sýslumanns sauðnum til matreiðslu hjá Markúsi Gíslasyni í Steinsholti, þó Markús vilji þar við ei kannast. Hjer að auki hefur hann falað tvisvar Jón Pálsson í Laxárdal, Markús Gíslason í Steinsholti, mág sinn Magnús Sigurðsson á Skriðufelli, og Guðmund Eiríksson, alla þó forgefins, til sauðabjófnaðar. Hann ber því nú að straffa sem því hættulegri stórbjóf, sem hann er að eins 22 ára, en konfirmeraður 1816, og það þegar á 7 fullorðnum sauðkindum, og þremur lömbum, auk fjölda annara grunsams stuldar og svo margfalds stórbjófnaðar meðverknaði úr læstri kirkju og útihúsi um nætur, ullar, heyljás og hærusekks, og fyrir fölun fjögra manna opt til sauðabjófnaðar. Hver stórkostleg illverk öll mega að sönnu virðast verðskulda hæsta sauðabjófnaðarstraff með 5 ára betrunarhúszerfiði, ef ei ungdómur þessa sakamanns, sem aldrei er áður lögfeldur, eða dæmdur, gæfi von um betrun hans við vægari refsingu nú í fyrsta sinni, hver þó ei finst eigi minni að vera en þrenn 27 vandarhögg, að öðru

leyti virðist undirrjettarins dómur um ígjöld hins stolna af þessum sakamanni eiga óraskaður að standa. Að afmörkun sauðfjár óleyfileg og leynileg til þjófnaðar á annara sauðfje, undan eigandans mörkum, sje fullkominn sauðabjófnaður, er því augljósara, sem eigendur þar við leynilega sviptast sínum eignarrjetti, sem eptir Jónsbókarlögum helgast sjerhverjum við eyrnamörkun eina. Líka leggur rjettarbót Eiríks kóngr frá 1293 í § 8da, sem finst við Landsleigubálks 48. kap., fult sauðabjófnaðarstraff við þjofslega fjármörkun.

Í þessa sakamanns tilliti verða tvær athugasemdir yfirvegandi, sem sóknari þessa máls við Landsyfirrjettinn framsett hefur: a) að hjeraðsdómarinn eptir N. L. 1—5—6 ekki vjek sitt dómarasæti, þó um stuld eins sauðar frá honum sjálfum væri að dæma, og b) Jón Gottsveinsson ei finst að vera stefndur til að liða dóm. — Því fyrra viðvíkjandi finnur Landsyfirrjetturinn ekki, að dóminn þessvegna beri að ógilda, þar a) hjeraðsdómarinn eptir það sakamaðurinn óneyddur játaði á sig stuldi þessa eina sauðar. spurði hann og svaramann að, hvort þeir samt væri ásáttir með að hann dæmdi þann hluta málsins, og fjekk ljúfa játun þess. b) Þar sýslumaðurinn ekki dæmdi málið einn, heldur með meðdómsmönnum, hverra flest eða öll atkvæði hafa ráðið dómsins ályktun.—c) Þar þjófnaður þessa sauðar var in confesso, en engin ígjöld hans eru eigandanum dæmd. — d) Þar straff sakamannsins eptir málavöxtum hefði orðið hið sama, hvort stuldur þessa sauðar kom í Jóns sakargiptatölu eða ei, og var við undirrjettinn vægar ákvarðað, en Landsyfirrjetturinn nú álitur hinum hæfa. — e) Þar útvegum setts dómara, til að dæma

um þá grein málsins eina, úr fjarlægum landsplássum um hávetur með ferðakostnaði og þinghaldi þessa, hefði til óþarfa mjög svo þyngt almúganum með auknum sakamálakostnaði, þar hjer er um fáa hæfa eða nálæga að velja til settra dómara í uppsveitum, líka lengt fangelsi og aukið varðhaldskostnað sakamanna, og dregið málsins endalykt og loksins f) þar Jón Gottsveinsson sjálfur hefur látið sjer vel lynda þann fallna dóm yfir hann án nokkurs appels, og hann því ei í þessu tilliti áfrýjað.

Því siðara viðvíkjandi er af sóknaranum nægilega svarað, og það rjettlætt í hans málssóknarskjali, lit. H., pag. 5, nr. 3, með því að Jóni sem öðrum ákærðum var í þinglok þann 7. jan. þetta ár tilsagt að mæta daginn eptir og birt, að málið þá mundi sótt og varið verða til dóms, en Jón og svaramaður hans þann 8. janúar fyrir rjetti játuðu sig ánægða, að sýslumaðurinn dæmdi Jón, eins þó hann átt hefði þann stolna sauð; var Jón og viðstaddur dómsuppsögnina og tjáði sig með dóminn ánægðan, getur því ei áfrýjað hann í þessu skyni, þar hann og finst, eins og Gottsveinn faðir hans þann 5. október f. á. (proc. pag. 231—232, lit. Ö og Aa) að vera stefndur til að þola ákæru, og svaramaður þeirra þann 2. jan. þ. á. (proc. pag. 315—316 lit. Ggg) til að gegna sinni talsmanns skyldu við þá ákærðu, og heyra endanlegan dóm um sjerhvern þeirra til straffs eða sekta, eða ígjaldsbóta og málskostnaðar eptir því sem hverjum hæfði, hvers vegna þetta má virðast hjer ósaknæmt.

III. Fyrir sauða og annars þjófnaðar hlutdeild eða hilmingu, einkum með feðgunum Gottsveini og allra helzt Jóni Gottsveinssyni, ákærist:

1. *Magnús Sigurðsson* í Skriðufelli og með honum *Guðbjörg Gottsveinsdóttir* kona hans.

2° *Solveig Gottsveinsdóttir* og með henni *Ólafur Stefánsson*.

3° *Markús Gíslason* í Steinsholti og með honum *Valgerður Jónsdóttir* kona hans, og tengdamóðir *Kristin Gunnlaugsdóttir* á sama bæ.

4° *Guðmundur Þorláksson* á Efri Hömrum og móðir hans, *Helga Ólafsdóttir*.

Um þau undir númer 1 nefndu hjón, sem aldrei áður finnast að vera lögfeld, er borið af Jóni Gottsveinssyni, að Magnús ásamt honum hafi, um vorið 1825, stolið einum sauði frá Guðmundi hreppstjóra Bergsteinssyni í Hlíð, en með Gottsveini Jónssyni þremur kindum sumarið 1824, hvaraf þeir, að Jóns sögn eptir Magnúsi, um sumarið hagnýttu tvo, en þriðja sótti Magnús með mági sínum, Jóni Gottsveinssyni á páskum árið eptir inn í Steinsholtsfjall, og grófu þann kindarkropp úr fönn. Hann er og borinn miklum peningastuldi úr Núpskirkju um veturinn 1824 með Sigurði Gottsveinssyni, og það jafnvel af tengdaföður sínum, Gottsveini og Sigurði Gottsveinssyni, að sögn Jóns, og stuldi auðkennilegs sauðar úr eigin hendi frá Jóni Halldórssyni í Gaulverjabæ, en Magnús neitaði því öllu með mikilli frekju, játar þó, ekki að hafa haldið einu lambi til lögskila, fundnu í eptirleit 1824, eign Sveins bónda í Miðbýli, en lýsti því við hreppstjóran; eru því ónógar röksemdir fyrir sakfelli hans, þó meðsekur einn beri hann þessum ódádum, en margar og megnar líkur fyrir Jóns sögn um þriðju urðuðu kindina, er þeir Magnús sóttu um páskana 1825 inn í Steinsholtsfjall. Gottsveinn tengdafaðir hans lýsti Magnús sjer jafnaðarlega samferða til

þjófaverka, enda fær hann yfrið vont þjófnaðarorð; samt er alt þetta ónógt til að sakfella hann sem þjóf, sem óeiðfest og borið af samsekum en af Magnúsi þverneitað. Hvað áhrærir eiða hans og óskikk fyrir rjetti þann 9. okt. 1827 (proc. pag. 244) finnur Landsyfirrjetturinn bókun orðalags hans skorta til að meta, hvort honum hæfi frekari pólitirefsing en sú ídæmda samkvæmt kongsbr. 25. júlí 1808 § 7, auk bóta eptir N. L. 1—12—3 og lætur því dóminn honum viðvíkjandi óraskaðan.

Sekt *Guðbjargar Gottsveinsdóttur*, konu Magnúsar, við hilmingu þjófnaðar með manni sínum mót hennar neitun, finnur Landsyfirrjetturinn engar áreiðanlegar líkur um, og einstakt vitni Þorbjargar Odds-dóttur ekkert henni saknæmt upplýsa, þessvegna ber hana öldungis að frikenna fyrir rjettvísinnar ákærum í máli þessu. Magnús þarámót fyrir hennar frekari ákærum að öðru leyti, en ei frá hlutdeild í málskostnaðar útsvari.

Þær að ofan undir nr. 2 nefndu persónur, áður ei heldur lögfeldar, eru Sólveig Gottsveinsdóttir 30 ára gömul og konfirmeruð 14 vetra, sem fær illan orðróm, skuldast fyrir hilmingu með föður sínum og bróður, Jóni yngra, á drápi tveggja ærkinda Markúsar bónda í Steinsholti, og stuldi þriggja lamba undan þeim, hvar af Solveig fjekk eitt mórauðt hjá föður sínum. Þvoði tvö stolin reifi af þeim, og sauð tvö stolin lömb þeirra, vissi vel að ullin, og þau og mórauða lambið var stolið, og Gottsveinn bar, að hún hafi beðið sig að stela handa sjer lambi. Allar líkur eru til þess, en þótt eptir framburði sakamanna, að hún eggjað hafi Eirík Snorrason á Hólum til stuldar á tveimur trjáflettingum á Baugstöðum, og með Jóni yngra bróður

sínum stolið gimbur frá Jóni Jónssyni á Geldingaholti, og að sú kæfa í fötu, sem hún undan skaut frá þjófaleit eptir gimbrinni hjá henni með samþykki eins leitarmaunsins Ólafs Stefánssonar, hafi af þeirri stolnu gimbur verið, þó hún þessu tvennu tíðara neiti; henni virðist því í undirrjettardóminum valið vera hæfilegt þjófshilmara straff, og nefndum leitar-manni Ólafi Stefánssyni á Neðrihömrum hæfileg fjár-sekt fyrir prettvísi hans og þögn við hina leitarmenn-ina um kæfu þá, er hann vissi og sá Solveigu skjóta undan augsyn þeirra.

Þau í nr. 3 nefndu hjón Markús Gíslason og Valgerður Jónsdóttir og tengdamóðir Markúsar, Kristín Gunnlaugsdóttir, öll í Steinsholti, ákærast fyrir þjófnaðar hilmingu með Jóni yngra Gottsveinssyni á sauði, sem þessi stal frá sýslumanni Þórði, og ber Markús hafa tekið við honum til matreiðslu, en kjötið verið afhent mæðgunum, og mörinn fenginn Kristínu uppi brjóstadúk, sem þau öll neita, en gefa ósamhljóða vitnisburð um og tortryggilegan. Kona Markúsar kannast við, að eitthvert tal Jóns hafi við mann sinn framfarið, í hverju hann hafi boðið honum kaup sitt til að þegja um eitthvað, líklega um stuld Jóns á ærkind frá Árna Eiríkssyni, hvað hún ber eptir sögu Markúsar og sagði tveimur vottum áheyrandi, en hann þrætti fyrir; full líkindi eru og til, að Markús vitað hafi til stuldar Jóns um nótt á heyljái frá föður sínum, þá Jón var í vist hjá Markúsi, og ber það fram að vera eptir skipun Markúsar. Í þessu til-liti virðast hjón þessi og Kristín Gunnlaugsdóttir rjettilega frikend, þar lögmæt skilríki um sakferli þeirra skorta, frá rjettvísinnar frekari ákærum, en hluttekning þeirra í málskostnaði ákvarðast síðar.

No. 4 tilnefnir Guðmund Þorláksson á Efrihömrum og móður hans, Helgu Ólafsdóttur, sem grunsöm fyrir hilmingu og meðvitund í þjófnaði Jóns yngra Gottsveinssonar vegna ills orðróms og hvarfls Jóns þangað með stolið fje til matreiðslu, en litlar eru þær líkur, sem styrkja megi þá grunsemi, nema fundur þeirra Guðmundar og Sigurðar Gottsveinssonar á reið inn í Steinsholtstjalli af Markúsi Gíslasyni fjallreiðar sunnudaginn 1826, og reiddi Sigurður þá undir sjer poka, báðir harðneituðu því, þó ekki væru heima allan þann dag á Efrihömrum, en kváðust lesið hafa ber úti í haga í brennivín, og setið þar að spilum, þó ótrúlegt virðist. Móti Helgu eru samt engar líkur fram komnar, hversvegna undirrjettirdómurinn í þeirra tilliti má standa óraskaður, nema um hluttekning Guðmundar í málskostnaði, sem síðar ákvarðast.

Um konu Gottsveins, Kristínu Magnúsdóttur, hverja yfircriminalrjetturinn þann 13. ág. 1814 að öllu leyti frikendi frá rjettvísinnar ákærum um hlutdeild í þjófnaði manns hennar, finnur Landsyfirrjetturinn ekkert henni saknæmt nú heldur en fyrri framkomið, og afhendingu hennar á einum sauð úr fjelagsbúi til Jóns yngra sonar síns, þá þau lifðu í fjelagi saman, ekki fram yfir konuráð, og þessvegna ósaknæma, hvers vegna hana nú ber frá rjettvísinnar ákærum öldungis að frikenna.

IV. Fyrir þjófnað úr *læstum kaupverzlunarhúsum á Eyrarbakka* og annan þjófnað, og hans meðvitund, ákærast fyrir utan fangann Jón Geirmundsson og Sigurð Gottsveinsson, hverra þvílík afbrot með öðrum þeirra gifurlegri, talin eru og metin þeim til sakfellis ásamt þeirra innbroti og ráni í Kambi.

a) *Eiríkur* bóndi *Snorrason* á *Hólum*, 34 ára, staðfestur í kristindómsþekkingu 1807, gáfaður og vel aðsjer og áður ólögfeldur. Hann er sannfærður um og viðkannast tvisvar að hafa brotízt inn í *Eyrarbakka* kaupverzlunar útibúðir um nótt, í hverjum þó enginn manna býr, um veturinn 1827, fyrst með föngunum *Sigurði* *Gottsveinssyni* og *Jóni* *Geirmundssyni*, hvaðan þeir allir stálu 7 misstórum plaunkum, virtum á 14 rbd. 48 sk. n.v. og skömmu síðar á ný með *Jóni* *Geirmundssyni* $\frac{1}{2}$ tunnu smjörs, með $13\frac{1}{2}$ fjórðungum og einnar merkur smjörs í, virtum á 28 rbd. 92 sk. n. v., hvaraf *Jóni* *Geirmundssyni* síðarmeir hlotnuðust vinnumanni sínum til handa, ein 16 pd. Þessa hálf tunnu flutti *Eiríkur* heim til sín að *Hólum*, hvar hann vegna ráðvendnisálits síns bjóst síður við þjófa-leit, en hjá *Jóni* *Geirmundssyni*, fór leynt og þjófslega með hana, sló utan af henni bönd, og ljét *Guðrúnu* *Jónsdóttur* matselju sína hnoða með sjer smjör úr henni saman við annað og nýtt. Einnig viðkannast hann ásamt framantöldu, einsamall um nótt að hafa stolið tveimur trjáflettingum, öðrum þeirra sívölum úr hesthúsi á *Baugstöðum* eptir tilvísun og áeggjan *Solveigar* *Gottsveinsdóttur*, hverja flettinga *Þorkell* nokkur *Helgason* og *Hannes* *Árnason* áttu. Hann varð af fanganum *Sigurði* *Gottsveinssyni* fyrirfram, honum skiljanlega, falaður til samfarar til innbrotsráns í *Kambi*, en þó hann ei gæfi sig til hennar, og vissi að þar yfir vofði yfirfall *Hjartar* og fólks hans, duldi hann það, í staðinn fyrir að hindra því-líkt, og eptir á með tvíræðum orðum við frumpróf; líka ber fanginn *Jón* *Geirmundsson* honum, að hann eptir á hafi fastlega eggjað sig á að þræta þverlega fyrir *Kambsránið*; undir heiðvirðu yfirskyni, og með

sjerlegu undirferli framdi hann búðapjófnaðinn, og ljezt sem einlægur og hollur vinur vera assistant Sivertsen við yfirvofandi innbrot þjófa í þær sömu nóttina, en sást einn á vakki við þær, unz samþjófar hans komu, og stal síðan úr þeim strax eptir. Alls hleypur það af honum með öðrum og af honum einsömlum stolna til 46 rbd. 60 sk., hversvegna honum hæfir það af undirrjettinum ákvarðaða straff með tvennum 27 vandarhöggum, og að gjalda þau þar tilteknu ígjöld þess.

b) Þær líkur, sem hjeraðsdómurinn og dómsvarnarskjalið lit. G frá 26. febr. þ. á. telja til grunsemdar eða misþanka Guðrúnar Jónsdóttur á Hólum um, að smjórið úr þessari stolnu hálf tunnu, sem hún að húsbónda síns boði, hnoðaði saman með honum við annað smjör hans, væri ófrjálst honum, geta ekki að Landsyfirrjettarins áleti verkað henni hilmingarstraff, bæði með tilliti til hennar undirgefnis stöðu, óvissunnar um, hvort grunur hennar væri merkur eða ei, og vegna háskans að ljósta þeirri grunsemi upp, óspurð af öllum, gegn húsbónda, sem alment hafði ráðvendonisörð, án vissu um hitt, einnig með tilliti þess, að lög ei skylda neinn ótilkvaddan að ljósta upp þjófnaði, og því síður einberri grunsemd um hann. Það sjerlega ráðvendonisörð henni þarhjá er borið, virðist þessvegna eiga að fría hana frá hilmingarstraffi og rjettvísinnar ákærum.

c) Snorri Geirmundsson, 27 ára, Einar Jónsson og Teitur Helgason lögsækjast fyrir þjófnað úr Eyrarbakka læstum búðum á nóttum, hvar ekkert aðsetur manna er. Snorri fjórum sinnum, eptir því sem hann sjálfur viðgengur, fyrst tvisvar unglingur með Jóni bróður sínum Geirmundssyni, á korni og brauði,

og seinna tvisvar með Einari Jónssyni á Skúmsstöðum og Teiti Helgasyni eptir ull, kjöti, hákalli, kolum og brenni, en seinast stal hann þaðan einsamall nokkru af fiski; segist brúkað hafa þjófalykil til þess, sem Jón bróðir sinn hafi átt, og brúkað til sömu útrjettinga. Þeir Jón og Teitur þverneita áburði Snorra um hinna samtök með þessum, þó margar og sterkar líkur lúti þarað, og hans skýrsla um flest samhljóði Einars Jónssonar. Þó játar Jón sig fengið hafa lykilform útklipt í skinn eptir þjófalykli, sem hann kveðst vita Teit eiga og brúka, og sem Einar frá samförum með Teiti þekkja mundi. Einar játar sig og tvisvar úr búðunum stolið hafa með Teiti og Snorra 6 eða 8 fjórðungum ullar, steinkolum og smálegu; með Teiti 5 sinnum, og þá tveim sekkjum ullar, hálfvætt fiska, nokkrum steinkolum, en í 6. sinn forgefins leitast við að stela ull út um vindauga, sem byrgt var, og allraseinast með Teiti korni hvar um Páll Hafliðason hafi vitneskju fengið; þrætir Páll ei fyrir eptir kvöldvöku, þá loka vildi bænum, hvar þeir heima áttu, að hafa farið út til að gá að þeim, fundið þá nálægt búðunum, hvar þeir mættu honum með kornpoka. Þó nú Snorra, Einari og Páli bæri saman um Teit, þrætti hann samt fyrir alla þeirra sögusögn um sig, harðsvírað, en þar engin lögmæt vitni gefast um þjófnað Teits, og samsekra hans skýrsla eintóm fær hann ei lögfelt, hlýtur undirrettarins dómur um frikenningu hans frá rjettvísinnar *frekari* ákærum, óraskaður að standa.

Í Snorra tilliti er athugandi, að hann var 1827, 27 ára og varð fyrst konfirmeraður 22ja ára gamall, var því lengi daufur og vesall brúkaður til búða-

stuldar, jafnvel óstaðfestur, af Jóni bróður sínum, og þar kljent forsorgaður, naut og lítils af því stolna, þó ei verði metið, hve mikils. Þó hann optast brúkaður væri til þeirra útrjettinga Jóni Geirmundssyni í hag, dró hann samt engin neyð til stuldar, svo vægð beri þessvegna honum að sýna í ákvörðun straffsins, hvert því með tilliti til hans ítrekuðu mörgu ferða í læstar búðir en mannlausar til margvíslegs stuldar, ekki virðist hæfa vægara að ákvarða en 27 vandarhögg.

d) *Einar Jónsson* vel uppfræddur og undir engan húsbónda gefinn, sem hafi brúkað hann til þjófnaðar, en stal opt og miklu af megnri þjófgefni neyðarlaust, hæfir þarámót að sæti tvennra 27 vandarhagga þjófnaðarstraffi.

e) Um *Pál Hafliðason* finnur Landsyfirrjetturinn ekkert honum saknæmt sannað, því um hann gildir sama og um Guðrúnu Jónsdóttur, að lög skylduðu hann ei til ótilkvaddan að ljósta upp sinni grunsemd um kornstuld þeirra Einars og Teits, og á því undirrjettarins dómur um hans frikenningu óraskaður að standa.

f) Sömu leiðis um *Árna Eyjólfsen* á Stöðlakoti og Þorleif Kolbeinsson á Stjettum, hverjum þeir Einar Jónsson og Snorri Geirmundsson skýrðu frá hentugum máta til að stela úr búðunum, hvað þeir og Teitur æft hafi, og það af sömu röksemdum um ósaknæma þögn þeirra um hjal hinna, á meðan ótilkvaddir voru til sagna, og óvissir um þessa grundvöll.

V. Sem sekir í meðvitund eða hilmingu þjófnaðar innbrotsræningjanna í Kambi ákærast:

a) Sveitarkarl, 63 ára, *Jón Halldórsson* blindi,

fyrir illmannlega mælgj og ráð gefin fanganum Jóni Geirmundssyni um hægastan máta að ræna peningum Hjartar í Kambi við innbrot og bindingu fólksins, hvarum Jón þá fyrst fjekk hugvekju, ásamt tilvisun hvar Hjartar peningar geymdir væru, með áfýsingu til að stela þeim; líka áskildi hann sjer þóknun fyrir svo arðsöm ráð af þeim, er þau hagnýttu, og þessi ráð karlsins urðu síðan þeim Sigurði og Jóni Geirmundssyni regla við innbrotið. Undir-rjettarins dómsatkvæði um straff hans virðist því eiga óraskað að standa.

b) Þorvaldur karl Gunnlaugsson, 66 ára og vel kyntur jafnan, ákærist um hilmingu með Sigurði Gottsveinssyni á þjófnaði peninga og gullhrings úr Núpskirkju 1825, þar eð hann þág af Sigurði sem gjöf, til að styrkja illræðafyrirtæki hans með kunnáttubrögðum, þann frá Núpi stolna þríbrotna gullhring, og hafi Sigurður þá sagt sjer hringinn þaðan vera, en Þorvaldur um sama leytið frjett peninga og hringstuldinn frá Núpi, enda þekti Jón yngri Gottsveinsson hring þennan strax, sem rjetturinn sýndi honum hann, og lýsti hann vera þann sama, sem þeir Sigurður stálu úr Núpskirkju. Herra stiptprófastur Árni Helgason og gullsmiður Thomsen, hver síðari hefur hann smíðað, vitnuðu og þennan hring að vera þeim líkastan, sem smíðaður var handa Oddi presti Sverrissyni á Núpi, svo hann nú virðist rjettilega tildæmdur vera dánarbúi hans. Þorvaldur mátti annars tortryggja heimild Sigurðar fyrir hringnum, bæði af sögn hans, hvaðan hann væri, og af þá hljóðbærum missir gullhrings og peninga frá Núpi, einkum vegna alræmdrar þjófgefni Sigurðar, sem falað hafði Þorvald til samþjófnaðar og morð-

ráða. Að hann ekki fyrr en þ. 20. október 1827 (proc. pag. 226) afhendi eða sagði rjettinum frá þessum hringi, þó svo mörg þing um illverk Sigurðar þá væru fram farin, og svo langt umliðið frá því hann 1825 eignaðist hann, að Sigurðar gjöf verður samkvæmt hjeraðsrjettarins dómi að olla Þorvaldi þar ákveðins þjófshilmarastraffs með 10 vandarhöggum.

c) Um *Vilborgu Jónsdóttur*, konu fangans Sigurðar Gottsveinssonar, um hverja alls ekkert saknæmt er upplýst, ber sama rjettar frikenningardómi óröskuðum að standa.

d) *Kristín Hannesdóttir*, kona fangans Jóns Geirmundssonar, *Gunnhildur Eyjólfsdóttir*, kona fangans Hafliða Kolbeinssonar og *Guðbjörg Kolbeinsdóttir*, systir hans og fangans Jóns Kolbeinssonar, eru allar ákærðar um grunaða meðvitund þess franda illræðis í Kambi, að minsta kosti eptirá, einkum vegna missagna þeirra um heimkomu illvirkjanna um ránsnóttina eptir undirlagi þessara, svo að, eptir því sem þeir fyrirbáru, engin misgrunur falla skyldi á þá saklausa vegna þeirra burtveru. Að sönnu vakti fundur Guðbjargar Kolbeinsdóttur á peningapoka í folaldskofa innanbæjar, á afviknum stað, henni meiri grunsemi en hinum um þeirra bræðra sakfelli, þegar hún spurði ránið í Kambi, en þeir töldu þessum konum trú um sakleysi sitt, og lögðu fyrir, hvað þær frambera skyldu, til þess að olla ei um það tortrygni, en Gunnhildur Hafliða kona hafði þeim mun minna tilefni til að tortryggja mann sinn, sem hún engan peningaposa sá, og þýddist því fortölur og ráð bræðranna, en Kristín Hannesdóttir hjelt Jón Geirmundsson verið hafa eptir sögn hans á rekum um nóttina, hvar uppá hann til merkis sýndi henni

spýtu, sem hann þóttist þá hafa heim dregið; lagði því konu sinni fyrir, hvað fram bera skyldi. Hún er ei heldur borin neinni vitund um stuld plankanna eða smjörhálfunnunnar úr búðunum, eða neins annars af Jóni. Þar nú lög auk þessa skylda ekki til uppljóstunar framins þjófnaðar, sízt á meðan engin vissa um hann er, heldur annaðhvort litil eða engin heimugleg grunsemi, því hún mætti verða mörgum háskaleg, en hjer gerði staða þessara kvenna og venzli þarhjá vel afsakanlegt, þó að þær í trausti sakleysis manna sinna, gæfu þá skýrslu fyrst í stað, sem þeir lögðu þeim í munn. Þær virðast því allar eiga að öllu leyti frikennast fyrir ákærum rjettvísinnar.

Eptir framantöldu ber þannig öldungis að frikenna frá straffi, og kostnaði þess máls, eptirskrifaðar ákærðar persónur: Guðbjörgu Gottsveinsdóttur, Helgu Ólafsdóttur, Kristínu Magnúsdóttur, Guðrúnu Jónsdóttur, Pál Hafliðason, Árna Eyjólfsson, Þorleif Kolbeinsson, Vilborgu Jónsdóttur, Kristínu Hannesdóttur, Gunnhildi Eyjólfsdóttur og Guðbjörgu Kolbeinsdóttur, en einungis frá málskostnaðarútsvari Ólaf Stefánsson og Jón Halldórsson, hvareptir málsins kostnaði sannsýnilegast ber að niðurjafna á aðra sakfelda þannig að:

I Sigurður Gottsveinsson, Jón Geirmundsson, Jón og Hafliði Kolbeinssynir, sem rán og innbrot í Kambi frömdu hvaraf þessi málsókn reis, borgi allir in solidum hálfan málskostnað, eður hans	12/24
II Gottsveinn Jónsson og Jón yngri Gottsveinsson einnig in solidum	4/24
III Magnús Sigurðsson á Skriðufelli, Solveig	

Gottsveinsdóttir, Markús Gíslason, Valgerður Jónsdóttir, Kristín Gunnlaugsdóttir og Guðmundur Þorláksson in solidum	$\frac{4}{24}$
IV Eiríkur Snorrason, Snorri Geirmundsson, Einar Jónsson og Teitur Helgason in solidum	$\frac{3}{24}$
V Þorvaldur Gunnlaugsson	$\frac{1}{24}$

Dæmd laun svaramanna við undirrjettinn finnur Landsyfirrjetturinn sanngjörn eptir þessa máls miklu fyrirhöfn og mæðu, en í laun svaramanna við Landsyfirrjettinn gjaldi fyrnefndir dómfeldu, sem málskostnað skyldast að lúka, sóknaranum 30 rbd. silfurs, en verjanda málsins þar 20 rbd. s., hverjir 50 rbd. silfurs gjaldist þessum fyrirfram af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi af fyrrnefndu sakfeldu, eða að því leyti efni þeirra ei til hrökkva, jafnist það vantandi á amtið. Sömuleiðis ber þeim þessara, sem fangelsi gist hafa, hverjum fyrir sig, allan sjerhvers varðhaldskostnað að lúka.

Landsyfirrjettarins dómsgerðir í þessu máli bera með sjer fullar röksemdir um, hversu stakleg fæð og skortur duglegra málfærslumanna hjer við rjettinn, og nálægt honum í þessu amti, orsakað hefur óumflýjanlegan drátt á fyrirtekt og framhaldi þessa máls við þennan rjett, og að mestu lögmætar annir þeirra manna, sem að skipaðir voru til málsóknar og varnar í því, ásamt þess margbrotna eðli og vanda; en framúrskarandi lengd dómsgerðanna kröfðu þeim hæfan frest eptirlátinn til þeirra yfirvegunar og lögmætu meðferðar, hvar á bætist langvinnur sjúkleiki defensors, hvers störf stíptamtið ekki fann öðrum hjer í nánd um þær mundir fært á hendur að fela, sem alt með öðrum önnum og sjúkleika hlut-

aðeigandi embættismanna, ásamt útvegum dómskjala að því lútandi úr þess fyrveranda yfircriminalrjettar dómabókum, ásamt eðli og lengd þessa máls, hefur orsakað, að dómur í því nú fyrst falla kunna. Að öðru leyti vitnast, að rekstur þess og meðferð eptir kringumstæðunum og ásigkomulagi vors lands, álízt við undir- og landsyfirrjettina að hafa verið lögmæt.

Því dæmist rjett að vera:

Fanginn Sigurður Gottsveinsson á að hýðast við staur og þrælka æfilangt í festingu undir strangri vöktun. — Fangarnir Jón Geirmundsson, Jón Kolbeinsson og Hafliði Kolbeinsson eiga að hýðast við staur og þrælka æfilangt í festingu. Sömuleiðis ber sjerhverjum þeirra þriggja fyrstnefndu að bæta 5 merkum silfurs kóngi og jafnmiklu þeim persónum, er sjerhver þeirra í Kambi batt eður $7\frac{2}{3}$ speciu; en Hafliða Kolbeinssyni að bæta jafnmiklu kóngi og bæði Guðrúnu og því 6 vetra barni, sem hann batt, hverju þeirra fyrir sig, eða $7\frac{2}{3}$ speciu fyrir persónulegt ofríki og misþyrmingu. — Jón Gottsveinsson yngri straffist með þrennum 27 vandarhöggum, Einar Jónsson með tvennum 27, Snorri Geirmundsson með 27 vandarhöggum. Í öllu öðru en málskostnaðarins niðurjöfnunar tilliti á undirrjettarins dómur yfir Gottsveini Jónssyni, Magnúsi Sigurðssyni, Solveigu Gottsveinsdóttur, Ólafi Stefánssyni, Markúsi Gíslasyni, Valgerði Jónsdóttur, Kristínu Gunnlaugsdóttur, Guðmundi Þorlákssyni, Eiríki Snorrasyni, Teiti Helgasyni, Helgu Ólafsdóttur, Vilborgu Jónsdóttur, Árna Eyjólfsyni, Þorleifi Kolbeinssyni, Páli Hafliðasyni, Jóni Halldórssyni og Þorvaldi Gunnlaugs-

syni óraskaður að standa. — Þar að auki eiga Guðbjörg Gottsveinsdóttir, Kristín Magnúsdóttir, Guðrún Jónsdóttir, Kristín Hannesdóttir, Gunnhildur Eyjólfsdóttir og Guðbjörg Kolbeinsdóttir fyrir rjettvisinnar ákærum í þessu máli friar að vera.

Sigurður Gottsveinsson, Jón Geirmundsson, Jón Kolbeinsson og Hafliði Kolbeinsson borgi einn fyrir alla og allir fyrir einn allan hálfan af þessu máli löglega leiðandi kostnað, eður hans $^{12}/_{24}$ parta, og sjerhver sinn varðhaldskostnað. — Gottsveinn Jónsson og Jón yngri Gottsveinsson einnig in solidum hans $^4/_{24}$ parta og sjerhver sinn varðhaldskostnað. — Magnús Sigurðsson, Solveig Gottsveinsdóttir, Markús Gíslason, Valgerður Jónsdóttir, Kristín Gunnlaugsdóttir og Guðmundur Þorláksson öll sex in solidum $^4/_{24}$ parta. — Eiríkur Snorrason, Snorri Geirmundsson, Einar Jónsson og Teitur Helgason in solidum $^3/_{24}$ parta en Þorvaldur Gunnlaugsson $^1/_{24}$ part.

Laun sóknara og svaramanns við undirrjettinn útgreiðist þessum eptir þess rjettar dómi, en sóknara málsins við Landsyfirrjettinn bera 30 rbd. og svaramanni þeirra ákærðu 20 rbd. s., fyrirfram af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi af eigum þeirra dómfeldu, eða í þeirra efnaskorti við niðurföfnun á amtið.

Þessum Landsyfirrjettarins dómi ber fullnustu að veita eptir ráðstöfun yfirvaldsins og ídæmdar bætur og gjöld að lúka innan 6 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

VIII.

Anno 1828, þann 4. ágúst var í Landsyfirrjettarins session uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r :

í justitsmáli um sauðapjófnað í öðru sinni framinn af Bjarna Jónssyni á Uppsölum árið 1816, núverandi á Undhóli í Skagafjarðarsýslu.

Þann 1. nóvbr. 1813 var sá ákærði Bjarni Jónsson dæmdur við undirrjett í Skagafirði fyrir framinn sauðakindapjófnað í fyrsta sinni, til þriggja ára tukthúsvinnu hjer í landi, en þar hið fyrverandi tukthús, undir skorti þá, ekki megnaði að veita föngum viðtöku, beið framkvæmd þess straffs, unz kongsbr. frá 3. maí 1816 útkom, og leyfði þess § 5 breytingu tukthússtraffs í vandarhögg samkvæmt 2. gr. þess, hverja breytingu Bjarni Jónsson kaus, og þoldi því 10. og 11. oktbr. 1816, í þriggja ára tukthússtraffs stað, þrennra 27 vandarhagga refsingu.

En áður en þessi varð á hann lögð, varð hann á ný uppvís að þjófnaði á þrevetrum sauði frá Ólafi húsbónda sínum á Uppsölum, fyrir hvern í öðru sinni framinn sauðapjófnað, hann daginn eptir þá á-lögðu refsingu, varð ákærður og dæmdur í hjeraði þ. 12. oktbr. 1816 til fjöggra ára betrunarhúsvinnu í Kaupmannahöfn, tjáði sig strax við uppsögn dómsins með hann ánægðan, og aptur síðar þ. 25. nóvbr. s. á., þá hann á ný varð sakamanninum birtur af tveimur vottum, hversvegna viðkomandi amtmaður, sem af rjettvisinnar hálfu ei fann orsök til að fyrirskipa hans appell til straffsins herðingar eða linunar, þann 7. ágúst 1817, á dóminn teiknaði skipun um

hans fullnustugerð, og núverandi amtmaður gaf einnig þ. 9. apríl 1828 út aðra um sömu. Að rjettvisinnar leyti er því alls ekkert, sem nú hindra megí hans framkvæmd, nje heldur að sakamannsins, en þótt amtið ei hafi með nefndri fyrirskipun viljað meina honum appell, ef hann það nú girnast mætti heldur en áður, einungis í von um hjeraðsdómsins straffslnun, til hveírrar Landsyfírrjetturinn ekkert tilefni finnur, nje viðkomandi amtmaður rjettvisinnar vegna að stefna til straffsins skerpíngar, þó framkvæmd dómsins í 12 ár af tilnefndum og ónefndum orsökum hingað til dregízt hafi yfírr þessum sakamanni, sem enn í þríðja sinni varð 1826 ákærður um hlutdeild í nýjum sauðkindaþjófnaði, en við hæstarjettardóm þ. 31. ág. frá rjettvisinnar frekari ákærum fríkendur.

Þar nú 2 amtmenn hafa, rjettvisinnar vegna, fyrirskipað hjeraðsdómsins frá 12. oktbr. 1816 fullnustugerð eptírr tvisvar gerða játningu sakamannsins, að hann með þann dóm ánægður væri, finnur Landsyfírrjetturinn þann dóm þarvíð orðínn óraskanlegan, beint eptírr ákvæðum kongsbr. frá 25. júlí 1808 § 5, og þessa grein í samburði víð eldri úrskurð þess konunglega cancellíis frá 8. maí 1790, auglýstan og kunngerðan í lögbíngisbók fyrir 1791 á bls. 24 þ. 16. júlí s. á., sem lýsir að „rjettvisinnar fallnir dómar ei þurfi endurnýjungar víð“, og að sakamenn eígi og megí flytjast án hennar til ströffunarstaða, nú eíga reglu að vera um hans fullnustugerð, hversvegna sú auglýsing amtsins, að Bjarna ekki fyrrmuníst dóminn nú að áfrýja, ef þessi það gírníst, ei vírðíst breyta mega hans tvisvar áður gefínni appelsneítun, ellegar raska tveggja amtmanna útgefnum skipunum

um hans löglegu fullnustugerð, eður um gildi hjeraðsdómsins frá 1816, nú ei skuldbinda til dóms um það mál á ný, ellegar Bjarni eptir 12 ár nú fyrst ganga mega frá sinni tvíteknu auglýsingu, að honum ei vilji appellera, hvers lögmæta fullgildi er í þeim efnum. Þessu máli ber því nú að frávísa þessum Landsyfirrjetti til lögmætrar fullnustugerðar þess yfir Bjarna Jónssyni þ. 12. oktbr. 1816 fallna hjeraðsdóms, en sakamanninn jafnframt að skylda til að standa löglegan kostnað af hans appelli til Landsyfirrjettarins, hvar á meðal 4 rbd. s. útlát til sóknara en 3 rbd. til verjanda málsins fyrir þessum yfirrjetti.

Eptir málavöxtum finst engin sektandi forsómun við meðferð þess fyrir undir- og Landsyfirrjettinum.

Því dæmist rjett að vera:

Þessu þjófnaðarmáli Bjarna Jónssonar á Undhóli frávísast til löglegrar fullnustugerðar hjeraðsdóms í því fallins þ. 12. oktbr. 1816. Sá sakfeldi Bjarni Jónsson standi allan af málsins appelli til Landsyfirrjettarins löglega leiðandi kostnað, þar á meðal 4 rbd. s. laun til þess sóknara, en 3 rbd. s. til síns svaramanns við þennan yfirrjett, sem fyrirfram lúkist þeim af justitskassa mót lögskipuðu endurgjaldi af þeim seka.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins og ídæmd útlát að lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

IX.

Anno 1828 þ. 27. október var í Landsyfirrjettinum uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í morðs, brennu og þjófnaðarmálinu móti Friðriki Sigurðssyni og fleiri samsekum í Húnavatnssýslu.

Með dómi af 21. júlí þ. á. hefur sýslumaðurinn í Húnavatnssýslu með tilkvöddum meðdómsmönnum úrskurðað fangana *Friðrik Sigurðsson* frá Katadal, ásamt *Agnesi Magnúsdóttur* og *Sigríði Guðmundsdóttur* frá Illugastöðum, hann fyrir framið morð og bæjarbrennu, en þær fyrir hluttekningu í, upphvatningu til, og hilmingu á sama morði á Nathani Ketilssyni, er auknefndi sig Lyngdal, og gesti hans Pjetri Jónssyni, og eins fyrir meðhjálp og hilmingu á nefndri bæjarbrennu, til að hafa fyrirgert lífi sínu og hálshöggvast með öxi, og þar eptir leggjast á steglur og hjól, en höfuðin setjast á stjaka; *Daniel Guðmundsson* fyrir samvitund á nefndu illvirki og hilmingu þess, samt hlutdeild í og hilmingu á þjófnaði úr fyrnefnds Nathans dánarbúi, til fjögra ára rasphússvinnu; *Þorbjörgu Halldórsdóttur* í Katadal, móður þess dómfelda Friðriks, til fimm ára erfiðis í Kaupmannahafnar betrunarhúsi fyrir samvitund á nefndu illræði sonar síns, og þjófshilmingu með honum; *Gísla Ólafsson* föðurbróður Friðriks, og *Sigurð Ólafsson*, föður hans, báða í Katadal, og *Jóhannes Magnússon* á Stapakoti, þá fyrnefndu fyrir sauðþjófnað, og meiri eða minni samvitund með Friðriki, en þann síðara fyrir hilmingu og meinsæri, til að líða, hvern fyrir sig, þrenn 27 vandarhögg; *Pórunni*

Eyvindsdóttur frá Katadal, til að líða 20 vandarhögg fyrir þjófnað og þjófnaðarhilmingu með Friðriki, og *Brynjölf Eyvindsson* frá Þorfinnsstöðum fyrir þjófshilmingu til að sæta 10 vandarhöggum, en *Elinborg Sigurðardóttir*, sem einnig var lögsótt fyrir þjófnaðarhilmingu, varð frikend fyrir aktors ákærum, en skaðabótum, ígjöldum stolinna muna og proseskostnaði eru þær dómfeldu persónur skyldaðar að svara eptir þeirri tiltölu, sem fyrr umgetinn dómur nákvæmar hermir. Þessum dómi hafa þær umgetnu sakapersónur, nema Agnes, Jóhannes og Elinborg til Landsyfirrjettarins appellerað, en hlutaðeigandi amtmaður hefur einnig þeirra vegna skipað málið prófað af þessum rjetti, hversvegna málefni allra þessara ákærðu hjer verður að dæmast og finst þá að:

Sá ákærði Friðrik Sigurðsson á 18. ári að aldri sjálfviljugur hefur meðgengið, að hann myrt hafi bóndann Nathan Ketilsson Lyngdal á Illugastöðum, og gest hans Pjetur Jónsson nóttina milli þess 13. og 14. marz þessa árs með þeim hætti, að hann gekk inn að rúmum þeirra í myrkri, er þeir sváfu í, og sló Pjetur með hamri í höfuðið, eitt eða fleiri högg, svo að þessi lítið sem ekkert gat látið til sín heyra; rjeðist svo að Nathani og sló hann með sama hamri, svo hann rotaðist í fyrsta höggi, en þá sú áður umgetna Agnes kom inn með ljós, var Nathan að rakna við aptur, en var þó rænulaus, og fór að tala um Worm á Geitaskarði frænda sinn, og sá Friðrik þá, að Pjetur ekki heldur var út af dauður, hvarvið Agnesi fjelst hugur, svo hún misti niður ljósið, en nefndur Friðrik tók þá upp sjálfskeiðing, er hann bar á sjer, og stakk Nathan með honum, þangað til hann var

dauður, og myrti hann þareptir Pjetur með sama hnífi, eins og líka sú skoðunargerð, sem sýslumaðurinn hefur látið tvo menn halda yfir líkin, ber með sjer, að á þeim hafi margir stingir sjezt. — Að þessu búnu fór sá ákærði fram aptur til að sækja ljós, og Agnes inn með honum, og tóku þau bæði ásamt með Sigríði ýmislegt, er fjemætt var úr baðstofunni, en líkin, hverjum hann áður hafði bylt ofan úr rúmunum, ljét hann með tilhjálp Agnesar bæði upp í rúm Nathans aptur, og smurðu þau þessi fyrst í lýsi, og kveyktu síðan bæði (Friðrik og Agnes) í rúmi þessu með eldi, sem Friðrik hafði til þess sótt, og gengu ei burt, fyr en baðstofan, í hverri rúmið með líkunum var, stóð öll í loga og rjáfrið var tekið að detta. Áður en þau kveyktu í bænum, tók hann með tilhjálp Agnesar og Sigríðar burtu það, sem þeim þókti fjemætast í honum, og földu sumt, en tóku sumt með sjer, og Friðrik hefur þar að auki játað (pag. 61), að hann hafi beðið þær Agnesi og Sigríði að hjálpa sjer til að binda Nathan, áður en hann myrti hann, til að kúga hann til að segja til peninga sinna, hvað hann einungis þess vegna ekki gerði, að þær voru til þess ófáanlegar, og þetta sem og einnig að hann, að Nathani myrtum, stal ýmsu af dánarbúi hans, sýnir að hann meðfram í ábata skyni, framdi morðið, og að hann optar en einu sinni áður gerði sjer ferð að Illugastöðum til að framkvæma það, og ráðgaðist opt við móður sína og Agnesi og Sigríði, og eptir hans sögn við fleiri um þetta, sýnir meir en nægilega, að hann hefur illverkið framið með upplögðu ráði, en áformið að myrða Nathan, tók hann í fyrstu upp hjá sjálfum sjer af hatri við hann, þareð hann þóktist liðið hafa halla í viðskiptum við hann, en það er ekki

einasta ósannað, heldur jafnvel engin líkindi til, að Friðrik hafi þurft að óttast nein umsátur af Nathan. Því þó þessi hefði, hvarum Friðrik þó er einn til frásagnar, undir einhverri deilu þeirra, hótað að drepa hann, sýnir þó bæði framburður Friðriks sjálfs, að Friðrik hafi þurft að óttast nein umsátur af Nathan, kom í góðu á hins heimili, og líka bera þær Agnes og Sigríður, að þær aldrei hefðu heyrt þesskyns orð af þeim myrta. Sá ákærði Friðrik verður því að álitast sem sá, sem með upplögðu ráði hefur myrt Nathan Ketilsson og Pjetur Jónsson saklausa, og þó hann ekki brytist inn í hús hans, sýnir N. L. 6—9—12, samanhorið við 6—16—1, að honum er af undirdómara rjettilega ákvarðað straff eptir fyrstnefndum articula, þar eð Friðrik eptir sjálfs hans, með þeirra samseku meðkenningu styrkta framburði, lá í húsum Nathans í leyni, til að myrða hann, brenna þar á ofan bæ hans og stela hans eptirlátnu fjármunum.

Að þessi einmitt var tilgangur Friðriks vottar öll hans meðkenda ráðagerð um morð Nathans löngu áður, staðfest og játuð bæði af foreldrum hans og af honum meðsekum morðingjum, hjúum Nathans, Agnesi og Sigríði, hvarum proc. bls. 3—7, 16—20, 33—34, 43, 49—51, 54—55, 59—63, 75—76 nóg samlega vitna, og annara náunga hans, og fleiri ákærðra framburður um hans ráðagerð að *drepa eða myrða eða brenna Nathan inni*, og hvern karlmann, sem hjá honum væri, *til þess að ná peningum hans*. Virðast einkum peningarnir hafa setið hjá honum í fyrir-rúmi sífellt, bæði þá hann gerði sjer ferð að Vatns-enda, hvar Nathan verið hafði, og meintist enn eiga jarðgrafna peninga, en Friðrik falaði næturgistingu hjá Rósu og samsægun með þessari giptu, og þá

óljettu konu, til þess að veiða upp úr henni, hvar þeir grafnir væru, og leitaði hann þar að þeim eptir draumvitrun móður sinnar á tilvísuðum stað af þessari, undir sái í búrinu, já, ennþá eptir hið frama morð og rán á Illugastöðum, var honum og móður hans sjerlega hugfast eptir nýrri draumvitrun hennar að ná þeim úr búrgólfinu. Einkanlega virtist Friðriks áður tekna, og þá þegar Sigríði Guðmundsdóttur opinberaða áform, að drepa Nathan til að ná peningum hans, um hverja og fylgsni þeirra hann sífellt ítarlega spurði þær Agnesi og hana, mjög svo að espast við samtal hans snemma á þorranum 1828 við foreldra sína, við hvert og alla þá uppástungna ráðagerð þau bæði kannast hafa, þá Sigurður í Kátald vildi kaupa sjer kot, og barði sjer um peninga til þess, en Friðrik anzaði til, að nógir væru til í kofforti Nathans á Illugastöðum; vegur mundi til að ná þeim og vildi strax um nóttina eptir framkvæma það með fylgi föður sins, hvert móðir hans og taldi honum mundi drjúgast verða. Öll vildu þau mikillega peningunum ná, en faðirinn taldist undan aðförinni til þess með honum; þá var og þegar ráðgert, ef Nathan og sá maður, er þá hjá honum var, að nafni Sigurður Þorsteinsson, yrðu varir við stuldinn, að drepa þá báða, eða flýja út í myrkrið, og ef þeir yrðu eltir og næðust, að snúast á þá og drepa, en fleygja þeim síðan í sjóinn, og setja bát Nathans á flot á hvoli, svo út liti sem þeir druknað hefðu, en þá þetta ráð óvænlegt þókti, var slegið upp á að brenna þá heldur báða inni í skemmunni, eða þó heldur í baðstofunni, að hverju faðir hans Sigurður helzt fann, að þá næðust samt ekki peningarnir eða annað. Áráðið þókti því foreldrunum nokkuð háskalegt, en peninganna

vegna þó æskilegt, og töldu því Friðrik son sinn helzt á einan með Sigríðar tilstyrk að útrjetta þetta, svo hann einn notið fengi ábatans (proc. pag. 59—61, 76, 84), því þá hafði Friðrik opinberað henni áformið, að drepa Nathan og taka peninga hans, en hún heitið honum aðstoð til þess, hvað hann tjáði foreldrum sínum. Jafnvel áður, þegar hann fyrst kom upp á þetta við Sigríði, vildi hann strax um kvöldið drepa Nathan, en hún latti hann þess, af því að Sigurður Þorsteinsson var þá hjá Nathan, en Sigríður ein Friðriki til styrks. Nokkru seinna kom Friðrik þangað um kvöldtíma með Gísla föðurbróður sínum í Katadal, hverjum hann á leiðinni sagði frá áforminu og vildi þrengja til samfylgis með sjer, sjálfur útbúinn með skurðarhnífi, en þá taldi Sigríður aptur morðið úr í það sinn, vegna þess að Agnes, hverja Friðrik hafði fengið líka í morðfylgið með sjer, í millitið var þá ekki heima, og var því að óttast, að hún ella mundi ljósta morðinu upp, enda hafði hún þá og þegar lagt á ráðið, að bezt mundi að rota Nathan með stórum hamri, hvert ráð móður Friðriks geðjaðist einkar vel, og beiddi hún Friðrik því að bera ekki að honum hníf, en rota heldur eptir Agnesar ráðum, hver ásamt Sigríði hjet Friðriki meðfylgi eptir megni til þess, og höfðu báðar optsinnis að síðustu mikillega lagt að honum um framkvæmd þessa áforms. Samt vildu þær ei verða til með honum, að bón hans, með að binda Nathan, áður en Friðrik dræpi hann, og kúga hann til að segja til peninga sinna. (proc. p. 32, 61). Hann kom því undir dagsetur þann 13. marz þ. á. í Illugastaðafjós, leyndist og beið beggja stúlkanna þar, unz þær þangað komu, og tjáðu Friðriki, að þeir, Nathan og gestur

hans, Pjetur Jónsson frá Geitaskarði, sem þar var um tíma, væru háttaðir; lagði þá Agnes enn á ráðin, að rota báða með stórum hamri, hvern Sigríður sókti til þess; var þá ráðgert, að Agnes standa skyldi fyrir glugganum í baðstofunni við rúmstökk Nathans, á meðan hann rotaði Pjetur, svo hann ei sæji til morðingja sinna, þó varla væri þá nokkur skíma eptir orðin af degi, er þau öll 3 til þessa morðs gengu þar inn, en Sigríður stóð á gólfinu á meðan, og ætl-uðu báðar að fljúga á Nathan, ef hann yrði var við rothögg Pjeturs, sem fljótt tókust, svo að lítið til hans heyrðist; hljóp Friðrik síðan strax á Nathan, sem í myrkrinu hjelt það vera Pjetur, og rotaði hann með hamrinum í fyrsta höggi. En Agnes fjekk Sigríði barn á 3. ári, sem stóð enn óafklætt á pallinum, og fór sjálf að kveykja ljós með Friðriki, en þá þau komu inn með það, var Nathan að rakna við, og tal-aði óráð, lagði þá Friðrik hann með vasahnífi nokkrum stingjum; skoðunarmennirnir fundu á líki hans eptir brunann 8 holundir, og játar Friðrik þó, að hann þar að auki stungið hafi hann inn í heilann, gegnum gat á höfuðið, komið líklegast undan hamrinum. Á Pjeturs líki fundust ogsvo holundir og skurðir gegnum hupp og kvið, svo þarmar fjellu út. Að þessar þrjár til morðs og morðbrennu, ráns og þjófn-aðar, samsvörnu manneskjur, hvaraf 2 voru eigin hjú þess myrta Nathans, hafi sem því háskalegri morðingjar verið, sem 2 þeirra voru hans hjú, er altaf leyndu hann Friðriks lengi með þeim yfirlagða morði og morðbrennu, í staðinn fyrir eptir sjer-legri skyldu þeirra að aðvara hann, vernda og frelsa líf hans, og hafi ásamt Friðriki myrt þenna hús-bónda sinn til fjár, og til þess leyft Friðriki sem

stigamanni aðgang til húsa hans, og leynt honum til þeirra ódádða í myrkri þangað komnum, sýndu afdrifin, og rán þeirra á eptir á öllu fjemætu, sem þau fengu undan komið, og því að N. L. 6—9—12, sem jafnt verndar líf manna og eigur á eigin heimilum, eins og vegafrið (eptir 6—16—1) fyrir stigamanna yfirfalli, og sjerilagi gegn morði og morðssamtökum af eigin hjúum, hverju tilsk. frá 16. oktbr. 1697 bezt lýsir, sje því rjettilega af undirdómaranum heimfærður uppá ódádðaverk Friðriks, verður því að samsinnast. Þareð nú N. L. 16—19 kap. ekki er í Ísland innleiddur, gæti að sönnu spurning orðið um, hvort ekki Landsleigubálks 30. kap. eigi hjerum að gilda, og Friðrik því dæmast til að hafa einnig fyrirgert því, sem hann eiga kynni í jörðu, en þareð þetta straff er með hjer innleiddri tilskipun af 24. september 1824 með berum orðum aftekið fyrir afbrot, sem í vissum tilfellum metast stærri en hús-brenna, og grundvallarregla og tilgangur þessarar tilskipunar er að aftaka búslóðar og jarðarmissir yfir það heila sem lagastraff í ríkinu, og því eins þar sem það í íslenskum lögum er ákveðið, svo hlýtur jarðar og eignamissir hjer að burtfalla. eins og líka það í tilliti til lífsstraffsins gerir hvað Friðrik snertir hvorki frá nje til ,hvort N. L. 6—19 gildir hjer eður ei, þareð fanginn er sekur eptir 6—9—12, hver skerping á dauðastraffinu ekki eptir lögum getur álitizt minni, en það fyrra Alternativ: 6—19—1, en hið seinna er sama skerping á straffinu sem hinn fyrrnefndi articuli umgetur. Í tilliti til þess, sem optnefndur fangi hefur játað sig frá ýmsum stolið hafa, (og annar þjófnaður, en hann meðgengið hefur, er ei á hann sannaður), áður en hann morðið framdi og þar á eptir getur hjer

einungis spursmál orðið um ígjaldsborgun fyrir þetta, með því þjófnaðarstraffið ei getur cumulerast með dauðastraffinu, og þareð sú af rjettinum gerða virðing er af hlutaðeigendum samþykkt og virðist í sjálfri sjer sannsýn, hlýtur undirrjettardómurinn, einnig að því leyti hann í þessu tilliti snertir Friðriks mál-efni, að staðfestast.

Um *Agnesi Magnúsdóttur* og *Sigríði Guðmundsdóttur*, hverrar sú fyrri var 33 ára, gáfuð og vel upprædd, en Sigríður skilningsdauf og á 17. aldursári, er það með þeirra eigin meðkenningu sannað, að báðar þær, þá morðið skeði, voru í fylgd með Friðriki og inni í húsinu í þeim tilgangi að styrkja hann til þess, og að Agnes í því skyni stóð fyrir glugganum, til að gera þar dimmu, á meðan hann rotaði Pjetur, en að báðar þær voru inni í þeim tilgangi, að hlaupa á Nathan, ef þess við þyrfti, til að hjálpa Friðriki til að myrða hann, hverju þær opt heitið höfðu; það verkfæri, hamarinn, er hann hafði brúkað til að fremja morðið með, afhenti Sigríður honum til að framkvæma það með, en að hamarinn var til þess brúkaður, var eptir Agnesar ráðum.

Sú síðarnefnda kveykti ásamt Friðriki í baðstofunni, og var mäske mest hvetjandi til morðs Nathans, og stældi mest Sigríði til að leggjast á eitt með sjer, til að styrkja þann, sem þetta illverk gerði, í því áformi, sem báðar innilega lögðu að honum um að framkvæma og gerðu sjer til hans ferð til þess og honum ströng boð um með Daníeli. Báðar þær styrktu hann til að stela og fela það, þær álitu fjemætast, eptir það morðið var framið, og hjálpuðust einnig að í því að dylja það með honum, Agnes til að smyrja líkin í lýsi og kveykja brennuna, og báðar þær

hefur hjeraðsdómarinn því dæmt til að líða sama straff sem Friðrik, — en þar N. L. 6—19 kap. ekki er hjer lögleiddur, getur ekki straff Agnesar matist eptir fyrgreindum kap. Norsku laga, þó hún væri í verki með Friðriki með húsbrennuna, úr því brennan sjálf ei varð mönnum að bana, svo að hlutdeild hennar í brennunni getur ekki eptir islenzkum lögum útaf fyrir sig qvalificerað hennar dauðastraff. Spurningin er þá einungis í tilliti til hennar, hvort hluttekning hennar í morðinu megi verka, að hún líði sama straff sem Friðrik, og verður því ekki meðhald gefið, þareð hún, þó hún væri í fylgd með honum í sjálfu verkinu, ei sem hann, lá í leyni eða laumaðist inn í það hús, sem hún ei átti heima í, heldur var á sjálfrar sinnar heimili, og því hvorki í tilfelli N. L. 6—9—12 nje 6—16—1, hvar á móti hún einungis getur sakfelzt sem sú, sem er í flokki, fylgd og hlutdeild með öðrum í morði, sem framið er með upplögðu ráði og verður því að álitast eptir N. L. 6—9—1, hvað einnig hlýtur að gilda um Sigríði, því þó hún tvisvar áður letti Friðrik að verkinu, varð hún að síðustu helzti hvatamaður til þess, og gerði sjer til þessa ferð til hans heimilis, fjekk honum sem áður er sagt verkfæri í hendur til að fremja morðið með, og var í fylgd með honum, meðan hann framkvæmdi það í þeim tilgangi að styrkja hann til þess, ef á hefði legið. Að sönnu leggur tilskipun frá 16. október 1697 enn sjerlegar qvalificerað, og með pyndingum á undan, sameinað dauðastraff við morði á húsbændum, sem hjú þeirra fremja, en hvorki finst sú tilskipun hjer að vera löggild, nje heldur eiginlega viðeiga, þar Nathans hjú, Agnes og Sigríður, ekki með eigin tilverknaði frömdu hans morð, en voru þó í

vitorði, fylgd og ráðum með hans morðingja, veittu honum leynilega og óhindraðan aðgang, og hjetu styrki til morðsins, ef með þyrfti, hversvegna N. L. 6—9—1 sýnist heldur við eiga þeirra ódádaverk. Þar á móti fær það ekki aukið á þetta straff þeirra, að þær eptir eigin játningu og framburði Friðriks ásettu áður en morðið á Nathan framfæri, að ljetta hinum þetta, með því að gefa Pjetri, en þótt við þær og Friðrik að öllu saklausum, *eitur inn*, svo að morðinginn þyrfti ekki að fást við beggja morð í einu, því þessu fengu þær ekki áður viðkomið (proc. p. 59), einungis vottar það sekt þeirra með tilliti til N. L. 6—6—22, þó ekki hefðu þær á bæzt mörg enn meiri ódádaverk, í hverjum þær mót húsbónda sínum hlutdeild tóku; geta ber þess og, að Agnes, áður en hún vissi um morðáform Friðriks, kom upp á að brenna Nathan inni haustið áður, ellegar gefa honum eitur inn. Og er hún þó vel gáfuð og uppfrædd í kristindómi, og 33 ára að aldri, sjá proc. pag. 51 og p. 33, að hún ráðið hafi til að drepa Nathan heldur úti en inni, og helst til að rota hann; loksins þökk-uðu þær báðar Friðriki innilega fyrir morðið við skilnaðinn um nóttina (proc. bls. 55.) Að öðru leyti ber því undirrjettarins dóm í tilliti til þessara saka-persóna að staðfesta.

Daniel Guðmundsson hefur að sönnu stöðugt neitað, að hann hafi hvatt Friðrik til að framkvæma morðið, og þetta er ei heldur fullkomlega á hann sannað, en sjálfur hefur hann játað, að hann fyrir Agnesi og Sigríði hafi til Friðriks skilað, að þær vildu hann kæmi að Illugastöðum, til að framkvæma það, sem þær hefðu beðið hann, hvað Daniel, eptir sjálfs hans framburði, vissi að var það umgetna morð,

sem og einnig að Friðrik hafi beðið sig að fylgjast með sjer að Illugastöðum, til að hjálpa sjer til þessa verks; hann hafi og ætlað með honum þangað að fylgjast, og beðið húsbónda sinn leyfis til þess, sem hann synjaði honum um, (en þótt hann neiti, að hann hafi viljað hjálpa til morðsins), og loksins að hann hafi ráðlagt að brenna Nathan upp, þegar búið væri að myrða hann, og láta sjóinn taka öskuna. Áður en morðið skeði hefur hann tekið við gullpeningi, er Sigríður hafði frá Nathan stolið, og eptir það þetta var framið, hefur hann gert sjer ferð til að fá peninga af þeim, sem morðið frömdu til að þegja yfir því, dulið það þar á eptir með þeim, og falið með þeim ýmsa úr Nathans dánarbúi stolna fjármuni, eins og líka þeir umgetnu peningar, sem hann viðtók, voru úr sama dánarbúi, og fór hann þá einnig eptir morðið með skilaboð frá þeim Agnesi og Sigríði til Friðriks, til að hvetja þennan, til að ná því sem fyrst, er þessi úr dánarbúinu stolið hafði. Þar á móti er ei heldur fullkomlega á hann sannað, að hann látið hafi bóndann Jóhann Jónsson á Þorbrandsstöðum skrifa fyrir sig brjef til Agnesar, í hverju hún skuli hafa verið hvött til að ráða Nathan af dögum, þaræð Jóhann ei ber þetta með vissu, og Daníel neitar því, en vitnisburðir Agnesar og Sigríðar ei geta móti neitun hans fullgildir takast.

Þó nú ei sje fullkomlega víst, að hann verið hafi verulegur hvatamaður til morðs þessa, þá er það samt með sjálfs hans meðkenningu sannað, að hann hefur verið meðvitandi og í allri ráðagerð um þetta illvirki, og að því leyti *hjálpað til* að hvetja Friðrik til þess, að hann optar en einu sinni færði honum þess kyns skilaboð frá Agnesi og Sigríði, samt loksins sýndi

vilja sinn að vera morðingjanum hjálplegur, ef við þyrfti í sjálfu verkinu, er hann vildi til þess með honum fylgjast, því þó hann neiti þessum tilgangi, er samt eptir kringumstæðunum enginn annar þenkjanlegur. Hann hefur því með ráðgjöf og skilaboðum stutt að verksins framkvæmd, þó ei hafi hann til þess áformið vakið, eða hvatt sjálfur til að framfylgja því, og þessi hans breytni hlýtur því að sæta þyngra straffi en eintóm hilming á morði eptir á.

Þegar nú aðgætist, að þó hann með ráðum einum hefði vakið eða stutt að áformi Friðriks, þá hefði honum samt ei getað úrskurðast dauðastraff, heldur máské þrældómur um lífstíð, alt hvað ráð hans eða upphvatning hefði verið þess kyns, að þau gætu setzt jafnsíðis skipun, eða kaupi til hins sama, en hans hluttekning í þessu illvirki, að því leyti hún er fullsönnuð, er einungis innifalin í ráðum til að framkvæma þegar komið ilt áform, vilja til að hluttaka, án þess þó hann hluttæki í framkvæmd þess, aðstoð við þá, sem hvöttu til hins sama, og loksins þess hilming og hluttekning í stuldi á fjármunum þess myrta. Það nú þessi hluttekning í illvirkinu er minni, en ef hann hefði vakið áform Friðriks til morðsins, en miklu meiri, en eintóm hilming þess, virðist honum að bera tilfinnanlegt straffserfiði um drjúgan tíma, sem af undirdómaranum virðist rjettilega ákvarðað til fjöggra ára rasphúsvinnu, og eins virðast ígjöld til Nathans erfingja fyrir þann stolna gullpening rjettilega metin.

Þorbjörg Halldórsdóttir, móðir arrestantsins Friðriks Sigurðssonar, er ákærð fyrir samvitund og ráðagerð með þessum syni sínum um það frama morð, hilmingu á því sama og þjófnað á þess myrta eptir-

látinu munum, sem og einnig upphvatningu á Friðriki til þjófnaðar og annara óknytta. Á móti hennar neitun, getur Friðriks sögusögn ei þjenað fyrir fulla sönnun á, að hún hafi hvatt hann til morðsins, eins og hann ekki einu sinni heldur ber, að hún í fyrstu hafi vakið hjá honum áformið til þessa illræðis, en hinsvegar sýnir hennar eigin játning, að hún hefur í ráðagerð verið með honum til þess framkvæmdar, lítið sem ekkert latt hann þess, og að morðinu frömdu, ráðið honum til að strjúka. Einnig er á hana sönnuð hluttekning hennar í þjófnaði Friðriks á sauðkindum frá Nathan haustið 1827, og tilhjálp til að fela það, sem hann að morðinu frömdu stal úr Nathans dánarbúi, áfýsing til að stela peningum hans, vera heldur einn um morðið með Sigríði, og bera ei hníf að Nathan, en rota hann heldur, fyrir hvað hún hefur ei þrætt (proc. pag. 59—60, 76—84), og bón um að stela handa sjer læknismeðölum, sem Nathan átti; áfýsing til barna hennar að dylja sannleikann á þinginu, og loksins að hún hefur samtaka verið manni sínum til að hirða ófrjálsa ræfla af afrijetti. Að vísu getur hennar hluttekning í banaráðum gegn þeim myrta Nathan ei metizt fult svo mikið sem Daniéls, þareð það hvorki er á hana sannað, að hún aðstoðað hafi hvatamann í morðinu, nje heldur sjálf viljað hafa þátt í því, svo hún að því leyti ætti nokkru vægara straff skilið en Daniel, en aptur er hennar áfýsing á og margföld hilming með þjófnaði sonar síns skerpandi kringumstæða, hver þó í analogi með N. L. 6—22—2 ei gæti verkað meira en að hún straffaðist sem hún sjálf hefði stolið því, hún áfýsti Friðrik til að stela, og henni því hæfa vægari straffstegund en Daniéli, hver, þegar sú hegning, sem hún fyrir öll

hennar afbrot á skilið, legst saman, virðist rjettilega metið til fimm ára betrunarhússerfiðis í Kaupmannahöfn.

Gísli Ólafsson í Katadal, föðurbróðir fangans Friðriks, er ákærður fyrir meðvitund og hilmingu með þessum á morði Nathans, og þjófnaði á þessa eptirlátnu fjármunum, og fyrir þjófnað á einni á. Í tilliti til hans meðvitundar á morðinu, er það að sönnu sannað, að hann fylgdist með Friðriki að Illugastöðum í eitt skipti, þá það var þessa ásetningur að myrða Nathan, þó ei í það sinn þaraf yrði, en af þessu Friðriks áformi vissi hann ei fyrri, en hann var langt á leið kominn með honum, og kringumstæðurnar gera það mjög svo líklegt, að hann af ótta einum hafi Friðriki þangað fylgt, þareð hann opinberaði hans áform foreldrum hans, og bróður sínum Ólafi, strax eptir það, hann var til síns heimilis kominn, og síðar með undanbrögðum kom sjer hjá að fylgja fanganum aptur til sama fyrirtækis. Parámóti er það á hann fullsannað, að hann eptir það morðið var framíð, fór með Friðriki ofan að Illugastöðum til að sækja það stolna, og hilmaði það með honum, einnig að sjálfur hann um vorið 1826 hefur stolið á, hverja hann þó seinna borgaði að fullu, og þó líklegt sje, að sú umgetna hilming með Friðriki meir hafi skeð af meðaumkun og ótta, en ábatagirnd, verður hún þó að skerpa straffið fyrir sauðþjófnað þess ákærða, svo að honum alls úrskurðist meiri hegning en *minimum* þess, og á þessvegna undirrjettardómurinn í tilliti til Gísla óraskaður að standa.

Hið sama er að segja um föður optnefnds Friðriks, bóndann Sigurð Ólafsson í Katadal. Það er ekki algerlega uppá hann sannað, að hann hafi verið í ráð-

um með syni sínum um morðið, þó hann hafi af þessu hans áformi vitað. Þvert á móti bera þær upplýsingar, sem processinn hefur með sjer, að hann oftár en einu sinni reyndi til að aprta honum frá því, og þetta styrkist enn fremur við þá kringumstæðu, að þessi leyndi hann um sinn bæði morðinu og stuldinum þar á eptir, — ei heldur getur það álitizt að hann eptirá hafi morðið með honum hilmað, — en hinsvegar var það straffverð yfirsjón af honum, er hann vissi af þessu áformi, þó hann hygði sínar fortölur hefðu veikt hann í því, að leyfa syni sínum þó ferðir frá heimilinu, þar hann mátti svo vel þekkja geðslag hans, að hann ei að öllu mundi vera því aflátinn. Stuldur Sigurðar á einni á fyrri frá þeim myrta Nathan, og ófrjáls hirðing á mörgum ræflum á afrjett, er upp á hann sönnuð, en af öðrum þjófnaðarafbrotum ekki annað móti hans neitun, nje heldur stuldur hans á brúnum velgengum hesti syðra 1803. Þrisvar sinnum 27 vandarhagga refsing virðist honum því, af sömu ástæðum sem bróður hans Gísla, vera rjettilega tildæmd.

Vinnupilturinn *Jóhannes Magnússon* á Stapakoti er með eigin meðkenning sannfærður um, að hafa hilmað þjófnað Agnesar og Sigriðar á ýmsu af þess myrta Nathans fjármunum, umbeðið og þegið af þeim einar ístaðaólar, stolnar sjer til handa, og að hafa verið í verki með Friðriki að stela einu beizli á hvalfjöru; sömuleiðis að hafa stolið klúti í Snæfellsnessýslu um vorið 1825, einnig hefur hans fyrverandi húsbóndi borið honum hnuplseml, en auk þess hefur hann með því að vitna með eiði þann 10. apríl þessa árs, að hann ekkert ófrómt vissi til áðurnefndra kvenpersóna, sýnzt að hafa gert sig sekan í mein-

særi, er hann sjálfur hafði hilmað með þeim það, sem hann vissi stolið vera, en þareð það bæði er mögulegt, að hann sem einfaldur unglingur hafi meint spurninguna einungis hafa tillit til framferðis Agnesar og Sigríðar að undanfögnu, eins og það ekki heldur er sannað, að hann hafi sagt ósatt um, að hann ei hafi sjeð þær hafa peninga handa á milli, en hann þarhjá var, sem sjálfur í málið innflæktur, óhæfilegt vitni, virðist það vafasamt, hvort hann á sem fullkominn meinsærismaður að straffast, þareð vegna þess áður talda svo mikið af því, sem útheimtist til að álítast ljúgvottur vantar í tilliti til hans. Hans yfirsjón í þessu virðist því að vera rjettilega af undirdómaranum metin til líkamsrefsingar sem samsvari tveggja ára betrunarhússvinnu, einsog hinar til eins árs, og þrenna 27 vandarhagga refsing honum því rjettilega ákvörðuð.

Einnig virðist sú vinnukonunni Þórunni Eyvindsdóttur í Katadal dæmda 20 vandarhagga refsing fyrir þjófnað á einum klúti og litlum öskjum með smjöri í, samt strigahandklæði, hvorumtveggju virtu til 2 rbd. 80 sk. repræsentativer og hilming hennar á þjófnaði Friðriks á sauðkindum þeim, er hann stal frá Nathan fyrir meir, hvað alt á hana er sannað, að vera hæfileg og ígjaldsbæturnar fyrir það umgetna enn vantandi handklæði rjett metnar.

Vinnupilturinn Brynjólfur Eyvindsson frá Þorfinnsstöðum hefur á sig játað, að hann hafi viðtekið og hagnýtt sjer tvö sauðskinn, sem hann vissi stolin vera frá prestinum sjera Gísla Gíslasyni í Vesturhópshólum, sem og einnig 3 rbd. 6 $\frac{2}{3}$ sk. silfurs, er hann segir sonur prestsins hafi sjer fengið, og sagzt hafa frá föður sínum stolið, en hvarfyrir sonur

prestsins hefur þrætt. Þareð hann nú hvort sem er hefur sjálfur hagnýtt sjer það stolna, þá liggur í þessu einberu nokkuð meira en einföld þjófnaðarhílmíng; í analógi af N. L. 6—22—2 er hann í því tilfelli, að sonur prestsins, sem þá var yngri en 14 vetra, hefði handa honum peningunum og sauðskinnunum stolið, þó hefði orðið að álitast eptir sama articula, en þareð hann ei getur sannað það síðarnefnda, verður hann undir öllum kringumstæðum sjálfur að álitast þjófur að peningunum, hverja hann, bevisanlega stolna, án heimildar og leynilega hagnýtti sjer. Straffið fyrir hann virðist því ákvarðast eiga til 15 vandarhagga, en ígjaldsbæturnar fyrir sauðskinnin virðast rjett metnar.

Loksins er *Elinborg Sigurðardóttir* frá Katadal, nú á Súluvöllum, ákærð fyrir hluttekning með föður sínum Sigurði í þjófnaði á einni ærkind frá þeim myrta Nathan, og fyrir að hafa af bróður hennar Friðriki fengið lykil með koparhring, samt fyrir hann geymt hníf, sem hún alt grunaði að stolið mundi vera. Í tilliti til ærinnar er það aðgætandi, að hún þáði hana einungis að gjöf af föður sínum, sem bráðlega ánafnaði henni aðra í hennar stað og duldi þetta alls ekki, þá hún var þarum spurð, einsog hún heldur ekki beiddist þessarar gjafar af honum, og eins lítið duldi hún þá aðra umgetnu muni, heldur jafnvel fyrri en til yfirheyrslu kom skilaði þeim aptur, en þareð hún þó ei hefði átt í mál að taka að geyma það hún vissi eða grunaði, að ófrjálst væri, verður hún einungis fyrir rjettvisinnar frekari ákærum í þessu máli að frikennast, án þess þó hún hlut-taki í málskostnaðinum.

Þessum virðist sanngjarnlega í hjeraðsdóminum

niðurjafnað að því leyti sjálfri málsins meðferð viðvikur, hver þess vegna í tilliti til hans og allra þeirra umgetnu ígjaldsbóta virðist staðfestast eiga. Þarámót ber sjerhverjum þeirra sakfeldu að standa sinn eigin varðhalds og allan af straffsáleggingum leiðandi kostnað að því leyti, hverjum þeirra sjerilagi viðkemur. Málskostnað fyrir þessum rjetti eiga þeir ákærðu að borga eptir sömu tiltölu og í hjeraðsdóminum er fastsett, þar á meðal til aktors 8 rbd. en til defensors 6 rbd. silfurs, hverjir fyrirfram lúkist þeim af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi. Í málsins færslu er engin forsómun sken.

Því dæmist rjett að vera :

Fangarnir Agnes Magnúsdóttir og Sigríður Guðmundsdóttir eiga báðar að missa sitt höfuð og hvert um sig að setjast upp á stöng. Brynjólf Eyvindsson ber að hýða 15 vandarhöggum. Elinborg Sigurðardóttir frikennist fyrir rjettvísinnar frekari ákærum og frá hluttekningu í málskostnaðar útsvari. Í tilliti til straffs fangans Friðriks Sigurðssonar og annara ákærðra og til alls annars, ígjöldum, skaðabótum og málskostnaði viðvíkjandi, að því leyti þennan leiðir af sjálfri málsins meðferð, og kaupi málsfærslumanna fyrir undirrjetti, — á þess rjettar dómur óraskaður að standa, þó svo, að sjerhver fangi og sakfeldur útaf fyrir sig standi sinn eigin varðhaldskostnað allan og þann, er löglega leiðir af sjerhvers straffs áleggingu. Sóknara málsins fyrir Landsyfirrjettinum bera 8, en svaramanni þeirra ákærðu 6 rbd. s. fyrirfram af justitskassanum, mót lögskipuðu endurgjaldi af eignum þeirra sakfeldu með sama skilorði, sem undir-

rjettardómurinn ákveður, ellegar í þeirra efnaskorti með lögtekinni niðurjöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja með lögskipuðum hraða eptir ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

X.—XI.

Anno 1828, þann 24. nóvbr. var í Landsyfirrjettarins session uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r :

í justitsmáli móti Ingunni Jónsdóttur frá Húnavatns-sýslu.

Með dómi afsögðum þann 16. ágúst næstliðins að Hvammi í Vatnsdal eru, auk annara fyrir annan þjófnað ákærðra persóna, bóndinn Jón Bjarnason á Bergstöðum, Einar Jónsson þá til heimilis samaðar, og Magnús Jónsson þá til heimilis á Króksstöðum, fyrir framinn þjófnað á 5 sauðkindum frá Barkarstöðum, og tveimur öðrum frá Valdarási, dæmdir, Jón og Magnús til að hýðast með tvennum, og Einar með þrennum 27 vandarhöggum, en kona nýnefnds Jóns, Helga Tómasdóttir, og vinnukona þeirra Ingunn Jónsdóttir fyrir hilmingu og samnautn á þessum stuldi, dæmdar til að líða, hvor fyrir sig 12 vandarhagga refsingu. Þær dómfeldu persónur hafa allar, að Ingunni einni undantekinni, lýst sig með hann ánægðar, og hjer getur því hennar mál-efni einnar komið undir yfirvegum.

Hún finst ákærð fyrir að hafa ásamt húsmóður

sinni styrkt til slátrunar og matreiðslu á áðurnefndum sauðkindum, þá þær komu til hennar heimilis, og neytt nokkurs af þeim, einnig þegið eina af þeim að gjöf af áðurnefndum Einari, hvereð er móðurbróðir hennar, og hagnýtt sjer þá sömu, hvað hún alt hefur skýlaust játað, eins og það einnig er fullsannað, að hún vissi þær umgetnu kindur, og þá sem hún þáði að gjöf, ófrjálsar að vera. Að sönnu hefur hún fyrir borið, að sjer hafi af húsbændum hennar skipað verið að hjálpa til slátrunar og matreiðslu á þeim stolnu kindum, og að Einar hafi þrengt sjer til að taka við þeirri umgetnu, en hvað því fyrri viðviku, þá er því af hennar samseku mótmælt, og hún getur ei heldur um, að hún hafi neitað þessari skipun, hverri það þarhá stóð í hennar valdi að hlýðnast ekki, að minsta kosti ei fyrri, en hún með ofbeldi hafði til þess þvinguð verið, og í tilliti til þeirrar þáðu kindar, þá þó hún í fyrstu ei hefði viljað hana meðtaka, þá hagnýtti hún sjer hana þó seinna *óþvinguð*, og tók við henni í því skyni að leyna þeim umgetna þjófnaði, og var svo undir öllum kringumstæðum eptirá fríviljugur þjófsnautur að henni. Hún virðist því ei að geta hjá komizt að álitast sem þjófshilmari, og það straff, sem undirrjettardómurinn henni ákveður, virðist rjettilega valið, hver þessvegna í tilliti til þessa hlýtur að staðfestast, einnig áhrærandi hennar part af ígjöldum og málskostnaði í hjeraði, en fyrir þessum rjetti á hún öllum af þessu máli löglega leiddum kostnaði að svara, hvar á meðal til aktors 6, en til defensors 5 rbd. s., hverjir fyrirfram lúkist þeim af justitskassanum móti lögskipuðu endurgjaldi. Í málsins færslu er hvorki fyrir undir- nje yfirrjetti nein forsómun sken.

Því dæmist rjett að vera :

Undirrjettarins dómur á, að því leyti hann til þessa rjettar er áfrýjaður, óraskaður að standa, og ber Ingunni Jónsdóttur að lúka allan af málinu löglega leiddan kostnað fyrir Landsyfirrjettinum, hvar á meðal til aktors 6, en til defensors 5 ríkisbankadali silfurs, er fyrirfram útgreiðist þeim af justitskassa móti endurgjaldi af eigum hinnar dómfeldu. Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

Og eptirfarandi úrskurður í lambastuldarmáli Jóns Sigurðssonar í Hlíðarhaga í Eyjafjarðarsýslu og honum meðsekra.

Svo að nauðsynleg upplýsing í hjeraði útvegist um sakferli þeirra 4 ákærðu um stuld tvegga haustlamba, framinn af Hlíðarhagahjónum, Jóni Sigurðssyni, konu hans Þóru Kjartansdóttur, og sonum þeirra, Sigurði og Jóni, áður en Landsyfirrjetturinn leggur dóm á málefni þeirra, ber undirdómaranum samkvæmt tilskipunar frá 11. júlí 1800 boðorði í hennar § 19, fyrir rjetti alvarlega að krefja þessara ákærðu greinileg svör upp á eptirfylgjandi spurningar, hverjum allmörgum þeir fyrir undirrjetti hafa dirfzt, annaðhvort ógreinilega og með útúrdúrum, ellegar með þögn, lögum og skyldu þeirra gagnstætt að anza :

- 1° Hver er sönn og ítarleg frásaga þessara lamba stuldar frá upphafi til enda?
- 2° Af hverjum feðganna er hann upphaflega, og eiginlega framinn?
- 3° Hver markaði þessi stolnu lömb, nær, hvar og

- hvernig, og því þannig, sem þau síðan mörkuð fundust?
- 4° Hverjir voru þar viðstaddir, eða rjeðu til þess?
 - 5° Var þessum óskilalömbum, sem í kvíum í Hlíðarhaga gengu 1827, nokkur tíma lýst, nær og hvernig?
 - 6° Hvert var mark á þeim, áður en þau ummörkuð urðu, og hver átti það mark?
 - 7° Ljet Sigurður Jónsson í Miklagarði þessi lömb til Hlíðarhaga sem sína eign, eða hver annar, og nær?
 - 8° Hverja heimild bar sá fyrir eignarrjetti til þeirra?
 - 9° Afhenti hann svörtu gimbrina að Bölkoti sem sína eign og fyrir hvað?
 - 10° Skar hann svarta geldinginn í Hlíðarhaga sem sína eign, með hverra tilstyrk eða hver annar?
 - 11° Hver eggjaði Jón Sigurðsson á að hjálpa Sigurði til þess? Hver matreiddi slátrið síðan og neytti af því, og hvað var af kjöti þess gert? Hverjum var það sent og með hverjum, og kom nokkur betalingur fyrir það til foreldra hans?
 - 12° Því borgaði Jón Sigurðsson Bölkotsfólki gimbrarverðið og fyrir Sigurð son sinn 4 merkur af svartri ullu og hvaðan fjekk hann svo mikla svarta ull? (Skírskoti fólk þetta til annara, þarf þeirra vitnisburð, ef ei áður er tekinn.)
 - 13° Hver skar svörtu Bölkotsgimbrina, sem þaðan hvarf, og hvar og með hverra tilstyrk og vitund? Hver matreiddi og naut hennar?
 - 14° Var ekki sú svarta lambsgæra af henni, sem vitnað er að Jón Sigurðsson sást raka í Hlíðarhaga á sunnudagskvöld, og sem upphengd sást hráblaut, af gimbur þar í eldhúsi?

- 15° Tók Jón Sigurðsson þessa gimbur til sín fyrir lambsverðið, er hann útlagði fyrir Sigurð að Bölkoti?
- 16° Því vildi hann fjármarki sínu breyta? Því setja 2 fjaðrir á hægri eyra lambanna og bita á það vinstra?
- 17° Þar Jón Sigurðsson á fráfærum 1827 átti ein tvö lömb svört, hrút, sem skömmu seinna fanst dauður og gimbur, sem enn í sumar 1828 lifði, hvernig sannar hann þá eign sína það haust á fleiri svörtum lömbum?
- 18° Höfðu ekki þau ummörkuðu lömb áður mark Jóhannesar Bjarnasonar á Gilsá? Var það ekki þeim ákærðu öllum kunnugt?
- 19° Kannast Jón Sigurðsson og kona hans Þóra við þá umvitnuðu játningu þeirra við sambýlismann þeirra Grím í Hlíðarhaga og þessa áminningu? Eða við frásögn málefnis þeirra við Einar á Völlum og konu hans?
- 20° Hver orð og bón framfóru af Þóru, konu hans í Hlíðarhaga, að þessi skyldi uppá sig taka sekt Sigurðar sonar þeirra? Hver var aðfyndni hennar um svör hans fyrir rjetti og ráðlegging?
- 21° Því játaði Jón á sig mörkun og stuldi lambanna, ef hann eigi var þarað valdur?
- 22° Krefjist Sigurðar greinilegt svar uppá honum fyrirlagt fjórða spursmál þ. 18. júní 1828, og ítarlega um heimild hans fyrir því eptirlýsta hvíta hrútlambi með stolnu lambanna marki.
- 23° Og Þóru uppá henni gefið spursmál 28. júlí, hversu hún vildi heim koma svari sínu þ. 2. júní, að hún ei játaði að hafa apturtekið burt fengna

lambið — hvarvið hún játaði stuld þess skorna — við hennar seinni neitun?

24° Og Jóns drengs Jónssonar uppá fjórða honum gefið spursmál þann 18. júní þ. á.

Ef dómarrinn finnur svör inquisitanna gefa tilefni til nýrra spurninga málinu til upplýsingar, ber þær að fyrirleggja þeim ásamt til andsvara. Eftir það fyrnefndar fjórar ákærðar persónur eru fyrir rjett kallaðar ber dómaranum fyrirfram að auglýsa þeim öllum sameiginlega og í þingbókinni þess geta, að svo framt nokkur þeirra tregðist við að svara rjettinum greinilega uppá sjerhverja þá spurningu, sem hann fyrir þær, hverja fyrir sig, framsetur, verði þeir þarí seku samkvæmt kónsbrjefi frá 23. október 1795, og þessari þará grundaðri ályktun Landsyfirrjettarins, varpað í aðskilin fangelsi við kljent viðurværi á sjerhvers svo brotlegs eiginn kostnað, unz lögum og rjetti verður fullnægt með ljúfri skýrslu uppá sjerhvert spursmál, að því leyti þeim virðist unt að upplýsa og svara. Síðan að láta halda hverju þessara ákærðu svo aðskildu, unz yfirheyrslunni er lokið, að enginn þessara fái áheyrt annað eða samfundum náð, unz öll fjögur í einu að hennar lokum fyrirkallast til ítarlegs samanburðar þeirra mismunandi andsvara, þá sjerhvers svar að lokunum ber öllum að auglýsa, svo að hver þeirra fái sín þar eftir leiðrjett og sinn ósanna framburð viðurkent. Þurfi þá nokkrum, ekki rangra andsvara, heldur þagnar og svaraneitunar vegna, í fangelsi að varpa, ber daglega að krefja þeirrar skýrslu, hvort nú vilji tregðulaust anza spurningum þeim, sem hver þeirra ákærðu áður synjaði svars um, sem þá ber tafarlaust í rjetti að meðtaka.

Þessa nýju yfirheyrslu ber undirdómaranum siðan in forma útgefna sem bráðast að senda Landsyfjrrjettarins justitiaro sem síðan umannast málsins frekari meðferð og dóm, hverjum þangað til verður frestað.

M. Stephensen.

XII.

Anno 1828 þann 8. desember var í Landsyfjrrjettinum uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í justitsmáli móti Magnúsi Jónssyni húsmanni á Kirkjubæjarklaustri í Skapafellssýslu.

Í máli þessu, sem höfðað er, meðhöndlað og dæmt við undirrjett í Skapafellssýslum, lögsækist Magnús Jónsson 24 ára að aldri, húsmaður að Kirkjubæjarklaustri, að yfirvaldsins ráðstöfun í rjettvísinnar nafni fyrir þjófnað á 14 sauðkindum. En við aukarjett, haldinn að Höfðabrekku í Mýrdal, þann 24. apríl 1828, hefur hlutaðeigandi sýslumaður Magnús Stephensen dæmt málið á þá leið, að sá lögsókti Magnús Jónsson ætti fyrir rjettvísinnar frekari ákærum í þessu máli frí að vera þó svo, að hann standa skyldi allan kostnað málsins.

Eptir því sem ráða er af þeim framlögðu heimaþingsrjettanna actis er þetta sakamál þannig vaxið. Fimmtudagskvöldið þann 20. september næstliðins árs kom hinn lögsókti ásamt Jóni Jónssyni, Magnúsi Hannessyni og Hans Jónssyni, tómthúsmönnum frá Reykjavík, sem þjónað höfðu í kaupavinnu hver fyr-

ir sig, sínu sinni hvar þar í sýslunni um sumarið, út að Skaptárdal með 4 hesta undir áburði og fjárrekstur þar að auki; höfðu þessir 4 menn hafið suðurferð sína sama daginn frá Kirkjubæjarklaustri þannig, að þeir Magnús Jónsson og Jón Jónsson fóru fyrri af stað frá klaustrinu með fjeð, sem þeir ráku um heiðarnar hið efra, en þeir Magnús Hannesson og Hans Jónsson urðu seinna tilbúnir með áburðarhestana, og fóru þeir með þá hið neðra einsog leið liggur; höfðu hvorttveggja þeirra að sönnu talast við seinni part dagsins, en aldrei orðið samferða. Þegar þeir nú um kvöldið komu að Skaptárdal beiddi hinn lögsókti fyrstur bóndann þar, Þorkel Jónsson, um hjálp út yfir Eldvatnið, sem þar er skamt frá, en bóndi synjaði, þar vatnið væri ófært; beiddist hinn lögsókti þá haga fyrir fjeð þar í hrauninu fyrir austan, en það afstakk Þorkell líka, nema hann sæi fjeð áður, og það væri rekið inn; sagði hinn lögsókti sig gilty það einu, hann ætti ekki nema þrjár kindur, en hjerumbil væri fjeð alls 20; var það svo rekið inn og spurði Þorkell bóndi þá Jón kaupamann, hvað margt það væri, og sagði hann 33 kindur. Síðan leyfði Þorkell hagann, þó svo að hann ljeti byrgja fjeð um nóttina og vakta það, þangað til hreppstjórar og aðrir sveitabændur komu daginn eftir að austan; var þá þeim fjórum ferðamönnum skipað að draga hver sínar kindur úr fjenu og gerðu þeir það, nefnilega Jón Jónsson 8, Magnús Hannesson 5, Hans Jónsson 4 og hinn lögsókti Magnús Jónsson 2, alls 19 sauðkindur, urðu þá eftir 14, sem enginn þeirra vildi eigna sjer. Þessar 14 sauðkindur, sem allar voru blóðmarkaðar með stýft bæði eyru (undirben þess eldra marksins var ekki tilgreind) og það eftir því sem

Þorkeli virtist fyrir 2 eða 3 dögum síðan; sagði Jón Jónsson kaupamaður þá strax að hefði á fimtugadaginn komið saman við í rekstrinum þannig: „Að það (þ. e. fjeð, þær 14 blóðmörkuðu kindur nefnilega) hefði verið byrgt í nyrzta selhúsinu og hlaðið kekkjum á kampana, en Magnús Jónsson hefði sagt sjer að ryðja úr dyrunum, en hefði staðið við kampinn á meðan og sagt Jóni, að hann ætti það, en það væri orðið svangt (hefði Magnús sagt), því það hefði verið inni síðan á mánudaginn. Hinn lögsókti Magnús Jónsson sagðist þar á móti ekkert til þess vita, nema að það hefði komið á, „í óveðrinu á heiðinni“, en þegar Þorkell spurði hann: „hvort óveðrið hefði markað það líka“, þá svaraði Magnús því engu. Hreppstjórnarnir, sem strax sendu mann til sýslumanns með brjeflega ávísun um þetta málefni, skoruðu á þá fjóra ferðamenn að biða sýslumanns tilkomu og aðgerða, hvað þeir þrír kaupamenn undirgengust til næsta mánudags. Hinn lögsókti Magnús Jónsson agtaði þarámót ekki forboð þetta, en fór strax leiðar sinnar suðureptir. Þær 14 blóðmörkuðu kindur, af hverjum nokkrir af þeim, sem mættir voru í Skaptárdal þóktust hver fyrir sig, bera kensl á einstaka kind sem sína eign, voru svo reknar austur aptur; fundust þá í því af Jóni kaupamanni svonefnda nyrzta selhúsi (það var eiginlega tópt eður byrgi, opið að ofan) mörkin, það er að segja: það ofan af eyrunum stýfða af flest-öllum kindunum, og blóðslettur þar hjá hjer og hvar, því líkast að kindurnar hefðu eptir afmörkunina, eins og þessháttar skepnum er eiginlegt, hrist blóðið úr eyrnasárunum.

Hlutaðeigandi sýslumaður, sem um þetta leyti hafði öðrum embættisönnum að gegna, tók við extrarjett að

Prestsbakka, þ. 13. október f. á., frumpróf í málinu, hvar þá hinn lögsókti ásamt nokkrum tilkölluðum vitnum voru yfirheyrðir; að sýslumannsins tilhlutan voru þareptir fyrnefndir 3 kaupamenn yfirheyrðir um þetta mál við extra býpingsrjett í Reykjavík þ. 3. desbr. f. á., og eiðfestu þeir Magnús Hannesson og Hans Jónsson síðarmeir, hvor fyrir sig, við extrarjett í Reykjavík þ. 15. marz þ. á., þann af þeim aflagða vitnisburð.

Þann 29. janúar, eptir það sýslumaðurinn þann 25. næst áður, hafði sett aktor og defensor til þess rjettlætisins vegna að framfylgja málinu, var það incaminerað við extrarjett að Prestsbakka, hinn lögsókti á ný examineraður, vitni í eið tekin, og nákvæmar yfirheyrð. Þeir, sem mist höfðu þær 14 sauðkindur, látnir sverja sjer þær, og málið loks af þeim settu mál-færslumönnum sókt og varið undir dóm.

Við extrarjett að Skaptárdal þ. 30. s. m. og að Höfðabrekku þ. 8. marz næst eptir, voru 2 áður yfirheyrð vitni í eið tekin og ítarlega tilspurð; þ. 24. apríl var extrarjettur seinast í málinu haldinn að Höfðabrekku, þar framlögð eiðfestingargerð þeirra tveggja áðurnefndra kaupamanna frá Reykjavík þ. 15. marz þ. á., og dómur þareptir í málinu uppsagður þess innihalds, sem upphaflega er greint.

Við gegnumlestur og yfirvegun fyrnefndra extrarjettargerða, finnur rjetturinn fyrst nauðsynlegt að taka undir yfirvegun, hvort heimvísa þurfi málinu eður ei til confrontationar Jóns Jónssonar frá Stuðlakoti við hinn ákærða Magnús Jónsson, og úrgreiðsla þessa spursmáls er þá fyrst undir því komin, hvort ei allareiðu sjeu framkomnar fullar lagaröksemdir fyrir því, hvort Magnús sje að álíta þjóf að þeim umvitnuðu

blóðmörkuðu kindum, eður ei, og í annan máta, hvort samsekt Jóns með honum í því, ef hún sönnuð yrði, gæti haft þá verkun, að hún í nokkru mætti lina, skerpa eða breyta Magnúsar straffi, þareð hlutdeild Jóns, ef hún enga þessháttar verkun hefði, mætti álitast Magnúsar málefni óviðkomandi, og það þess vegna út af fyrir sig mega dæmast, en hjáhliðrun á (Undladelse af) að setja Jón undir justitsákæru er sem yfirvaldsverk Landsyfirrjettinum óviðkomandi.

Í tilliti til þess fyrsta, þá er það fullsannað í heimaþingsaktinum, að þær 14 blóðmörkuðu kindur, sem af þeim ákærða Magnúsi, og samferðamönnum hans, voru reknar að Skaptárdal voru stolnar, og að Magnús ei gat heimilað sjer þær, með því eigendur þeirra leiddu sig að þeim, og sú heimild Magnús bar fyrir þeirra detention, því hann lýsti þær aldrei verulega eign sína, var ósönn. Nú var það með vitna eiðfestum framburði sannað, að hann, en ekki Jón, sýndi sig sem umráðanda þessara kinda, er hann bar fyrir strax við samferðamenn sína, að hann hefði þær í reksturinn tekið af Runólfi í Þykkvabæ, hvað þó ósatt reyndist, og seinna sagt þarum sitt hverjum, og við heimkomu sína að Skaptárdal, sagði hann bóndanum Þorkeli þar rangt til tölu kinda þeirra, sem hann með hafði, til að dylja þær stolnu, hvará móti Jón sagði rjett til þeirra. Einnig gekst Magnús helst fyrir að fá þeim komið vestur yfir svonefnt Eldvatn, svo þær ei af eigendunum næðust; hann er þessvegna að álíta sem sá er var í ólöglegu eignarhaldi á sjáanlegu stolnu fje og því þjófur að því sama, því heldur sem takan á fjenu fyrst fullendaðist með rekstri þess úr áttaghanum, fyrir hverjum rekstri það er sannað, að hann gekst.

Af þessu síðastnefnda virðist rjettinum það einmitt fljóta, að þó sannað yrði, að annar en hann, eða annar með honum, hefði í fyrstu það stolna fje uppmarkað, þá gæti það þó ei friað hann frá fullu sauðabjófnaðarstraffi, þareð mörkunin einungis er partur af aðtektarverkinu (apphreensionsacten) og út af fyrir sig einungis meðal til að villa heimild, en burtrekstur þar á móti fullendun aðtektarinnar, og Magnús er, sem áður er sýnt, sá sem sýndi sig þann helzta framkvæmanda á burtrekstri fjárins. Þetta getur því ei í neinn handa máta breytt hans straffi, þó annar fyndist honum í þessu samsekur, þareð hann í öllu tilfelli fullkomnaði aðtektina; hjervið bætist ennþá, að þær í aðtektinni framkomnu röksemdir sanna fullkomlega, að þær stolnu kindur ei gátu verið markaðar af Jóni í það sinn, hann var Magnúsi samferða til að taka rekstrarfjeð, með því að vitni hafa borið, að eyru kindanna sýndu, að þær væru markaðar nokkrum dögum fyrri, og þá á tíma, er samsvaraði þeim, á hverjum Magnús safnaði fjenu á fjalli, en Jón þar á móti ei kom þangað, heldur var austur á Prestsbakka, og þareð nú einnig Magnús hafði fjeð, sem áður er sýnt, í óheimilu haldi, verður hann af þeim rökum einnig að álitast, sem sá, er þær í fyrstu markaði.

Landsyfirrjetturinn finnur þessvegna enga orsök til að heimvísa málinu til konfrontationar hins ákærða Magnúsar við Jón í Stuðlakoti, ei heldur myndugleika til hjer að grenslast um mögulega samsekt þessa með hinum, þareð Jón ekki er settur undir justitsákærur í hjeraði. Hjer er þá einungis eptir að yfirvega, hverju straffi Magnús eigi að sæta fyrir þennan sinn bjófnað, og finnur þá Landsyfirrjetturinn að aktinn sýnir, að engar af þeim 14 kindum

nefnast lömb, og að þær því allar voru af lambsaldri komnar, eins og heldur aldrei nema fullorðin fje er rekið til sölu í Reykjavík frá Skaptafellssýslu þangað, svo þessi sauðapjófnaður verður að álítast af hinni svæsnari tegund. Þar er nú því enginn vafi á, að straffsekt hins ákærða eigi að meta eptir kongsbrjefinu af 25. júlí 1808 § 8 samanbornu við kgsbr. 3. maí 1816 § 2, og virðist þá ekki minna straff en 3 sinnum 27 vandarhögg að geta ákvarðast fyrir svo stórkostlegan og bítæfinn sauðapjófnað, og þareð það er þá þessu jafnframt sjálfsagt, að hinn sakfeldi á að standa allan kostnað málsins, hvar á meðal aktors og defensors salaria við heimaþingsrjettinn virðast rjett ákvörðuð, svo ber hjeraðsrjettardóminn að því leyti að staðfesta.

Salaria málsfærslumannanna við Landsyfirrjettinn ákvarðast þannig, að aktori bera 5, en defensori 4 rbd. silfurs.

Dráttur á meðferð málsins við hjeraðsrjettinn virðist ekki saknæmur; við Landsyfirrjettinn er það með tilhlýðilegum hraða sótt og varið.

Því dæmist rjett að vera :

Hinn lögsókti Magnús Jónsson á að straffast með 3 sinnum 27 vandarhöggum; að öðruleyti á hjeraðsþingsrjettardómurinn við magt að standa. Aktori við Landsyfirrjettinn sýslumanni Stefáni Gunnlaugssyni bera fimm og defensori, studioso Þorláki Thorgrímssen, fjórir ríkisbankadalir silfurs. Hið ídæmda að greiða innan 6 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu og annars að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðferð að lögum.

Ísl. Einarsson

p. t. fungerandi sem justitarius.

XIII.

Anno 1828 þann 20. desember var í þeim konunglega Landsyfirrjetti uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r :

í justitsmáli mót Halldóri Jónssyni í Húnavatns-sýslu.

Eptir norðuramtsins skipun í brjefi dagsettu þann 30. ágúst næstliðins til sýslumannsins í Húnavatns-sýslu er Halldór Jónsson, núverandi vinnumaður á Melstað, Elín Bjarnadóttir á Haugi og Sigríður Sigurðardóttir á Stekkjartröð sett undir lagaákærur fyrir meinta meðvitund og hluttekningu í ýmsum þjófnaðarverkum, sem umhöndluð voru í máli höfðuðu gegn Einari Jónssyni, Jóni Bjarnasyni, Magnúsi Jónssyni, Gestí Jónssyni, Sigríði Filippusdóttur, Helgu Tómasdóttur, Ingunni Jónsdóttur, Ingvaldi Egilsdóttur og Steini Jónssyni, hvert mál dæmt var í hjeraði þann 10. ágúst þ. á., en í tilliti til Ingunnar, hver ein hafði þeim dómi appellerað hjer við rjettinn, þann 24. næstliðins mánaðar, og eru þau Halldór og Elín af áðurnefndum sýslumanni þann 9. september næstliðins frikend fyrir rjettvísinnar frekari ákæru, móti að borga málsins kostnað, hvort fyrir sig að helmingi, en Sigríður Sigurðardóttir að öllu leyti frifundin. Þessum dómi er í tilliti til Halldórs eins til Landsyfirrjettarins skotið, svo spursmálið getur hjer einungis verið um hans málefni.

Það sem nefndur Halldór er þá ákærður fyrir er þarí innifalið, að hann haustið 1822, er hann var vinnumaður hjá bóndanum Jón Bjarnasyni á Bjargshóli og konu hans Ingvaldi Egilsdóttur, hverra fjár-

mark var sýlt hægra með bita aptan undir og tvi-stýft aptan vinstra, hafi verið viðstaddir, er svart-kollótt gimbrarlamb með sama marki, nema að þar var fjöður á hægra eyra þar sem biti var á Jóns marki, — var mörkuð undir þessa mark með þeim hætti, að biti var gerður úr fjöðrinni, en markið sem áður var á gimbrinni reyndist að tilheyra bóndanum Ara Gunnlaugssyni á Reynhólum, hvað hinn ákærði nokkru síðar vissi en gaf þó eigi Ara til kynna. Sá ákærði hefur einnig fyrirborið, að gimbrin hafi verið uppmörkuð eptir Ingveldar húsmóður sinnar skipun, og hann þá eigi annað vitað, en hún ætti hana, þareð hún hefði sagt hana sína að vera, og að hún mundi hafa rangmarkazt um vorið, en neitar harðlega að hafa hana sjálfur uppmarkað.

Að sönnu er nú víst engin skylda að angefa þjófn-að húsbónda síns fyrir yfirvaldi, og þögn Halldórs við yfirvöld getur ei komið honum í neinu tilliti að gjaldi, en þareð bæði líkur eru til, að það ófróma orð, sem borið er, að legið hafi á Bergshólsfólki, hafi komið Halldóri til eyrna og hann vissi seinna, að gimbur þessi tilheyrði Ara en ei húsbónda hans, vissi honum hana því tapaða en í eignarhaldi þeirra, en ljet ei Ara vita neitt um þessa hans mistu gimbur, svo sýnist hann hinsvegar, þegar aðgætast ástæður laganna um lýsingu á fundnu fje, sem virðist að vera skyldun manna til að hjálpa hver öðrum að ná sínu, að hafa gert órjettilega í að tilkynna Ara ei þetta, (þó þessi þögn hans í sjálfu sjer ei verðskuldaði lagastraff), og því hegðað sjer grunsamlega um að hann stæði í meðvitund með húsbændum sínum í að svipta þann rjetta eiganda gimbrinni, og þessvegna með framferði sínu hafa gefið yfir-

völdum nóga orsök til að láta með lögsókn prófa sekt hans eða sýknu, og hjeraðdómurinn virðist því rjettilega að hafa dæmt hann aðeins frían frá rjettvísinnar frekari ákærum og til að svara hálfum málskostnaði í hjeraði, hverjum hann sem appellant virðist eptir kringumstæðunum eiga öllum að svara fyrir Landsyfirrjettinum. Fyrir þessum rjetti virðist aktori bera 5 rbd. en defensori 4 rbd. silfurs í salaryum, er fyrirfram greiðist þeim af justitskassa móti endurgjaldi af eigum Halldórs Jónssonar. Í málsins færslu er engin forsómun sken.

Því dæmist rjett að vera:

Í tilliti til Halldórs Jónssonar á Melstað á hjeraðsdómurinn óraskaður að standa, og ber Halldóri fyrir Landsyfirrjettinum öllum málskostnaði að svara, hvarámeðal til aktors 5, en denfensors 4 rbd. hvorutveggja í silfri, er fyrirfram greiðist þeim af justitskassanum móti lögskipuðu endurgjaldi. Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

1829.

I.

Anno 1829, þann 23. janúar, var í Landsyfirrjettarins session uppsagður eptirfylgjandi

dómur:

í justitsmáli höfðuðu gegn fanganum Sigurði Gott-

sveinssyni í Árnessýslu fyrir strok hans úr varðhaldi, og á ný framinn þjófnað.

Fyrir framið innbrot um nótt og stórkostlegt rán á bænum Kambi í Árnessýslu, er fanginn Sigurður Gottsveinsson sem oddviti fleiri stórbrotamanna við þau illverk þar og önnur, dæmdur við hjeraðsrjett þ. 21. janúar 1828 til að kagstrýkjast, brennimarkast á enni og erfiða æfilangt í festingar þrældómi, auk ídæmdra fjársekta og málskostnaðar útláta, hver dómur var af Landsyfirrjettinum með dómi staðfestur þann 7. júlí næst eftir, að öllu öðru en brennimarksins leyti í þessa fanga tilliti, þar brennimarkið síður fanst hæfa sakamanni í fyrsta sinn dæmdum um innbrot, rán og þjófnað, en þar hans margvíslegu og mikilvægu afbrot þar hjá vottuðu hann að vera einhvern hinn háskalegasta illvirkja í samfjelagi manna og herra stiptamtmaður Hoppe með brjefi sínu frá 10. maí 1828, sem fylgir Landsyfirrjettarins fyrnefndum dómsgerðum frá 7. júlí næst eftir undir litr. M, áður en tjeður yfirrjettardómur fjell, tjáði Landsyfirrjettinum, að fanginn Sigurður, þá fyrir rúmu hálfmissiri dæmdur einsog áður er sagt við undirrjett, hefði strokið úr varðhaldi þ. 2. maí og framið þjófnað á ný, fann Landsyfirrjetturinn hæfa því framar að dæma Sigurði æfilangan festingar þrældóm undir strangri vöktun, sem þetta hans strok miðaði til að framkvæma hans lengi fyrir stafni hafða útilegu áform, við hverju illvirki vor landslög leggja líftjón, með því hann á ný hafði þar með vottað sig vera hinn háskalegasta illvirkja einhvern. Þetta með tilliti til tilsk. frá 20. febr. 1789 § 5. Fyrir þetta strok fangans úr varðhaldi og á ný framinn þjófnað á ýmislegu til 5 rbd. silfurs virði frá sýslu-

manni Þórði Sveinbjarnarsyni þann 2. maí 1828 á hlutum, sem fanginn sjálfur eptirá fyrir rjetti meðkendi sjer verið hafa nauðsynlegasta til framkvæmdar hans útilegu áforms, bauð amtið þann 10. maí f. á. lagaákærerur að höfða gegn nefndum fanga Sigurði Gottsveinssyni, og skipaði sýslumanni í Rangárþingi stríðscancellie-secretera Bonnesen að dæma það mál, í hverju þessi, með tilkövddum meðdómsmönnum, að Velli innan Rangárvallasýslu loksins með dómi þ. 8. nóvbr. f. á. frikendi fangann Sigurð Gottsveinson frá rjettvisinnar frekari ákærum m. m.

Að sönnu ber nú sá dómur með sjer, að í þessu máli fallið hafi ólíkar meiningar dómarans og meðdómsmanna um Sigurðar straffsekt, en þar þetta stundum er tilfellið við rjetti, er sitjast af fleiri dómsmönnum en einum, og í dómskjölunum annað er ei framkomið, nje heldur neitt nú af sóknara málsins fyrir Landsyfirrjettinum áhrært, sem veki lög-mætan grun um, að dómarinn við samning og uppsögn þessa dóms hafi brotið á móti Norsku laga 1—5—30, finnur Landsyfirrjetturinn ísjárvert nú að krefja hjer framlagðar dómstillögur sjerhvers meðdómanda í þessu máli, en þótt vitni dómsins um ólíkar meiningar dómara og meðdómenda, sem ella bar ekki að nefna, gera megí eptirbreytni nefnds lagastaðar tortryggilega, þareð dómsfrestan án fullra lagaröksemda má olla lengingu fangelsis þess ákærða, mäske í heilt ár, og auka mikil þyngsli á almenningi, ef nú Landsyfirrjettarins dómur um þetta seinna afbrot fangans yrði fyrir það eptir af hinum fyrra frá 7. júlí f. á. til að geta undireins lagzt fram fyrir hæstarjett og þar dæmzt sem samanhg-andi mál við fangans fyrra straffsdóm.

Sigurðar Gottsveinssonar hjer átalda illvirki með burtstroki hans úr varðhaldi í Hjálmholti, í fjarveru sýslumanns Þórðar Sveinbjarnarsonar, eptir húslestur á þann almennilega bænadag þann 2. maí 1828, þá honum sem jafnaðarlega um daga undir aðgæzlu heimilisfólks var leyft að vera um stund á frium fæti til hreyfingar sjer og heilsu viðhalds, finst nú helzt þarí falið, að hann þá öllum óvart á augabragði leitaði færís til að misbrúka, og nýta sjer þetta leyfi til framkvæmdar síns lengi stofnaða útileguáforms, með því þá um miðjan dag að laumast út og hverfa út í óveður og þokudimmviðri, svo skjótlega að hann óðara komst í nálægt hraun frá Hjálmholtsbæ, en hans í sama bili varð saknað af heimamönnum, og fjekk um leið þjófslega með sjer gripið ýmislegt, sem honum var nauðsynlegast til áformaðs útilegulíf-ernis, svo sem pál, tvo ljái, sax, brýni, skæði, skaflajárn með 72 nöglum og nokkuð af tólg, alt virt af óviðkomandi mönnum á 5 rhd. s., og sættist fanginn sjálfur á þessa virðingu. Með þessum fóla öllum náðist hann samt, við duglega eptirför margra af sýslumanni útgerða leitarmenn, morguninn eptir í þriðja hreppi frá Hjálmholti í dimmri fjárborg í Steinsholtstúni í Eystrahreppi, og hafði hann búið fyrmeir á þessari jörðu, en um nóttina boðað komu sína þangað með drjúgum höggum á baðstofu þar, við hver konan Valgerður Jónsdóttir lýsti fyrir leitarmönnum um morguninn, að hún haldið hafi Sigurð þangað kominn og sloppinn úr varðhaldi. Þessi játning hennar sýnist að sönnu nokkuð styrkja mega framburð fangans, að hann eptir milli-göngu vinar síns, hvern rjettinum ekki tókst að fá hann til að nefna, hefði helzt vænt sjer hilmingar

og forsgunar af konu þessari um tíma, unz þau bæði, og hans huldi fjelagi, fengju öll 3 lagzt út, og þartil undirbúið sig, þá hann hjelt þeim fært í útilegu fylgsnum að verjast fyrir 20 aðsækjendum. Þar í fjárborg þessari, hvar leynigröf fanst á rúmsstærð hentugt fylgsni þjófa og fóla, og gamall böggull í með ullarreifi, þóttist hann átt hafa von á Valgerðar og þess fyrirborna fjelaga samfundum, en þar þessir brugðust, gerði hann enga mótvörn tveim leitarmönnum, sem þar hittu hann og urðu inn til hans að skriða um lágar dyr, þó honum þá gæfist færi að bana báðum þeim verjulausum, sjálfur útbúinn páli, 2 ljáum og stórum skurðarhnífi, en í engri árás gegn þeim sýndi hann sig, heldur fór með þeim fús og skilaði óeyddu öllu því daginn áður stolna. Þó nú Valgerður hafi þverneitað öllum áburði fangans um aðstoðarfyrirheit og meðvitund um hans flóttu og útileguáform, er samt játning hans sjálfs um þetta síðasta líkleg, því framar sem þeir stolnu munir allir áttu til þess að styrkja. Pállinn og ljáirnir til verju og kofasmíða, hvar hann líklegast fyndi; skaflajárnin að hann segir, til að ríða fram um óbygðarjökla, fengi hann stolið sjer hesti til þess, unz hann síðar vestur um óbygðir kæmist í hollenzkar fiskiduggur. En þótt nú linlega sje á Valgerði um þessi samlög hennar og fangans, og þess fyrirborna ónefnda lagsmanns, gengið, verður Valgerður uppá einberan lausan áburð ærulauss sakamanns, hjerum þó ekki ákærð, enda náði amtskikkan þess setta dómara einungis til dómsmeðferðar um Sigurðar Gottsveinssonar sakferli.

Þessu viðvirkjandi verður ei heldur áreiðanlegt vitni vinnumannsins Jóns Stephánssonar á Breiðaból-

stað um honum opinberað áform fangans að strjúka, (hvað hann sjálfur játar sig lengi hafa í ráði haft), og síðan að fremja stórkostleg illverk, jafnvel morð á sjálfum sýslumanni Þórði Sveinbjarnarsyni, bæði þar fanginn þverneitar öllu þessu, en Jóns vitni er einstakt, og því ógilt, líka vegna þess, að hans framburður er tekinn og eiðfestur, bæði að fanganum og svaramanni hans óstefndum (N L. 1—4—1) og fjarlægum, án þess að nokkur svaramaður samt væri honum settur við þá vitnaleiðslu, þvert á móti boðum tilskipunar frá 13. oktbr. 1819 § 1.

Að sönnu mætti nú stök þessa sakamanns til játaðs, stöðugs áforms að gerast útilegumaður, sem vor landslög (Mannh. 2. kap.) leggja við líftjón, og með því stigamaður til stórkostlegra illverka, auka á sekt fangans, samt verður ekki upp á þetta stök hans heimfærandi laganna sekt fyrir sakamenn, sem brjótast úr járnum og fangelsi, og stela síðan á ný, þar Sigurður við burtför hans úr hvorugu brauzt, enn þótt hann tvisvar áður hafi af sjer fanga-járn mólvað, sem undirrjetturinn fann þó full forsvaranleg; ei heldur ná tilskipanir frá 31. ág. 1813 § 12, eða sú frá 11. marz 1818 § 1 til hans, sem einungis gisti varðhald til málaloka, en ei ströffunarfangelsi, og var ennþá ekki innsettur í neinn opinberan ströffunarstað, samt má brot hans tvisvar úr fangajárnum, og síðan stök á frium fæti frá þeim stað, hvar á hann lagt persónulegt arrest, dómur og sekt hans buðu, að hann gisti sem fangi, en ei frjálsmaður, auka hans straffssekt, hver þó — fyrir stök-ið — verður vegna hans nýja stuldar að innibindast í hegningu eptir tilsk. frá 20. febr. 1789 § 5 þannig: að fanginn Sigurður Gottsveinsson, auk þess honum

með Landsyfirrjettarins dómi frá 7. júlí 1828 til-
dæmda straffs, eigi á ný að kagstrýkjast í öðru sinni,
síðan brennimarkast á enni, og setjast til æfilangs
þrældóms-erfiðis í festingu undir strangri vöktun,
því af undirrjettarins fyrstu dómsgerða uppáskript,
er það augljóst, að sá rjettardómur var Sigurði
Gottsveinssyni áheyrandi upplesinn þann 21. jan.
1828, og mátti því vera honum full laga aðvörun; en
þó hann þá appelleraði þeim dómi til Landsyfirrjett-
arins, staðfesti samt þessi rjettur þ. 7. júlí í straffs-
ins tilliti, og að brennimarkinu einu fráskildu það
honum þarmeð dæmda kagstrýkingar og æfilangs
festingar þrældóms-straff, sem því eptir undir- og
landsyfirrjettanna dómum álízt lögmætt, á meðan
hæstirjettur það ei ógildir. Nú krefur § 5ti tilskip-
unar frá 20. febr. 1789 ei annað til sama ítrekaðs
straffs og brennimarksviðbótar á enni, en að straff
sje áður dæmt á sakamenn eptir hæstnefndrar til-
skipunar § 4, sem hjer við undirrjett skeði þ. 21. jan.
1828, áður en fanginn þ. 2. maí s. á. strauk og stal
á ný, en hvergi krefja lög að fanginn, þegar brotleg-
ur verður með þjófnaði á ný, sje koninn á ströff-
unarstaðinn, heldur aðeins áður til æfinlegs þræl-
dóms dæmdur, ellegar ásamt til kagstrýkingar eptir
nefndum § 4, eins og hjer er tilfellið, til þess að hann
sæti straffi eptir hennar § 5. Af N. L. 6—17—34, 35
og 36 er og ljóst, að eldri lög um þjófnaðarströff buðu
ítrekun bæði kagstrýkingu og brennimarka við sjer-
hvern þar nefndan ítrekaðan þjófnað, eins og § 5 nú
gerir í tilsk. frá 20. febr. 1789 um kagstrýkingu, hvar
hún þó eptir § 4 áður var þjófi dæmd, enda væri á-
stæðulaust að dæma stórbrotamann, sem fyrir stór-
kostlegan og ítrekaðan þjófnað einu sinni er dæmd-

ur til hæsta þjófnaðarstrauffs úr því, sýknan saka, ef hann stæli á ný, hvað tilsk. frá 11. marz 1818 §§ 2 og 3, og analogie af placat frá 31. ág. 1813 berlega sýna fjarstætt vera vilja löggjafarans. Þar af mætti og leiða það ranglæti straffdóma, að sá sem einu sinni er dæmdur til hæsta þjófnaðarstrauffs, en fengi úr varðhaldi eða slaveríi strokið, hvers dæmi víða gefast, gæti strafflaust framið stórkostleg illvirki, en að sá sem reyndist þvílíkum meðsekur í einhverju, máske fyrsta sinni, yrði þyngsta straffi að sæta, máske kagstrýkingu og æfilöngum þrældóm, en hinum margbrotlega, meiri sakamann, mætti þannig betur af reiða.

Með tilliti til alls framantalins ber því undirrjettarins dóm frá 8. nóvbr. f. á. sem ógrunduðum að fráfalla, því hvort sem fanginn Sigurður strauk á fríum fæti vegna vangæzlu, eður úr fangelsi, fær alls ekkert gert hans nýju þjófnaðarítrekun ósaknæma, fyrir hverja honum þvertámóti nú hæfir fult straff eptir tilskip. frá 20. febr. 1789 § 5, og ber honum þarhjá allan af málinu löglega leiðandi kostnað að standa.

Þó Landsyfirrjetturinn eptir atvikum þessa máls sleppi nú til sekta að meta drátt á byrjun þess til 30. júlí f. á., finnur hann samt minni rök til afsökunar þess meðferð og drætti úr því; því hvað Landsyfirrjettarins dómi frá 7. júlí viðvikur, áhrærði hann alls ekkert Sigurðar stök og nýja þjófnað þ. 2. maí s. á., þar hvorugt þá var fyrir honum ákært, hvarámót dómariinn finst með öllu undanfellt hafa að útvega þann yfir Sigurði á undan stroki hans og ítreakaða þjófnaði gengna undirrjettardóm frá 21. jan. s. á., hvað honum þó því heldur bar í tíma sam-

kvæmt boðum tilskip. frá 13. oktbr. 1819 § 5, og báða dómána, ef hann áleit þann seinni viðþurfa, svo málið þareptir alls ekkert dragast þyrfti, sem undir-rjettardómurinn einn gaf Sigurði, áður en hann framdi strok, og nýjan þjófnað fulla laga aðvörun mót hvorutveggja, en Landsyfirrjettarins dómur, sem seinna fallinn, þá alls enga. Hinn, en ekki þessi, var því til dóms þessa máls nauðsynlegur; bar því engan veginn eptir Landsyfirrjettarins dómi málið að draga frá 30. júlí til 7. oktbr., þvertámót boðum tilsk. frá 13. oktbr. 1819 í § 5, og 6. En þó það nú þann síðarnefnda dag væri til dóms upp tekið, fjell samt dómurinn fyrst þ. 8. nóvbr. f. á., jafn-vel eptir fyrrsögðu nokkuð tortryggilega saminn eptir, eins og hann sjálfur nefnir, ólíkum mein-ingum dómarans og meðdómsmanna, án þess þau gagnstæðu atkvæði fylgdu með, svo þar af sæjist, hvernig dómarinn sjálfur dæmt og vegleitt hefði sína ólögkænu meðdómendur, og þarhjá hvort N. L. 1—5—30 hafi verið fullnægt, en alls ekkert finst við málið gert frá 7. oktbr. til 6. nóvbr., þá dómarinn fyrst nefndi sjer meðdómsmenn, og þá aðra en fyrri, og það í annari sýslu, fjarri málsins varnarþingi mót ljósum boðum N. L. 1—5—20, sem býður að velja þá úr málsins rjettu varnarþingsókn, eins og 1—2—3, 4, 16, 21 og tilsk. frá 21. maí 1751 § 6 ásamt kgsbr. 16. febr. 1787 bjóða, einungis þar að fella sakadóma (anal. með plac. frá 31. ág. 1813 § 6), frá hverra hlýðni hann viðþurfti konunglegrar fritekningar, til þess að fá þvilíkan dóm felt í annari sýslu, og á heimili sínu Velli. Eins finst dómarinn eptir fyr-sögðu sekur í broti móti tilsk. frá 13. oktbr. 1819 § 1, er hann afheyrði vitni um óhæfu orð og áform

fangans þ. 22. ág. f. á., án þess að þessi eða svara-
maður hans væru eptir N. L. 1—4—1 stefndir til á-
heyrslu í annari sýslu, ellegar nokkur svaramaður
væri fanganum þar við settur. Líka mótt N. L. 1—13—
8, 9 með því fyrst eptir afheyrslu vitna að taka þau
í eið, og þá fyrst að lesa þeim eiðsins útskýringu.
Að málið er upptekið til dóms þ. 7. oktbr., er þeir
loksins brúkuðu maðdómsmenn, fyrst nefndir þ. 6.
nóvbr., og dómur þó feldur þ. 8. s. m., en fyrst kom-
ið til amtsins — eptir þessa uppáskript dómsins þ.
1. desbr. finst alt gagnstætt þeim hraða sakamála-
meðferðar, sem tilskip. frá 3. júní 1796 í § 33, og 13.
oktobr. 1819 í § 5 og 6 hjóða með þau við að hafa,
dóma þeirra án minstu tafar að fella, útskrifa, birta
þeim ákærðu, og senda viðkomandi yfirvaldi, hvers-
vegna í þeim málum N. L. 1—5—8 ekki kemur dóm-
urum að haldi án sannaðra fullra nauðsynja, sem
hjer alls engar fyrirberast, auk heldur sannast.

Þó þessum fallna undirrjettardómi nú ekki verði
heimvísað fyrirtaldrá breyta vegna á kostnað undir-
dómarans, og dómurinn ómerkur dæmdur, einkum
þar fangelsi þess ákærða yrði þarvið stórkostlega
að lengjast, en almúga með auknum kostnaði mik-
illega íþýngjast, hæfir samt undirdómarann fyrir
ólöglegan drátt þessa máls að sekta með 20 rbd.
silfurs bótum til Hraungerðishrepps í Árnessýslu,
hvar, á rjettu varnarþingi, sókn og vörn málsins
framfór.

Allan af þessu máli löglega leiðandi kostnað
ber af fangans Sigurðar Gottsveinssonar eigum, að
því leyti þær tilhrökkva, að gjalda, en hvað áskortir,
við lögtekna niðurjöfnun á amtið, og samþykkjast
þau við undirrjettinn svaramönnum dæmdu laun, en

sóknara málsins fyrir Landsyfirrjettinum virðast bera 5, og svaramanni þess ákærða 4 rbd. s. af justitskassanum fyrirfram mót endurgjaldi af fangans eigum, eður með fyrtjeðri niðurjöfnun. Að öðru en fyrsögðu vitnast mál þetta af talsmönnum við undirrjettinn vítalaust rekið, en við Landsyfirrjettinn löglega.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómi í þessu máli gengnum að Velli í Rangárvallasýslu þann 8. nóvbr. 1828 er hjern með af Landsyfirrjettinum fráfallið sem ógrunduðum, og ber fangann Sigurð Gottsveinsson, auk honum áður með Landsyfirrjettarins dómi frá 7. júlí 1828 ídæmds straffs, að kagstrýkja, brennimarka á enni og til æfilangs festingar erfiðis að setja undir stranga vöktun. Sömuleiðis ber nefndum fanga allan af þessari málssókn löglega leiðandi kostnað að standa, þar á meðal ídæmd laun talsmanna við undirrjettinn, en fyrir Landsyfirrjettinum bera sóknara þessa máls 5 og svaramanni þess ákærða 4 rbd. silfurs fyrirfram af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi.

Fyrir ólöglegan drátt þessa máls bæti sá setti dómari þess stríðskancellie-sekreteri sýslumaður Bonnesen 20 ríkisbankadölum silfurs til Hraungerðis-hrepps fátækra sjóðs í Árnessýslu.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun viðkomanda yfirvalds og ídæmdar bætur og gjöld að lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

Anno 1829, 18. mars

d ó m u r :

í justitsmáli höfðuðu gegn Jóni Sigurðssyni og konu hans, Þóru Kjartansdóttur, á Hlíðarhaga í Vaðlasýslu, og sonum þeirra, Sigurði og Jóni, um stuld tveggja lamba:

Í þessu máli eru Jón Sigurðsson á Hlíðarhaga og sonur hans, Sigurður á Miklagarði í Vaðlasýslu, báðir ákærðir fyrir ófrjálsa afmörkun og aðtekt á tveim lömbum svörtum, sem komu á Jóns heimili um sumarið 1827 og sem meintust tilheyra Jóhannesi Bjarnasyni, bónda á Gilsá. Einninn ákærist kona Jóns Sigurðssonar, Þóra Kjartansdóttir, og yngri sonur þeirra, Jón, nýkominn til fulls sakamanna lögaldurs, fyrir hlutdeild í og hylmingu á þessara lamba þjófnaði, og fjell sá undirrjettardómur í málinu þann 26. Augusti 1828, að Jón bóndi Sigurðsson og kona hans, Þóra Kjartansdóttir, hvort fyrir sig skyldi sæta 27 vandarhagga, Sigurður sonur þeirra tvennra 27 vandarhagga þar-nefndum politíaga, en Jón drengur Jónsson hirtist af hréppstjóra 10 vandarhöggum undir sýslumannsins umsjón, hverjum dómi öll þau dómfelldu skutu til landsyfirrjettarins álits.

Þar þessi rjettur fann við ýtarlega yfirskoðun undirrjettarins gjörða í þessu máli, að þetta ákærða saka-fólk hefði leyft sjer við rannsóknir málsins í hjeraði frammi að hafa sjerlega þvermóðsku með því að anza þeim fyrir lögðu rjettarins spurningum allmörgum ógreinilega mjög, og með útúrdúrum, og við mörgum að gjalda þráláta þögn, fann landsyfirrjetturinn nauðsynlegt, áður en hann legði dóm á þetta mál þann 24. nóv. s. á., að fyrirskipa nýja og ýtarlegri yfirheyrslu

þessa ákærða fólks, hver og fram fór í héraði þann 14., 15., 16. og 17. janúar þ. á., en samt er við hana engin frekari eða áreiðanlegri upplýsing í málinu fengin en áður. Það, sem þó af þeim fyrir landsyfirrjettinn fram komnu gjörðum þess finnst fullsannað, er, að um sumarið 1827 komu tvö svört lömb, gimbur og geldingur, að Hlíðarhaga með réttu marki bóndans Jóhannesar Bjarnasonar á Gilsá, hvern og vantaði þessháttar lömb, en eptir komu lambanna þangað var merki þeirra þar seinna breytt. Játaði Jón bóndi Sigurðsson á Hlíðarhaga fyrst fyrir prófrjetti að Saurbæ þann 18. Júní 1828, að hann sjálfur handsamað hefði og afmarkað þessi lömb, en síðar apturkallaði hann þann 28. Julí og optar þessa sína játningu sem ranglega af sér gjörða eptir áeggjun konu sinnar í hag Sigurði, syni þeirra, og gjörði framburður vitna þá apturköllun allsennilega, og að Jón hafði áður viljað upp á sig taka sekt sonar síns Sigurðar, upp á hvern sannað er, að hann selt hafi annað þessara lamba, nefnilega þá svörtu gimbur, sem sína eign, Indriða bónda í Bölkoti, án þess hann gæti heimilað sér hana, en sjálfur hjálpað til að skera hitt, eða svartan gelding, í Hlíðarhaga um haustið, þó hann, eins og foreldrar hans og yngri bróðir, Jón, vissu bæði lömbin þeim ófrjáls vera, því fullsannað er, að Jón Sigurðsson á fráferum 1827 átti ein tvö lömb svört, hrút, sem seinna fannst dauður, og gimbur, sem enn þá lifði 1828. Einninn, að kona Jóns Sigurðssonar, Þóra Kjartansdóttir, var í fullri samvitund um og í verki með stuld þessara lamba, matreiddi þau og neytti af því stolna geldingslambi, sem Sigurður í Hlíðarhaga skar, en faðir hans síðan gjörði þar til að bón móður hans, sem síðan sendi Sigurði nokkuð af því soðið út í Miklagarðsrjettir.

Þanninn finnst Jón Sigurðsson valdur vera af stuldi fyrrnefndra tveggja lamba og þeirra uppmörkun eptir hans fyrstu eigin játningu fyrir rjetti þar um, hverja hans síðari apturköllun engin seinna fram komin rök virðast ógilda mega, en hans ein seinni sögusögn, að hún sje gjörð í hag Sigurði syni hans eptir áeggjun konu hans, Þóru, að taka upp á sig hans sekt, koma honum að neinu haldi (svo!), því með þeirri játningu undirgekkst hann þá lagahegningu, sem við þeim þjófnaði lá, og fær því ei kvartað yfir neinum órjetti, þó sú, henni samkv., verði nú á hann dæmd, hvar með þó ekki afplánast mátti nein sekt Sigurðar sonar hans. Þar nú Jón Sigurðsson hefir játað á sig ófrjálsa aðtekt, uppmörkun og hagnýtingu þessara tveggja lamba, betalað þar hjá fyrir Sigurð son sinn verð þeirrar af honum að Bölkoti seldu, stolnu gimbrar, sem samvitandi í hennar þjófnaði, líka ólöglega breytt fjármarki sínu og þjónað að slátrun þess í Hlíðarhaga skorna, stolna geldings með Sigurði, hæfir honum, fyrst stuldur hans og meðvitund með þessara lamba þjófnaði ei nemur reglulegu þjófnaðar- auk heldur fjárstuldarstraffi, 20 vandarhagga refsing og 1 rbds. silfurs bóta útsvar til kongs fyrir hans ólögmæta breytingu síns fjármarks.

Þar á móti bera 15 vandarhagga hegning konu hans, Þóru Kjartansdóttur, sem ekki einungis honum í öllu samsekri, heldur þar hjá hvetjandi mann sinn til að taka upp á sig sekt Sigurðar sonar síns með því að játa á sig afbroti hans, í hverju þau bæði þó voru honum samvitandi, og börn sín til forakts við rjettarins rannsókn og þagnar við fyrir lögð spursmál, og þar með til sannleikans niðurdreps, en mann sinn til hjálpar Sigurði, til svarta geldingsins skurðar, og að öðru

leyti sannaðri að fullu samverki með þessara lamba vitanlega stuld, matreiðslunautn þeirra og sendingu stolins sláturs Sigurði syni sínum.

Á Sigurð, son þessara hjón, er fullsönnuð sala svörtu stolnu gimbrarinnar til Indriða í Bölkoti sem sinnar eignar, þó hann enga þvilíka ætti, játning að hafa skorið lömb í Hlíðarhaga, sem hann kvaðst eiga hjá föður sínum, þó þessi öldungis fyrir það synjaði, en jafnframt, að hann hafði þau stolnu lömb á boðstólum, skurður svarta, stolna geldingsins þar, líka, að hann við lambaslátur í Miklagarði ranglega fyrir bar, að sér gefið stroklamb væri þar skorið, og lýsing enn þá á hvítu hrútlambi sem eign sinni með sama marki, sem þau tvö stolnu svörtu, hvers Jóhannes Bjarnason á Gilsá einninn saknaði — þó hann ekkert þvilíkt ætti. — Samt er ei algjörlega á hann sönnuð uppmarkan lambanna, en að hann hafi stolið á ný svörtu, stolnu gimbrinni, sem hann að Bölkoti seldi. — En þar öll líkindi eru þó fyrir, að hann sem áður illa kynntur sé að alþjófur þessara lamba, hæfir honum einninn, með tilliti til hans augljósa ósannsöglis og þverúðar fyrir undirréttinum. 20 vandarhagga refsing.

Jóni Jónssyni í Hlíðarhaga, yngra syni hjónanna þar, sem, þá er mál þetta hófst, ei var til fulls sakamanna lögaldurs kominn, hæfir 10 vandarhagga agi af hreppstjóra undir umsjón sýslumanns, sem meðvitandi í stuldi fyrrnefndra náunga sinna á þeim ófrjáls-um tveim lömbum, eptir eigin játningu hans, og fyrir launungu á honum, og ósamhljóða, ósannan framburð um þau, bæði fyrir rétti og við ýmsa, og þar hjá í ljósi látna freka þvermóðsku.

Jóni Sigurðssyni og Sigurði syni hans ber ígjald þeirra tveggja stolnu lamba sameiginlega að lúka Jó-

annesí Bjarnasyni, og allan málskostnað eptir undir-
rjettarins dómi, en til landsyfirrjettarins að gjalda
sóknara málsins þar 7, og svaramanni þeirra — nú
kölluðum til prests — Þorláki Thorgrímsen, 5 rbd.,
og seinna svaramanni þar, landfógeta S. Thorgrímsen,
2 rbd. silfurs. Einninn ber þeim in solidum að standa
sérhvern annan af þessari málsókn löglega leiðandi
kostnað.

Mál þetta virðist vítalaut rekið við undir- og lands-
yfirrjetti.

Því dæmist rjett að vera :

Jón Sigurðsson á Hlíðarhaga á að hýðast 20, en kona
hans, Þóra Kjartansdóttir, 15 vandarhöggum. Sigurður,
sonur þeirra, á Miklagarði 20, en yngri sonur þeirra,
Jón, sæti 10 vandarhagga aga af viðkomandi hrepp-
stjóra undir umsjón sýslumannsins. Feðgarnir Jón og
Sigurður gjaldi Jóhannesi bónda Bjarnasyni á Gilsá
íðæmt ígjald þeirra tveggja stolnu haustlamba — og
standi in solidum allan af þessu máli löglega leiðandi
kostnað, hvar á meðal sóknara fyrir landsyfirrjettin-
um bera 7 rd. silfurs, þeirra fyrri svaramanni, Þorláki,
nú kölluðum til prests, Thorgrímsen, 5, en þeirra síð-
ari talsmanni, landfógeta S. Thorgrímsen, 2 rbd. silf-
urs, hverir 14 rbd. silfurs lúkist þessum fyrirfram af
justitskassanum mótt lögskipuðu endurgjaldi af þeim
seku, eður í efnaskorti við niðurjöfnun á amtið.

Dóminum fullnustu að veita eptir ráðstöfun yfir-
valdsins að lögum.

M. Stephensen.

III.

Anno 1829, 18. mars

d ó m u r

í pólitímalínu úr Suður-Múlasýslu, höfðuðu gegn Jóni vinnumanni Rafnssyni um neitað barnsfaðerni, dvöl í sömu sókn sem fyrri barnsmóðir hans og skort á hans festri vist krossmessu-árið 1827—1828.

Í þessu máli ákærast vinnumaður Jón Rafnsson í Suður-Múlasýslu fyrir pólitírjetti:

1mo um neitað barnsfaðerni, honum eignað af vinnukonu,

2do um dvöl mót forboði um tíma krossmessu — árið 1828—1829 (svo!) í sömu sókn sem fyrri barnsmóðir hans, Sigríður Torfadóttir, var fyrir, og vistun eptirleiðis í sömu sókn sem hún er vistföst, og

3° um fastrar ársvistar skort seinast nefnt krossmessu-ár.

Fyrir hverjar yfirsjónir hann með pólitírjettar dómi sýslumanns kammerassessors Tvedes þann 9. Julii 1828 er dæmdur til 10 vandarhagga refsingar og alls málskostnaðar útláta, þar á meðal til setts sóknara í málinu að gjalda 1 rbd. silfurs, en frá hverjum dómi sá sakfelldi strax við uppsögn dómsins lýsti appelli til landsyfirrjettarins. Þar nú undirdómarinn í því tilliti ekki uppáskrifaði dóminn fyrirkall þessa máls til landsyfirrjettarins og ljét ekkert þvílíkt sjer og þeim dómfellda í hjeraði birta, eins og um appellerað sakamál fyrirskipað er, hefir viðkomandi amtmaður, ásamt málinu rjettvísinnar vegna, stefnt undirdómaranum að standa til rjetta fyrir landsyfirrjettinum fyrir meinta aflaga meðferð þessa máls, einkum með forsómun þess

fyrirkalls og þar við orsakaðan drátt þess. Og hefir nú verjandi fyrir þessum rjetti krafði Jón Rafnsson sektaðan sem vægast lög leyfa, en undirdómarann frikenndan frá ákærum um meðferð þessa máls, sem að meiningu hans lögum samkvæma, en sóknari þess uppástaðið pólitírjettardóminn staðfestan.

Hvað nú áhrærir fyrsta atriði málsins, eður barnsfaðernið, þá er þetta fyrir pólitírjetti öldungis útkljáð með því móti, að eptir samkomulagi þess dómfellda við barnsmóður hans sver hún fyrir alla aðra menn en hann um þann tíma, sem getnaður þessa barns gat fundið stað, að hverju búnu Jón Rafnsson veitti faðerninu viðgöngu.

Í tilliti til málsins annars atriðis finnur landsyfirrjetturinn, að Kancelliúrskurðurinn af 12. Maí 1827, þó hann væri gildandi, móti skýlausu boði tilskipunarinnar af 3. Júnii 1746 12. gr., getur ekki þjenað Jóni Rafnsyni til linkindar, þar eð menn verða að álíta hans veru í sömu sókn hneyxlanlega, en yfirvald bannaði honum að upphalda sjer þar, og hann þar hjá, án þess að kлага yfir þessari yfirvalds skipun, leyfði sjer af eigin rammleik að breyta á móti henni, til hvers hann eins lítinn rjett hafði sem í hverju öðru máli að taka sig sjálfum til rjetta.

Þriðja atriðið áhrærandi: Eptir á Íslandi gildandi lögum gefast hér einungis ársvistarhjú, og aktinn ber með sjer, að sá ákærði Jón Rafnsson hefur erfiðað fyrir daglaun fyrir eigin reikning, þar eð hann hefir kvittað fyrir skuldir með afkomu vinnu sinnar. Þar að auki er það in confesso eptir aktinum, að Jón þá þar í umgetnu tíð hefir verið vistlaus og lausamaður, þó hann fyrir daglaun hafi unnið vikum saman á sömu stöðum.

Það honum ídæmda straff fyrir hvorttveggja sýnist því ei að geta mildara ákveðizt, og einnig virðist hann eiga allan af málinu leiddan kostnað að standa fyrir báðum rjettum, að undanteknum þeim í hjeraði aktori tildæmda 1 rbd. silfurs, þar eð enginn kostnaður til aktors í hjeraði sýnist eiga að falla Jóni eða almenningi til byrði, með því aktor fyrir undirrjetti virðist í málinu sem pólitímáli ónauðsynlegur. Þar hjá ber Jóni Rafns-syni að gjalda sóknara þess máls fyrir landsyfirrjettinum 3, en svaramanni sínum 2 rbd. silfurs, hverir 5 rbd. silfurs útgreiðist þeim af justitskassanum móti endurgjaldi af þeim dómfellda.

Með tilliti til þess átalda brests á uppáskrift fyrir-kalls viðkomanda til landsyfirrjettarins á dóminn, eptir Kancellíbréfi frá 25. Julii 1808 5. gr. af undirdómaran-um, og þarafleiðandi dráttar þessa máls, virðist landsyfirrjettinum því vafasamara, að þessi skylda hafi hon-um á herðum legið, í samburði við plakat 12. jan. 1821 2. gr. og tilskipun 25. Martii 1791 30. gr., sem sú 5. gr. hæstnefnds kongsbréfs frá 1808 sýnist einungis að á-hræra sakamál, með hverjum þessháttar pólitímál ekki teljast. Enda lýsa tvö Kancellíbrjef til landsyfirrjettar-ins, hið fyrra frá 22. Martii 1808, um stefnur dóma til æðri rjetta, að jafnvel amtmanna áteiknan, bæði eptir titli og innihaldi tilskipunar 31. Maii 1805 og 7. Junii 1760, ekki hafi stað í öðrum en einberum sakamálum, en hið síðara frá 5. oktbr. 1822, að justitsmála, með hverjum pólitímál ekki teljast (sjá tilskipun 3. Junii 1796 34. gr. og einkum tilsk. titil og 1. gr. tilskipunar frá 17. Januarii 1816), fyrirkallsmáta til æðri rjettar eptir fyrirmælum tilskipunar frá 7. Junii 1760 og 31. Maii 1805 megi viðhafa í öllum þeim málum, hvar auk aktors ásamt defensor er settur ákærðum. Þar nú þetta

ekki var tilfellið í þessu pólitímáli nje má verða í einum þvilikum, eftir tilskipun frá 8. Martii 1799, ber undirdómarann í þessu tilliti að fríkenna frá rjettvísinnar ákærum.

Samt finnur rjetturinn hans skipun aktors í þessu máli ónauðsynlega, og eiðstekt af barnsmóður Jóns Rafnssonar, í stað af honum sjálfum sem lýstum barnsföður, að sönnu gagnstæða þeirri almennu reglu, sem N. L. 6—13—5, kongbr. frá 30. novbr. 1759 og Kancellibrjef 29. oktbr. 1768 fyrir leggja, en þó in casu með N. L. 1—14—7 tilliti og þeirra milli Jóns og barnsmóður hans við pólitírjettinn sömdu sætta, meðhald finna í plakati frá 25. Maii 1825.

Að því leyti þetta pólitímál er í hjeraði höfðað í rjettvísinnar nafni og nú svo hingað stefnt, vitnast hér með, að það fyrir pólitírjetti er svo meðfarið, að ei finnst sektum sæta þurfa eptir málavöxtum, en við landsyfirrjettinn er það löglega flutt.

Því dæmist rjett að vera :

Héraðsdómurinn á í tilliti til Jóns Rafnssonar óraskaður að standa, og ber honum að borga allan löglega leiðandi kostnað af þessu máli við pólití- og landsyfirrjettinn, að undanteknum ídæmdum launum við pólitírjettinn til sóknarans þar. Sóknara þessa pólitímáls við landsyfirrjettinn bera 3, en verjanda 2 rbd. silfurs fyrirfram af jústitskassanum, mót endurgjaldi af Jóni Rafnssyni. Að öðru leyti á undirdómarinn, kammer-assessor sýslumaður Tvede, fyrir rjettvísinnar ákærum í þessu máli frí að vera.

Dóminum að fullnægja með útsvari ídæmra útgjalda innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsing undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

IV.

Anno 1829, 22. apríl

d ó m u r

í justitsmáli, höfðuðu gegn Jóni Ólafssyni og Ólafi Gíslasyni úr Vestur-Skaptafellssýslu, um þeirra framinn þjófnað.

Með undirrjettardómi frá 3. Januári næstliðnum, uppsögðum á Höfðabrekku í Mýrdal, eru vinnumennirnir Jón Ólafsson og Ólafur Gíslason fyrir þjófnað úr smiðju og skemmu úr Presthúsum um nótt — hver þjófnaður skeði með innbroti í nefnda smiðju, en úr skemmunni með því að lúka henni upp með lykli, sem þeir fundu í smiðjunni, dæmdir til að líða hvor um sig fimmtán vandarhagga refsingu og borga allan af málinu við undirrjett löglega leiddan kostnað.

Þeir sakfelldu hafa með þennan dóm gjört sig ánægða, en honum er af hlutaðeigandi amtmanni af rjettvisinnar hálfu til landsyfirrjettarins skotið, og hefir aktor fyrir þessum rjetti krafizt, að Jón Ólafsson og Ólafur Gíslason dæmist hvor um sig til að líða 30 vandarhagga refsing, en defensor þar á móti, að hjeraðsdómurinn verði staðfestur.

Sjálfir hafa þeir ákærðu meðkennt, að þeir nóttina eptir fimtudaginn seinastan í næstliðnu sumri, þess vegna nóttina milli þess 23. og 24. október 1828, hafi brotizt inn í smiðju í Presthúsum í Mýrdal, í fjarveru þar búandi bónda Magnúsar, með þeim hætti, að þeir fyrst brutu glugga þann, er á smiðjunni var, og Ólafur síðan seildist inn um hann og með naglbít losað kenginn, sem hleypijárnið fyrir hurðinni á nefndu útihúsi gekk í, en Jón hafði þar á eptir hrundið hurðinni upp,

og þeir síðan báðir úr smiðjunni tekið nokkuð af smjöri, tvö skinn og tvenn skæði með öðru fleira, og undir eins fundið lykil að skemmunni í Presthúsum, hverri þeir með honum upp luku og tóku þaðan lítið af smjöri og tinfat. Þessir af nefndum sakamönnum stolnu munir eru til samans virtir á 8 rbd. 24 skildinga n. v. og að mestu aptur heimtir af eigandanum, svo að þar á brestur, með skemmdum á því aptur fengna, einungis 32 skildinga virði. En hitt annað, sem aktinn með sjer ber, að um sama leyti hafi horfið á Presthúsum, og þeir hafa þrætt fyrir, að sé af þeirra völdum burt komið, getur hér ei til greina tekizt, þar eð stuldur þessa er ei á þá sannaður.

Hjer er þá einungis að meta, hvilíku straffi þeir eiga fyrir þennan þjófnað að sæta, og er það auðsært, að það ekki getur verið það tiltekna straff fyrir innbrot í íveruhús manna, með því bæði skemman og smiðjan voru útihús, og ekki íveruhús, en hins vegar nemur bæði verð hins stolna fullu þjófnaðarstraffi, og þar hjá er það atferli, með hverju þjófnaðurinn skeði, nefnilega innbrotið í smiðjuna, þó útihús væri, skerpandi, en þótt ekki kvalificerandi, kringumstæða. Þeim ákærðu hefði þess vegna borið eptir tilskipan af 20. febr. 1789, ef tukthússtraff hér væri gildandi, yfir eins og allt að 2 ára tukthússvinnu, og mætti því Ólafs straff ekki metast minna en eins árs tukthússtrafts ígildi. En þar eð Jón Ólafsson sýnist að hafa verið helzti hvatamaður þessa þjófnaðar, og er þar hjá að undanförnunni illa kynntur, virðist honum að bera ígildi hálf annars árs tukthússvinnu. Samkvæmt kongsbréfsins frá 3. maí 1816 2. gr. virðast því sakamanninum Jóni Ólafssyni hæfa 40, en Ólafi Gíslasyni 27 vandarhögg. Að öðru leyti á hjeraðsdómurinn óraskaður að

standa. Málið er fyrir báðum rjettum vítalauðst rekið. Aktori fyrir þessum rjetti bera 5, en defensori 4 rbd. silfurs í salarium, sem fyrirfram lúkist þessum af justitskassanum móti endurgjaldi af eigum þeirra dómfelldu, sem svara eiga þessa máls kostnaði einnig fyrir landsyfirrjettinum.

Því dæmist rjett að vera:

Vinnumaður Jón Ólafsson á að hýðast með 40, en vinnumaður Ólafur Gíslason með 27 vandarhöggum. Að öðru leyti á hjeraðsdómurinn í þeirra tilliti óraskaður að standa. Líka ber þeim að borga allan málsins kostnað fyrir landsyfirrjettinum, hvar á meðal sóknaranum fimm, en svaramanni þeirra fjóra ríkisbankadali silfurs, sem fyrir fram lúkist þeim af justitskassanum mót endurgjaldi af eigum hinna dómfelldu, eður hrökkvi þær ei til, þá með niðurjöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

V.

Anno 1829, 22. apríl.

Interlocutorium

gefið í eignarþrætumáli milli Stóru-Seilu og Skarðsár í Skagafirði.

Verjandi þessa máls, landfógeti Sigurður Thorgrímson, hefir krafið landsyfirrjettarins stefnu í þessu máli úttekinni frá vísað þessum rjetti, sökum þess, að mál þetta samkvæmt N. L. 1—7—1 og tilsk. frá 3. júní 1796

24. gr. sje, sem eignarþrætumáli í hjeraði dæmt af sýslumanni Lárusi Thorarensen með 4 tilkvöddum meðdómsmönnum, hverjum öllum eptir N. L. 1—2—3 þess vegna hafi borið hingað að stefna til þess að til- og forsvara þeirra sameiginlegan dóm. Þar nú einungis sýslumaður Thorarensen finnst vera með þeirri útteknu stefnu kallaður til andsvara, en enginn meðdómsmanni, sem málið dæmt hafa og með undirdóm-aranum áttu mál þetta eptir eðli þess að dæma, finnur landsyfirrjetturinn, að stefnunni því beri að þessu sinni að frávísa, unz því á ný verður fyrir þenna rjett löglega stefnt.

M. Stephensen. Ísl. Einarsson.

B. Thorarensen.

Anno 1829, 4. maí

d ó m u r

í málinu móti tómthússmanni Jóni Jónssyni frá Stöðla-koti við Reykjavík.

Eptir Suðuramtsins skipun af 13. desbr. næstliðins árs er Jón Jónsson, tómthússmaður frá Stöðla-koti við Reykjavík, settur undir rjettvísinnar ákærur fyrir grunaða hlutdeild með Magnúsi Jónssyni á Kirkjubæjarklaustri í þjófnaði um haustið 1827 á 14 kindum, sem tilheyrðu ýmsum á Síðu innan Vestur-Skaptafellssýslu, hvert mál í tilliti til Magnúsar með þessa rjettar dómi af 8. desbr. næstliðins er útkljáð, en nefndur Jón er nú með undirrjettardómi af 2. febr. þessa árs fyrir rjettvísinnar ákærum öldungis frikenndur. Og er þessum undirrjettardómi af amtmanninum í Suðuramtinu rjettlætisins vegna til landsyfirrjettarins appellerað.

Upphaflega verður þess að geta, að aktor fyrir þessum rjetti hefir um talað, að þær gengnu vitnaleiðslur í málinu móti Magnúsi Jónssyni og sem einnig innihalda þær fyrstu upplýsingar um hins ákærða, Jóns, meintu hluttekning í áðurnefndum þjófnaði, ekki fylgi hjeraðsaktinum í nærverandi máli, og hefir látið efasemd sína í ljósi um, hvort málið án þeirra hefir mátt dæmast, en lætur einnig fylgja afskript af þeim vitnaleiðslum og prófum, sem í áðurnefndu máli fram fóru við Reykjavíkur býþing. En þar eð þessar vitnaleiðslur sumpart voru teknar af þeim sama undirdómara, og því honum kunnar og í hans höndum og allar af honum áður færðar að acta, og þar hjá ekkert í þeim meira upplýst Jóni til áfellis en í þeim siðar teknu, svo þess vegna ber ekki undirdóminn ómerkan að álíta, þó þær ei fylgdu undirrettaraktinum hingað, en þótt þetta hefði verið reglulegra. En þessi skortur fær því siður hindrað málsins dóm hjer, þar eð aktor hefir útvegað og látið málinu fylgja það af vitnaleiðslum í Magnúsar máli, sem helzt kom Jóns sök við, en hitt er rjettinum fullkunnugt. Hjer fyrir utan hefir aktor getið þess, að spurningarnar mest skeðu við það nú haldna próf af actor, en þó það eptir tilskipuninni af 1819 eigi helzt að ske af sjálfum dómaranum, getur sú dómarans aðferð því siður gert það skeða ómerkt, sem þessi, hvar honum hefir þurfa þótt, sjálfur hefir yfirheyrt hinn ákærða og nú engir verulegir brestir finnast á sjálfri yfirheyrslunni.

Í tilliti til sjálfs málsins, þá er það sannað, að hinn ákærði Jón Jónsson kom að Kirkjubæjarklaustri þann sama dag sem Magnús Jónsson safnaði fje þar upp um heiðina, þegar þær umgetnu 14 kindur hafa verið uppmarkaðar, en að hann þar á móti ekki fylgdist með

Magnúsi til að safna fjenu. Líka er það sannað, að hann ásamt með Magnúsi rak fjeð, hvar í þess blóðmörkuðu 14 kindur voru, afleiðis, er vitnið Jón Þorkelsson nálgast þá, einninn að Jón, þá hann og Magnús komu með þessar kindur að Skaptárdal ekki fyrr en eptir að hafa ráðfært sig við prestinn síra Pál sagði frá, hvernig þær væru í reksturinn komnar. Þetta getur nú að sönnu ekki álitizt fullkomin sönnun á, að hann hafi vitað kindurnar ófrjálsar. En þar eð hann með því að leggja dulur á komu sína að Kirkjubæjarklaustri þann dag, kindurnar voru uppmarkaðar, skrökva um það fyrir rjetti og bjóða sinn eið um og einnig með því að segja ekki strax í Skaptárdal frá, hvernig kindurnar voru í reksturinn komnar, en þá þýfið þar upp komst svara yfrið tortryggilega um kindurnar, hefir Jón sjálfur gefið orsök til grunsemdar móti sjer, eins og aðrar fyrrtaldar kringumstæður gjöra hann mjög tortryggilegan, getur hann því ekki hjá komizt að tilskyldast að standa allan af þessu máli fyrir báðum rjettum löglega leiddan kostnað, þó hann annars eptir kringumstæðunum nú beri að frikenna frá rjettvísinnar frekari ákærum í því sama, þar fyrir talin mörg grunsemdarefni um meðvitund hans eða hylmingu þjófnaðarins með Magnúsi ekki gefa lögmætar, fullar röksemdir til hans algerlegu sakfellingar til straffs fyrir þjófnaðar meðvitund eða hylmingu.

Í málsins flutningi er hvorki fyrir undir- nje yfir- rjetti nein fórsómun sken. Actor fyrir þessum rjetti bera sex, en defensori fimm rhd. silfurs í salarium, hverir fyrirfram lúkist þeim af justitskassa móti endurgjaldi af eigum Jóns Jónssonar.

Því dæmist rjett að vera :

Jón Jónsson frá Stöðlakoti á fyrir rjettvísinnar frekari ákærum í þessu máli frá að vera, þó svo, að hann gjaldi allan af málinu löglega leiddan kostnað fyrir báðum rjettum, hvar á meðal til aktors fyrir þessum rjetti sex, en defensors fimm ríkisbankadali silfurs, sem fyrir fram greiðist þeim af jústitskassanum móti endurgjaldi af eigum Jóns þessa Jónssonar, en hrökkvi þær ekki til, þá með niðurjöfnun á Suðuramtið.

M. Stephensen.

VII.

Anno 1829, 4. maí

d ó m u r :

í Bólstaðarhlíðar-sölumáli frá Húnavatnssýslu.

Með konunglegu málsuppreisnarbréfi af 25. Augusti 1828 hefir ekkjan eptir prestinn Björn sál. Jónsson á Bólstaðarhlíð, madame Valgerður Klemensdóttir, fengið leyfi til að stefna fyrir landsyfirrjettinn ályktun, fallinni við auktionsrjett í Húnavatnssýslu þann 28. septbr. 1827 á jörðinni Bólstaðarhlíð, hvar með áður kunn-gjörðri og dagsettri burtsölu á nefndri jörðu við auktion er, á móti ekkjunnar prótesti, frömun dæmd, og þeirri eptir nefndum úrskurði, bæði á fyrrnefndan dag og seinna þann 19. febr. 1828 yfir jörðina Bólstaðarhlíð höldnu auktionsgjörð.

Eftir þessari nýnefndu málsuppreisn hefir nú sýslumaður Stefán Gunnlaugsson, sem af stiptamtanni autoriseraður talsmaður fyrir nefnda prestsekkju, með samhljóða stefnum af 11. septbr. næstliðins árs inn-

kallað ektamenn dætra prestsins sáluga Björns Jónssonar, að hverra tilhlutan þessi auktion hefur fram farið, einn fyrir alla og alla fyrir einn, til að heyra sækjandans ákæru og mótmæli í þessari sök, sjá skjöl í rjettinn lögð, rjettarkröfur að heyra og landsyfirrjettarins dóma að meðtaka, hvar með appellationssækjandinn væntir, að fyrrgreind auktionsrjettar ályktun verði dæmd ógild og dáðlaus, en þeir innstefndu hlutaðeigendur, allir fyrir einn og einn fyrir alla, dæmdir til að borga processins kostnað með fleiru, allt eptir hans ýtarlegri í rjettinum framfærðu kröfu og málsútlitun.

Sömuleiðis er undirdómarinn, sýslumaður Blöndal, stefndur til að til- og forsvara sína ályktun og aðgjörðir í þessari sök.

Með þessum stefnum, sem finnast öllum hlutaðeigendum löglega birtar, hefir appellations-sækjandinn þann 12. Januarii þessa árs, ásamt með málinu viðkomandi hjeraðsgjörðum, fram lagt málssóknarskjal sitt frá 10. sama mánaðar, hvar í hann krefst annað hvort, að sú við auktionsrjett að Bólstaðarhlið þann 28. septbr. 1828 fellda ályktun áhrærandi, að auktion á heilu jörðinni Bólstaðarhlið skyldi þá framgang hafa, verði dæmd ógild og ómerk og sem aldrei verið hefði, ellegar að prestsekkju madame Valgerði Klemensdóttur tildæmist helmingur auktionssummu þeirrar, er innkom fyrir nefnda jörð Bólstaðarhlið, sem ekkjunni af erfingjum hennar andaða manns lúkist með 753½ rbd., og loksins, hvort heldur verður, að allir innstefndir, einn fyrir alla og allir fyrir einn, dæmist til að borga fyrr greindri prestsekkju, madame Valgerði Klemensdóttur, málsins kostnað eptir þar yfir sömdum sannaðgjörnum reikningi. En þessa sína rjettarkröfu í nefndu

innleggi hefir appellations-sækjandinn grundvallað á, að hálf jörðin Bólstaðarhlíð hafi í skiptunum eptir síra Björn Jónsson verið útlögð ekkju hans, madame Valgerði Klemensdóttur, að óskertum hans erfingja innlausnarrjetti, en að samningur af 8. novbr. um, að þessir mætti innleysa þann helming, sem henni var úthlutaður, eptir þeirri virðingu, sem við skiptin var á hann gjört (svo!), hafi verið gjörður af öðrum ekkjunnar vegna, án hennar vilja og vitundar, og hún aldrei þar í samþykkt, og þó aldrei de jure verið ómyndug, en í reservationinni við skiptin um óðals-innlausnarrjett erfingjanna hafi aldrei verið tiltekið, að þeir mætti jörðina innleysa eptir virðingu þeirri, er voru skiptin á hana lögð (svo!) og jörðin loksins við auktion verið burt seld mót ekkjunnar prótesti m. fl., sem málssóknarskjalið með sér ber.

Sá erfingjanna vegna skipaði málsfærslumaður hefir í tilsværsskjali sínu frá 6. Aprílís þ. á. í hins fyrra alternativo tilliti af rjettarkröfu appellations-sækjandans upphaflega framfært:

a) Að ef auktionsgjörðin hefði verið óheimil, þá hefði samningur sá, með hverjum ekkjunnar helmingur af Bólstaðarhlíð var yfirlátinn erfingjum til innlausnar, hver samningur var samþykktur af bróður hennar, Jóni Klemenssyni, orðið ógildur að metast, en að þessi Jón sje ekki hingað stefndur.

b) Að sá við auktionina hæstbjóðandi kaupandi jarðarinnar, Klemens Klemensson, einnig sé hingað óstefndur, hvað þó hefði orðið að ske, þar eð eignarrjettur hans er undir gildi eða ógildi auktionsgjörðarinnar kominn.

Og áhrærandi hið seinna alternativ í appellations-sækjandans rjettarkröfu, að það eptir hans meiningu

ekki geti dæmzt fyrir þessum rjetti, þar eð það hvorki sje í hjeraði meðhöndlað nje dæmt nje heldur með stefnu til þessa rjettar lagt, en sje þó eptir sínu eðli sem spurning um innlausnarverð jarðarinnar, öll önnur en sú, hvort hún mætti seljast eður ei. — Og af þessum ástæðum hefur málsfærslumaður erfingjanna upphaflega krafizt, að málinu verði frá landsyfirrjettinum vísað og þeim stefndu 7 erfingjum tildæmdur kostur og tæring með 70 rbd. silfurs.

Hjer fyrir utan hefur sýslumaður Blöndal í dómsvarnarskjali sínu til landsyfirrjettarins, eptir undangengna útlistun á realibus málsins, í tilliti til þeirrar átöldu auktionsrjettar ályktunar getið þess, að sjálfri auktionsrjettargjörðinni sje ekki hingað til rjettarins stefnt nje heldur henni mótmælt í hjeraði, hvers vegna hlutaðeigendur, eptir hans meiningu, mætti álitast að hafa tapað öllum rjetti til að áfrýja sölunni á nefndri jörðu.

Þessum af erfingjanna hálfu framfærðu ástæðum fyrir málsins frávísun hefur ekkjunnar málsfærslumaður í sinni replik af 10. apríl þ. á. þannig svarað:

Lit. a) Að Jón Klemensson aldrei hafi gjört samninginn, en án ekkjunnar vitundar samþykkt hann, og að erfingjarnir hefði átt að sjá sig fyrir, við hvern þeir sömdu, hvers vegna ekkjan átt hefði aðgang að erfingjunum, en ekki Jóni, sem þar hjá ekkert var við auktionsgjörðina riðinn, og

Lit. b) Að enginn auktionshaldari geti gefið öðrum nokkurn rjett til þess hlutar, sem sjálfur hann var óvilbær til að uppbjóða og selja. Við þá veittu uppreisn verði málið að álitast í sama standi sem það var áður en fatalia útrunnu, og ekkjan hafi ekkert við Klemens

Klemensson, heldur aðeins við erfingjana, en Klemens við sinn sala, sýslumann Blöndal, að sælda.

Hvað nú þessar af pörtunum fram færðu ástæður snertir, þá er landsyfirrjettarins meining í tilliti til a), að þar eð Jón Klemensson, ef hann hefði inngengið og samþykkt þann umtalaða samning við erfingjana, þá væri (svo!) þeirra heimildarmaður að eign og sölu þeirra á þeim parti af jörðinni Bólstaðarhlíð, sem hann ekkjunnar vegna hafði yfirlátið þeim — svo ætti þeir, ef hann fynndist að hafa í óheimild samþykkt slíkan samning, aðganginn að honum, en ekkjan til sinnar jarðar hjá þeim, hvers vegna málið í þessu tilfelli gæti dæmzt, hvað ekkjunnar meinta rjett snertir til jarðarinnar, án þess að hann þar til af henni sé stefndur. En í því tilfelli, að hans aðgjörðir í tilliti til jarðarinnar væri skuldbindandi fyrir ekkjuna, þá er hennar mögulegi rjettur til skaðabótar hjá honum efni til sjerlegrar málssóknar móti honum að hennar hálfu, sem ekki kemur þessu máli við, og ekki einu sinni hefði hjer nú getað dæmzt, þó hann hefði verið hingað stefndur, þar eð engin málsýfing í þessu tilliti er móti honum í hjeraði sken. Þessi kringumstæða, að hann hingað er óstefndur, getur því ekki orsakað málsins frávísun.

Áhrærandi b) Tilsegir analogia N. L. 5—3—15, að ekkjan gat haldið sjer til erfingjanna og auktionshaldarans, ef hún heldur vildi, hvers vegna ei heldur þetta getur verkað málsins frávísun.

Í tilliti til appellations-sækjandans fyrri alternativrjettarkröfu, hvað hana nú snertir, þá finnst málsfærslumaður ekkjunnar í hjeraði, Ólafur Björnsson, að hafa mótmælt þann 28. septbr. 1827, að auktion fram færi á þeim hluta jarðarinnar Bólstaðarhlíð, sem ekkjunni skiptist, svo framarlega sem hún ei fái njótandi

að verða þessa jarðarparts heila auktionsandvirðis, allt svo lengi sem erfingjarnir ei hafa innleyst hana með óðalsbrigði, og að þetta seinastnefnda væri skeð, er ekki af Ólafi Björnssyni þá móti mælt. En sjálft prótest hans er þar hjá undir öllum kringumstæðum með því fororði: Ef ekkjan ekki fái að verða njótandi jarðarinnar auktionsandvirðis. Þetta er nú henni í hjeraði hvorki frá- nje tildæmt, og því þar ódæmt, og heldur ekki er um það þar procederað, og getur því ei dæmt hjer, því þó auktionsgjörðin yrði dæmd ógild, þá fylgir ekki þar af, að ekkjan hafi völinu millum jarðarinnar og auktionsverðs hennar, heldur verður í því tilfelli salan að álítast sem ógjörð, og spurningin gæti þá, eins sem fyrri, verið um, hvort erfingjar hefði innlausnarrjett til jarðarinnar eptir virðingar- eða auktionspris. Og þessi spurning yrði að afgjörast með samningi eða nýrri málasókn. Og yrði auktionsgjörðin dæmd gild, þá gæti ekki heldur það gildi, sem henni yrði dæmt við yfirrjettinn, gengið lengra en undirrjetturinn hefir gefið henni, með því sami hefir látið hana framgang hafa undir því útprykkilega skilyrði, að ekkjunni hvorki frá- nje tildæmist auktionsverðið með sinni auktionsgjörð, með því spurningin um, hve mikið ekkjunni beri af því, er annars kyns en um það, hvort jörðin mátti við aukion seljast eður ei.

Þar eð nú svoleiðis ekkert verður um þetta seinna alternativ dæmt, þá flýtur þar af, að það skilyrði, undir hverju forboðið móti auktionsgjörðinni skeði, nefnilega um hversu mikið ekkjunni beri af auktionsverðinu, ei heldur getur hér dæmt, af hverju aptur flýtur, að ef auktionsgjörðin yrði ógild metin, þá yrði meira upp á dæmt fyrir rjetti en í hjeraði var upp á dæmt, þar eð auktionsgjörðin þá yrði fortakslaust ógild metin. En

henni, sem áður er sagt, er einungis undir þessu skilyrði móti mælt, og uppfyllingu hins sama skilyrðis er ekkert með auktionsgjörðinni hnekt, heldur ekkjunni í formála ályktunarinnar jafnvel geymdur hennar meinti rjettur til þess.

Þess vegna er landsyfirrjettarins meining, að sú upp á klagða ályktun af 28. septbr. 1827 eigi óröskuð að standa. Eptir þessum kringumstæðum er það ónauðsynlegt að prófa þá fram settu exception sýslumanns Blöndals áhrærandi, að sjálfri auktionsgjörðinni ekki var hingað inn stefnt, eins og líka þær aðrar af pörtunum áhrærandi málsins realia fram settu ástæður. Málsins kostnaður virðist sanngjarnt, að á báðar síður niður falli.

Því dæmist rjett að vera:

Sú hingað appelleraða, innan Húnavatnssýslu auktonsrjettar þann 28. septbr. 1827 afsagða ályktun á viðmakt að standa.

Processkostnaður niður falli.

M. Stephensen.

VIII.

Anno 1829, 15. júní

dómur:

í þjófnaðar- og strokumáli Magnúsar og Hróbjarts frá Vestur-Landeyjum.

Þann 22. nóvember f. á. hefur sýslumaðurinn í Rangárvallasýslu, stríðs-kancellisekreteri Bonnesen, tilsent Suðuramtinu eitt af sér deginum áður gjört rjettarpróf,

hvar við bóndi Magnús Sigurðsson á Eystri-Tungu og Hróbjartur Sæmundsson, vinnumaður á Bergþóru-hvoli hafa játað á sig sauðkinda- og hestapjófnaði, samt áformi að strjúka á fjöll og samlaga sig útilegu-mönnum.

Nefndur sýslumaður hefir í sama sinn skorað sig undan að sýsla meir við tjeð sakamál, og afsakanir hans hefir háttnefnt amt metið gildar. Þess vegna skipað sýslumann í Skaptafellssýslu, M. Stephensen, í tveimur amtsbrjefum, útgefnum 2. og 28. desember f. á., að fyrirtaka ýtrara rannsak og fella dóm í áminnstri sök.

Við þau af þessum sýslumanni framkvæmdu nýju rjettarpróf þann 18. og 19. febr. og 11. Martii þ. á. hafa nefndir sakamenn staðið við sína fyrri játningu, en jafnframt upplýst, að 6 af þeim stolnu 7 hrossum hefði þeir eptir litla brúkun sleppt í byggðarhögum, og að eigendurnir hefði þá óskemmda aptur heimt. Einasta einn hest, hvern þeir ákærðu segja sig hafa skilið eptir fram í óbyggðum og hagleysu, vantar, og hefir ei getað fundizt lifandi nje dauður.

Sá í hjeraði setti jústitsaktor hefir því fyrir undir-rjettinum krafizt, að tjeðir þjófar yrði dæmdir til kag-strýkingar og æfilangs þrældóms, hverja rjettarkröfu sóknarinn við landsyfirrjettinn hefur itrekað, en þræliminariter minnt yfirrjettinn á, að sökinni hlyti ex of-ficio að heimvisast, þar hjeraðsdómurinn sje felldur án tiltekinna meðdómsmanna, hverja lögin skipi að brúka, hvenær sem rjettarákæra getur varðað ærutjóni. Líka finnst í processinum og við hans birtingu fleiri mis-smíði, t. d. að dómurinn var upp kveðinn í annari sýslu en þeirri, hvar í sakamennirnir áttu heimili og mis-gjörðin var uppvis í og framin, hvert lagabrot téður

sóknari meinar, að undirrjettar talsmaðurinn hafi ei átt með að heimila.

Meðan tvísýni er á, hvort eitt mál er löglega undirbúið til dóms, getur rjetturinn eigi dæmt um málefnið sjálft (þess realia), og í sakamáli skiptir það ei máli, hvort actor framsetur þar um rjettarkröfur eður ei.

Löggjafarans fyrirskipun, að sjerhver kongsins þegn skuli dæmast af sínum líkum, þegar líf hans, æra eða fasteign er í veði, er svo heilög, að enginn dómari má yfirtroða hana. Orðatiltækin í N. L. 1—5—20: „Dæma frá eða til“ sýna og, að meðdómsmenn eru nauðsynlegir eins þótt vafi sje á, hvort kærumálið standi á svo stóru sem sækjandinn fyrir ber.

Þann gengna hjeraðsdóm verður því að álíta sem formaliter ólöglegan og ógildan og sökinni heimvísast til lögmætari dómsáleggingar upp á þess setta undirómara kostnað, áður landsyfirrjetturinn geti úrskurðað málsvöxt og straffsekt hinna ákærðu.

Málsfærslumennirnir við yfirrjettinn eiga strax skilið sín *salaria*, sækjandinn 6, en verjandinn 5 ríkisbankadali silfurs, hverir 11 rbd. lúkist í bráð af jústitskassanum móti reglulegu endurgjaldi síðar meir.

Í rekstri sakarinnar finnst ei framinn vítaverður dráttur.

Því dæmist rjett að vera:

Sá í þessu máli að Höfðabrekku þann 16. Martii næstliðins gengni undirrjettardómur á ógildur að vera, og þeim í sökinni setta dómara, sýslumanni M. Stephensen, ber á eiginn kostnað að dæma í henni aptur á löglegan hátt. Sóknara málsins fyrir yfirrjettinum, fyrrum landfógeta Sigurði Thorgrimsen, greiðist af justitskassanum í verkalaun sex ríkisbankadali silfurs, og

talsmanni þar, sýslumanni Stefáni Gunnlaugssyni, fimm rbd. silfurs, móti tilhlýðilegri refusion.

Dóminum að fullnægja með lögskipuðum hraða undir lagabvingun og sekt.

M. Stephensen.

IX.

Anno 1829, 6. júlí:

Interlocutorium

í Ölveshrepps skiptamáli móti herra stríðskancelli-sekretera Bonnesen.

Þar eð Suðuramtsins brjef til stefnandans af 21. næstl. mánaðar (svo!) áhrærandi bið á sókn máls þessa, unz beneficium processus gratuiti í því verður útvegað, einkanlega er grundvallað á þeim kostnaði, sem málsins færsla að því ófengnu kynni að orsaka hlutaðeigandi fátækra sjóði, en stefnandi hefir frá fallið öllu endurgjaldi fyrir sína fyrirhöfn og kostnað af Ölves fátækra fje, ef sökin ekki vinnst, og enginn annar kostnaður fyrir þessum rjetti en málsfærslumannanna finnur stað, svo virðist sú kringumstæða, á hverju nefnt amts bréf er grundvallað, hjer nú burt falla, hvers vegna rjetturinn

úrskurðar:

Að málið skuli framgang fá.

M. Stephensen.

Ísl. Einarsson.

B. Thorarensen.

X.

Anno 1829, 13. ágúst:

d ó m u r :

í skiptamálinu úr Rangárþingi eptir sveitarómaga úr Ölveshreppi, Bóthildi Ásbjarnardóttur.

Sýslumaðurinn í Árnessýslu, Þórður Sveinbjarnarson, hefir með úttekinni stefnu 23. apríl þ. á. til landsyfirrjettarins áfrýjað auktions- og skiptagjörðir frá 17. Maí og 10. Dec. 1828, í dánarbúi sveitarómaga Ölvessveitar, Bóthildar Ásbjarnardóttur, sem deyði að Guttormshaga í Rangárvallasýslu þann 17. febr. f. á., fyrir teknar og til lykta leiddar fyrrnefnda daga, og skiptin fullgjörð af sýslumanni í Rangárþingi, stríðskancellisekretera Bonnesen, án þess neinn væri til kallaður erfingjans vegna, hvern skiptarjetturinn játar vera Ölvesshrepp, hvað allt stefnandinn fyrir landsyfirrjettinum átalið hefur sem ólögmaett eptir sveitarómaga, og það úr annarlegri eður Árnessýslu, hvers vegna hann og stefnt hefur sekretera Bonnesen til að apturskila Ölvessveit þeim 7 ríkisbankadölum n. v., sem hann meinar hann ranglega hafa reiknað sjer í skipta- og aukti-onskaup af nefnds ómaga dánarbúi, hlaupandi alt til 20 rbd. 59 sk.

Eptir hjer fram lagðri útskrift af brjefi sínu til sekretera Bonnesen hefur stefnandinn fyrirfram þann 10. Martii 1829 óskað af hinum sjer sem fátækramála stjórnara í Árnessýslu góðmótlega endurgoldna Ölvessveitar fátækra sjóði til handa fyrrnefnda 7 rbd. n. v. En sá innstefndi tjáist ei hafa virt stefnandann svars hjer upp á, hvað honum þó vafalaust bar, hversvegna stefnandinn fann sjer bera, eptir framlagðri bón og

fullmakt Ölvessveitar hreppstjóra frá 9. Martii næstliðna með áfrýjun þessara skipta og auktionsgjörða til landsyfirrjettarins, undir hvers eins rjetta lögsagnarumdæmi báðar vafalaust að lögum heyra, hvort heldur er til staðfestingar eða beggja ógildis, að lögsækja sýslumann og sekretera Bonnesen um þessa 7 rbd. n. v. á eigin kostnað, svo framt málið við landsyfirrjettinn tapaðist stefnandanum, en ella á kostnað þess innstefnda.

Þar nú landsyfirrjettarstefnan er þessum í tíma birt, en hann samt ekki hefir henni í neinu mótmælt, og þó ekki mætt fyrir yfirrjettinum, ber nú á mál þetta dóm að leggja eptir þeim af stefnandanum framlögðu skjölum, því frammar sem hvorki sá innstefndi nje neinn annar hefir mótmælt stefnandans fulla gildi til að áfrýja þetta mál í tíma sem fátækramála stjórnari í Árnessýslu, nje heldur hjer gildandi lög sýna hann þar til incompetent áður en fatalia sem einbers civilmáls út rynni.

Að sönnu hefur nú amtmaður Krieger með brjefi sínu af 11. Julii þ. á. eptir það mál þetta var þann 6. sama mánaðar undir dóm tekið gefið landsyfirrjettinum til kynna, að Bonnesen hafi sent amtinu 7 rbd. n. v. þann 15. Junii og yfirlátið því úrskurð þessa máls, í hverju tilliti háttnefndur amtmaður væntir, að málið verði af landsyfirrjettinum upp hafið. En þar öll vitneskja um þessara 7 rbd. innsendingu til amtsins er til rjettarins inn komin löngu eptir það málið var hjer undir dóm tekið, og það þar hjá er sótt sem civilt mál, sem beinlínis heyrir undir landsyfirrjettarins umdæmi, en stefnandinn hefur útgjöld og kostnað haft af sekretera Bonnesen ómótmælt, þó þessi með honum auglýstri stefnu sé kallaður fyrir landsyfirrjettinn, er nú hvorki

á sekretera Bonnesens valdi að skjóta sjer undan landsyfírrjettarins jurisdíktion með dómara verk, nje heldur finnur þessi rjettur sjer heimilt að synja stefnandanum um krafinn dóm í málinu og þar með baka sjer hans alllíklegu ákæru um rjettarneitun með dóms skorti, því síður sem rjetturinn við sinn úrskurð í málinu, gefinn þann 6. Julii þ. á., ekki fann hæfa að tálma framgangi málsins, en þótt hann þá fengi ávísun Suð-uramtsins um innihald brjefs þess til stefnandans, að skjóta sókn þessa máls á frest, unz beneficium paupertatis yrði til þess frama útvegað frá því konunglega Kancellii, einungis svo, að Ölvessveitar fátækra sjóði enginn kostnaður orsakaðist með þess sókn, því þá sóknarinn fyrir rjettinum auglýsti, að sá kostnaður skyldi á sig, en ei á Ölvessveit, falla, ef málið tapaðist henni, leiddi þar af, bæði að fyrrnefnt beneficium paupertatis varð þanninn öldungis óþarft, og eins allur dráttur þess ólögmaður, en ósamkvæmt rjettarins lögskipuðu fljótu framkvæmd, við óþarfan drátt að láta þess fatalia hjá líða engra þekkjanlegra, lögmaðra orsaka vegna, til nýrra umsvifa og kostnaðar með útvegum konunglegrar uppreisnar í málinu. Þar hjá finnur landsyfírrjetturinn sjer því síður hæfa að tálma framgangi og dómi höfðaðra mála um einber, honum einum undirskipuð, undirdómara verk, sem auktons- og skiptagjörðir efallaust eru, ellegar að niður fella ákærur um þeirra lögmaði, sem þau, eins og öll dómara verk, standa og falla einungis fyrir æðra dómstóli. Og eins virðist það í augum uppi, að ákærur um aflaga dómara verk við enga yfirvalda úrskurði virðast mega burtu falla, með tilliti til tilsk. frá 11. Julii 10. gr. Nje heldur er landsyfírrjettinum frá amtinu ávísað, í hverju skyni sekreteri Bonnesen hafi þá upp á stefndu 7 rbd. því sent, eða

hverjum amtið þá tileinkað. Og loksins finnst ekkert þar með um sóknarans málskostnað ályktað, hvern honum þó því framar ber að dæma sem landsyfirrjettarins dómendur með sameiginlegum atkvæðum þann 6. Julii þ. á. úrskurðuðu málsins frama, og sóknarinn því með fullum rjettarmyndugleika hjelt málinu fram. Enda finnur og þekkir landsyfirrjetturinn ekki nokkurn hjer á landi gildandi lagastað, sem bindi hendur sýslumanna með lögsókn mála fyrir aflaga borna fátæka í þeirra sýslum, hverra rjett mót ójöfnuði þeim ber að vernda. Hjer er ei heldur úr nokkuru þrasi um fátækra framfæris óvissan rjett fleiri sýslna á milli að skera, heldur einungis að dæma um átalda ásælni við fátæka í Ölvessveit við ólögmætar dómara eður aukti-ona- og skiptagjörðir, hvað alt auk þessa verður ljóst af kongsbréfi frá 11. Apríl 1781. Ei heldur bjóða reglugjörð frá 5. Julii 1803 eða Kancelliplakat frá 14. desbr. 1810 í sjálfri Danmörku fátækramála stjórnendum í sóknum þar að leita leyfis amtmanna til að sækja fátækra rjett með lögum. Og enn síður skylda stiptamtmanns Moltkes hjer í Suðuramtinu gildandi útgefnu, og á prenti auglýstu, reglur þann 26. nóvbr. 1821 um stjórn fátækramála, sýslumenn, sem yfirstjórnara þeirra efna, hvern í sinni sýslu, til að beiðast nokkurs myndugleika þar til, hvern lögin hafa þeim um aldir veitt. Jafnvel sakamál heimilar hjer þinglýst Kancellibrjef frá 18. Maii 1805 sýslumönnum að höfða og skipa talsmenn í þeim, án leyfis eða skipunar amtmanns, hvað algengt er um allt land. Eins opinber pólitímál eptir plakati frá 12. jan. 1821.

Málið verður því hjer, eða þess umstefnda efni, að dæmast. Og finnast nú þess skjöl með sjer bera, að það einungis áhrærir 7 rbd., sem stríðskancellisekreteri

Bonnesen hefir reiknað sjer fyrir auktions- og skipta-
gjörðir frá 17. Maí og 10. desbr. 1828 af dánarbúi Ölvess-
sveitar ómaga, Bóthildar Ásbjarnardóttur, er deyði í
Rangárvallasýslu, hverja 7 rbd. n. v. sóknarinn, sýslu-
maður Þórður Sveinbjarnarson, sem yfirstjórnari fá-
tækramála í Árnessýslu, nú krefur sem rang- og of-
tekna af ómaga dánarbúi, tilheyrandi Ölvessveit, þess-
ari sveit aptur skilaða og tildæmda af sekretera Bon-
nesen, þar engin auktion eða skipti á hennar eptirlátnu
reitum í Rangárbíngi hafi verið leyfileg, og sjer í máls-
kostnað af honum tildæmda 13 rbd. n. v.

Með því landsyfirrjetturinn nú finnur hans ákæru
grundvallaða á ljósum, af honum tilvitnuðum, laga-
boðum, hver sjálfur sá innstefndi einnig virðist hafa
viðurkennt með því að vilja eptir á, en þótt í ótíma,
fyrir sig rjetta, með þeirra innsendingu til amtsins,
þó landsyfirrjettinum sje, sem mælt, óljóst, í hverju
skyni, þar hvorki amtið nje hann þann 6. Julii við
málsins fyrirtekt og sókn ellegar áður gáfu landsyfir-
rjettinum nokkra ávísun um þessara peninga innsend-
ingu, sem fyrst löngu eptir málsins upptekt til dóms
varð rjettinum kunnug, eptir að sóknarinn hafði leitt
málssókn sína til lykta og rjetturinn tekið hana til
dómsályktunar. Og þar landsyfirrjetturinn ei heldur
hefur nú þá meðtekið officiel ávísun um ráðstöfun
þessara peninga, virðist Ölvessveitar lögsmæta tilkall
til nefndra í amtið innsendu 7 rbd. óefandi. Fyrst samt
þessir 7 rbd. þanninn, en þótt um krókóttan veg, reynast
loksins innsendir, og þar af er ljóst, að sekreteri Bon-
nesen, en þótt í ótíma, hafi þar með viljað fyrir sig
rjetta, álízt nú hæfa, að frekari ákærur móti þeim inn-
stefnda um ólögsmæti fyrnefndra auktions- og skipta-
gjörða megi burt falla, hvar hjá þessa 7 rbd. ber að til-

dæma Ölvessveit, en sekretera Bonnesen tilskylda að gjalda stefnandanum 13 rbd. n. v. í málskostnað, þar eð sjerhverjum, sem orsakar óþarfa málssókn og biður dóms, en hafnar tilboði í tíma góðviljuglega fyrir sig að rjetta, ber að halda mótpart sinn skaðlausan fyrir kostnað, ómak og mæðu hans með að ná fullum lagarjetti.

Því dæmist rjett að vera:

Ölvessveitar fátækra sjóði bera þeir af stríðskancelli-sekretera Bonnesen af dánarbúi nefndrar sveitar-ómaga, Bóthildar Ásbjarnardóttur, rangteknu 7 rbd. auktons- og skiptalaun. En að öðru leyti eiga frekari ákærur gegn stríðskancellísekretera Bonnesen fyrir ólögmdæta meðferð þessa dánarbús eptir málavöxtum nú að burt falla. Í málskostnað gjaldi stríðskancelli-sekreteri Bonnesen 13 rbd. n. v. sóknaranum, sýslumanni Þórði Sveinbjarnarsyni, innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettar dóms löglegri auglýsingu, undir aðför að lögum.

M. Stephensen.

XI.

Anno 1829, 7. sept.

dómur:

í legorðsmáli Ólafs Jónssonar í Eyjafjarðarsýslu með ófermdum hálfvita, 29 ára, Guðríði Ögmundsdóttur

Að boði Norðuramtsins frá 24. Martii þ. á. eru Ólafur Jónsson og Guðríður Ögmundsdóttir á sama bæ sett undir justitsákæru fyrir barneign saman í lausaleik,

vegna þess að hún, en þótt 29 ára gömul, er ókonfirm-
eruð. Fyrir hvert barneignarbrot þau með undirrjett-
ardómi þann 29. Mai næstliðna dæmd eru hvort um
sig til 10 vandarhagga pólitíaga innan luktra dyra og
til að borga, eitt fyrir bæði og bæði fyrir eitt, allan af
þessu máli löglega leiðandi kostnað.

Þessum dómi er af Norðuramtinu skotið til lands-
yfirrjettarins frekari dómsatkvæða, hvar nú skipaður
sóknari þess kafið hefur annað hvort, að nefndum
undirrjettardómi verði heimvísað til frekari upplýs-
inga og dóms á ný eður að undirdómaranum verði
skipað að útvega greinilegri skýrslu um vitsmuni Guð-
ríðar Ögmundsdóttur og þekkingu hennar á trúar-
bragðanna lærdómum, ellegar, ef þessa ekki finnst þörf,
að hjeraðsdómurinn verði staðfestur, og að þau ákærðu
dæmist einninn til að standa kostnað málsins til lands-
yfirrjettarins.

Hvað nú kröfunnar fyrri greinum viðvíkur, finnur
landsyfirrjetturinn því síður þörf á þeirra vegna að
heimvísa málinu, að auðsætt er, að sje Guðríður vit-
skert, hæfir henni ekki neitt straff fyrir lausaleiksbrot
í fyrsta sinni, nje heldur Ólafi Jónssyni, þar lög ekki
leggja sjerlegt straff við legorð með hálfvita framar en
heilvita persónu.

Nú er í vitnisburðum hennar sóknarprests frá 22.
desbr. f. á., af grannkunnugum hreppstjórum og máls-
færslumönnum og dómara í hjeraði fram borið, að Guð-
ríður sje hálfviti álitin, að minnsta kosti með köflum,
og að hún vegna vitsmuna- og gáfnabrests hvorki sje
enn konfirmeruð, en þótt 29 ára á fullorðinna aldur
komin, nje verði það nokkurn tíma eptir líkindum.
Henni má því ekki ætlast sú þekking á kristindómsins
lærdómum, sem af fermdu fólki er heimtandi, og þó

enn síður þekking á saknæmi legorða ófermdra unglinga eftir lögum.

Hvað þar hjá áhrærir þessháttar legorða saknæmi, sýnir nú tilskipun frá 3. Júnii 1746, um hjónabands- og lauslætismál á Íslandi, í 13. gr., að þar tiltekið straff samkvæmt tilskipun fyrir Danmörku og Noreg frá 2. septbr. 1745 sje, eftir formála þessarar, einkanlega fyrirskipað vegna þess hneyxlis, sem unglingar gefi öðrum með lausung, á meðan þeir undirbúist sjerstaklega til staðfestingar í lærdómum trúarbragðanna og þeirrar einberu vanvirðu, sem þeir í slíku framferði auglýsa gegn þeim, um hverja þeir þó af sók(n)arprestum sjerlega menntast og áminnast þeim að hlýða, en einkanlega til að fyrirbyggja fermingu hálfmenntaðra unglinga til að komast hjá straffi og ná hjónabandi í ótíma. Bæði sjest nú hjer, að þessi laganna ástæða ekki verður heimfærandi til Guðriðar, sem hvorki finnst verið hafa undir neinum sjerlegum undirbúningi af presti til fermingar, þegar hún fjell í þetta legorðsmál, nje heldur á þeim aldri, að — eftir hennar vitsmuna- og gáfnaástandi — hennar fermingar sje framar von, sem viðkomendur málsins og dómari í hjeraði ei heldur álíta, því svo löng forsómun hennar uppfræðingar — álitist nauðsynleg uppfræðing annars möguleg — mátti ella vera viðkomandi yfirvöldum ekki óljós eða prestum hennar ákærulaus, eftir tilskipun frá 25. Maíi 1759 2. og 3. gr., nema hálfviti og gáfnalaus fullorðinn og þegar miðaldra væri alþekktur þanninn og álitast ókonfirmerandi nokkurn tíma.

Sú 13. gr. í tilskipuninni frá 3. Júnii 1746 virðist því óheimfærandi til þeirrar hjer ákærðu persónu fyrir framið legorð saman, sem beggja fullorðinna, heldur, þar kongsbrjef frá 25. Júlíi 1808 í 10. gr. bauð, að lausa-

leiksbrot á Íslandi straffast skuli sem í Danmörku, en plakat frá 12. Junii 1812 aftók þeirra sekt, hvert plakat Kancellibrjef frá 24. febr. 1816 lýsir þessvegna hjer að vera gildandi. Ber nú hálfvitann Guðríði Ögmundsdóttur öldungis að frífinna frá sekt og málskostnaði öllum, en Ólaf Jónsson frá rjettarins frekari ákærum, þó svo, að hann einn standi allan málskostnað til beggja rjetta, bæði ídæmd laun talsmanna við undir-rjettinn og allan til landsyfirrjettarins, hvar á meðal sóknaranum við þennan rjett bera 5 rbd. silfurs, en svaramanni þeirra ákærðu 4 rbd. silfurs, fyrirfram af jústitskassanum, mót endurgjaldi af eigum Ólafs. Mál þetta finnst annars vítalaust með farið.

Því dæmist rjett að vera :

Guðríður Ögmundsdóttir á Vindheimum í Eyjafirði á að öllu leyti frí að vera af rjettvísinnar ákærum um sekt og kostnað í þessu máli. En Ólafur Jónsson sama staðar frikennist fyrir hennar frekari ákærum, þó svo, að hann einn standi allan kostnað málsins til undir-og landsyfirrjettarins og ídæmd laun talsmanna við þann fyrra, en gjaldi nú sóknara málsins við landsyfirrjettinn 5, en svaramanni sínum þar 4 rbd. silfurs, hverir 9 rbd. silfurs útgreiðist þeim af jústitskassanum mót endurgjaldi af þeim dómfellda, ellegar í hans efnaskorti við lögskipaða niðurjöfnun á amtið, eptir frekari ráðstöfun yfirvaldsins, innan 8 vikna frá þessa dóms auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

XII.

Anno 1829, 23. sept.

d ó m u r :

í þjófnaðarmáli Magnúsar Sigurðssonar og Hróbjartar Sæmundssonar m. fl.

Með landsyfirrjettarins dómi af 15. Junii næstliðnum er sá hjeraðsdómur, sem í þessu máli gekk þann 16. Martii yfirstandandi ár, metinn ógildur, og þeim setta dómara, sýslumanninum í Skaptafellssýslu, Magnúsi Stephensen, upp á lagt að dæma á ný í því sama á löglegan hátt, sökum þess, að málið var þá ekki í hjeraði dæmt með tilteknum meðdómsmönnum, en actor þar hafi þó kafið þá ákærðu dæmdu straffseka fyrir hestaþjófnað, og af því, að þessi hjeraðsdómur var ekki upp sagður á hlutaðeigenda varnarþingi.

Eptir fyrirmælum þess umgetna landsyfirrjettar dóms var nú nýr dómur í málinu upp sagður í hjeraði þann 3. næstliðins mánaðar á rjettu varnarþingi þeirra ákærðu og með meðdómsmönnum tilteknum af stríðskancellisekretera og sýslumanni í Rangárþingi Bonnesen. Og er þessum nýja undirrjettar dómi, sem þeim fyrra, til landsyfirrjettarins skotið.

Aktor fyrir þessum rjetti hefur nú áhrærandi málsins seinni meðferð í hjeraði upphaflega fram fært:

- a) Að stríðskancellisekreteri Bonnesen, sem sjálfur hjelt sig óhæfan til að dæma í málinu, þó hefir útnefnt þá brúkuðu meðdómsmenn, og efast því um, hvort þessir megi löggildir álitast.
- b) Að ei sjáist, hvort meðdómsmenn þessir sje í eið teknir, hvers vegna spursmál sje um, hvort þeir megi álitast slíkir eður ei, og

- c) Að málsfærslumennirnir í hjeraði ekki sje við málsins fyrirtekt kallaðir, hvorki til undir- nje landsyfirrjettarins.

Hvað nú þessar aktors athugasemdir snertir, er í tilliti til a) aðgætaandi, að það, sem skyldi vera í móti þeirra nefnd af stríðskancellísekretara Bonnesen, að þeir kynni að sýna fylgi honum í hag í tilliti til skaðabóta fyrir þann frá honum til brúkunar af þeim ákærðu tekna hest. En þar eð dómurinn sýnir það gagnstæða, og nefnd dómaraanna í sjálfri sjer gjörir þá útnefndu ekki meir hlutdræga þeim, sem útnefnir þá, en hverjum öðrum, og hún þar hjá er yfirvalds verk, sem ei að öllu leyti stendur undir sömu reglum sem dómara verk, virðist þetta atvik ekki að geta hnekkkt löggildi þessara meðdómsmanna .

En áhrærandi b) má álitast, unz það gagnstæða sannast, að þeir útnefndu meðdómsmenn sje í eið teknir, fyrst ekkert í nefnd þeirra er þar um tilgreint, sem virðist að hafa verið stríðskancellísekretara Bonnesens skylda, ef annað verið hafði, með því sá setti dómari hlaut að vera þeim ókunnugur.

En hvað c) snertir, þá ber sjálf stefnu áteiknunun á hjeraðsrjettar dóminn með sjer, að málsfærslumönnunum er hingað til rjettarins stefnt. Og þar dómendur ei stefnast til hjeraðsrjettar móts, sýna málsins acta, að meðdómsmenn þann 3. Augusti þ. á. sjálfir tóku allir dómsæti í rjettinum. Verður þessi grein því ekki hjer að álitum gjörð, og finnst því engin orsök til af þessum ástæðum að heimvísa málinu á ný.

Eins lítið finnst orsök til þessa í tilliti til þess parts af undirrjettardóminum, sem áhrærir hestatöku þeirra ákærðu, því þó hann í fyrsta áliti sýnist frávisunar-dómur á þessu atriði, þá sjest við nánari aðgæzlu, að

hann undir eins er frikenningardómur frá rjettlætisins ákærum og því endilegur dómur í þessu efni.

Málsins verulega eðli og saknæmi má þess vegna nú af landsyfirrjettinum dæmast.

Bóndinn Magnús Sigurðsson á Eystri-Tungu og Hróbhartur Sæmundsson vinnumaður á Bergbóruhvoli innan Rangárvallasýslu eru í þessu máli lögsóttir fyrir stuld á þremur fullorðnum sauðkindum, hvar af ein var eign bóndans Sigurðar Þorsteinssonar, en tvær Erlendar á Klasbarða, hvern stuld þeir sjálfir hafa á sig játað. Þar að auki er sannað upp á Magnús heimildarlaust eignarhald og notkun á tveim öðrum sauðkindum, sem hann þykist fengið hafa hjá Hróbjarti, hverju þessi þó neitar. Einnig er upp á báða þá, við sjálfra þeirra meðkenningu, sannað, að þeir áformuðu og byrjuðu ferð á fjöll til að komast í flokk með þar búandi útilegumönnum, eftir þeirra meiningu, og að þeir til þeirrar ferðar brúkuðu ýmsa hesta, sem aðrir áttu, þar á meðal einn, sem sýslumaður í Rangárvallasýslu, stríðskancellísekreteri Bonnesen, átti, hvers vegna þessi áleit sig óhæfan til að gegna dómaraverkum í málinu. Og er sá hestur, ásamt hinum, sem þeir brúkuðu til ferðarinnar, til skila kominn, að undanteknum einum brúnum. Þeir ákærðu, Magnús og Hróbhartur, eru hvor um sig með þeim gengna hjeraðsrjettar dómi dæmdir til að liða tvenn 27 vandarhögg og borga ígjald þeirra stolnu þriggja sauðkinda og allan af málinu löglega leiðandi kostnað.

En af formála nefnds dóms sjest, að þeirra útileguáform og hestatöku eru þar ekki metin til straffs. Eins og actor í hjeraði, hefir sá nú fyrir þessum rjetti skipaði krafizt, að þeir ákærðu fyrir nefnda hestatöku verði dæmdir til að kagstrýkjast og erfiða í festingu í

járnum æfilangt. En þeirri kröfu verður ei meðhald gefið, þar eð taka hestanna var því síður til að hafa þá sem til eignar sem hlutaðeigendur áformuðu og gjörðu ferð sína upp á Eyjafjallajökul, hvert ómögulegt varð hestum að koma. En hins vegar ber þessa þeirra hesta brúkun engan veginn að álíta sömu tegundar sem þá, er N. L. 5—8—7, 8, nje heldur algjörlega sem þá, er N. L. 6—17—41 tiltaka, þar eð artikulinn ei gjörir greinarmun á, hvort menn hafa brúkað hestinn í löglegu erindi og af neyð, eður ei, og hann án efa yfirgrípur óheimila hestabrukun í nauðsynja tilfellum og einungis setur æruleysis straff fyrir neitun að borga fyrir brúkunina góðmótlega, því þetta sannar, að hún hefir verið dolosa. En eins og vörn á móti löglegri makt ei getur nefnt nauðverja, eins má ei heldur brúkun á annars eign til ólöglegra útrjettinga, þó hún sje nauðsynleg til að framkvæma það ólöglega áform, nefnast traustatak eða neyðarbrukun. Verður því hestataka þeirra ákærðu að álítast saknæmari þeirri, sem N. L. 6—17—41 upphaflega gjörir ráð fyrir, því heldur sem eldri og nýrri gildandi lög álíta saknæm verk, gjörð til að framkvæma ólöglegt áform, saknæmari en annars við þann vonda auka-tilgang, og takan í fyrstu var svo af þeim stofnuð, að þeir aldrei ætluðu til hennar að segja, því síður bæta hana. Samt má hún út af fyrir sig ei sæta jafn þungu straffi sem þeirra sauðabjófn-aður, og ber hana því í straffsins tilliti fyrir þenna að meta sem skerpandi atvik. Samt má enn fremur gilda um útilegu-áform þeirra ákærðu, hvert þeir eptir mætti reyndu til að framkvæma, og, eins og aktinn með sjer ber, hurfu þá fyrst frá þess framhaldi, er lífsnauðsyn sjálfra þeirra svo bauð. En að þetta var þeirra aðaláform, sýnir bæði þeirra eigin meðkenning, þar

þeir því að eins, að þetta ekki tækist, ásettu að halda austur í Skaptártungu, og líka sjálft ferðalag þeirra, fyrst þeir ei hjeldu áfram veginn á fjallabak þangað, heldur upp á sjálfan Eyjafjallajökul í von um að finna þann ímyndaða dal í honum, hvar þeir hugðu útilegumanna von. N. L. 6—9—12 fyrsta grein leggur jafnvel lífsstraff eptir málavexti við útilegu, þó ekkert annað illvirki en þetta sje upp á útilegumanninn sannað. En þar eð hins vegar þeim ekki tókst þetta áform þeirra, getur það einungis álitizt sem tilreynt, og má því ei sæta sama straffi sem fullbyrjuð útilega, heldur aukinni hegningu, sem þó ei gæti yfirstigið sauðapjófn- aðar straff. Því vinnur það verk þeirra ei til stórbrota, heldur einungis, eins og áður er sagt, til skerpingar þess straffs, sem þeim annars hæfir fyrir þeirra með- kennda sauðapjófnað. Þess vegna hæfir nú Magnúsi Sigurðssyni hið frekasta sauðapjófnadarstraff, nefnilega 5 ára erfiði í betrunarhúsi í Danmörku, þar eð hann bæði hefir í einingu með Hróbjarti stolið þeim áðurgreindu þremur sauðkindum og þar að auki haft tvær aðrar í óheimild, líka verið helzti hvatamaður til útilegufyrirtækisins, og þeirrar þar af leiðandi ófrjálssu hestatöku, en Hróbjarti þar á móti refsing með þrennum 27 vandarhöggum, sem minna sekum og einungis lokkuðum af Magnúsi til að fremja þau tvö siðarnefndu verk. Báðum ber þeim samt in solidum að svara þeim í N. L. 6—17—41 ákveðnu þriggja lóða silfurs útlátum fyrir hvern þeirra hesta, sem þeir, eptir þeirra með- kenningu, í óheimild brúkuðu, til hestanna eigenda, nema til Sigmundar á Bergþóruhvoli, sem frásagði sjer endurgjald, og í tilliti til bóndans Þorsteins Jónssonar í Mörk, ber þessum, hvað áhrærir hans burt horfna brúna hest, hjer einungis að geyma rjett hans til skaða-

bóta, þar eð eignarrjettur hans til þess brúna hests, sem þeir ákærðu tóku til reiðar, hvorki er sannaður nje við undirrjettinn metinn, eptir hverju þó ei finnst hæfa nú að draga dóm málsins, þar eð sú grein þess alls enga verkun getur haft á straff þeirra ákærðu.

Um konu Magnúsar, Margrjetu Þóroddsdóttur, finnst ekki sannað, að hún verið hafi hluttakandi eða hylm- andi með manni sínum í hans afbrotum, hvers vegna hún virðist rjettilega frifundin fyrir rjettlætisins á- kærum í þessu máli.

Í meðferð og flutning þess er nú fyrir hvorugum rjettinum nein sú forsómun sken, sem sektum nemi.

Actori fyrir þessum rjetti bera 5, en defensori 4 rbd. silfurs í salarium, sem fyrirfram lúkist þeim af jústits- kassa, mót endurgjaldi af undirdómaranum, og ber þeim ákærðu að standa allan af málinu fyrir báðum rjettum löglega leiddan kostnað, að undanteknum þeim, sem orsakast hefir í hjeraði við uppsögn þess þar fallna seinna dóms og eins þeim við þessa máls seinni með- ferð við landsyfirrjettinn orsakaða, sem borgist af þeim setta hjeraðsdómara.

Þvi dæmist rjett að vera.

Sá ákærði Magnús Sigurðsson á að erfiða í 5 ár í betr- unarhúsi, en Hróbjartur Sæmundsson að straffast með þrennum 27 vandarhöggum. Báðir skulu þeir in so- lidum gjalda þrjú lóð silfurs í útlát fyrir hvern þeirra hesta, sem þeir í óheimild brúkuðu, til hestanna eig- enda, nema til Sigmundar á Bergþóruhvoli og Þor- steins í Mörk, hverjum Þorsteini þó geymist hans rjett- ur gegn þeim ákærðu, hvað áhrærir þann honum horfna brúna hest. Einnig ber þeim dómfelldu, Magnúsi og Hróbjarti, að standa allan af málinu til beggja rjetta

löglega leiddan kostnað, að undanteknum þeim, sem orsakast hefur í hjeraði við uppsögn þess þar fallna seinna dóms og nú við landsyfirrjettinn við málsins seinni meðferð þar, hver kostnaður lúkist af sýslumanni M. Stephensen. Að öðru leyti á undirrjettarins dómur óraskaður að standa.

Sóknara málsins fyrir landsyfirrjettinum bera 5, en svaramanni þeirra ákærðu þar 4 ríkishankadalir silfurs í laun, sem fyrirfram lúkist þeim af jústitskassanum, mót endurgjaldi af undirdómaranum.

Í efnaskorti þeirra dómfeldu endurgjaldist sá af þeim dæmdu kostnaður málsins við niðurjöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins, og ídæmd gjöld að lúka innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettar dóms auglýsingu, undir aðför að lögum.

M. Stephensen.

XIII.

Anno 1829, 12. okt.

d ó m u r :

í jústitsmáli móti Katli Marteinssyni og Benedikt Einarssyni úr Vestmannaeyjum.

Með dómi, afsögðum fyrir Vestmannaeyjasýslu extra hjeraðsrjetti þann 4. septbr. þ. á., eru fangarnir Ketill Marteinsson frá Stóru-Hildisey og fanginn Benedikt Einarsson dæmdur, sá fyrrnefndi til að setjast til festingarerfiðis upp á lífstíð, en hinn síðarnefndi til æfilangs tukthúserfiðis, og til að borga, einn fyrir báða og báðir fyrir einn, allan af málinu móti þeim og arresthaldi þeirra fljótandi kostnað fyrir misþyrmingu á hús-

manninum Steini Guðmundssyni, af hverri dauði þessa meinast orsakaður. Þessi misþyrming þeirra á húsmanninum Steini Guðmundssyni, af hverri mál þetta reis, atvikaðist, eptir því, sem þeir ákærðu sjálfir hafa meðkennt, og vitni hafa þar um borið, svoleiðis:

Að kveldi þess næstliðna 18. Decembris kom nefndur Steinn Guðmundsson drukkinn heim að Stakkagerði, hvar þeir ákærðu voru fyrir og sátu upp á baðstofu-lofti, og vildi upp á loftið til þeirra, hvers þeir vörn-uðu honum, en eptir nokkuð orðakast millum þeirra setti hinn ákærði Benedikt fótinn í andlit honum hægra megin, svo höfuðið skall á sillunni, er var að baki honum, rjett við eða fyrir ofan stigagatið. En þá fór Ketill ofan hjá Steini og tók hann úr stiganum (hverjum Benedikt segir, að Ketill hafi kippt undan honum, en þessi þrætir fyrir), kallaði á Benedikt að koma út með sjer og bar Stein nauðugan út úr bænum og austur fyrir skemmuna þar á hlaðinu og barði hann þar mörgum höggum í andlitið í Benedikts nærveru með hægri handar hnefa, sneri honum svo við og barði hann um bak og herðar, skildi síðan, ásamt hinum, við hann og lokuðu bænum, en hann komst heim til sín með naumindum í bæjardyrnar, og var af vitninu Jóni Arnesyni, hvern kona Steins þar til sókti, borinn upp í rúm sitt þannig lemstraður, blóði og bláma, að mátti sízt mannsmynd á honum fyrir hrófli og gagndrepu gegnum innan klæðnað af vatni, for og blóði sjá. Nokkra daga þar á eptir var Steinn á ferli og gekk að verkum, en þann 27. desbr. versnaði honum svo, að hann hlaut að leita læknis, og hann deyði þann 1. Januarii næsta á eptir, eptir það, hann sama dag með fullri rænu hafði fyrir þremur tilkvöddum vottum lýst þá ákærðu Ketil og Benedikt banamenn sína, ef hann dæi, en sára-

menn, ef hann lifði. Eptir líkskurðarskoðunargjörð, sem haldin var þann 3. Januarii þessa árs á líki Steins Guðmundssonar af þeim reglulega lækni í Vestmannaeyjum, tjáist brot ofarlega á vinstra kjálkabeininu að hafa orsakað hans dauða, og þar að auki fannst djúpt sár fyrir ofan vinstra augað og blóðmar fyrir neðan bæði augun. En þar hjá meinar svo vel áðurnefndur læknir sem landphysicus, hvers skýrsla um þetta efni hefir af hlutaðeigandi yfirvöldum verið útveguð, það mögulegt, að Steinn kynni að hafa haldið lífi, ef læknis hefði verið í tíma leitað.

Þar eð nú N. L. 6—11 sýnir, að sá, sem orsakar annars manns dauða, með viljandi misþyrmingum, verður að álitast viljandi drápsmaður, þó ei verði sannað, að tilgangur hans hafi verið að myrða, en það umgetna brot á kjálkabeini þess dána Steins er af læknum álitin verið hafa næsta orsök til hans dauða, með því það ekki er sannað, að slæm meðhöndlun á því hafi orsakað hann, og læknanna skýrsla sýnir, að það var vafasamt, hvort Steini hefði verið líft, þó læknis hefði í tíma leitað verið — svo yrði sá af þeim ákærðu, sem sannað væri, að hefði veitt þeim dána þessi meiðsli, að dæmast til að láta líf fyrir líf, með því misþyrmingin á Steini skeði ekki af nauðsynju, heldur var fullkomið og af ásetningi gjört frumhlaup — en hvor þeirra ákærðu í þessu tilliti er gjörningsmaðurinn, er ekki fullkomlega uppgötvað, og það sýnist ekki heldur möguleiki til, að það verði upplýst.

Að sönnu er það aldrei af Benedikt játað, og ekki heldur af neinum upp á hann borið nje sannað, að hann hafi gefið þeim dána Steini fleiri högg en það umgetna eina með fætinum, hvar á móti það bæði er af Katli játað, að hann hafi lostið Stein mörgum högg-

um í andlitið, og eins gjörir framburður tveggja vitna um orð þau, er heyrðust til Steins undir misþyrmingunni, eður rjett á eptir hana; „þetta man ég þér, Ketill“, það líklegt, að þessi ákærði einsamall hafi veitt honum þau högg, sem hann leið eptir það hann var dreginn út úr bænum í Stakkagerði. En hinsvegar er það aptur mögulegt, að það fótspark, er Benedikt veitti Steini hægra megin í andlitið, hafi orsakað, að það vinstra megin hafi skolið á silluna, og Steinn svoleiðis þeim megin kjálkabrotnað, þó það einnig hljóti að álítast óvíst.

Þeir ákærðu eru því, þar eð eptir því áðursagða manndráp hefir hjer skeð, í tilfelli N. L. 6—6—2, svoleiðis sem sama er breytt með tilskipun af 30. Martii 1827, og með því sömu tilskipunar 5. artikuli leyfir mismun í hegningu eptir þeirri meiri og minni hluttekningu, sem þeir ákærðu hafa haft í misþyrmingunni, hlýtur straff Ketils og Benedikts að úthlutast þeim eptir tjeðri grundvallarreglu.

Af því áðursagða er það auðsætt, að Ketill hefir sýnt enn meiri lyst til að skaða og miklu meir misþyrmt þeim dána en Benedikt, hver eð sýnist að hafa veitt honum þetta fótspark helzt til að hindra hann frá að komast upp á loptið til þeirra, og veitti honum ei heldur fleiri högg en þetta, hvar á mót Ketill bar hann út í þeim tilgangi að misþyrma honum og kallaði Benedikt út með sjer, hvað ei gat skeð í öðrum tilgangi en að fá hann til að styrkja til þess sama, og hældist síðan um verkið, er hann sagði, að Steinn mundi hafa fundið til undan höndum sjer. — Katli virðist því hæfa maximum af því í nefndrar tilskipunar 5. artikula ákveðna straffi, eður 4 ára erfiði í festingu. Þar á móti sýnist Benedikt hæfa 3 ára betrunarhússtraffs ígildi,

eða þrenn 27 vandarhögg, þar eð hans hluttekning í þessu verki, eptir því áður sagða, var svo miklu minni, en þó svo mikil, að mögulegt er, hún hafi orðið bana-mein Steins, eins og hann líka sýndi sig viljugan að fylgja Katli út til að misþyrma þeim dána, ef hann hefði þurft styrk til þess, og það þar fyrir utan er sann-að, að hann hafði heiptarhug til Steins.

Í tilliti til málskostnaðarins virðist hjeraðsdómurinn eiga óraskaður að standa, eins að þeir ákærðu, einn fyrir báða og báðir fyrir einn, standi allan af málinu fyrir þessum rjetti löglega leiddan kostnað, hvar á meðal til aktors 5, en defensors 4 ríkisbankadali silfurs, sem fyrirfram greiðist þeim af jústitskassanum.

Eptir þeim fram komnu upplýsingum er enginn sá dráttur á málsins meðferð við undirrjettinn sken, sem sektum nemi, og við flutning þess hjer engin forsómun.

Því dæmist rjett að vera :

Ketill Marteinsson á að erfiða 4 ár í festingu, en Benedikt Einarsson á að líða þrenn 27 vandarhögg, og á undirrjettarins dómur í málskostnaðarins tilliti ó-raskaður að standa, hver einnig lúkist af báðum þeim ákærðu in solidum fyrir þessum rjetti, þar á meðal 5 rbd. silfurs til aktors og 4 til defensors, hverir 9 rbd. silfurs borgist þeim fyrirfram af jústitskassanum, mót endurgjaldi af eignum þeirra dómfelldu. En hrökkvi þær ekki til, þá með niðurjöfnun á Suðuramtið.

Dóminum að fullnægja eftir ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

XIV.

Anno 1829, 30. nóv.

d ó m u r

í þjófnaðarmálum Jóns Rólandssonar og fleiri ákærðra úr Suður-Múlasýslu.

Með dómi gengnum þann 27. Aug. næstl. að Ketilsstöðum á Völlum af hlutaðeigandi hjeraðsdómara með tilteknum meðdómsmönnum er Jóni Rólandssyni á Fossbrekkum dæmt 5 ára erfiði í Kaupmannahafnar rasphúsi fyrir framinn þjófnað á sauðkindum, Ásmundi Ingimundarsyni á Veturhúsum fyrir sama slags afbrot þrennra 27 vandarhagga refsing, Þórunni Þorláksdóttur sama staðar tvennra 27, og Helgu Vigfúsdóttur á Hamarsseli 54, en Guðrúnu Ólafsdóttur á Hamri fyrir ýmsan smáþjófnað 15 vandarhagga. Þar á móti er Friðfinnur Rafnsson, sem ákærður var fyrir þjófnaðar hlutdeid með Helgu Vigfúsdóttur, að öllu leyti frífundinn. Fyrirnefndur dómfelldar persónur eru þar hjá skyldaðar til að borga allan málskostnað að fimmtungi og sumar þeirra ígjaldsbætur, efsir því sem dómurinn með sjer ber.

Með þennan dóm hafa allar þær dómfelldu persónur, nema Jón Rólandsson, lýst sig ánægðar, en af viðkomandi amtmanni er honum einninn frá rjettvísinnar hálfu eins hinna vegna til landsyfirrjettarins skotið, og ber þess að geta, að hlutaðeigendur í hjeraði hafa samþykkt, að fyrirkall í málinu til þessa rjettar ei þyrfti þeim að birtast, hvers vegna málið virðist nú hjer dæma mega, þó fyrirkallið bresti. Fellur því fyrst til yfirvegunar sekt þeirra ákærðu hvers um sig:

1. Jóns Rólandssonar á Fossbrekkum.

Hann hefir meðkennt sig stolið hafa þremur kindum fullorðnum, einni í hvert sinni, frá ýmsum, þar á meðal einni einhvern tíma á árunum 1803—1809, en síðan einni kind veturgamalli og 10 lömbum frá ýmsum og á ýmislegum tímum. Þó hann nú seinna apturkallaði játningu sína um 4 af fyrrnefndum lömbum, verður það ei til greina tekið móti hans áðurgjörðri fríviljugu játningu og líkum, sem móti honum mæla. Líka er upp á hann sannað, að hann árið 1812 vann fríjunareid fyrir að hafa nokkru fje stolið, hver eiður þó, eptir fyrrsögðu, reyndist rangur, þar hann síðar meðgekk að hafa fyrir áðurnefnt tímabil stolið tvævetrum sauði. Loksins finnst hann árið 1812 að vera dæmdur fyrir stuld á tjörutunnu botni, virtum á 16 skildinga, til að líða 20 vandarhögg, hver hegning einninn var á hann lögð. Því verður nú spursmál, hvort hann fyrir áðurnefndan sauðapjófnað nú ber að dæma fyrir þjófnað í öðru sinni framinn eður ei.

Þar eð stuldur á tjörutunnu botni, virtum á 16 skildinga, fyrir hvern hann í fyrra sinni var dæmdur, eptir þeim um þjófnaðar ströff hjer á landi gildandi lögum ei gat sætt þjófnaðarstraffi, heldur einungis pólitíaga, verður sami þjófnaður Jóns Rólandssonar — eins og ríkisins æðsti dómstóll í líkum tilfellum viðtekið hefir — nú að metast sem sauðapjófnaður í fyrsta sinni framinn, því heldur sem sá yfir honum 1812 gengni pólitirjettar dómur ei fær gjört hans seinni sauðapjófnað saknæmari, fyrst undirdómarinn vitnar dóminn aldrei að vera amtinu sendan, án hvers samþykkis tilskip. frá 31. Maíi 1805 í 5. gr., kgsbr., frá 25. Julíi 1808 í 5. gr. og plakat frá 12. Jan. 1821 í 2. og 3. gr. öldungis fyrirbjóða dómum í sakamálum fullnustu að veita. Sá þjófnaður, um hvern Jón nú ákærist, nefnilega á 4

sauðkindum og 10 rbd. virði í 10 lömbum, virðist ei heldur út af fyrir sig krefja þá sterkustu vandarhagga hirtingu, sem kgsbr. frá 3. Maíi 1816 heimilar hjer að dæma, og þó þessi ákvæði jafnvel með órækum dómi hefði áður felldur verið til reglulegs þjófnaðar straffs, mátti þessi hans þjófnaður, sem í öðru sinni framinn, ei sæta meira en 3 ára straffserfiði í betrunarhúsi, hverju samkvæmt nýnefndu kgsbr. í 2. gr. samt bar að breyta í vandarhagga refsingu. Sú lagagrein bendir þar hjá dómstólum til heldur að velja þessa sakamönnum, hvar það leyfist, en þeim hættulegri og almenningi útdragssamari útsendingu þeirra til strafferfiðis um fá ár að eins í Danmerkur ströffunarstöðum.

Hvað nú meinsæri Jóns Rólandssonar áhrærir, verður þetta, eins og undirjetturinn hefir greinilega í ljós leitt, einungis að metast sem skerpandi atriði, vegna þess, að nefndur eiður bæði er ólöglega leyfður frijuna-reiður, en fyrir það enginn vitna-eiður, og vegna þess, að sá ákærði hafði ekki ólíklega orsök til, eptir sínum vitsmunum, að álíta hann ekki öldungis rangan, fyrst hann hljóðaði upp á fje, sem þýða má fleiri en eina sauðkind, en ósannað er, að hann hafi stolið fleiri en einni, áður en hann eiðinn vann.

Líti menn nú til aldurs þessa sakamanns, nú þegar 79 ára, virðist hann framar öldungis óhæfur til strafferfiðis á þvílíkum ströffunarstöðum, kominn á grafarbakkan, og flutningur hans til þvílíkra ekki ólíklega verða mega hans afbroti ósamboðið dauðastraff. Þar hjá er ljóst af ástæðum eldri og nýrri lagasetninga, þar á meðal í fundatíu fyrir Íslands fyrrverandi tukthús frá 3. Martii 1784 1. gr. nr. 4, að löggjafarinn ei finnur tukthúss- eður betrunarhússerfiði hæfa mönnum yfir fimmtugs aldur, nje heldur tilskipun frá 12. Júnii 1816 í

7. gr., ísjárverð ströff fyrir líf eður heilsu sakamanna, svo sem straff við vatns og brauðs viðurværi eitt henta sextugum, hvers vegna þrenna 27 vandarhagga refsing nú virðist hæfilegust Jóni Rólandssyni fyrir hans nú ákærðu afbrot, bæði með þessara og hans aldurs tilliti.

2. Ásmundur Ingimundsson á Veturhúsum hefir ját-að, að hann um 7 ára tíma hafi stolið 15 haustlömbum, hverra eigendur hann ei veit, að undanteknum tveggja þeirra. Þar lambþjófnaður nú ei getur álitizt sem þjófnaður á fullorðnu fje, verður þessi þjófnaður að metast einfaldur þjófnaður, en samt í hans stærðar og viðavangs friðhelginnar tilliti sem svæsnari tegund einfalds þjófnaðar. Ásmundi virðist því, með tilskip-unar frá 20. febr. 1789 og kgsbr. frá 3. Maí 1816 tilliti, hæfa tvenna 27 vandarhagga refsing, og að hjerads-dómurinn um hans ígjaldsbætur og málskostnaðar hlutdeild nú staðfestist.

3. Um konu hans, Þórunni Þorláksdóttur, finnst ei sannað, að hún tekið hafi hlutdeild í sjálfu þjófsverk-inu, eða handsömun lambanna, heldur verið í ráðum með og hjálpleg manni sínum til að hagnýta þau. Verður hún því einungis að álitast sem honum meðvitandi og þjófnaðinn hylmandi. En þegar þar hjá aðgætist, að hennar hlutdeild í verkinu gengur sjálfri aðtektinni næst, og má jafnvel álitast sem hjálp til hennar fullu framkvæmdar, virðist henni hæfa hjer um bil frekasta þjófnaðar hylmanda straff, eður 20 vandarhögg, og að í hennar og manns kennar tilliti undirrjettardómurinn að öðru leyti staðfestist. Einninn frífinnist þessi hjón fyrir þjófnaðar ákærum um þau lömb, hverjum þau lýst hafa, en af nauðsyn sinni skorið.

4. Helgu Vigfúsdóttur áhrærandi finnur landsyfir-rjetturinn hjer að sönnu skorta ýtarlega afheyrslu þess

heimilisfólks, sem hjá henni var á bæ, þegar þeim 2 sauðkindum og 2 lömbum, um hverra þjófnað hún ákærast, var slátrað, og um sjálfa þjófnaðar aðtekt þessara kinda, hver hana framkvæmdi og slátrunina, og að hvers boði þær kindur voru þar til heim reknar og af hverjum. En þar hún sjálf hefir liðuglega játað, að hún vissi þessar kindur vera annara eign, en sem hússmóðir ljet þeim samt slátra leynilega með hennar ráði, sem hjer verður að innibinda hennar skipun þar til, og eins leynilega hagnýtti sjer og búi sínu einu slátrið, en hefir ei getað sannað neinn annan verið hafa höfund eða frumkvöðul til þessa þjófnaðar, eða við hann riðinn, þar fyrirvinna hennar, Friðfinnur Rafnsson, hefir hreinsað sig til fullnustu frá hennar áburði um hans hlutdeild með henni, bæði í heimrekstri þessara stolnu kinda og þeirra þjófslegu aðtekt, hverri hún sjálf hefir á sig játað (sjá proc. bls. 4, 10, 18), og auk þessa með ósönnum fyrirslætti borið sjálf að sjer sektaböndin eptir N. L. 6—17—3, kemst hún ei hjá að sæta reglulegu þjófnaðarstraffi, sem sú, er fullan þátt tekið hafi í þjófnaðinum. Samt virðist hennar prestsekkju stjett og 57 ára aldri vera mega fullþung refsing 27 vandarhögg, sem eptir kgsbr. frá 25. Julii 1808 7. gr. samgilda mega 2 ára betrunarhússerfiði, þar og kgsbr. frá 3. Maii 1816 í 2. gr. leggur dómstólum á vald, hvar sakamenn vinna til skemmra en 3 ára straffserfiðis í betrunarhúsi, þá — eptir málavöxtum — að ákvarða vandarhagga töluna, og fækka henni allt að 10, hvers vegna 27 vandarhögg virðast hjer vera henni hæfileg refsing. Að öðru leyti ber undirrjettar dóminn í hennar tilliti að staðfesta.

5. Um Guðrúnu Ólafsdóttur á Hamri er sannað, að hún stolið hafi einskeptu forklæði, bláum ljereptsklúti, bláum kvensokkum, hálsskyrtu og ullarreifi, líka sil-

ungi úr netjum, hverir munir voru að nokkru leyti aptur skilaðir ellegar borgaðir eigendunum. Virðist því henni ídæmd 15 vandarhagga refsing að vera henni fyrir þenna smáþjófnað rjett valin, og henni dæmd hluttekt í málsins kostnaði sanngjörn.

6. Friðfinnur Rafnsson álizt rjett að vera frífundinn frá rjettvísinnar ákærum í þessu máli, þar engin þjófnaður eða þjófnaðar meðvitund er á hann sann-
aður.

Í flutningi og meðferð málsins er fyrir undir- eða landsyfirrjettinum engin sú forsómun sken, sem sektum nemi. Sóknara þess við landsyfirrjettinn virðist bera 5, en svaramanni þeirra ákærðu 4 rbd. silfurs í laun.

Því dæmist rjett að vera :

Jón Rólandsson á að sæta þrenna 27 vandarhagga refsingu, Ásmundur Ingimundsson tvenna 27, Þórunn Þorlákisdóttir 20 og Helga Vigfúsdóttir 27 vandarhagga. Að öðru leyti á undirrjettarins dómur óraskaður að standa. Þeir dómfelldu gjaldi allan málssókninni löglega leiðandi, eptir sömu tiltölu sem hjeraðsdómarinn ákveður, þar á meðal sóknaranum við landsyfirrjettinn 5, en svaramanni þeirra 4 rbd. silfurs.

Dóminum fullnustu að veita eptir ráðstöfun yfirvaldsins, og dæmd gjöld að lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför eftir lögum.

M. Stephensen.

1830.

I.

Anno 1830, 15. mars

d ó m u r :

í pólitímáli úr Eyjafjarðarsýslu um barnsfaðerni og annað hórdómsbrot beykis Jóns Jónssonar Dals.

Lausgefinn dáti, beykir Jón Jónsson Dal, er af kammerráði og sýslumanni Briem í þessu máli settur undir laga-ákærur fyrir pólitírjetti eiginlega um neitaðs faðernis viðgöngu þess barns, sem stúlkan Sigríður Oddsdóttir í heiminn fæddi þann 4. sept. 1829 og lýsti hann föður að.

Þenna pólitírjett hjelt nefndur sýslumaður þann 16. oktbr. 1829 að fyrirætlum hjer þinglýsts Kancelliplakats frá 28. Maí 1825 og tilskipunar fyrir Ísland um hjónabandsmál og lauslæti frá 3. Júnii 1746 11. gr. undir fyrrnefndu rjettarformi að lögum. En þar hvorki sætt varð þar á komið milli barnsmóðurinnar og Jóns Dals, nje þessa faðernis viðganga af honum fekkst, dæmdi pólitírjetturinn Jóni Dal rjettilega fríjunareið, samkvæmt fyrst nefndum lagasetningum og Kancellí fyrirskipunum um meðferð barnsfaðernislýsingarmála frá 1. febr. 1794, 26. Júnii 1800 og 16. apríl 1816, hvers vegna sá fyrri hluti pólitírjettardómsins nú virðist eiga óraskaður að standa.

Þar nú sá ákærði Jón Jónsson Dal við rannsókn þessa máls og sættaleitun barnsmóðurinnar og hans á milli að sönnu þrætti fyrir faðerni hennar barns, en játaði samt lausungar-samfarir þeirra á öðrum tímum en hann hjelt samsvara mega á hann lýstu faðerni

þessa barns, og þar hjá vitnaðist, að Jón þessi Dal var erlendis giptur maður og hafði áður brotlegur orðið í hórdómi og fyrir hann sekt goldið, áleit dómariinn hann við framantalda játningu sína hórsekan orðin í öðru sinni og leyfði sjer því undireins við sama pólitírjett og dóm, án talsmanns, að fella Jón Dal til sektar sem fyrir framinn hórdóm í öðru sinni, hvar upp á dóm-ins seinni hluti stendur. Einungis þenna part dómsins og hórdómsbrotsins miður lögmætu meðferð við pólitírjett virðist hlutaðeigandi amtmaður að hafa viljað áfrýja til landsyfirrjettar og þess vegna stefnt pólitírjettar dómaranum til að þola hjer ákæru. Hefir nú sóknariinn upp á staðið pólitírjettardóminn ómerkan dæmdan um hórdómssekt Jóns Dals, en defensor kraf-ið hann staðfestan.

Sú vörn, sem pólitírjettardómariinn fram fært hefir til forsvars sínum dómi um lögskipaða sekt hórdómsbrotsins, nefnilega að langvarandi praxis og skilningur lögspakra manna á þar að lítandi lagaboðum lengst af krafið hafi dóm um öll hórdómsbrot, svo sem N. L. 6—13—25, kgbr. 1. febr. 1799, 25. Julii 1808 í 4. gr. og 15. Martii 1780, og sem Kancelli-umburðarbréf frá 19. oktbr. (des.) 1812 (svo) almennt gjörir ráð fyrir, fær nú samt ekki rjettlætt hans meðferð þessa hluta málsins fyrir pólitírjetti og án talsmanna, ellegar felldan dóm um þetta brot Jóns Dals, sem hans annað hórdómsbrot, siðan útkomu konungsbréfanna frá 3. Maii 1816 6. gr. 21. Maii 1823 3. gr. og 7. desbr. 1827, með hverjum leyfist alla lögsókn fyrir hórdómsbrot í fyrsta og öðru sinni nú undan að fella, hvað hjer bar því heldur að gjöra sem þó um Jóns játaða hórdómsbrot hefði dóm þurft, nauðsynleg rannsókni og útvegum skil-rikja hlaut á undan að ganga, hvort þessi Jón Dal sje

áður og nær dæmdur eða uppvís orðinn að hórdómi, hafi fyrir hann goldið sekt, ellegar fengið hana sjer eftirgefna, einninn hvort kona Jóns Dals, þegar hans lausungarbrot hjer á landi til fjellu, væri enn á lífi erlendis eður ei, eður honum löglega fráskilin, og hvort hann þar ekki hafði áður að álíkum brotum uppvís orðið, því eptir hvorutveggja þar sekt hans eða sýknu nú að meta, og dómaranum samt að leggja svo vaxið mál undir hlutaðeiganda amts úrskurð og ráðstöfun, samkvæmt hjer um gildandi ofan nefndum kongsbrjefum frá 21. maí 1823 og 7. des. 1827, áður en hann tæki það undir dóm, hvern, ef lögsókn yrði loksins fyrirskipuð, þar að fella við reglulegt þinghald þar um, eptir fram farna löglega sókn og vörn talsmanna í málinu.

Fyrirtaldra bresta vegna ber því þann hluta pólitirjettar dómsins, sem áhrærir sektagjöld Jóns Jónssonar Dals, sem fyrir hórdóm í öðru sinni, nú ómerkan að dæma, en þar á móti að vísa því máli til lögskipaðra aðgjörða, eða fyrirskipunar hlutaðeigandi amtmanns, samkvæmt kongsbréfi frá 21. Maíi 1823, pólitirjettar dómaranum, eptir málavöxtum, samt sektalaust, bæði með tilliti þess, að hæstnefndur kongsbréfs paragraf 3 einungis þá leyfir að undan fella lögsókn um hórdóm í fyrsta og öðru sinni rjettvísinnar vegna, þegar hinn seki beiðist þess og tjáir sig fúsan að gjalda, auk lögtekinnna fullra sekta, svo mikið af aukasektinni til jústitskassans, sem yfirvaldið finnur hæfa (hvar um þó 1. gr. þessa konungsbréfs vekja kann nokkurn vafa í samburði við 3. gr.), hvert tilfelli hjer ekki finnst um getið vera, og virðist því líklegast, að dómarinn hafi álitid skyldu sína hjer um að fella dóm, með kongsbrjefs frá 15. Martii 1780 tilliti, einninn til þess, að lík

tilfelli þessum um dóma í hórdómsmálum opt hafa mætt í sjálfu Danmerkur ríki, eins eptir Kancellísins auglýsta forboð mót þeim í almennu umburðarbrjefi frá 19. oktbr. (des.) (svo) 1812, hvað Kancellið samt hefir látið ósektað (sjá þess umburðarbréf frá 18. Julii 1822).

Þó ber undirdómaranum að standa kostnað þessa máls til landsyfirrjettarins, þar á meðal 4 rbd. laun til þess sóknara þar, en 3 rbd. til þess setta defensors.

Vítandi dráttur er ei fundinn við meðferð þessa máls við undirrjettinn, en við landsyfirrjettinn er það löglega sótt og varið.

Því dæmist rjett að vera :

Sá fyrri hluti pólitirjettarins dóms frá 16. oktbr. 1829, um frijunareið Jóns Jónssonar Dals frá barnsfaðernislýsingu Sigríðar Oddsdóttur upp á hann, á óraskaður að standa, en seinni hluti þessa dóms, um hans hórdóms sektir, ómerkur að vera, og vísast þessum síðara pósti málsins til hlutaðeiganda amtmanns aðgjörða og fyrirskipunar samkvæmt kongsbréfum frá 21. Maii 1823 og 7. desbr. 1827.

Sanngjarnan kostnað þess til landsyfirrjettarins standi pólitirjettardómarinn, hvar af sóknaranum fyrir landsyfirrjettinum bera 4, en defensori 3 rbd. silfurs.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

II.

Anno 1830 5. maí

d ó m u r :

í málinu: Kaupmaður Guðmundur Scheving mót Guðmundi bónda Jónssyni í Hergilsey á Breiðafirði áhrærandi hans afgjald af og úthyggingu frá ábýli hans, 10 hundruðum í nefndri eyju.

Sóknari þessa máls, bæði í hjeraði og nú fyrir landsyfirrjettinum, kaupmaður Scheving, átelur með úttekinni stefnu til þessa rjettar þann 3. janúar þessa árs dómsúrskurð Guðbrandar sýslumanns Jónssonar, felldan við hjeraðsrjett að Svefneyjum þann 13. okt. 1829 í máli, sem nefndur kaupmaður með stefnu þann 14. september sama árs höfðaði gegn Guðmundi Jónssyni, bónda á 10 hundruðum í Hergilsey, eptir það hinn með útgefnu afsalsbrjefi nefnds sýslumanns í umboði þessara eignarmanns, Gísla prests Einarssonar, dags. 29. septbr. 1828, var orðinn eigandi 5 hundraða af þessum 10 hundruðum, en prestsins vegna umbóðsmaður yfir hinum enn óseldu 5 hundruðum, með því eina skilyrði árlega, að standa prestinum skil á 5 pundum hreinsaðs æðardúns sem afgjaldi þessara. Ljet kaupmaður Scheving að sönnu þessu skjali lýsa við manntalsþing þann 6. Julii 1829, en annars sjest hvergi af málsins gjörðum, að hann nokkurn tíma hafi bøndanum Guðmundi auglýst þau á komnu húsbóndaskipti eður sitt fengna umboð yfir þeim óseldu 5 hundruðum, enn síður hreyft við hann nokkrum nýjum skilmálum um ábúð og aukin afgjöld þessara 10 hundraða nje öfrað honum með úthyggingu af þeim, ef hann ei undirgengist þvílíka, nje heldur krafið hann um á fallið

fardaga árs eptirgjald þeirra 10 hundraða, fyrr en hann allt í einu þann 20. Aug. 1829 inn gaf klögun til sættanefndarinnar í Flatey, með hverri hann beiddist Guðmund bónda Jónsson í Hergilsey kallaðan fyrir sættanefnd þar í sama mánuði „til þess“, eins og klögunin hermir, „að taka sættum í rísandi sök út af því 1. að Guðmundur hafi ei fengizt til að greiða Scheving eptirgjaldið, er gjaldast átti í næstliðnum fardögum, og 2. hafi ekkert byggingarbréf fyrir partinum“.

Einungis um þessa tvo ákærupósta var Guðmundur bóndi Jónsson kallaður að mæta til sætta fyrir nefndinni þann 29. Augusti f. á., en fyrirkallið honum þó ei birt fyrr en 27. s. mán. Aðrir ákærupóstar gátu því ei löglega orðið grundvöllur þeirrar lögsóknar, sem kaupmaður Scheving höfðaði honum á móti skömmu seinna með þeirri öndverðlega umgetnu stefnu frá 14. septbr. til hjeraðsrjettar að Svefneyjum á þann 12. oktbr. f. á., hver málssökn fram fór nefndan dag. En dómsúrskurður fritók Guðmund bónda degi síðar öldungis frá kaupmanns Schevings ákærum í þessu máli og skyldaði þennan til að gjalda hinum 3 rbd. í kost og tæringu, 8 rbd. til dómarans og 4 rbd. til jústitskassans, allt í reiðu silfri.

Með hjeraðsrjettar stefnunni finnst Guðmundur bóndi Jónsson að vera stefndur: 1) Til að heyra ákæru og uppástand gegn sjer fyrir eptirgjaldshald af ábýli sínu, 10 hundruðum í Hergilsey, 2) Til að þola dóm til ábúðarrjettar töpunar og 3) Betala allan af málinu leiðandi kostnað með fleiru, eptir málavöxtum.

Sje nú þessir stefnupóstar saman bornir við þær áðurnefndu greinir í kallseðlinum til sættanefndarinnar, um hverjar honum boðast, að sætt reynast eigi kaupmanns Schevings og hans á milli, verður strax augljóst.

að engar aðrar nú mega hjer undir álit og dóm takast en þær, upp á hverjar kallseðillinn til sættanefndarinnar hljóðar, nefnilega, að Guðmundur ei hafi fengizt til að greiða Scheving eptirgjaldið fyrir næstliðið fardaga-ár, og að hann ekki hafi byggingarbrjef fyrir partinum — en um þessar vitnar áteiknan sættanefndarinnar á kallseðilinn, að sætt hafi ekki orðið á komið. Annað ber nú ei heldur til greina að taka af öllum kaupmanns Schevings fleiri ákærum gegn Guðmundi bónda við sókn málsins, svo sem aldrei upp á stefnt eða löglega lagt til sætta, og sem þess vegna ekki ber hjer undir dóm að taka. Allra sízt finnur landsyfirrjetturinn sjer leyft að gefa nokkurn gaum að þeim öldungis ómerka og fyrirboðna vitnisburði, sem sættanefndin vogaði að útgefa móti löggjafarans alvarlega forboði í sættatilskipunum frá 20. jan. 1797 28. gr., um uppáslætti stefnandans frammi fyrir sættanefndinni áhrærandi ýmsa aðra en þá umstefndu ákærupósta gegn Guðmundi, og leggja tilsvör í máli, sem ekki varð sætt, og sem því nú ber allt sem ómerkt og óumsamið að álita, beint eptir sömu lagagrein. Samt hefir nefndin dirfzt að útgefa og sækjandinn að framleggja fyrir hjeraðsrjett svo ólöglegt skjal (sjá hjeraðsakt. litr. D og ad D sub 6 nr. 2 bls. 10—12), og á því að byggja eins ómerka lögsókn um fráleitir greinir þeim, sem kallseðillinn upp á hljóðaði, svo sem um útbyggingu Guðmundar Jónssonar orsakalaust frá ábyli sínu, en ella um nýja ábúðarskilmála með auknum þungum skyldum og gjöldum, um útivist Guðmundar frá sættanefnd eptir ólögmætan stefnufrest, um neitun sanngjarnra sættaboða, um brot mót lagaboðum um garðahleðslu og þúfnasljettun, og 40 rbd. útlát til kaupmanns Schevings í málskostnað.

Fyrnefndra orsaka vegna hafa og talsmenn Guðmundar bónda Jónssonar fyrir hjeraðs- og nú fyrir landsyfirrjettinum krafði frávísað bæði þeim stefnunnar — og jafnvel fram yfir hana — þeim uppástands atriðum og ákærum, sem aldrei fundust vera til sætta lagðar, svo sem ómerkum og ólöglegum, og mótmælt, að þeim fyrirboðna vitnisburði sættanefndarinnar verði hjer minnsti gaumur gefinn, og því með þögn fram hjá mörgum ákærum við undirrjettinn gengið, án þess að Guðmundar viðurkenningu þeirra greina megi þar af í nokkru leiða.

Talsmaður Guðmundar fyrir undirrjetti fram bar nefnilega kvittanzíu kaupmanns Schevings hinum útgefna við, eða strax eptir, sættaprófið fyrir 10 pundum og 14 lóðum æðardúns í áfallna landskuld næst umliðins fardaga árs, eða 14 lóðum meira en honum gjalda bar eptir ábyli sitt. Krafði þess vegna stefnunni frávísað eptir N. L. 1—5—11, þar allt væri goldið, sem bar, og það riflega, og öll ástæða til ákærumála gegn Guðmundi þar við horfin, eptir því, sem um var stefnt til sætta. Þar hún var út gefin sættaleitunar daginn, eða þann 31. Augusti, þá Guðmundi fyrst bar að mæta, eptir lögtekinn stefnufrest, og hann góðviljuglega mætti og gjörði full skil sinna afgjalda, fann hann strax alla stefnu um það goldna hálfum mánuði seinna ólöglega, eins og dómariinn við úrskurð málsins þann 13. oktbr., og krafði því þessu kærumáli öllu vísað frá þessa dómstóli sem ástæðulausu, hvað undirdómarinn einninn fann, en undir eins hæfa að frikenna Guðmund bónda öldungis frá ákærum kaupmanns Schevigs, en sekta þenna fyrir augljósa þrætugirni og fella til vægs málskostnaðar útgjalda, alls 11 rbd. silfurs, þó þessi sjálfur krefði 40 rbd. silfurs sjer dæmda.

Við þenna dómsúrskurð sleppti Scheving samt ekki sömu þrætugirni, heldur skaut málinu til landsyfirrjettarins, og með úttekinni stefnu þann 3. janúar 1830 kallaði sýslumann Guðbrand Jónsson fyrir þenna landsyfirrjett til að forsvara sínar dómaraaðgjörðir í þessu máli, sæta og gegna ákærum fyrir þær og kröfu um að borga sjer appellations-kostnaðinn til landsyfirrjettarins, ásamt sjerhverju, sem af málssókninni löglega leiða kunni eptir N. L. 1—5—3 og 9. Þó finnst hann ekki berlegar stefndur vera til að þola dóm hjer um. Guðmundi bónda Jónssyni stefndi hann til að sjá hjer fram lögð skjöl, áheyra ákærum og rjettarkröfur, og meðtaka landsyfirrjettarins dóm til töpunar síns ábúðarrjettar á fyrrnefndum 10 hundruðum Hergilseyjar, borga fullt eptirgjald þeirra fyrir fardaga-árin 1829 og 1830, í hvert hann síðar krafði 30 pund dúns, einninn málskostnað og sektir fyrir ástæðulausa þrætugirni m. fl., eptir frekari fyrir rjettinn leggjandi kröfum.

Talsmaður sækjandans hefir nú fyrst og fremst uppástaðið, að dómsúrskurði hjeraðsrjettarins í þessu máli verði sem ómerkur frá fallið, en málinu heimvísað á kostnað undirdómarans til löglegrar meðferðar fyrir pólitírjetti, og hann dæmdur til að borga kaupmanni Scheving í málskostnað 76 rbd. og 4 skildinga reiðu silfurs. Verði nú þessari hans rjettarkröfu ekki meðhald gefið, er sú önnur varakrafa hans, að Guðmundur bóndi Jónsson dæmist til að hafa fyrirgjört ábúðarrjetti sínum á 10 hundruðum Hergilseyjar, og að þessi sje honum frá fardögum 1830 óheimil til ábúðar, en að hann skyldist til að borga fyrir tvö seinustu fardaga-árin 30 pund dúns og í málskostnað 31 rbd. 8 skildinga reiðu silfurs, ásamt bótum til jústitskassans.

en undirdómarinn til Schevings málskostnað með 76 rbd. 4 sk.

Þess innstefnda bónda talsmaður hefir þar á móti röksamlega hrundið öllum sækjandans ástæðum og rjettarkröfum, sýnt, að þessa ákærur væri bæði ómerkar og af talsmanni sækjandans fyrir landsyfir-rjettinum jafn vel um of orðfylltar og ósannaðar, eins að pólitirjettar hald engan veginn eigi við þvílíkt mál að lögum, og því síður þvílíkra privatmála heimvisun í hjeraði á kostnað undirdómarans, auk ýmislegs, sem hann fram talið hefir til forsvars Guðmundar bónda og sýknar hans af ákærum Schevings, hverjar greinir í beggja málspartanna innleggjum eptir eðli málsins og fyrrtöldu verða þó hjer ei allar að álitum gjörðar. Fylgja nú einninn bæði sýslumanns Finsens forsvari fyrir Guðmund bónda og undirdómarans innsenda forsvari fyrir dóm hans nokkur skjöl til málsins upplýsingar, þar á meðal kvittanziur Guðmundi bónda gefnar af landsdrottni hans, eða þessa umboðsmanni, frá 1802—1828 inclusive fyrir flest árin, sem fram lagðar eru fyrir undirrrjettinn, og af sækjanda málsins þar viðurkendar, en sannaðar af dómaranum samhljóða uppruna-kvittanzíunum, þó ekki sje þær hjer aðsgjörðunum viðtengdar. Þessa síðasta vegna hefir sóknarans talsmaður samt mótmælt, að þessi skjöl verði hjer að álitum gjörð, hvað þó ekki virðist meðhald eiga skilið í nefndra kvittanzía tilliti, sem eptir hjer aðsgjörðanna hljóðan og viðurkenningu sjálfs sækjandans fyrir undirrrjettinn áður eru fram komnar og þar óhnektar, þó þessara hjer mäske lítt við þurfi til dóms í þessu máli.

Hefir nú sýslumaður Finsen, Guðmundar bónda vegna, uppástaðið, að undirrrjettardómurinn verði

dæmdur að standa í fullu gildi, en kaupmaður Scheving felldur í ærnar sektir til jústitskassans fyrir staklega þrætugirni og dæmdur til að borga Guðmundi Jónssyni í Hergilsey 50 rbd. reiðu silfurs í málskostnað, en undirdómarinn krafði staðfestingu síns dóms og sjer af kaupmanni Scheving dæmda að minnsta kosti 10 rbd. reiðu silfurs fyrir sjer orsakaðan tímaspilli og tilkostnað. En sækjandans talsmaður í skjalinu litr. M., dagsettu 19. Aprílís þ. á., undarlega nóg farið því á flot, að ekki hæfði talsmönnum við yfírrjetti að bera fyrir sig aðrar röksemdir í málum eða lög en til vitnuð og fram færð væri við undírrjetti, og því undir eins vilja að binda yfírdómstólana við þessi sjálfsköpuðu takmörk, sem þó illa mundi vernda rjett manna, hvar fávísir flytja mál sín eða annara við undírrjetti eða málspartar sjálfir talsmannalaust við pólitírrjetti, mætti yfírdómendur ei úr aaglöpum þeirra bæta að lögum.

Hvað nú eptir áðursögðu koma má undir landsyfírrjettarins álit og dóm verður því einungis:

1° Hvort mál þetta hafi borið að höfða í hjeraði og dæma við pólití-, en ekki hjeraðsrjett, og málssókn og dómur eptir laganna boðum um hinn fyrra átt að fram fara, svo að sá fallni dómsúrskurður nú eigi ómerkur að metast.

2° Hvort kaupmaður Scheving með nokkurri lagaheimild eða ástæðu hafi mátt höfða mál móti Guðmundi bónda Jónssyni um þá ákærupósta, sem hins lögsókn gegn honum gefur að sök.

1° Viðvíkjandi því fyrra kannast landsyfírrjetturinn ekki við nein hjer gildandi lög, sem heimili við pólitírrjetti að dæma um skuldaskipti milli húsbónda og leiguliða, ellegar um jarðarskuldir, slaka ábúð og útbyggingar orsakir, framar en um önnur skuldaskipti,

rjettartilköll og privat sáttmál manna, því ekkert af þessu verður talið með ójafnaðarmálum í orðum eða verkum (injuríe málum), sem með fara megi í pólití-rjettar formi, eptir tilskipun frá 20. októbr. 1819 1.—3. gr., þó þessi nú væri hjer á landi vafalaust lögleidd.

Hitt sýna margir prentaðir dómar undir- og yfir-jetta í Danmörku, að öll þess háttar mál, bæði fyrir og eptir hennar útkomu, dæmast þar við reglulega hjer-aðsrjetti. Ekki heldur verður af kgsbr. frá 11. apr. 1781, eða þess 9. gr., dregin nokkur röksemd fyrir, að of-annefnd mál meðhöndlast eigi við pólitírjett, því þar um finnst ekkert fyrirskipað, en einungis tiltekið, hverjum málum af lítilvægu verði ekki beri að appell-era, nefnilega þeim, sem orsaki litla fjesekt, svo sem eptir 1. gr., þeim pólitímálum, sem ekki nemi meira en 4 marks bótum, eptir 8. gr. málum um lítilfjörlegt álag jarða eða húsa, allt að 2 rbd. virði, og eptir 9. gr. út-byggingar- eður útburðardómum fyrir illa og ólöglega ábúð jarða eptir lögmæta og tímanlega útbyggingu frá þeim fyrir fram m. fl., hvað hjer allt vantaði í þessu máli, og undir eins lagaboðið, að slík mál dæmast skyldi við pólitírjett. En heldur hefði það konungs-brjef, þó upp á mál þetta kaupmanns Schevings hefði fundist heimfærandi, annað mátt verka en þess frávís-un nú frá æðra rjetti, eptir þess 9. gr., en fyrir Schev-ing samt sömu bætur fyrir þrætugirni. Loksins finnur landsyfírrjetturinn Schevings talsmanni ekki hæfa að krefja málinu frávísað þessum rjetti sökum þess meintu röngu meðferðar við reglulegan hjeraðsrjett, í stað pólitírjettar, þar þetta augljóslega er að átelja all-ar málsins aðgjörðir í hjeraði af þeim manni, í hvers máli hann var kjörinn hjer að tala, sem ómerkar, hans fyrirkall Guðmundar bónda fyrir sættanefnd, hans

stefnu og þingdags beiðni til hjeraðsrjettarins og alla hans lögsókn þar við ótilhlýðilegan rjett, allt að vera markleysu, vegna hvernar hann þó slær allri þeirri meintu vangá upp á dómurinn, og krefur því — hvað óvenja og ólögmati þykir í privátmálum — að málinu verði heimvísað í hjerað til löglegru meðferðar við pólitjett, á undirdómarans kostnað, eins og þetta væri saka- eður jústitsmál.

Sækjandans fyrri og aðal-uppástandi, að hjeraðsdómurinn metist ómerkur, en að málinu verði heimvísað á kostnað undirdómarans, verður því ekki gaumur gefinn.

2° Seinna atriðinu, viðvikjandi um lagaheimild og ástæðu kaupmanns Schevings til að höfða þetta mál um þær gegn Guðmundi bónda í Hergilsey við undirrjettinn fram settu margvíslegu ákærur, finnur landsyfirrjetturinn sjer bera einungis að meta þær ákærugreinir, um hverjar Guðmundur bóndi er til sætta kallaður, því aðrar er ekki leyft — án undangenginnar sættatilraunar — hjer um að dæma. Þessar til sætta lögðu greinir eru, sem öndverðlega er á vikið,

a) Að Guðmundur hafi ei fengizt til að afgreiða eptirgjald 10 hundr. í Hergilsey, sem greiðast hafi átt í fardögum 1829, og

b) Að hann skorti byggingarbréf fyrir þessum jarðarparti.

a) Áhærandi eða (svo) þá ákæru í fyrirkalli til sættarnefndarinnar, að Guðmundur ei hafi fengizt til að afgreiða afgjald 10 hundr. í Hergilsey, sem greiðast hafi átt í fardögum 1829, finnst nú hvergi í undirrjettarins gjörðum nokkur röksemd fyrir því, að Guðmundur nokkurn tíma hafi verið um það krafinn, og ekki að honum sjálfum hafi persónulega birt verið hið minnsta

um húsbónda skiptin einlægt frá dagsetningu afsals- og umboðsbrjefsins þann 29. septbr. 1828, til þess hann allt í einu þann 27. Aug. 1829 fær stefnu-fyrirkall með ónógum stefnufresti að mæta 2 dögum síðar fyrir sættanefnd til að taka sættum í risandi sök út af ákærupóstunum a) og b) hjer að ofan nefndum. — Þinglýsing brjefsins þann 6. júlí s. á. var Guðmundi sem leiguliða hjer um ónóg auglýsing, því heldur sem hún skeði fyrst fullum mánuði eptir fardaga, og sjálft brjef þetta ekki með einu orði veik á breyttan gjalddaga hans dúngjalds frá þeim, sem í 26 ár umliðin með húsbónda hans fullu samþykki og ánægju viðgengizt hafði, og sem viðast, hvar afgangur í dúi eru áskilin, umtalslaust af flestum húsbændum eptirlátast, að biði fram eptir sumri, unz dúnn er saman lesinn og hreinsaður. Líka ber bréf það með sjer, að afgangur þeirra óseldu 5 hundraða átti framvegis óbreytt sama að vera sem að undanfögnu. Ei heldur finnst í hjeradsgjörðunum, að kaupmaður Scheving nokkurn tíma, fyrr en við sættaprófið, þann 31. Aug. 1829, hafi því á flot farið við Guðmund, að auka afgangur af hans keyptu 5 hundruðum, hver auki því síður gat orðið á lagður Guðmundi þá fyrst fyrir umliðið fardaga ár 1829 sem hann aldrei var umsaminn, og þar hjá öldungis ólöglegur, bæði eptir tilskipun frá 15. Maí 1705 1.—3. gr. og 22. Júlí 1791, fororðning 18. okt. 1780 og N. L. 3—14—10, 3—13—1. Landslb. 1. kap. skipar hvergi, að fardagar sje viss gjalddagi jarðarleigu, heldur að landseti skuli inna húsbónda sínum þá leigu, sem þeir verða ásáttir um, en sje hún eindöguð og komi ei fram á eindaga, óheimili hinn sjer jörð. Nú finnst hvergi, að nokkur viss eindagi hafi í 26 ár verið áskilinn af Guðmundar húsbónda og þessa umboðsmönnum, sem verið hafa í

nokkur ár sjálfur sækjandinn og fyrrum sýslumaður Davíð Scheving, heldur eptir húsbóndans í rjett lögðu mörgu kvittanzíum hafa bæði hann og hans umboðsmenn vel ásætzt í meir en lagahefðartið, að jarðarleigan, 10 pund af hreinum æðardún, gildist húsbóndanum á hverju áliðnu sumri, og þessi, ásamt umboðsmanni hans, sýslumanni Davíð Scheving, hefir með þakklæti nærfellt sjerhvert sinn kvitterað Guðmund fyrir beztu skil á henni, talið hana vel og ærusamlega og ætið í tíma úti látna, og sem fullt eptirgjald 10 hundr. í Hergilsey. Þó galzt hún optast síðla í August eða öndverðlega í Septembri, hvar af nú verður augljóst, að allur sóknarans og hans svaramanns framburður um tregðu Guðmundar á rjettu afgjalda útsvari til húsbóndans, eptir því sem báðir í 26 ár hafa orðið á sáttir um, og að þessi hafi verið orðinn þreyttur á að stríða við Guðmund um leiguna og því orðið að taka til bragðs að selja þessa hálfa eign sína, að hann engu tauti hafi getað á komið við Guðmund um leiguna, hverja hann hafi skapað sjer sjálfur og ei fengizt til að afgreiða þá, sem gjaldast átti í fardögum 1829, reynist ómerkur og ósannaður, af hverjum því ekkert má löglega leiða Guðmundi Jónssyni til meins, en öllu meira sækjandanum fyrir svo rangsnúna og ástæðulausa málsýfingu og lögsókn mót skilamanni, og þess vegna olla talsmanni hans bendingu til betri aðgæzlu N. L. 1—19—10 framvegis.

b) Áhrærandi, að Guðmund skorti byggingarbréf, býður að sönnu tilskipun frá 15. Maii 1705 húsbændum að gefa þau út leiguliðum, en hvorki þessi nje Landsleigubáلكur 1. kapituli bjóða landsetum fortakslaust að taka þau, heldur jarðir með vottum og handsölum. Allra sízt fyrirgjörir leiguliði jarðarábúðarrjetti, þó

hann skorti byggingarbrjef, á meðan hann í fullum skilum stendur með umsamin afgjöld og góða umhirðingu síns leigubóls, og finnst í þessa máls hjeraðsrjettargjörðum ekkert að gagnstæðu lútandi á Guðmund sannað, heldur full ánægja hans landsdrottins í 26 ár með alla hans ábúð og afgjalda skil.

Þessi auglýsing húsbóndans og hans útgefnu kvittanziur í meir en löghefðartíma, eður um 26 ár, eru nú ígildi fullkomins byggingarbrjefs og skilmála við landsetann, sem má gjöra hann óhultan um framhald síns ábúðarrjettar við sömu óbreytt kjör, á meðan hann í skilum stendur og situr sitt leiguból löglega, bæði eptir N. L. 3—14—10 og hefðarinnar rjetti, sem engin frekari skilríki krefur, eptir N. L. 5—5—3 og boðum kongbrjefs frá 18. Aprílís 1761, sem gefur fyrir 20 ára ábúð jarðar sjerhverjum framvegis óraskanlegan ábúðarrjett jafnt eiganda (samanber Kancellibrjef 17. febr. 1816).

Að kaupmaður Scheving að svo vöxnu máli samt yfirfjell Guðmund bónda Jónsson í Hergilsey með ástæðulausri lögsókn til hans ábúðarrjettar töpunar, án nokkurra sannaðra lögmætra orsaka, eða undan genginna samninga, og upp á ósannar sakargiptir, hverjar hann sjálfur eptir á við kannast ómerkar að vera í innleggi sínu fyrir hjeraðsrjetti þann 12. okt. f. á., mörkuðu litr. K. (proc. bls. 21), en sem talsmaður hans fyrir landsyfirrjettinum þó ekki hikaði við að ítreka ellegar að öðrum kosti til að undirgangast ný aukin þyngsli — eptir þá fyrst við sættaleitun upp settu og honum boðnu byggingarbrjefi, sem sækjandinn sjálfur hefir í rjett lagt og ákært hann um þess neitun, vottar rangsnúna lögsókn, þó þessa brjefs eðli að öðru leyti ekki verði hjer að álitum gjört, fyrst Guðmundur ekki

var til sætta um nýja byggingarskilmála stefndur. En augljósust verður þó kaupmanns Schevings staklega þrætugirni af því, að hann þann 14. septbr. 1829 lög-sækir Guðmund bónda til ábúðar töpunar vegna halds á afgangdum, er hann segir — en sannar ekki — að gjaldast hafi átt í fardögum sama ár, en sem hinn fullgalt Scheving út í hönd þann 31. Aug. s. á. við sáttafund með 10 pundum dúns og 14 lóðum fram yfir þau áskildu 10 pund, eins og Schevings fyrir þessu gjaldi sama dag útgefin kvittanzía sannar, og það strax sem hinn um afgjaldið krafinn var. Sækjandans eigin meðvitund mátti þó sannfæra hann um, að hann þar lög-sótti saklausan, fyrst hann sjálfur framlagði fyrir undirrettinn sættanefndarinnar vitni (sjá undirrettar acta bls. 11 ad litr. D. sub b) nr. 2), þó þetta sem óleyfilegt vitni ekki gjörist hjer að álitum, nefnilega, að Guðmundur strax fram bauð þau venjulegu 10 pund dúns í afgjald, sem Scheving við sættalokin meðtók, og 14 lóð fram yfir, en segir þó eptir á — mót betri vitund — að hann að sættanefndinni hafinni hafi þá fyrst framboðið nokkuð í landskuldar nafni, en heldur seint. Játar sig þó í skjalinu litr. H þá hafa meðtekið þau kl. 2 eptirmiðdag. Líklegast var, að dúnninn fyrst hafi verið veginn í búðinni eptir sáttafundinn. Þó ítrekar talsmaður kaupmanns Schevings hjer fyrir landsyfirrettinum, að Guðmundur bóndi „að lokinni sættanefnd þann 31. Aug. þá fyrst hafi til boðið nokkuð, en oflitið og einkum of seint, upp í þá útrunnins fardaga árs landskuld“ (sjá litr. E).

Þar nú Guðmundur bóndi Jónsson finnst í öllu tilliti vera rjettlættur fyrir stefnandans ástæðulausu ákærum, að því leyti þær eptir sættalögunum mega hjer undir álit koma, ber hann nú hjeraðsdóminum sam-

kvæmt fyrir þeim öllum að frikenna og þenna dóm að staðfesta, en eptir N. L. 1—6—11 undirdómaranum að dæma 10 rbd. silfurs sanngjarnt endurgjald af kaupmanni Scheving fyrir orsakalausar ákærur honum á móti, tímaspilli og fyrirhöfn að verjast sektum eptir stefnunnar kröfum og boði N. L. 1—5—3, 9, og þeim ástæðulaust lögsóttu Guðmundi Jónssyni í málskostnað og fyrir rangláta málsýfingu 50 rbd. silfurs, hvað því síður má ósanngjarnt virðast sem kaupmaður Scheving fyrir stefnu og tveggja daga mót við undirrjett og varnarþing sitt krafði sjer dæmda 40 rbd. silfurs í málskostnað, og nú til landsyfirrjettarins af undirdómaranum 76 rbd. 4 sk., en af Guðmundi bónda Jónssyni 31 rbd. 8 sk. reiðu silfur. Loksins finnst hæfa, að kaupmaður Guðmundur Scheving, auk fyrrnefndra útláta til síns mótparts og hjeraðsdómarans, sæti 15 rbd. silfurs sektum til jústitskassans eptir málavöxtum og tilskipun frá 11. Aug. 1819 2. gr. fyrir hans staklega ástæðulausu þrætugirni.

Að undirdómarinn leyfði sjer (i) hjeraðsrjettar haldi (i) privat máli einungis með 2 þingvottum, i stað 4 útprykkilega fyrirskipaðra með tilskipun frá 3. Junii 1796 24. gr., þar hennar 36. gr. berlega sýnir, að einungis 2 þingsvitni leyfast i sakamálum, verðskuldar landsyfirrjettarins alvarlega embættis áminningu til betri varúðar og aðgæzlu laganna boða framvegis, þó án sekta að þessu sinni, fyrst hvorugur málspartanna hafa þenna brest rjettarhaldsins átalíð.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur i þessu máli, genginn þann 13. oktbr. 1829, á óraskaður að standa. Í málskostnað og fyrir ólöglega málsýfingu gjaldi kaupmaður Guðmund-

ur Scheving bóndanum Guðmundi Jónssyni í Hergils-ey 50 rbd. silfurs, undirdómaranum 10 rbd. silfurs og fyrir framhald staklegrar þrætugirni og ranglátrar lög-sóknar til jústitskassans 15 rbd. silfurs, allt innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýs-ingu, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

III.

Anno 1830, 16. ágúst

d ó m u r :

í smáþjófnaðarmáli móti Gísla Jónssyni frá Árnes-sýslu.

Með áteiknun af 8. Junii næstliðins á þessa máls akt, í hverju vinnumaður á Litlalandi innan Ölves þing-sóknar Gísli Jónsson er með pólitirjettar dómi, afsögð-um þann 17. Maii þ. á., dæmdur til að liða 12 vandar-hagga pólitíaga fyrir stuld á hálfri spesíu nýrri og einni brauðköku, hefir amtmaðurinn í Suðuramtinu skotið nefndu málefni til landsyfirrjettarins.

Sá skipaði actor fyrir þessum rjetti hefir upphaflega krafizt, að málinu verði heimvísað sökum þess, að það hafi verið meðhöndlað fyrir pólitirjetti og sem pólití-mál, einninn vegna skorts á ýmsum upplýsingum, svo sem um, nær helzt þjófnaðurinn skeði, nær hinn stolni peningur fannst hjá þeim ákærða og nær húsbóndi hans tilkynnti þetta hreppstjóranum. Líka sökum vönt-unar á skýrslu þess, sem frá var stolið, og á angefn-ingu hreppstjóranna, sem hvorki finnst fram lögð við rjettinn nje er innfærð í aktinn.

Að málið nú er meðhöndlað sem pólitímál, getur ei út af fyrir sig orsakað þess heimvísun, þegar þjófnaðurinn ei nemur fullri þjófsök, þar eð kongsbrjefið af 25. Julii 1808, í þeirri grein staðfest með yngri frá 3. Maíi 1816 (svo!), útbrykkilega býður að fylgja því, sem kongsbrjefið af 3. Maíi 1776 fyrirskipar, að athugast skuli í tilliti til einfalds þjófnaðar í fyrsta sinni, þar og ströffunarmátinn fyrir slík afbrot er látinn vera öðruvísi í því fyrrnefnda kongsbrjefi en sá, sem hitt af 1776 ákvarðar, geta þær aðgæzlur, sem heimtast, að fylgt sje úr þessu kongsbrjefi, ei skilizt um annað en það, sem í því ákveðið er um slíkra afbrota eðli og afleiðingar að öðru leyti, og því eins um rjettargangsmátann í þeim sömu, því heldur sem sjálfur hæstirjettur hefir jafnvel álitid kongsbrjef af 15. október 1783 hjer gildandi, hvers vegna aktors ástæðum móti gildi kongsbrjefsins frá 1776 hjer í landi í tilliti til rjettargangsmátans í smáþjófnaðarmálum ekki verður veitt meðhald.

Ekki heldur finnst dómarans óþörf brúkun aktors í málinu, þó hann meðhöndlaði það fyrir pólitírjetti, vera rjett heimvísunarsök, þar eð þvílíkt hjer var kostnaðarlaust og er einungis að álita ósaknæmt, en skortur á defensore, sem kongsbrjefið frá 19. febr. 1817 ljóslega sýnir, að ekki á við opinber pólitímál, og hverra föllnu dóma appell tilskipun frá 5. Julii 1793 einungis áhrærir, finnst því in casu alt eins ósaknæmur. Öðru máli er samt að gegna, hvar nauðsynlegar upplýsingar mála vantar, því hvorki leyfir optnefnt kongsbrjef frá 1776 nje sjálft hlutarins eðli að breyta út af laganna boðum að leita nauðsynlegra upplýsinga í hverju sakamáli, sem líkams straffi nemur, einkum þegar þær eru þess kyns, að málalokin kynni að vera

undir þeim komin. Og finnst þá í þessari sök ekki upplýst, hvort hinn ákærði, Gísli Jónsson, er innan Árnessýslu upp alinn eður ei, og í hverjum sýslum hann frá sakamanna lögaldri hefur dvalið, eða hvort þar svo hagað sjer, að hann áður aldrei hafi undir dóm komið, hvert atriði virðist markverðast, hvers vegna sjálfs hans einber sögusögn þar um ei er einhlít, heldur ber löglega sönnun að útvega á, hvar hann sje upp alinn og hvort hann hafi undir laga-ákærum og dóm fyrir nokkurt afbrot áður komið frá því hann kom til lögaldurs. Einnig virðist bera að útvega skýrslu þess sjálfs, sem frá var stolið um, hvort hann hafi misst meira eða minna en það, sem í aktinum tilnefnist, í það sinn honum hvarf sú umgetna hálfá spesia.

Til þessara upplýsinga hlýtur því málinu að heimvísast, og að þeim fengnum, til dómsáleggingar að nýju, hvers vegna sá pólitírjettar dómur, sem í því er genginn, verður ómerkur að metast, en þó aðrir áður taldir og af actori átaldir brestir virðast út af fyrir sig ónógir til málsins heimvísunar, ætti nú einninn við málsins nýju fyrirtekt bót á þeim að ráðast.

Í flutningi þess fyrir yfirrjettinum er engin forsömun sken. Ekki heldur finnst neinn saknæmur dráttur í meðferð þess við undirrjettinn. Actori fyrir þessum rjetti, fyrrum landfógeta Thorgrímsen, virðist bera fimm, en defensori, sýslumanni Finsen, fjórir ríkisbankadalir silfurs í laun af opinberum sjóði, móti endurgjaldi af eigum þess ákærða, Gísla Jónssonar, en hrökkvi þær ekki til, þá með lögskipaðri niðurrjöfnun á Suðuramtið.

Þvi dæmist rjett að vera:

Sá í þessu máli þ. 17. Mai næstliðinn gengni pólití-rjettar dómur á ómerkur að vera, og heimvísast mál-inu til útvegunar á hjer að framan skrifuðum skýrsl-um og upplýsingum, og, að þeim fengnum, til dóms-áleggingar á ný. Actori fyrir þessum rjetti greiðist fimm, en defensori fjórir ríkisbankadallir silfurs í laun af opinberum sjóði, móti endurgjaldi af eigum hins á-kærða, Gísla Jónssonar, en hrökkvi þær ei til, þá með lögskipaðri niðurjöfnun á Suðuramtið.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins, undir lagabvingun.

M. Stephensen.

IV.

Anno 1830, 24. ágúst

Interlocutorium

í afvísunarkröfu sýslumanns Finsens sem autoriseraðs talsmanns fyrir Eyjólf prest Gíslason í kirkju kúgilda-máli Staðarhóls í Dalasýslu.

Með exceptions skjali, dagsettu 16. Augusti síðastl., hefur málsfærslumaður síra Eyjólf prests Gíslasonar í fyrirhafandi sök krafizt, að landsyfirrjettarstefnunni í henni frá 28. Aprílís þ. á. verði afvísað, og að stefn-andinn dæmist til að borga sýslumanni Kristjáni Magnússen og presti Eyjólfí Gíslasyni nokkuð drjúgt í kost og tæring, þar eð

1. Stefnan ekki sje birt á sýslumanns Kr. Magnússens lögheimili.

2. Aðili málsins ekki sje stefndur til að líða landsyfirrjettarins dóm, og
3. Sýslumaður Skúli Magnússon sem umboðsmaður yfir $\frac{1}{4}$ af Staðarhólseigninni sje hvorki stefndur hingað nje aðvaraður að mæta.

Þessum póstum hefir appellatios sækjandi, sýslumaður Sverrissen, prestsins, Eggerts prests Jónssonar vegna, svarað, eins og hans innlegg af 19. þ. m. með sjer ber.

Eptir að hafa tekið ástæður beggja partanna undir yfirvegum, finnur landsyfirrjetturinn ekki, að þeirri, sem umgetið er undir no. 1 af verjandans exceptions skjali verði meðhald veitt, þar eð viðurkennt er, að heimili sýslumanns Magnússens sem embættismanns hafi á þeim tíma, sem stefnan var birt, verið í Stykkishólmi, en engin ávísun er sken um, að hann skipt hafi um bústað fyrir júnímánaðarbyrjun þessa árs, og enn síður lagavissa fyrir því sama, en í vafatilfelli var það stefnandi einn, sem mátti um heimilin velja.

Ekki heldur finnst annar pósturinn vera gilt afvísunarefni, þar eð Eyjólfur prestur þó er stefndur til að þola, að heimaþings dómurinn verði til síðu settur og hann skyldaður til að svara málskostnaði m. m., hvað ei gat skeð, nema með landsyfirrjettarins endilega dómi.

Og í tilliti til 3. pósts, þá finnst sjálft það af hans konglegu hátign gefna beneficium processus gratuiti í málinu einungis að vera móti Eggert presti Jónssyni á Ballará sem mótparti, stefnan í hjeraði móti sýslumanni Skúla Magnússyni einungis að vera aðvarandi, hann aldrei hafa tekið neinn þátt í þessu máli, en vera í hjeraðsrjettar dóminum nefndur, og sjálfu sakarinnar eðli er þar hjá svo varið, að ef Eggert prest-

ur tapar málinu, er það sjálfra þeirra sín á milli um að semja, eða mál hvor á móti öðrum að færa, um að að hve miklu leyti sýslumaður Skúli Magnússon svara skuli þeim umþrættu kúgildaleigum af þeim $\frac{1}{6}$ parti Staðarhóls eigna, er hann tjáist umboðsmaður yfir.

Hjer getur þá því síður orðið umtalsmál um kost og tæringu til sýslumanns Kristjáns Magnússens og Eyjólfss prests Gíslasonar, eins og landsyfirrjetturinn heldur ekki finnur exceptions-ástæður sýslumanns Finsens svo grundvallarlausar, að hann þar fyrir eigi sektum að sæta.

Því ályktast:

Málið á framgang að fá.

M. Stephensen. Ísl. Einarsson.

B. Thorarensen.

V.

Anno 1830, 4. október

d ó m u r :

i marsvínamálinu úr Barðastrandarsýslu.

Þetta mál reis út af marsvínnum, eptir sögn 88 að tölu, sem um haustið 1827 ráku (svo!) upp á svonefnda Lækjarfit fyrir neðan jörðina Hlíð eður Moshlíð i Brjánslækjar kirkjusókn, hver marsvín kaupmaður Guðmundur Scheving tók og meðhöndlaði sem sína eign, en presturinn til Brjánslækjar meinti, að þau tilheyrðu sjer, Brjánslækjar kirkju vegna, sem beneficiario, og að forgefins gjörðri sáttatilraun um þetta efni öðlaðist nýgreindur prestur þann 18. apríl næstliðins

árs beneficium processus gratuiti til að sækja mál móti kaupmanni Scheving fyrir hjeraðsrjetti um prestakallsins meinta rjett til nefndra marsvína.

Talsmaður sá, sem prestinum var í hjeraði settur, examinatus juris Þorkell Gunnlaugsson, útvegaði þess vegna hjá hlutaðeigandi sýslumanni rjettarstefnu, hvar með fyrrnefndur kaupmaður Scheving þann 4. Augusti fyrra árs innkallaðist að mæta fyrir extrarjetti á Brjánslæg til að þola dóm til skaðlauss betalings á því upp á stefnda (en stefnunnar innihald sýnir, að þar með meinast þau umgetnu marsvín) og til málskostnaðar endurgjalds m. fl., sem stefnan með sjer ber, og eptir sókn og vörn og vitnaleiðslur af beggja partanna hálfu fjell þann 13. nóvbr. næsta eptir svolátandi dómur í málinu, „að jörðin Hlíð skuli álítast að hafa verið og hjer eptir að vera Brjánslægjar kirkju sannur og ófráskiljanlegur fasteignar eigindómur“, og kaupmaður Scheving þess vegna vera skyldugur að borga fyrir þau umþrættu marsvín 632 ríkisbankadali reiðu silfurs með 4 pro cento rentum af þessari summu frá því forlíkunartilraun í málinu skeði þann 2. Julii 1828, unz fullborgað er, þar hjá fullt landnám til prestsins með 12 aorum á landsvísu og málskostnað til sama prests með 48 rbd. 48 sk. reiðu silfurs, og til hans málsfærslumanns 20 rbd. reiðu silfurs.

Þessum dómi hefur kaupmaður Guðmundur Scheving til landsyfirrjettarins skotið, og málsfærslumaður hans, sýslumaður Stefán Gunnlaugsson, hér krafizt, annað hvort, að nýnefndur undirrjettar dómur dæmist ómerkur að vera, ellegar, að kaupmaður G. Scheving verði með dómi öldungis frikenndur fyrir prestsins Runólfs Erlendssonar ákærum í þessari sök, en hvort af tvennu, sem skeður, að nýnefndur prestur dæmist

til að borga kaupmanni G. Scheving í málskostnað við hjeraðsrjettinn 40 rbd. silfurs og til að sæta sektum fyrir þræfugirnd, að þau af examinatus juris Th. Gunnlaugsen í innleggjum brúkuðu (að appellations sækjandans meiningu) miður sæmilegu orðatiltæki fyrir kaupmanns G. Schevings virðingu verði dæmd dauð og maktarlaus að vera, og að hann fyrir þau og útúrdúra í lagasóknum sæti sektum, samt loksins, að hjeraðsrjettardómarinn, sýslumaður G. Johnsen, borgi kaupmanni G. Scheving kostnað þessa máls við landsyfir-rjettinn með 60 rbd. silfurs, og að þau af honum í dóm-inum brúkuðu meiðandi orðatiltæki fyrir virðingu kaupmanns Schevings og hans móðurföður, sál. sýslumanns D. Schevings, verði dæmd dauð og maktarlaus, en að dómarinn fyrir þau sæti lagasektum.

Fyrir þeirri fyrri alternativ kröfu hefur sýslumaður Gunnlöggen fram fært eptirfylgjandi ástæður:

1. Að extrarjetturinn ekki var settur á þeim reglu-lega þingstað fyrir Vaðals þingsókn, heldur að Brjáns-læk, án þess að þetta mál væri landaþrætumál, og ein-ungis með tveim þingvottum, hverir ekki finnist að vera eiðfestir, nje heldur finnist nein afmálun yfir Lækjarfitjar fjöru.

2. Að vitnin eru fyrst látin afleggja eið og þar á eptir bera um þau umþrættu landamerki, án þess að nokkur áreið væri gjörð á þau af þeim tilnefndu merki.

3. Að rjetturinn hefur sjálfur tekið sjer fyrir að fella úrskurð fyrir fram um, að þeir lausu vitnisburðir, sem talsmaður sækjanda í hjeraði hafði fengið um söluverð á skipinu af marsvínunum, ei gilti, fyrr en þeir væri eiðfestir.

4. Að bóndinn Guðmundur Sigmundsson sje af-heyrður, án þess að eiðsútskýringin fyrir honum sje

upp lesin og tekinn í eið eptir það málið var lagt undir dóm, en sú exception, sem málsfærslumaður kaupmanns Schevings við það tækifæri fram setti, sje ekki tekin ad acta.

5. Að dómurinn var upp sagður að hjeraðsdómarans heimili og að hann ei beri með sjer, að þingsvitnin hafi verið eiðfest, og

6. Að jörðin Hlíð, sem tjáist vera hin sama sem appellations sækjandinn líka nefnir Moshlíð, og segir kirkjujörð frá þeim parti í Brjánslæk, sem er bænda eign, sje með dóminum frádæmd kaupmanni G. Scheving, án þess hann þar um sje stefndur til sáttanefndar eða rjettar, og án þess meðdómsmenn sje brúkaðir.

Þessum ákærupóstum hefur málsfærslumaður prestsins síra Runólfs á Brjánslæk fyrir þessum rjetti, sýslumaður Finsen, svarað þanninn, sem hans málsvarnarskjal af 23. næstliðins mánaðar með sjer ber, og þar við leitast við að hnekkja þeirra gildi.

Eptir að hafa tekið þessar og aðrar seinna af pörtunum fram færðar ástæður um greint efni undir yfirvegun finnur landsyfirrjetturinn í 1. pósts tilliti, aðgætandi, að það ekki finnst í aktinum, að kaupmaður Scheving nje hans mandataríus hafi á móti þingstaðnum exciperað. Og í vafa-tilfelli, þar sem spurning gat orðið um landamerki, var það vissast að halda rjettinn á þrætustaðnum. (Að þingvottarnir ekki voru nema tveir, getur ekki út af fyrir sig gjört dóm ómerkan í máli, sem meðhöndlað er fyrir extrarjetti, ef það er þess eðlis, að það ei útheimtir meðdómsmenn.¹⁾ Í nærverandi tilfelli varð það að minnsta kosti að vera undir dómaranum vafasamt, hvort ei þyrfti meðdómsmanna

1) Frá (er í dómabók, en hefur fallið úr í þingbókinni.

við, er sjálfur hann dæmdi málið sem jarðeignar þrætu, og eptir sjálfs síns eðli innibindur það einnig í sjer þrætu um landamerki, og því undir eins eignarþrætu um, hvað Brjánslækjar jörð og kirkju tilheyri meira eður minna í landi, þar eð úrgreiðsla úr spurningunni um, hverjum sá umþrætti marsvínareki beri, er undir því kominn, hvorri jörðinni, Brjánslæk eða Hlið, tilheyri það umgetna pláss, Lækjarfit, og þar fyrir neðan liggjandi fjara, á hverja marsvínin upp ráku (svo!), og allt eins og ekki síður, ef spurningin er þar hjá um, hvort Lækjarfit tilheyri kirkju- eða bænda eigninni í Brjánslæk, og málið er af sjálfum pörtunum í hjeraði sótt og varið sem landeignarmál, þar eð þá greinir á og á báðar síður leiða vitni um eignar- og brúkunarrettinn á margnefndu plássi.

Þessi skortur á meðdómsmönnum hlýtur því út af fyrir sig að gjöra undirrjettardóminn ómerkan, og sækjandi í hjeraði þess vegna hafa rjett til að krefja nýs dóms áleggingar með eiðteknum meðdómsmönnum á þrætuplássinu, þar eð dómarinn einnig í þeim civilmálum, sem undir hann leggjast, er skyldugur að afsegja endanlegan dóm. — Skorturinn á situationskorti gæti ekki út af fyrir sig gjört dóminn ómerkan, sökum þess, að slíkt eptir þess eðli helzt er fyrirskipað hlutaðeigandi yfirrjettinum til eptirsjónar, en gæti því, ef þess fynnðist þörf vera, einungis orsakað málsins frávisun frá yfirrjettinum, og nærverandi sök virðist þess eðlis, sem tilskip. af 11. Julii 1800 20. gr. útheimtir situationsskort í til að geta upp á dæmt í realiteten fyrir yfirrjetti, ef pörtunum ei að öllu leyti ber saman um landamerkja-afstöðu.

Þar eð nú sú framtalda orsök sýnist næg ástæða til að gjöra hjeraðsrjettardóminn ómerkan, og það því í

fyrsta álitu mætti sýnast óþarft að áhræra þær aðrar, sem appellations sækjandinn hefur fram fært, þá er það þó til að geta leyst úr þeirri spurningu, hver málskostnaðinum eigi hjer í þetta sinn að svara, nauðsynlegt að umtala hans aðra ákærupósta. Og getur þá sá þriðji póstur um, að rjetturinn ekki geymdi það til dómsins, að úrskurða um gildi þeirra nefndu vitnisburða, því síður út af fyrir sig gjört sjálfan dóminn ómerkan, þar eð rjettarins úrskurður hjer um var interlocutorium, afsagt eptir hjeraðssækjandans ósk, hverrar uppfylling málsfærslumaður appellations sækjanda þá ekki mótmælti.

En þann 4. pósti er að þessu sinni, meðan ekki er um sjálft málefnið að gjöra, því síður þörf um að dæma, þar eð þessi ákærupóstur, þó hann væri á lögum grundvallaður, aldrei hefði getað orsakað meira en ógildi vitnisburðar þess afheyrða Guðmundar.

Og í tilliti til 5. pósts er einnig óþarfi meira að segja en það, sem allareiðu innibínt í því, sem við fyrsta pósti er fram fært, þar eð sá formalitets brestur ekki út af fyrir sig hefði verið nægt efni til appellationar fyrir kaupmann Scheving, og því einnig spurning um, hvort honum frá þeirri síðu þyrfti kostnaður að tildæmast af hjeraðsdómaranum.

Þar á móti virðist sá 6. póstur að vera annars eðlis, þar eð appellations sækjanda er með undirrjettar dómnum frádæmd, og Brjánslækjar kirkju sem ófráskiljanlegur eigindómur tildæmd jörðin Hlíð, án þess forlíkunartilraun sje þar um gjörð eða hann til þess stefndur. Hjeraðsdómurinn verður því í þessum pósti undir öllum kringumstæðum öldungis ómerkur að metast. Jörð þessa er það vafalaust, að kaupmaður Scheving hingað til hefur haft í óákærðu eignarhaldi, og hef-

ur því rjett til að álíta sig hennar rjetta eiganda, þangað til hún með löglegum hætti frá honumer unnin, og hefði hann því fullkomna orsök að appellera dóminum að þessu leyti, þó hann enga aðra bresti hefði haft og þó hann í tilliti til Brjánslækjar kirkju eignarrjettar á þeim umþrættu marsvínunum hefði hjer orðið staðfestur, en þar eð dómarinn með þessari yfirsjón hefur knúið hann, hvernig sem málið að öðru leyti hefði verið vaxið, til að appellera sama, hlýtur hann nú að dæmast til að svara appellations sækjandanum málskostnaði fyrir þessum rjetti, hver eð virðist að ákvarðast eiga til 40 rbd. silfurs, sem og einnig 10 rbd. silfurs í salarium til sýslumanns Finsen.

Þeim af appellantinum framboðnu, en af verjanda mótmæltu 4 skjölum, mörkuðum ad litr. M a, b, c og d, ber sem óframlögðum fyrir undirrjetti nú að frávísa landsyfirrjettinum.

Að því leyti málið er beneficerað, vitnast, að enginn saknæmur dráttur fyrir hvorugum rjettinum er skeður í þess rekstri.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómur í þessu máli genginn á ómerkur að vera. Þeim af appellantinum framboðnu 4 skjölum ad litr. M a, b, c og d frávisast þessum rjetti. Settur sýslumaður Guðbrandur Jónsson á að borga þann kostnað, sem málið fyrir þessum rjetti hefur orsakað appellations sækjanda, kaupmanni G. Scheving, með 40 rbd. silfurs, og 10 rbd. silfurs í salarium til sýslumanns Finsens.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum

M. Stephensen.

VI.

Anno 1830, 18. okt.

d ó m u r :

í þjófnaðarmáli Hjörleifs Erlendssonar.

Samkvæmt þeim skjölum, sem í landsyfirrjettinn eru fram lögð, finnst málsins undirrót og meðferð að vera þannig:

Vinnudrengur Hjörleifur Erlendsson, 28 ára gamall, ferðaðist einhvern tíma á haustinu 1829 frá heimili sínu, Fossi á Síðu, austur í Hornafjörð, þess erindis, að finna skyldfólk sitt þar. En á ferðinni heimleiðis aptur, þá hann var að Svínafelli í Örafum, var af honum tekinn fóli, er innihjelt ýmsa muni, er hann hafði stolið á þessu hans ferðalagi. Til upplýsingar um þetta hans lagabrot var af hlutaðeigandi sýslumanni frumpróf haldið að Hörghsdal þann 29. apríl, að Borgarhöfn þann 6. og á Sandfellsþingi þann 8. Maí næst. á eptir. Þar á eptir þann 3. Júní var fyrir undirrjetti að Hörghsdal höfðað mál á móti upphaflega greindum sakamanni og hann dæmdur þann 5. sama mánaðar fyrir aukarjetti að Höfðabrekku. En þeim þá fallna dómi hefur hinn ákærði þann 24. Júní næsta eptir skotið til landsyfirrjettarins atkvæða.

Actor í málinu fyrir þessum rjetti hefur í innleggjum af 4. og 5. oktbr. á talið ýmsa bresti við rekstur málsþessa með tilliti til, að það engan veginn sje nægilega upplýst, þar engin tilraun hafi verið gjörð til að fá hinn ákærða til að meðganga meira en hann í fyrstu strax gjörði, hvorki hafi hann verið konfronteraður með neinum af deponentunum ellegar þessara skýrslur við festar, jafnvel þótt þær mismuni og sje ósamstemma

meðkenningu hins ákærða. Virðing á þýfinu sje ekki við fest, enda þótt þjófurinn mótmæli henni, og endurgjald þess óapturskilaða ekki tildæmt þeim, er stolið var frá, ekki heldur virðing út af fyrir sig lögð á það, sem var óapturheimt, eins og líka, að fleirum vitnum hefði mátt stefna um þetta málefni, með fleiru hjer að lútandi, hvar á actor byggir það principaliter uppástand, að málinu verði heimvísað til nýrrar rannsóknar, löglegri meðferðar og dómsáleggingar, en setur það til rjettarins, hvort þetta ekki eigi að ske á kostnað dómarans, eða hvort hann ekki eigi bótum að sæta fyrir máls þessa aflaga meðferð. En skyldi þessi rjettarkrafa ekki verða tekin til greina, kveður hann sig í vanda staddan, nema hann fylgi undirdómarans áliti um málið, að það sje nóg upplýst, og er þá hans subsidære uppástand, að hinn ákærði dæmist til 25 vandarhagga refsingar, samt málskostnaðar útláta. En að lyktum hefir actor, í fylgi háyfirvaldsins skipun þar til, upp á staðið, hvort af þessu tvennu sem skeði, þá að undirdómarinn í öllu falli verði tilbærilega sektaður fyrir forsómun hans í að senda máls þessa process og dómsskjöl með lögskipuðum hraða til landsyfir-rjettarins.

Þar á móti hefir defensor í málinu, með tilliti til aktors heimvísunar uppástands, í málsvarnarskjali, dags. 4. oktbr., fram fært, að vissulega hefði vel hæft, að hinn ákærði hefði verið konfronteraður með deponentunum, en heldur það mikið áhorfsmál, hvort því líkur brestur sje svo mikilvægur, að málinu þess vegna þyrfti að heimvísa, þar eð meðkenning hins ákærða og skýrslur þeirra, sem frá var stolið, samt þeirra, er fólann tóku, sje að svo miklu leyti samhljóða, að eiðfestingar hafi, eptir tilskipun frá 13. oktbr. 1819, hjer ekki

við þurft. Og hvað verðlegging þýfisins snertir, með tilliti til augl. 28. Martii 1800, þá sje hið stolna aptur heimt. Um endurgjald fyrir þá stolnu muni sje hjer ekkert spursmál, því processinn beri með sjer, að hjeraðsdómurinn hermi með berum orðum, að þeir hafi allir verið af þeim ákærða teknir. Samkvæmt þessum ástæðum setur defensor til landsyfirrjettarins umdæmis, hvort máli þessu eigi að heimvísast ellegar það eigi hjer við rjettinn framgang að fá til endilegs dóms. Að hinu öðru leytinu hefir defensor krafizt hjeraðs dómsins staðfestingar, og að undirdómarinn ekki sæti sektum fyrir það, þótt hann sætti milliferða tækifæri með málsins framsendingu, þar eð hjer í landi sje ekki lögboðið að kaupa sendimann gagngjört með rjettarskjöl, hvað eð þar fyrir utan mætti olla almúga óbærilegs sakamála kostnaðar, og landsyfirrjetturinn, það hann minni, ekki hafi sektað seina framsendingu sakamála, með fleiru, sem innleggið með sjer ber.

Undirdómarinn, sýslumaður Magnús Stephensen, hefir einnig framsent forsvarsskjal, dagsett 3. Augusti 1830, hvar með var fylgiskjal, undirskrifað með nöfnunum Stefán Stefánsson og Björn Oddsson, hvert eð skyldi þjena til afsökunar fyrir málsins drætti, að það ekki var fram sent frá því þann 5. Junii fyrr en þann 5. Augusti, eins og líka defensor hefur framlagt annað forsvarsskjal frá hjeraðsdómaranum, dagsett Viðeyjarklaustri þann 27. septembr. seinast liðinn, hvar í þessi fram færir þær ástæður, að hans meiningu megi orsaka hans fullkomna frikenningu fyrir öllum sektum, þó að málsins gjörningar ekki með tilbærilegum hraða kæmi landsyfirrjettarins jústitarius til handa, þar á meðal, að ófáanlegir væri sendimenn langan veg

um háslátt, hvað eð hvergi væri heldur skipað, eins og það líka að hinu öðru leytinu, ef sendimenn ætíð ætti að kaupast til sakamála framsendingar, þá mundi það orsaka almenningi óþolanlegs sakamála kostnaðar, en engin hætta væri í biðinni, þar eð sá seki væri eins viss um að fá hegning sína, þó það drægist um nokkrar vikur, og enginn hefði óhagnað þar af, þegar hinn seki, eins og hjer væri tilfellið, ekki sæti í fangelsi, samt að undirrjettardómarinn í öllu falli væri óstefndur um allt, er þetta áhrærði, eins og hann líka hefði gjört ráðstöfun fyrir skjalanna framsendingu með bóndanum Eyjólfí Alexanderssyni, er sjer óafvitandi hefði brugðizt, en hann fyrst við komu sína hingað suður þann 20. septbr. síðastliðinn hefði fengið að vita um skjalanna seinu framkomu, og sjer væri því, sem stæði, ekki mögulegt að færa aðrar sönnur á mál sitt, en óskaði að mega gjöra það seinna í hjeraði, ef þurfa þætti, með fleira röksemda, eins og þetta skjal frá skýrir.

Af hjeraðsrjettar gjörningum í þessu máli er það augljóst, að hinn ákærði, Hjörleifur Erlendsson, sem kominn er til lögaldurs, hefir fyrir frumprófsrjetti þann 29. apríl játað að hafa, þá hann gisti á Breiðabólstað, tekið 1 spesíu og 2 ríkisort, 2 stikur af tóbaki, $1\frac{1}{2}$ lóð af indigói, og á Gerði hafi hann sömuleiðis stolið 1 reipi, skóflu og gjörð með 2 bringjum. Fyrir extrarjetti að Borgarhöfn þann 6. Maí hefir bóndinn Guðmundur Þórarinsson frá Breiðabólstað fram horið, að hann hafi misst $1\frac{1}{2}$ spesíu, 3 farfalóð og Nýjatestamentið, nokkuð af tóbaki og ein leðurskæði. En játaði jafnframt, að aptur skilað væri $1\frac{1}{2}$ spesía, 3 lóð af farfa og 3 stikur af tóbaki, líka að aptur hefði komið koparhringjugjörð og Testamentið, og að hann virti það

frá honum stolna $2\frac{1}{2}$ spesíu. Sömuleiðis hefur bóndinn Steingrímur á Gerði fyrir sama rjettarhaldi fram borið, að frá honum hafi verið stolið járnskóflu og reipum á $1\frac{1}{2}$ hest og gjörð með kopar- og járnhringjum, hvað hann kvað vera aptur heimt, en virti það rúma 1 spesíu. En deponentinn bóndinn Jón Sigurðsson á Svínafelli ber á Svínafellspingi þann 8. Maí, að hann hefði verið nálægur og sjeð, þá af Hjörleifi Erlendssyni hefði verið tekið reipi ($1\frac{1}{2}$ kapal) á 1 kapal og nokkuð á þriðja (svo!), járnskóflu, hjer um bil 4 farfalóð, $1\frac{1}{2}$ spesía og 3 mótaksgjarðir og Nýjateamentið. Og skýrsla Þorsteins nokkurs Sigurðssonar var hjer um bil samstemma þessu. Þar á móti hefur hinn ákærði fyrir extrarjetti að Hörgsdal þann 3. Júní útbrykkilega neitað, að hann gjörði sig ánægðan með þá af eigendum hinna stolnu fjármuna á þessa lögðu virðingu, í alt $3\frac{1}{2}$ spesía, þar eð þeir ekki hefði getað numið meir en $1\frac{1}{2}$ spesíu virði.

Með að samanbera allar þessar mismunandi skýrslur sjest, að Guðmundur Þórarinsson á Breiðabólstað kveðst hafa misst af sumum hlutum meira, en af sumum aptur minna, heldur en hinn ákærði hefur meðgengið, samt nafngreinir þann hlut sem aptur heimtan, er hann aldrei finnst hafa lýst eptir, að frá honum hafi verið stolinn, nefnilega koparhringjugjörðin. Leður-skæðin talar hann þar á móti ekki um, að sje aptur heimt, eins og líka hinn ákærði ekki hefur meðgengið stuld á þeim, eða á meira í peningum heldur en 1 spesíu og 2 rikisortum, jafnvel þótt fyrrnefndur bóndi tjái sig hafa misst og aptur heimt $1\frac{1}{2}$ spesíu, en hjer um finnst hvorki hinn ákærði eða sá, sem frá var stolið, að vera nokkuð ýtarlegar spurður, eins og heldur ekki um það

atvik, að fyrrnefndur Guðmundur kvaðst hafa misst og aptur heimt 3 farfalóð, en hinn ákærði kvaðst ekki hafa tekið meira en $1\frac{1}{2}$ lóð. Á sama hátt mismunar um tóbaksstikurnar, þar hinn ákærði segir 2, en Guðmundur 3. Líka er sá greinarmunur, að Steingrímur bóndi á Gerði hefur tjáð sig að hafa misst gjörð með kopar- og járnhringjum, en þeir, sem voru nálægir við aðförina á Svínafelli, kváðust hafa sjeð 3 móttaksgjarðir, og fannst þannig ekki frekar grennslast eptir eiganda að hinum 2 gjörðunum, eða ígjald fyrir þær tildæmt, eins lítið og fyrir þau óapturheimtu leðurskæði. Steingrímur kveðst líka hafa misst og aptur heimt reipi á $1\frac{1}{2}$ hest, en hinn ákærði neitar að hafa tekið nema ein reipi, jafnvel þótt þeir, sem voru nálægir við fyrgreinda aðför að Svínafelli, nefni reipi á $1\frac{1}{2}$ hest. Þótt nú þetta ekki sje stórvægur greinarmunur, virðist samt hæfa, að hinn ákærði hefði verið frekara spurður þar um og konfronteraður með deponentunum, sömuleiðis að eigendurnir hefði eiðfest þeirra virðingu á því stolna, þegar hinn ákærði ekki vildi gjöra sig ánægðan með þessa, eins og líka, að virðing út af fyrir sig hefði verið lögð á það, sem ekki var aptur heimt og ígjald þess tildæmt þeim væntanlega eignarmanni, og þeir vitnisburðir áhrærandi málið, sem voru ósamstemma hins ákærða framburði, ætti í öllu falli að vera við festir, og að síðustu, að öllum þeim hefði verið stefnt, sem meintust að geta gefið nokkra upplýsing um málið, þar á meðal þeim, sem tóku upp úr pokum Hjörleifs að Svínafelli, hvað allt að framkvæma var hjeraðsdómarans skylda eptir þar um útgefnum skýlausum laga-boðum (cfr. tilskipun 21. Maíi 1751, 3. Júnii 1796, augl. 28. Martii 1800 og tilskipun 13. Octbris 1819), hvers

vegna mál þetta með tilliti til þessara bresta ekki svo vaxið virðist nægilega þroskað til þess, að þess realitet verði nú verði hjer dæmt, en því beri þess vegna, sem ekki nægilega uppgötvuðu, að heimvísa í hjerað til nýrrar rannsóknar, meðferðar og dómsáleggingar, samkvæmt áðursögðu, hvað svo virðist eiga að ske á kostnað hjeraðsrjettar dómarans, þar eð engin mjög efasöm atriði finnast að vera í málinu, sem hefði getað frijað hann frá því. En hvað málsins skjala ákærðu seinni framsendingu áhrærir, geymir landsyfirrjetturinn til endilegs dóms á málsins realiteti að dæma nokkuð þar um, þó einkum og helzt af þeirri orsök, að hjeraðsrjettardómarinn hefir óskað að mega heima í hjeraði færa sönnur á þær afbatanir, er hann þar að lútandi hefur fram fært fyrir þessum rjetti, til hvers honum því nú gefst hagkvæmt tækifæri.

Málafærslumannalaun fyrir þessum rjetti virðast hæfilega ákvarðast þannig, að actori beri 4, en defensori 3 ríkisbankadalir reiðu silfurs, og með tilliti til þeirra aðgjörða þar í, er það vítalaut sótt og varið, eins og það líka yfir höfuð í rekstri þess við landsyfirrjettinn ekki hefur sætt nokkrum ólögætum eða nauðsynjalausum drætti.

Því dæmist rjett að vera:

Því sakamáli, er þann 3. Junii að Hörgsdal var höfðað gegn vinnupilti Hjörleifi Erlendssyni á Efri-Þykkvabæ, og dæmt að Höfðabrekku þann 5. í sama mánuði, heimvísast til ýtrari sóknar, eptir áðursögðu, sem og einnig nýrrar meðferðar og dómsáleggingar, á kostnað hjeraðsrjettar dómarans, sýslumanns Magnúsar Stephensens á Höfðabrekku. Actori fyrir landsyfirrjettinum greiðist 4, en defensori 3 ríkisbankadalir reiðu

silfurs af jústitskassanum, móti endurgjaldi af eigum hins seka.

Dóminum að fullnægja með lögskipuðum hraða.

Ísleifur Einarsson

sem p. t. justitiarius.

Hæstarjettardómar¹⁾ í íslenzkum málum.

1826.

1. 25. maí [Ný Fjel.rit IV 152]:

Rjettvísín

gegn

Jóni Ólafssyni.

Landsyfirrjettarins dómur á óraskaður að standa (sjá bls. 94 hjer að framan).

2. 2. október [Ný Fjel.rit IV 154]:

Rjettvísín

gegn

Einari Snorrasyni.

Einar Snorrason á af áburði sækjanda í þessu máli sýkn að vera. Í tilliti til málskostnaðar á landsyfirrjettarins dómur óraskaður að standa (sjá bls. 78 að framan).

1) Árið 1825 voru engin mál frá Íslandi dæmd í hæstarjetti Danmerkur.

3. 4. oktbr. [Ný Fjel.rit IV 156]:

Rjettvísín

gegn

Gísli Ólafssyni.

Gísli Ólafsson á að sæta 20 vandarhagga refsingu. Í endurgjald til prófasts Jakobs Árnasonar og til Guðmundar Eyjólfssonar greiði hann: Hinum fyrrnefnda 16 rbd., en hinum síðarnefnda 2 rbd. í seðlum. Svo borgi hann og allan löglegan kostnað þessarar málssóknar og þar á meðal málsfærslulaun þau, er í landsyfirrjettardóminum ákveðin eru (sjá bls. 86 að framan).

1827.

1. 9. maí [Ný Fjel.rit IV 158]:

Rjettvísín

gegn

Jóni Rafnssyni.

Jóni Rafnssyni á að refsa með tvennum 27 vandarhoggum. Í tilliti til endurgjalds og málskostnaðar á landsyfirrjettar dómurinn óraskaður að vera. Í málsfærslulaun til justitsráðs Schachs fyrir hæstarjetti borgi hinn ákærði 20 ríkisbankadali í silfri (sjá bls. 136 að framan).

2. 31. ágúst [Ný Fjel.rit IV 160]:

Rjettvísín

gegn

Bjarna Jónssyni.

Bjarni Jónsson á af frekari ákærum sækjanda í þessu máli sýkn að vera. Í tilliti til málskostnaðar á landsyfirrjettarins dómur óraskaður að standa. Í málsfærslu-

laun til málafærslumanns Blechingbergs fyrir hæstarjetti borgi hinn ákærði 10 rbd. silfurs (sjá að framan bls. 133).

3. 8. oktbr. [Ný Fjel.rit IV 162]:

Rjettvísín

gegñ

Guðmundi Dagssyni.

Landsyfírrjettarins dómur á óraskaður að standa. Í málsfærslulaun til málafærslumanns Blechingbergs við hæstarjett borgi hinn ákærði 10 rbd. í silfri (sjá bls. 160 að framan).

4. 21. nóvbr. [Ný Fjel.rit IV 164]:

Rjettvísín

gegñ

Jóni Árnasyni og Pjetri Jónssyni.

Jón Árnason á að erfiða í Kaupmannahafnar betrunarhúsi um 4 ár. Pjetur Jónsson á að sæta þrenna 27 vandarhagga refsingu. Í tilliti til ídæmdra skaðabóta og málskostnaðar á landsyfírrjettarins dómur óraskaður að standa. Í málsfærslulaun til málafærslumanns Høegh-Guldborg fyrir hæstarjetti borgi enir ákærðu hvor með öðrum (in solidum) 20 rbd. í silfri (sjá bls. 155 að framan).

1828.

28. oktbr. [Ný Fjel.rit IV 167]:

Rjettvísín

gegñ

Gísli Jónssyni.

Gísli Jónsson á að sæta 27 vandarhagga refsingu. Í

tilliti til skaðabóta og málskostnaðar á landsyfirrjettarins dómur óraskaður að standa. Í málsfærslulaun til málafærslumanns Salicaths fyrir hæstarjetti borgi hinn ákærði 10 rbd. í silfri (sjá bls. 209 að framan).

1829.

1. 5 maí [Ný Fjel.rit V 148]:

Rjettvisin

gegn

Guðmundi Davíðssyni.

Guðmundur Davíðsson á að sæta 20 vandarhagga refsingu. Í tilliti til málskostnaðar á landsyfirrjettarins dómur óraskaður að standa. Í málsfærslulaun til justitsráðs Sporons fyrir hæstarjetti borgi hinn ákærði 10 ríkisbankadali í silfri (sjá bls. 196 að framan).

2. 26. maí [Ný Fjel.rit V 151]:

Stefán Scheving

gegn

Hinu konunglega Rentukammeri.

Sækjandinn á af ákærum málafærslumanns hinnar konunglegu fjárhirzlu í þessu máli sýkn að vera. Í tilliti til ídæmdrar sektar á landsyfirrjettarins dómur óraskaður að standa (sjá bls. 170 að framan).

3. 15. júní [Ný Fjel.rit V 159]:

Rjettvisin

gegn

Sigurði Gottsveinssyni, Jóni Geirmundssyni, Jóni og Hafliða Kolbeinssonum o. m. fl.

Guðrún Jónsdóttir, Magnús Sigurðsson, Ólafur

Stefánsson, Markús Gíslason, Valgerður Jónsdóttir, Kristín Gunnlaugsdóttir, Guðmundur Þorláksson, Guðbjörg Gottsveinsdóttir, Kristín Magnúsdóttir, Teitur Helgason, Helga Ólafsdóttir, Páll Hafliðason, Árni Eyjólfsson, Þorleifur Kolbeinsson og Vilborg Jónsdóttir eiga af ákærum sækjanda í þessu máli sýkn að vera.

Jón Halldórsson, Sólveig Gottsveinsdóttir, Kristín Hannesdóttir, Gunnhildur Eyjólfsdóttir og Guðbjörg Kolbeinsdóttir eiga af frekari ákærum sækjanda sýkn að vera.

Sigurður Gottsveinsson skal sæta húðstroku við staur og æfilöngum þrældómi í rasphúsi. Jón Geirmundsson, Jón Kolbeinsson og Hafliði Kolbeinsson eiga að sæta húðstroku við staur og æfilöngum þrældómi í festingu. Jón Gottsveinsson, Gottsveinn Jónsson, Eiríkur Snorrason, Einar Jónsson, Snorri Geirmundsson og Þorvaldur Gunnlaugsson eiga að sæta: Hinn fyrsti þrennum 27 vandarhöggum, annar tvennum 27, þriðji og fjórði hvor um sig 30 vandarhöggum, fimmti 20 og sjötti 12 vandarhagga refsingu. Í endurgjald til Hjartar Jónssonar borgi þeir Sigurður Gottsveinsson, Jón Geirmundsson, Jón Kolbeinsson og Hafliði Kolbeinsson hver með öðrum 18 rbd. 64 sk. í s. og t. og 46 rbd. 71 sk. r. s. Sömuleiðis borgi þeir Sigurður Gottsveinsson, Jón Geirmundsson og Eiríkur Snorrason 14 rbd. 48 sk. í s. og t. til Eyrarbakka verzlunar, og þar að auki þeir Jón Geirmundsson og Eiríkur Snorrason til hinnar sömu 28 rbd. 92 sk. í s. og t. Líka greiði þeir Sigurður Gottsveinsson og Jón Gottsveinsson Einari Jónssyni í Laxárdal 9 rbd. 32 sk. í s. og t. og þeir Gottsveinn Jónsson og Jón Gottsveinsson Markúsi Gíslasyni 3 rbd. 20 sk. r. s. Svo á og Eiríkur Snorrason

að gjalda Þorkeli Helgasyni 3 rbd. 16 sk. í s. og t. og Hannesi Árnasyni 64 sk. Einnig á Jón Gottsveinsson að borga Einari Jónssyni í Laxárdal 16 sk. t. Sigurður Gottsveinsson, Jón Geirmundsson, Jón Kolbeinsson og Hafliði Kolbeinsson eiga hver með öðrum (in solidum), og eins þeir Jón Gottsveinsson og Gottsveinn Jónsson hver með öðrum að borga allan löglegan kostnað, er leitt hefur af varðhaldi þeirra. Að öðru leyti á málskostnaðurinn, og þar með málsfærslulaun þau, sem í landsyfirrjettar dóminum ákveðin eru, að gjaldast þannig, að hinir fjórir fyrrnefndu sakamenn borgi hver með öðrum allan helming hans. Jón Gottsveinsson, Gottsveinn Jónsson, Eiríkur Snorrason, Einar Jónsson og Snorri Geirmundsson 3/64 parta hver, Þorvaldur Gunnlaugsson 1/64 og Jón Halldórsson, Sólveig Gottsveinsdóttir, Kristín Hannesdóttir, Gunnhildur Eyjólfsdóttir og Guðbjörg Kolbeinsdóttir 1/80 hver. En að öðru leyti ber kostnaðinn að lúka af almennum sjóði. Málafærslumanni Höegh-Guldberg fyrir hæstarjetti bera 30 rbd. í silfri í málsfærslulaun, er lúkist á sama hátt og ákveðið er um hinn annan málskostnað (sjá bls. 217 að framan).

4. 18. júní [Ný Fjel.rit V 162]:

Rjettvísinn

gegn

Magnúsi Jónssyni.

Magnús Jónsson á af frekari ákærum sækjanda í þessu máli sýkn að vera, þó svo að hann borgi allan löglegan kostnað þessarar málsóknar, og þar á meðal málsfærslulaun þau, er í landsyfirrjettardóminum ákveðin eru. Í málsfærslulaun til málafærslumanns

Dreiers fyrir hæstarjetti borgi hinn ákærði 10 rbd. silfurs (sjá bls. 285 að framan).

5. 22. júní [Ný Fél.rit V 163]:

Rjettvísín

gegn

Bjarna Jónssyni.

Landsyfirrjettarins dómur á ógildur að vera (frafaldes), Bjarni Jónsson á að sæta þrennra 27 vandarhagga refsingu. Svo borgi hann og allan löglegan kostnað þessarar málsóknar, og þar á meðal í málsfærslulaun til sækjanda við landsyfirrjettinn 4 rbd. og til svaramanns 3 rbd., en til sækjanda við undirrjettinn 3 rbd. og svaramanns 64 sk., allt í silfri. Loksins borgi hann í málafærslulaun til málafærslumanns Blechingbergs fyrir hæstarjetti 10 rbd. í silfri (sjá bls. 257 að framan).

6. 25. júní [Ný fél.rit V 170]:

Rjettvísín

gegn

Friðriki Sigurðssyni, Agnesi Magnúsdóttur,

Sigríði Guðmundsdóttur o. fl.

Elinborg Sigurðardóttir á af áburði sækjanda í þessu máli sýkn að vera. Friðrik Sigurðsson, Agnes Magnúsdóttir og Sigríður Guðmundsdóttir skulu missa höfuðin, og skal setja höfuðin á stöng. Daniel Guðmundsson og Þorbjörg Halldórsdóttir eiga að erfiða, hann í rasphúsi um 4 ár, hún í Kaupmannahafnar betrunarhúsi um 5 ár. Gísli Ólafsson, Sigurður Ólafsson, Jóhannes Magnússon, Þórunn Eyvindsdóttir og Brynjúlfur Eyvindsson eiga að sæta: Tveir hinir fyrstnefndu þrennum 27 vandarhöggum hvor, hinn þriðji 30, hinn fjórði 20 og hinn fimti 10 vandarhöggum. Um endur-

gjald allt og skaðabætur á landsyfirrjettar dómurinn óraskaður að standa. Friðrik Sigurðsson, Agnes Magnúsdóttir og Sigríður Guðmundsdóttir eiga hvert með öðru að borga allan löglegan kostnað fyrir varðhald þeirra. Annan málskostnað, og þar á meðal málsfærslulaun þau, er við yfirrjettardóminn ákveðin eru, skal lúka þannig, að þau Friðrik, Agnes og Sigríður borga hvert með öðru 12/24 parta, Daniel Guðmundsson og Þorbjörg Halldórsdóttir hvort með öðru 9/24 Gísli Ólafsson og Sigurður Ólafsson hvor um sig 2/24 og Jóhannes Magnússon, Þórunn Eyvindsdóttir og Brynjólfur Eyvindsson hvert um sig 1/24. Það, sem þá vantar á málskostnaðinn, á að borga af almennum sjóði. Málafærslumanni Salicath fyrir hæstarjetti bera 30 rbd. í silfri í málsfærslulaun, og á þá að greiða samkvæmt því, sem ákveðið er um niðurjöfnun hins málskostnaðarins (sjá bls. 260 að framan).

7. 22. desbr. [Ný Fjel.rit V. 173]:

Rjettvisin

gegn

Magnúsi Sigurðssyni og Hróbjarti Sæmundssyni.

Magnús Sigurðsson og Hróbjartur Sæmundsson eiga, hvor um sig, að sæta þrenna 27 vandarhagga refsingu. Í endurgjald til Sigurðar Þorsteinssonar borgi þeir Magnús og Hróbjartur hvor með öðrum 1 rbd. 4 mk. í s. og t. og til Erlendar Hallgrímssonar 3 rbd. 1 mk. í s. og t. Svo gjaldi þeir á sama hátt allan löglegan kostnað þessarar málssóknar, og þar á meðal málsfærslulaun þau, sem í hinum undangengnu dómum ákveðin eru. Í málsfærslulaun til jústitsráðs Schachs fyrir hæstarjetti borgi hinir ákærðu hvor með öðrum 20 rbd. í silfri (sjá bls. 339 að framan).

1830.

28. apríl [Ný fjel.rit VI 156]:

Rjettvísín

gegn

Katli Marteínssyni og Benedikt Einarssyni.

Ketill Marteínsson og Benedikt Einarsson eiga að sæta, hinn fyrrnefndi þrennum 27 og hinn síðarnefndi tvennum 27 vandarhöggum. Í tilliti til málskostnaðar á landsyfirrjettarins dómur óraskaður að standa. Í málsfærslulaun til málaflutningsmanns Blechingbergs fyrir hæstarjetti borgi hinir ákærðu hvor með öðrum 10 rbd. í silfri (sjá bls. 345 að framan).

1831.

16. júní [Ný Fjel.rit VI 159]:

Valgerður Klemensdóttir

gegn

Erfingjum Björns prests Jónssonar.

Landsyfirrjettarins dómur á óraskaður að standa. Málskostnað fyrir hæstarjetti borgi sækjandi mótpörtunum með 100 rbd. í silfri. Svo skal hann og sem tapandi málspartur borga til Jústitskassans 1 rbd. í silfri (sjá bls. 320 að framan).

1-15-19

Dear Mr. [Name]

Dear Sir,

I am

very pleased to hear that you are well and hope you are enjoying your trip to the States. I am sure you will find everything very interesting and I hope you will have a very successful trip. I am sure you will find everything very interesting and I hope you will have a very successful trip.

Yours faithfully,

Mr. [Name]

Mr. [Name]

Yours

I am sure you will find everything very interesting and I hope you will have a very successful trip. I am sure you will find everything very interesting and I hope you will have a very successful trip.

Sögurit XIV.

Landsyfirriettardómar

og

hæstarjettardómar

í íslenskum málum

1802—1873.

Sögufjelagið gaf út.

III., 2.

Reykjavík.

Prentsm. Gutenberg — 1927.

Sögurit XIV.

Landsyfirrjettardómar

og

hæstarjettardómar

í íslenskum málum

1802—1873

Sögufjélagið gaf út.
III, 3.

Reykjavík.
Prentsm. Gutenberg — 1928.

VIX 110000

1800-1875

at the end of the
18th

Sögurit XIV.

Landsyfirrjettardómar
og
hæstarjettardómar

í íslenskum málum

1802—1873

Sögufjelaðið gaf út.

III, 4.

Reykjavík.

Prentsm. Gutenberg — 1929.

Sögurit XIV.

Landsyfirrjettardómar

og

hæstarjettardómar

í íslenskum málum

1802—1873

Sögufjélagið gaf út

III, 5.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1930.

3/

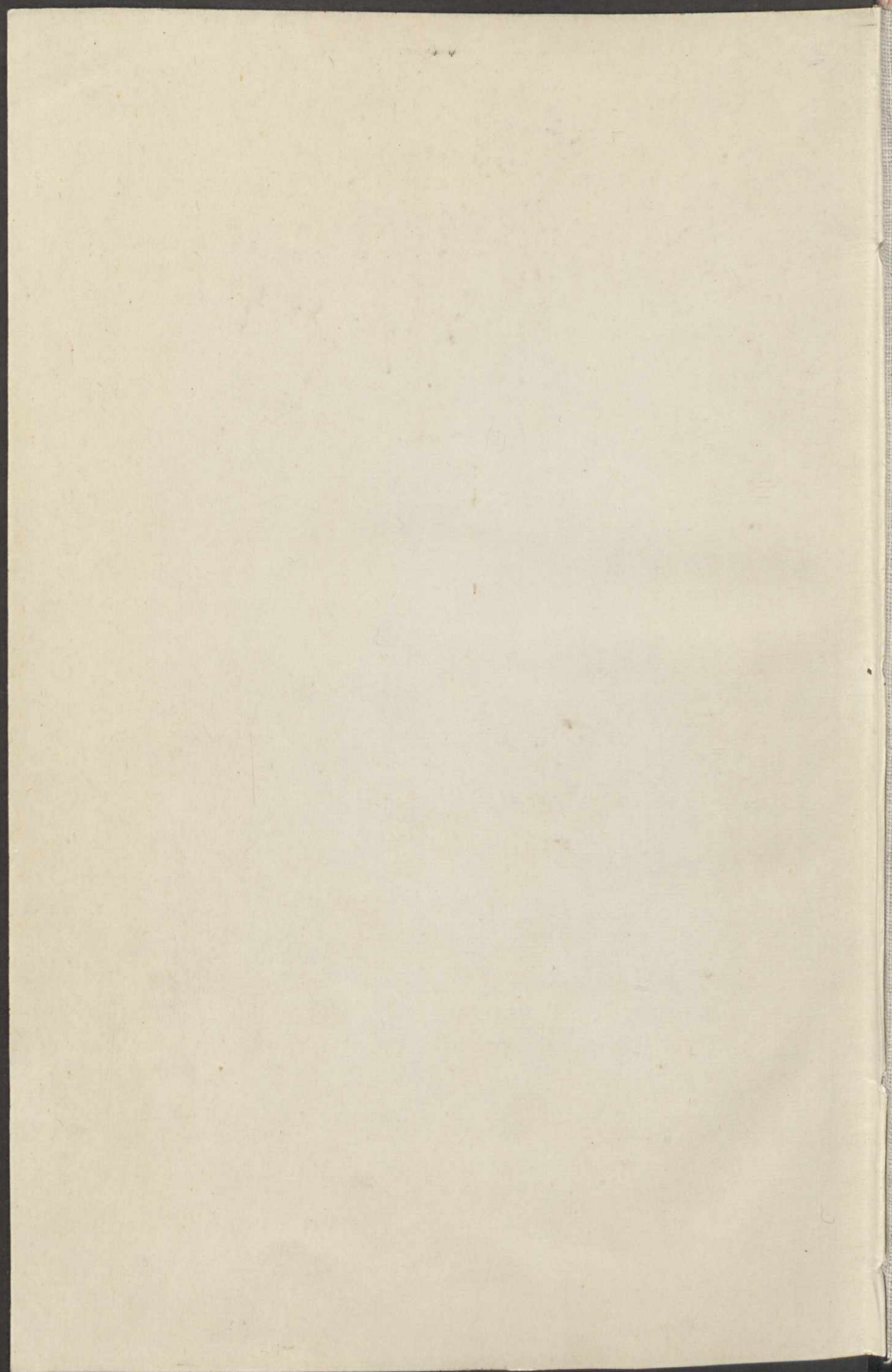
Sögurit XIV.

Landsyfirrjettardómar
og
hæstarjettardómar
í íslenskum málum

1802—1873

Sögufjelagið gaf út.
III, 6.

Reykjavík.
Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1931.

Lbs - Íslandssafn

100349250 - 5

